

MC
116.495

KAMARÁS ISTVÁN BENSŐSÉGES BÁZISOK

KATOLIKUS KISKÖZÖSSÉGEK MAGYARORSZÁGON

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI INTÉZET
HUNGARY

KAMARÁS * BENSŐSÉGES BÁZISOK

OSZK

Kamarás István

Bensőséges bázisok

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kamarás István

Bensőséges bázisok

(Katolikus kisközösségek Magyarországon)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

**AZ ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI INTÉZET
KIADÁSA**

1994

120.885

A kutatást
a Magyar Ifjúsági Szövetségek Országos Tanácsa,
a Katolikus Ifjúsági Mozgalom,
az Ezredforduló Alapítvány
és az Országos Tudományos Kutatási Alap támogatta.

Lektorálták:

ANDRÁS IMRE
BLANCKENSTEIN MIKLÓS
GYULAY ENDRE
TOMKA MIKLÓS

Törölve ISBN 963 8146 25 7

ISBN 963 682 414 2

MC 116.495

1994

AZ ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI INTÉZET KIADÁSA
A KIADÁSÉRT FELEL: ZSOLNAI JÓZSEF FŐIGAZGATÓ

A könyv szakmai gondozását
a Keraban Könyvkiadó végezte

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETŐ	7
1. Témánk: a bázisközösségek	7
2. A kutatásról	9
3. A kérdések	10
II. KÖZELKÉPEK — KÉRDÉSEKKEL	15
1. Szellemtől lélekig (független budapesti családos közösség)	15
2. Szabadegyetem és zsolozsma (független budapesti családos közösség)	18
3. Dinamikus fészkek (budapesti családos regnumi közösség)	22
4. Intimitás és stabilitás (családos Bokor-közösség)	25
5. Szürkebarátok (budapesti ökumenikus közösség)	28
6. Lélekkeresztségben (budapesti karizmatikus közösség)	32
7. Gitáros csapattól az animátorságig (egy budapesti plébánia kisközösség-hálózata)	36
8. Merni egy kicsit másnak lenni (budapesti független közösség)	38
9. Tartás-javító karitás (budapesti segítő kisközösség)	41
10. Hegyipásztorok (városkörnyéki regnumi életközösség)	44
11. Ami értékes és szép (egy kisvárosi közösség-hálózat)	47
12. Összetartó és megtartó társaság (falusi plébániai közösség)	51
13. Egyházközség-építők és régióban misszionálók (közösség-hálózat egy vidéki városban)	54
14. Oázis (falusi bázisközösség)	57
15. Összegezés	62
III. KISKÖZÖSSÉGEK TÖRTÉNETE ÉS MŰKÖDÉSE	65
1. Az összegyűjtött tényanyag	65
2. Az adatok, a tények és a vélemények összegyűjtése	66
3. Megalakulás	67
4. Jelleg és orientáció	70
5. Élettartam	74
6. Létszám	77
7. A tagság összetétele	81
8. Célok, elképzelések, alapértékek	82
9. A találkozások gyakorisága, időpontja és helye	85
10. Tevékenységformák	86
11. Előadók, vendégek	96
12. Dinamika	97

13. Konfliktusok	104
14. A közösségek kapcsolatai	108
15. Értékrend és vallásosság	110
16. Szokások	110
17. A plébániai, a regnumi, a Bokor-beli és a független közösségek sajátosságai	111
IV. A KISKÖZÖSSÉGEK TAGJAIK TÜKRÉBEN	113
1. Életút	113
2. Kisközösségi lét	114
3. Értékrend	117
4. Egyházkép	129
5. Vallásosság	134
V. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK	141
Jegyzetek	153
Angol nyelvű összefoglalás	155

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

BEVEZETŐ

1.

Témánk: a bázisközösségek

Az egyház a maga szentségi és történeti jellegével kétarcú valóság, egyfelől őrzi eredetiségét, másfelől változik. Ebben az értelemben a *bázisközösség* az *eredetivel* való azonos-ság kinyilvánítása, és *megújulás* abban az értelemben, hogy emberi eleme állandó megújulásra szorul. Századunkban a katolikus egyházak sokféle — biblikus, liturgikus, szociális, teológiai, lelkeségi stb. — megújulási mozgalom jellemzi. Ezek nemcsak eszmei értelemben hordozzák a megújulást, hanem emberi közösségek konkrétságában is megjelennek. A lelkeségi mozgalmak többségében megjelenik a *kisközösség*, ám a mozgalmakhoz nem tartozó kisközösségek többsége is a megújulás bázisa. „Látjátok, mennyire szeretik egymást!” A II. századi pogányok tanuskodtak ekképpen a keresztényekről, akiknek a közösségei mintegy kontraszt-társadalmat képeztek a római birodalomban. Szerepük ma is hasonló: az illegalitásból, majd a féllegalitásból napvilágra kerülve érzékelhetően jelen vannak kihívásként és értékes másságként, mind a társadalomban, mind az Egyházban.

Magyarországon 1945 után az egyházüldöző kormányzat több ezer katolikus egyesületet oszlatott fel. Jórészt ezek tagsága kezdte el baráti közösségekben azt a mozgalmat, amiből a kisközösségek kialakultak. A mai kisközösségek „őseit” a pártállam — előbb államellenes összeesküvés vádjával, később vádakkal — rendőrségi és bírósági úton üldözte, még a hetvenes években is. Később pedig működésük egyházi akadályozását próbálta meg, mind a katolikus egyház vezetését és a bázisközösségeket egymásnak ugrasztó, mindkét felet zsaroló egyházpolitikával.

Mik ezek a bázisközösségek? Még a tájékozottabbak is csak találgatnak: kiválasztottak? keresztény elit? szellemi műhely? imacsoport? szubkultúra? missziós osztag? ellenzéki csoport? szekta? ellenzéki sejt? alapsejt? a jézusi modell megtestesülése? A teológus leginkább a személyes hit megélésének eseményeként látja őket, magam — aki elsősorban szociológusként ismerem őket — leginkább baráti társaságoknak, *asztaltársaságok*-nak tekintem őket, akik az ő nevében összejönnek. Számuk legalább két-háromezerre tehető, tagságuké pedig minimum harminc-negyvenezerre, a régi tagokkal együtt még egyszer ennyire. 8–15 fős kiscsoportok, döntő többségük tagsága katolikus, de a közösségek negyedében-ötödében más felekezetű tagok is találhatók, és vannak magukat ökumenikusnak nevező, de alapjában véve katolikus közösségek is.

Létrejöttükben szerepet játszik az a felismerés, hogy a kereszténység individualizálódása, a vallási élet személytelenné válása, a valódi keresztény közösségek hiánya oly állapot, mely nincs összhangban Jézus szándékával. Más tényezőkkel is számolni kell: a civilizált világban akut közösség-hiány, a keresztény laikusok szerepkeresése, a klerikalizálódó és centralizálódó egyház kritikája, Magyarországon pedig még a vallási élet és a vallási közösségek erőszakos korlátozása, vallásos intézmények és szervezetek megszüntetése. Így aztán a bázisközösségek a hiányzó cserkészetet, a klubokat, a nép-főiskolákat és más — a sztálinista hatalomátvétel előtt a szocializációban fontos szerepet játszó — közösségi képződményeket is pótolták, már amennyire pótolhatták.

Mi történik ezekben a kisközösségekben? Barátkoznak, imádkoznak, a Bibliát tanulmányozzák, képezik magukat katekézisben és tudományokban, beszélgetnek, segítenek egymásnak ügyes-bajos dolgaikban, segítenek másokon, résztvesznek valamilyen módon egyházuk építésében, együtt kirándulnak, szórakoznak, ünnepelnek, lelkigyakorlatoznak. Mindezt közösségenként és irányzatonként eltérő arányban.

Sokfélék. Számomra a következő négy típus rajzolódik ki: 1) *lelkiségi mozgalmak*-hoz tartozók (a közösségeknek legalább harmada), 2) *plébániához* tartozók (a közösségek legalább harmada), 3) sem mozgalomhoz, sem plébániához, hanem egy-egy *karizmatikus személyhez* kapcsolódó közösségek (a közösségek kb. tizede), 4) teljesen *független* közösségek (néhány százalék). A mozgalmak hatása határaikon túl terjed, így mintegy 10–20%-ra tehető azoknak a közösségeknek az aránya, amelyeknek stílusán valamelyik mozgalom erős hatása érezhető. A tucatnyi honi, meghonosodott vagy éppen honosodó *mozgalom* közül négy rendelkezik számottevő (100–300) közösséggel. Hazai eredetű az eredetileg kamaszfiúk nevelésére vállalkozó, azóta profilját jelentősen bővítő, a kereszténység, magyarság, természetszeretet és kultúra kulcsszavakkal jellemezhető, a már több mint 80 éves *Regnum Marianum* és a piarista Bulányi György által alapított *Bokor*-mozgalom, amelynek ars poeticájában a szegénység, az erőszakmentesség, a környezetféltség és a jézusi modell radikális követése szerepel. A meghonosodottak közül az olasz Chiara Lubich által alapított Mária műve, avagy népszerű nevén a *Fokoláre* mozgalom lényege Krisztus szeretetének a mindennapokban való megélése, s a megélt kölcsönös szeretet talaján anyagi, szellemi és lelki javak közössége. Emberi modelljük: Mária, az engedelmes szeretet példája. A negyedik a *karizmatikus* mozgalom alapelmé-nye a személyes megtértség és az, hogy a Lélek közvetlenül avatkozik be a mindennapok dolgába, fontos stílusjegyük a saját nyelven mondott ima.

Ezek a közösségek valamennyien tagjai annak az egyháznak, amelynek vezetése az elmúlt évtizedekben vagy a *túrt*, vagy a *rejtett*, vagy a *besorolhatatlan* kategóriákba helyezte, s a legutóbbi időig (sok pap esetében a mai napig) vagy nem akart, vagy nem mert, vagy nem tudott velük mit kezdeni. Nem csak a legkritikusabb Bokor-mozgalomhoz tartozó közösségeknek vannak konfliktusai plébánosokkal, teológusokkal, püspökökkel, mégis a fő tendencia az *integrálódás* és a legitimizálódás, s ez még a Bokor esetében sem esély nélküli.

Vannak harminc évesnél hosszabb történetű közösségek is, ebből pedig kiderülhet, nem ifjúsági jelenségről van szó, bár a tagság nagyobb része tizen- és huszonéves. A bázisközösségek nagyobb részét *civilek vezetik*, már csak azért is, mert több közösség van, mint katolikus pap és sokszorta több, mint közösség vezetésére alkalmas lelkész. A mozgalmak egyes közösségeit vezethetik ugyan civilek, de a mozgalmak kollektív vezetésében mindig vannak klerikusok. Másfelől a legtöbb közösségnek van valamiféle kapcsolata — lelki vezetés, lelkigyakorlat, tanácsadás — pappal. Zártság és nyitottság tekintetében eléggé nagyok a különbségek. Esetenként légmentesen elzárt elit-csopor-

tok, esetenként rejtekező, bensőséges bázisok. A bezárkózást egyes esetekben a fortélyos félelem, más esetekben az elit-tudat magyarázhatja.

Ezek a kisközösségeknek a tagjai — habár egyházuk élvonalát képezik — nem tökéletesek, hanem hús-vér emberek, ezeknek a kiscsoportoknak is megvannak a sajátos betegségeik: az infantilizáció, a személytelenség, az elit gög, az erőltetett közös nevezőre hozás. Egyes közösségek éppen azóta nem találják a helyüket, hogy megnövekedett körülöttük a szabadságtér, mert a földalatti tevékenységhez szoktak hozzá.

Mint minden ember, mi keresztények is kötélen táncolunk, mert az élet életveszélyes. Ezeknek a kisközösségeknek a tagjai sincsenek másképpen, ám számukra közösségük egy sűrűszövésű védőhálót jelent. A bázisközösségek tagjainak értékrendjét a szociológusok „posztmaterális értékekben gazdagnak” jellemzik, mert az átlagosnál nagyobb arányban fordulnak elő körükben ilyenfajta vezető értékek, mint barátság, szeretet, hűség, szabadság, szerelem, felelősség, nyitottság. *Értéket létrehozó tanulmányok* is ezek a közösségek, és olyan asztaltársaságok, ahol Nemeceknek már az első perctől becsülete van, mert társai az asztaluknál ülő Krisztus szemével nézve látták meg értékeit.

2.

A kutatásról

Bizonyos előzmények után 1986-ban kezdődött ez a kutatás a Vitányi Iván vezette Országos Közművelődési Központ Művelődéskutató Intézetében azzal az elképzeléssel, hogy történetük és működésük megismerése után tíz éven keresztül figyeljük 50 katolikus kisközösség életét. Ez a kutatás 1987-ben összekapcsolódott a Janus Pannonius Tudományegyetem Jogi Karának Filozófiai Tanszékén Jóri János vezetésével folyó vallásszociológiai kutatások egyikével, amelynek keretében Kerékgyártó István katolikus kisközösségek szociológiai vizsgálatára vállalkozott. A közös kutatás keretében 40 közösség 120 tagjával készítettünk rövidített életinterjút, kérdőíves interjú keretében vizsgáltuk vallásosságukat, viszonyukat egyházukhoz és közösségükhöz, valamint értékrendjüket (ehhez az általam készített és már egy előző kutatásban (1) kipróbált attitűd-tesztet használtunk). Egy év múlva a munkahelyet változtató Kerékgyártó István feladatát is átvéve egyedül folytattam a kutatást, amely Jóri János jóvoltából továbbra is a JPTE és az OKK közös kutatásaként folyt. Résztanulmányok (2) elkészülte után 1991-ben — immár az országos Közoktatási Intézet munkatársaként — újabb támogatókat szerezve lehetőségem nyílt a minta kibővítésére, és immár 150 bázisközösség történetét és működését tanulmányozhattam.

Munkámat sokan segítették. Legelső helyen magukat a kisközösségeket kell említenem, akik beengedtek engem és munkatársaimat életükbe, s jó néhány órájukat, több összejeövetelüket áldozták fel kutatásom segítségére. Az anyagiakkal támogatókat már megneveztem. Igen hálás vagyok Vitányi Ivánnak és Hidy Péternek, akik még a politikai változások előtt felvállalták ezt a témát a Művelődéskutató Intézetben. Több mint félszáz munkatársam közül az interjúkészítő, a közösség történetét rekonstruáló Bedéné Petőfi Ágnes, Bedő Katalin, Berényi András, Bögre Zsuzsa, Darányi Marianna, Felszeghy Márta, Galba Judit, Gáspár Csaba László, Komáromi János, Máté-Tóth András, Molnár Imre, Mester Ildikó, Ökrös Tamás, Puchard Zoltán, Templom Katalin és Török Zsuzsa a különböző feldolgozó és elemző munkálatokban résztvevők Bisztrai Tibor és Steinbach

Sándor nevét említem meg, valamint azokét, akik — írásaikkal és/vagy tanácsaikkal — legfőbb eszmei támaszaim voltak: Blanckenstein Miklósét, Tomka Ferencét és Tomka Miklósét. Hálásan gondolok továbbá Mérei Ferencre, Pataki Ferencre és Csepeli Györgyre is, akiktől szociálpszichológiát tanultam.

3.

A kérdések

3.1 Mi ragadható meg belőlük a szociológus számára?

Ha a magyarországi katolikus kisközösségek **sajátosságait** szociológiai vagy szociálpszichológiai kutatás keretében próbáljuk megragadni, joggal vetődhet fel a kérdés, hogy mennyiben indokolt ez a megközelítés. Kijelenthető, hogy ezek a közösségek mint az ő nevében összejövő katolikus krisztushívők, akik egy sajátos transzcendens teret, egy embertudományokkal aligha megközelíthető kapcsolatrendszert alkotnak. Csakhogy ez a **transzcendens erőter** — miként az elektron nyoma az erna — a térben, **társadalmi-lélektani természetű** alakzatként válik érzékelhetővé, megfoghatóvá. Természetesen számolni kell azzal, hogy a vallási kisközösségek — miként az elemi részecskék is — csak annyit mutatnak magukból, amennyit a kutató látni akar vagy megfigyelni tud belőlük, de ez sem kevés. Már akkor is nagy szolgálatot tehet a vallásszociológus, ha „megtisztítja a tárgyat”, ha leválasztja a transzcendensről az evilági ráakodmányt.

Ha a vallás jelenségei az **átlépés** jelenségei, akkor az átlépő — vagyis a biológikum, a pszichikum és a szociológikum szintjén túllépő — egyik lába a térben van. Csak ezt tudjuk mi, társadalomkutatók megfogni, vagy inkább csak ennek látnak a nyomát. Ez sem kevés, hiszen ilyenfajta lábnyomoktól az őslénytanász már képes felvázolni a saurust. Ha az Egyházat — benne ezekkel a kisközösségekkel — úgy fogjuk fel, mint a Krisztus által ránk — emberekre, közösségekre, társadalmi szervezetekre és intézményeikre — épített és a ránk bízottat: akkor jogosultnak érezhetjük a szociológiai és a szociálpszichológiai megközelítést, mint a lehetséges megközelítések egyikét.

3.2 Mi a vallási kisközösség sajátossága?

Ha a „katolikus kisközösségek” kifejezésből a kisközösségeken belül a katolikust emelem ki, és ezt a **vallásos** alesetének tekintem, akkor adva a kérdés, hogy mi a különbség a vallásos és a nem vallásos kisközösségek között.

Megkockáztatható a feltevés, hogy az előbbiekre inkább jellemző az **átlépés** (vagyis a biológikumon és szociológikumon inkább túllépők), mint az utóbbiak. Nem szabad azonban felednünk, hogy az utóbbiak között is akadnak szép számmal átlépők, gondolkunk akár egy alkotó közösségre vagy egy nem vallásos, de spirituális közösségre, vagy akár csak egy baráti társaságra mint szeretet-közösségre. Ezekhez képest egy vallási kisközösség lehet kevésbé spirituális, ha csak bizonyos tevékenységek elvégzésére vagy csak érdekvédelemre szövetkezik.

Védhetőnek tűnik az az állítás, hogy a vallási kisközösségek nagyobb arányban és mértékben **értékrendre épülő**, miért-típusú (mert a „miért élünk?” kérdésre válaszoló) közösségek, míg a nem vallásos közösségek között nagyobb arányban találhatók a tevékenységre szövetkező, a mit-, illetve hogyan-típusú (a „mit csinálunk”, „hogyan élünk” kérdésre válaszoló) közösség. Ez esetben az a bökkenő, hogy egyfelől a vallási kisközösségek tagjainak is eléggé eltérő lehet az értékrendje, másfelől ezekben a közösségekben is lehet egy-egy tevékenység a közösség legfőbb mozgatója. Még az a meghatározás is többféle pontosításra szorul, hogy egy vallási kisközösség **vallásos** értékrendet képvisel, mert feltehető a kérdés, hogy vajon mennyire és a vallás melyik dimenziójában mennyire vallásos, például az ismeretek, a hitek, az érzések, a szertartások vagy a mindennapi élet dimenziójában. Joggal kérdezhető: valóban keresztény normáik szerint élnek-e és alkotnak-e közösséget, vagy az ő normáik mutatódnak fel keresztény normaként? Szentek-e mint közösség vagy csak szakralizáltak, megszentelődöttek vagy csak szentesítettek? Valóban „különbek”-e, vagyis mások-e, mint a „világi” kisközösségek, vagy csupán elkülönültek a világtól, az átlagtól, a tömegtől?

Az is feltételezhető, hogy nem a vallásosságban találjuk meg a leglényegesebb különbséget, hanem egy olyan általános emberi **értékben**, amelyet ők (a vallási kisközösségek) képviselnek leghitelesebben.

Ők lehetnének azok, akik — akár a pogányok szemében az őskeresztények — szembevetődően szeretik egymást, tehát igazi **szeretet-közösségek**.

Ők lehetnének azok, akiknek a közösségen belüli kapcsolataik — mert az átlagosnál testvériesebbek — **személyesebbek** is, mint a többi közösségben, hacsak nem áldozzák fel éppen a személyességet a közös szent ügyért.

Ők lehetnének azok, akik pszichikusan az átlagosnál **stabilabbak** akiknek pszichofizikai állapotuk az átlagosnál jobb, hacsak nem az átlagosnál sérültebbek keresik nagy számban ezeket a közösségeket, ha csak nem okoz a vallási kisközösség is ekleziogén ártalmakat.

Elképzelhető, hogy a vallási kisközösségek tagjai — éppen mivel átlépők, vagyis két „ország” polgárai — az átlagosnál **nyitottabbak**, hacsak nem jár együtt a lelki elmélyülés befelé fordulással. Feltehető így is ez a kérdés: Máriákat vagy Mártákat nevelnek-e ezek a közösségek, a „lényegre” vagy a mindennapi valóságra, vagy esetleg mindkettőre?

Elképzelhető az is, hogy az átlagosnál eredményesebben **szocializáltak**, ám lehet, hogy a speciális irányú — spirituális, vallásos, egyházas — szocializáció másfelől infantilizál, mert a „bűnös” vagy „zavaros” világtól üvegházban, búra alatt tartja tagjait.

Feltételezhető, hogy ezek a kisközösségek olyanok, amelyeknek az átlagosnál nagyobb mértékben van **küldetésük**, hacsak nem kiscsoport méretű ön-körök, beltenyészetek. Tehát feltehető velük kapcsolatban a kérdés, hogy gyűjtő, őrző edények ezek a közösségek vagy inkább csatornák, amelyek eljuttatják tagjaikat a feladatokhoz. Ha a küldetés bizonyulna sajátosságuknak, kérdés, hová, kikhez szól az: csak az övéikhez, vagyis a katolikusok egy szűkebb köréhez? az egyházhoz? a keresztényekhez? a helyiekhez? az egész társadalomhoz?

Elképzelhetők ezek a közösségek, mint a többiekhez képest **rendezettebb**, vagyis kevésbé kaotikus, homeosztatikus és traiektoriuss, vagyis egyensúlyban lévő rendszerek, vándorló egyensúly pontokkal. Amennyiben az az átlagosnál **dinamikusabb** együttesek, kérdés, mi a változás iránya: az összkomfort és a kellemesség érzésének a növekedése,

vagy kockázat, a megszentelődés vagy a felszentelődés, az egy dimenzióban való elmélyülés, vagy a dimenzió bővülés?

Az is kérdés, hogy inkább **preszociális**, vagyis semmiféle formális szerveződéshez sem kapcsolódó, vagy inkább **posztzociális** szerveződés-e, vagyis létevel és működésével oldja, opponálja vagy reformálja azt a szervezetet, amelynek része, tagja.

Kérdés továbbá, hogy inkább az **önszerveződés** képviselői, vagy inkább karizmatikus személyek illetve közösségképző mozgalmak játszottak szerepet létrejöttükben.

Végül arra a kérdésre is választ kell keresni, hogy honnan, kiből, **a társadalom milyen rétegeiből** és csoportjaiból rekrutálódnak a katolikus kisközösségek tagjai, vagyis, hogy mennyire egyetemesek, hogy mennyiben terjed túl hatóköre a városi, a fiatal és a képzetlenebb rétegeken.

3.3 Mi a kisközösségi forma sajátossága másfajta vallási közösségekhez képest?

Ha a „katolikus kisközösség” kifejezésben a katolikuson belül **kisközösségi** formára kerül a hangsúly, mindenek előtt felvethető az a kérdés, hogy valódi kisközösségek-e vagy csak **ál-közösségek**, amelyek más, hiányzó szerveződések (klub, a társaság, önképzőkör, tankör stb.) pótló, átmeneti formációk. Másképpen: valami újat létrehozó vagy valami helyett létrejövő közösségek-e.

Amennyiben valódi közösségek, elsősorban az a kérdés, hogy ezeknek a kisközösségeknek a **vallásossága** mélyebb vagy csak más, mint az ilyen közösségbe nem tartozó hívéké.

Egyházuk törzsökének, **legfontosabb építőköveinek**, elitjének tekinthetők-e, vagy esetleg éppen peremének, opozíciójának? Ha **stabilizáló** tényezők Egyházuknak, konzerválva vagy megújítva azok? Már akár a vallási kisközösségek pusztá léte is lehet az intézményes és hierarchikus egyház kritikája, maguk a kisközösségek azonban többféleképpen képviselhetik mind az **egyházhűséget** (például kritikus csoportokkal és szerveződésekkel szemben, mint hűséges „testőrök”), mind a **kritikát** (a közömbös vagy bigott hívekkel és csoportjaikkal szemben).

Az is kérdés, hol helyezkednek a katolikus kisközösségek azon a skálán, amelynek egyik vége a szabadon kötöttséget választó, s így szabadabbá szerzetes, a másik pedig a szabadosan szabad egyháztag. Vajon inkább az **újtípusú szerzetesség** megtestesítői, vagy inkább azok alkotják ezeket a közösségeket, akik a maguk rendje szerint, háborítatlanul kívánják megélni a maguk vallásosságát.

Az is vizsgálendő, hogy mennyiben képviselik a **hagyományos**, mennyiben az **egyéni**, mennyiben a **népi**, a populáris mennyiben az **intellektuálisabb**, a teológiai műveltségre épülő, mennyiben az **érzelmibb**, mennyiben a **racionalisabb** vallásosságot.

Felderítendő, hogy **missziós osztagok** inkább, vagy pedig **remeteségek**. Fogasztják, **előállítják** a vallási, vagy inkább **továbbadják** a vallási javakat.

Inkább azt az egyházat képviselik-e, amelyben a **világiak** egyenrangú partnerei vagy inkább olyan világiak alkotják ezeket a közösségeket, akiket „kézivezérléssel” a klerikusok irányítják, akik az egyházat irányító klerikusok leghűségesebb csatlósai?

Az Egyház megújulásában inkább **önszerveződő** alapsejtjei, vagy inkább vallási **mozgalmak származékai**, esetleg intézmények által mesterségesen létrehozott vallási „osztagok”?

És természetesen az a kérdés is feltehető, hogy mennyire és **hogyan katolikusok** ezek a kisközösségek, mennyiben nyitottak ez egész egyházra, hitüket és törekvéseiket mennyire az egység jegyében élik meg, vagy katolikus jellegű szektákról van szó. Az is kérdés, mennyiben kísérti őket a klerikalizmusnak az a válfaja, mely szerint az egyházban a szentség leginkább ezekben a kisközösségekben és tagjaikban valósul meg.

Végül természetesen az is kérdés, hogy ezek a katolikus közösségek mennyire ökumenikusak. (1)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

II.

KÖZELKÉPEK — KÉRDÉSEKKEL

1.

Szellemtől lélekig

(független budapesti családok közössége)

*Filozófia — profán céllal * teológiai önképzőkör * a „meditatívok” szárnya * „nem féltünk, felnőté váltunk * titkolózás és virágnyelv * félelmetes távlatok * imanyelven * kacérkodás a szeretetességgel * nyitva a világra a vallások felé*

Ágoston formálisan vallásos budai polgárcsaládban született, s a ciszterekhez járt gimnáziumba. „Nem volt éppen avantgarde, egyházi szempontból azonban liberális iskola, senkit sem befolyásoltak lelki terrorral. Igaz, lelki élményt sem adott. 35 év elteltével osztálytársaimnak csak egyötöde jár templomba, sokan elváltak. 1948–49-ben, 17–18 éves koromban magam is tagja voltam a lázadóknak, ekkor azonban villámcsapásszerű istenélmény ért. Nem valami képszerű látomás, hanem bizonyos igazság megtapasztalása révén. Egy-két napon belül átalakultam.” Egy kis társaságot kezd szervezni, „a lelkileg kiéhezetteknek”. Négyen-ötven vannak, felosztják egymás közt a tudományokat, övé lesz a szociológia, még a Tőkét is felolvassa.

Amikor a gimnáziumot államosítják, sokan folytatják a hittant, a cserkészeteket, a mininstránskört. Ágoston a Barlay Szabolcs vezette szentimrevárosi földalatti ifjúsági mozgalom (2) egyik irányító egyénisége lesz, bár szívesebben töltötte volna be a magister spirituális szerepét. Megpróbált **egyensúlyozni** a mozgalom „**raciónalis-katonás**” és a „**demokratikusabb és spirituálisabb**” iránya között.

Belép a ciszterekhez, de már későn, mert hamarosan feloszlatták a rendet. A katonaság (ahol titokban teológiát oktat) után Szegedre kerül matematika-fizika szakra. Itt alakul meg a mai közösség őse, egy **filozófiát** tanulmányozó társaság, akkor még profán céllal. 1956-ban két évre leültetik, mert röpcédulákat gyárt és résztvesz a nemzetőrségben. 58-tól Pesten segéd munkás. Ide települ a szegedi társaság, ekkor már mint 20–30 fős **teológiai önképzőkör**.

59–60-ban két részre szakad a közösség. Az egyik szárny inkább az okos programokat kedvelte, a másik — az Ágoston vezette pedig inkább spirituális jellegű volt. Az akkor „**meditatívoknak**” nevezettek alkotják a mai közösség magvát. A másik közösség nagyon hamar széthullott. Vezetőjük több kudarcot élt meg, a tagok közül többen elváltak, többen hagyták félbe életpályájukat, egyikük pedig öngyilkos lett. Az Ágoston ve-

zette társaság majd minden tagja hordozott valami súlyos élményt a háborúból. Többünk szülei meghaltak, egyikünk anyja Auschwitzban pusztult el. Mindemellett sokunknak kisebbségi érzése volt mint gyanús humán értelmiséginek. *„Szóval többségünk sorsában és méltóságában sértett ember volt. Egy kicsit persze ellenzékiek is voltunk, de inkább más értékrendűek. Fő értékeink között volt a hit, a természet, a zene és az irodalom (Pilinszky, Jammes, Böll), no meg az egymás iránti érdeklődés. 6–7 házasság született ebben a társaságban. Az apostoli arculat ugyan elveszett, de meleg, baráti társaság volt, a házibulitól az imádságig, szóval valamiféle életközösség. De nem célközösség!”,* meséli erről az időszakról a közösség másik fókuszpontja, Kati.

1961-ben Ágostont ismét begyűjtik, s a koncepciók perben ismét elítélik, ez alkalommal már 5 évre. Azzal vádolják, hogy 700 embert térített meg. Az ő társaságukból senki mást nem kapcsoltak le, mert magára vállalta a „balhét”, de azért többeket kirugnak az egyetemről. Jóval az amnesztia után, csak 64-ben engedik ki. Ezután társaság 2–3 fős csoportokra oszlott, s dogmatikát, egyháztörténetet tanult. *„Több pap is előfordult közöttünk, de nem ez volt jellemző. Mindig is szívügyem volt a világiakból álló szerzetesrend. Fél év múlva ismét együtt voltunk. Nem féltünk. Felnőtté váltunk. Tovább indultak a beszélgetések, egyházi tudományok, körlevelek megbeszélése. Ima még nem volt.”* A hét gyerekes Kati, aki Ágoston szerint a „*lelki anya*” szerepét tölti be a közösségben viszont úgy véli, hogy „a titkolózás és a virágnyelv belső gátrendszer alakított ki bennünk, szükségszerűen inkább befelé élők, mint kifelé áradók lettünk. Gyermekünk felszabadultsága erős kontrasztja a mi visszafogottságunknak. Sőt, úgy érzem, többünkben még valami ragaszkodás is van az üldözöttség állapotához, mintha ez adta volna meg rangunkat. Ez aztán konzerválja félelmünket. A biztonságos üldözöttség helyébe a félelmetes távlatok kerültek. Többségük ekkorra más diplomát szerzett: két geológus, vegyész, latin, német és angol szakos tanárok, matematikus, gyógypedagógus és gépészmérnök akadt már közöttük. Ágoston végül is matematikus lett, a mesterséges intelligencia kutatójaként ment nemrégén nyugdíjba.

Az egész társaság csak havonta jött össze, közben 4–5 kiscsoportban találkoztak. Az összejövelek sokfélék voltak. Volt **irodalmi** összejövetel (irodalmi élményeiket osztották meg, olykor úgy, hogy egy-egy drámát szereposztásban felolvastak), volt **zenei** (olyan tiltott műveket hallgattak, mint Honegger Jeanne d'Arce-ja), volt **ünnepi** (karácsony, pünkösd). Egyre több idő jutott az **imára**. *1966–68-ban „a társaság tagjai vilámgyorsan összeházasodtak”.* Úgy emlékeznek erre az időszakra, hogy *„**menő volt a szegénység, a toprongy, s inkább szegény a gazdagság, a családi porcellának a láda mélyére kerültek.** Ma már előveszik „hálás szívvel, hogy ilyen szépséget is birtokolhatnak”.*

A közösség nagy pálfordulása 1979-ben történt Londonban, ahol egy **karizmatikus** közösség konferenciájára csöppentek be: „Rossz gitárzene, jobb ének. Hogy mégis mi volt a varázsa? A levegőjéből érezni lehetett, hogy közösség van jelen. Egy százkilós néni fogadott, szívből üdvözölt. Ott mindenkit boldognak éreztünk. Isten jelenléte sűrű volt, konyhakéssel ki lehetett volna vágni. Vidám, de nem handabandázó és nem exhibicionista társaság volt. Elhitették velünk, hogy lehet Istent közösségben szeretni. Vezetőjük egy anglikán nő volt, az előadók között methodista pap és bencés szerzetes. Amikor hazajöttünk elhatároztuk, abbahagyjuk az okos dumát, és imádkozni fogunk, az ima lesz az alapelv, a kommunikáció nyelve. Két évünkbe telt, míg ez megvalósult.

Először sokaknak idegen volt a hangos ima, de emiatt senki sem maradt el. *„Mi fáradt, megterhelt emberek vagyunk, de a közösségben felüdülést találunk. Az igazi karizmatikus rábízta magát Istenre, elengedi magát. Imában sok mindent el lehet mondani.*

A mi közösségünk nem tisztán karizmatikus, leginkább a Fokolaréhoz hasonló, de szellemileg igényesebb. Most már kezd hiányozni a kultúra. Szerettem volna, ha szerzetesrenddé alakulunk, ami nem a sok imától, hanem az evangéliumi élettől lenne az. Mindenki szeretné, mégsem megy. Van anyagi közösség is, jövedelmünk tíz százaléka, de ez kevés. A felelősség vállalástól lennénk szerzetesrend. A nyomorultak segítése és az egyházközség támogatása lehetne profilunk. Mai stílusunk a következő hatásokra alakult ki: Taizé, karizmatikusok, Teréz anya, Fokoaré, pragmatikus amerikai pszichológia alapján tevékenykedő misszionáriusok, házasságmozgalom.

Az imán és a „hitbéli önképzések” témáin kívül egyháztörténettel, különböző felekezetek és egyházak megismerésével, antropológiával, szociológiával, irodalommal és zenével foglalkoztak. Politikával soha. Szép számmal voltak vendégeink: rendszeresen egy református közösség, aztán görögkeleti szerzetes, kilépett református pap, rendalapító szerzetes, más szerzetesek, világi pap, szociológus, Új Zélandból, Máltáról és Jamaicáról is.

Ágoston szerint többféle feszültség járja át közösségünket: az egyházközség vagy a közösség, objektív és szubjektív ima, egymásra és a gyerekekre figyelés, valamint kommunikációs problémák. Mindezeket valamelyest gyógyítja az a szokás, hogy a házigazdák elmesélik, mi történt velük a két hét alatt. Latolgatják, talán túl sokan vannak, s talán jobb lenne, ha 4–6 fős intímebb hangulatú csoportra tagolódnának.

A mai tagok harmada már több mint negyedszázada tag. Az újabb tagok zöme a templomi közösségből került hozzájuk. Kati szerint a társaság oszlopa a 4–5 férfi őstag, vezetőjüknek pedig Ágostont tekintik. Ő azonban inkább csak lelküket koordinálja, s mellette sokféle hangadónak jut még szerep.

Ágoston 1993-ban úgy látja, hogy a közösség 1993-ra kissé elfáradt, ennek fő oka a tagság előrehaladott életkora, de érzik a politikai nézeteltérésekből fakadó, a vártnál erősebb széthúzó erő jelenlétét is. Néha-néha úgy érzik, hogy minden szép emlék és jószándék ellenére „csak” a Szentlélek tartja össze őket. Ami viszont derűre ad okot, az a tény, hogy a közösséget alkotó családok gyerekeiből is alakult egy, az övékéhez képest még intenzívebb közösségi életet élő kisközösség, sőt közülük hárman-négyen még fiatalabbakból állók közösségeit vezetik.

.....

Bár úgy tűnik, hogy jól példázza ez a közösség a homeosztatisztikus és traiektorikus, vagyis az a vándorló egyensúly-pontokkal jellemezhető rendszert, mégis feltehető a következő

Kérdések: mennyiben erősítheti vagy gyengítheti egymást a karizmatikusság és az értelmiségiség? Együtt jár-e a célközösség megvalósítása a közösség addigi történetében fontos szerepet játszó egyéb célok fokozatos visszaszorulásával!

Elképzeltető-e, hogy a felelősségvállalás, (ami ebben a körben a szerzetességgel legfőbb ismérvét jelenti) és a világba kilépés, a biztonságos otthonosság bizonyos mértékű feladását eredményezi.

A kisebb közösségekre bomlás nem eredményezheti-e az értékes másságok együttéléséből származó értékek feladását?

Nem képzelhető-e el, hogy egyes közösségek az imádságba menekülnek a „félelmetes távlatok” elől?

Szabadegyetem és zsolozsma

(független budapesti családok közössége)

*Beszélgető társaság * interdiszciplináris szabadegyetem * filozófiai viták
* kommunatervek * alkotókör * házi egyetem * Csöves Klub *
egyházias kisközösség * tanúságtevő közösség * liturgia-közösség *
esztétikai antropológia * Szent Agoston liturgikus mozgalom * katolikus
népfőiskola * gyermeknapok tárlatok * barlangkarácsonyok (I)*

Jenő egy dunántúli faluban született, paraszti származású apja elvégzi a jogot, de az ötvenes években kiteszik a kultuszminisztériumból. Ebben az időben nem ritkán inség-konyhán ebédel a tizenegy gyermekes család. Mégis nagyon jól érzi magát gyerekkorában, mert például „*ha kiszaladt a szájunkon, hogy ez hülyeség, akkor Anyu ringbe szállt és vitatkozott, s ha nem bírtunk dülőre jutni, másnap folytattuk. Átlagon felüli alkalmazkodó képességemet biztos, hogy családomból hoztam*”. Szülei házassága „*egy nagyon magas fokon égő szerelmi házasság volt, ami hihetetlenül meg volt alapozva racionálisan is, hitálaton is*”. Gyerekkora kalandokkal és élményekkel teli (Még azt is kipróbálja egyszer — szülei tudtával — milyen a temetőben aludni.)

Az általános iskolában a rajzot kivéve mindenből közepes volt. A gimnáziumban a szülői munkaközösség etette. Jól ment a sport is, több sportágban mezítláb indult. Nem akart élsportoló lenni, a játékot szerette. Nyolcszor jelentkezett a képzőművészeti főiskolára, közben beiratkozik a hittudományi akadémiára civil hallgatónak. „Fantasztikusan” érzi magát teológián, s hamarosan úgy dönt, pap lesz. Lassan felismeri, hogy „*az a papi forma, ami itt és most megkívántatik, nekem elfogadhatatlan*”. Végül is egy másfajta elhivatottság emeli ki a szemináriumból, amelyben komoly szerepet játszott a szabadság. Ötödéves korában ismerkedett meg későbbi feleségével, „*akivel animus és anima voltunk. Isten általa üzent, s ezt sikerült meghallanom*”. Azóta, hogy elvégezte a teológiát és megnősült, újságkihordásból él, emellett alkalmi munkákat is vállal: a lomtalanítástól a restaurálásig. És rajzol meg fest. Húsznál több kiállítása volt: minden évben gyermeknapkor (egy barátja kertjében, négy-ötszáz ember összegyűl ilyenkor, képeket nézegetni, zenélni, bábozni, beszélgetni), aztán még néhányszor művelődési házakban.

A hatvanas években ő is ott volt az országúton, becsavarogta az országot. Embereket ismert meg, motívumokat talált, szénaboglyában, szalmakazalban, árok szélén aludt. Most hat gyermeke van. Úgy érzi, hogy „*a társadalom rajtam nyugszik. Abban az értelemben, hogy egyetemes értékek közvetítésével közösséget hozok létre. Nem valamiféle szervezethez tartozom, hanem az élet adta törvényszerűségekből. A gyermekeimre gondolok, a barátaimra, a közösségünkre, a szomszédaimra, a sarki fűszeresre. Nem agyizzadmány, nem koholt ideológia, hanem az élet maga*”.

Hírlapkézbesítő társai hamarosan felfedezik Jenőt, kérdések sortüzébe kerül, a folyamatos érdeklődést a szokványos megközelítési formától eltérő teológiai szempontnak és egyéniségének köszönhető, öt-tíz fős **beszélgető társaság** alakul, mely az egyik kollégánál lakásán jön össze. Tíz évvel idősebb a kérdezőknél. A témák: művészetek, színház, zene, irodalom, színház, keleti vallások és bölcséletek, majd társadalomtudományi és politikai kérdések. Egy szélső balos bolíviai forradalmár is megfordul a társaságban.

Az alkalmi összejövetelek rendezett és rendszeres (heti) találkozókká alakulnak, s az öt-hat fős mag köré harminc-negyven ember is összejön. Jelleget tekintve afféle **interdiszciplináris szabadegyetem**. Fel-felmerült a tematika igénye, de ezt a konkrét érdeklődés rendre háttérbe szorította. R. Moody Élet a halál után c. műve megosztja a társaságot. Sokakat elriaszt a téma, s a megoldás: az érdeklődőknek egy külön csoport szerveződik, ahol aztán ki-ki saját témájával rukkolhatott elő. Hamarosan „*önként jelentkező és tagok által odahozott provokatőrök és vitatkozók*” csatlakoztak a kis társasághoz. A vitatkozókkal ütközés erősítette az alaps csoport mi-tudatát. Az öt-hat órás **filozófiai viták** sem ritkák. A vendégek ritka kivételtől vagy eltekintve elmaradoztak, vagy külső szemlélők maradtak. Szóba került az erőszakmentesség, a fegyveres forradalom jogos-sága, az abortusz, a szeretet. A társaság egyre többször kalandozott olyan témák felé, amelyekkel kapcsolatban Jenő a keresztény felfogást ismertethette. Ez újabb idegenkedőket és újabb szimpatizánsokat eredményezett. Négy év elteltével alakul ki egy olyan mag, akiknek a hitbéli azonosság és hasonló világlátás is fontos szemponttá válik. Egyi-kük váratlanul örökségéhez jut, s reális lehetőségnek látszik egy társasház felépítése, a **kommuna** létrehozását azonban a külső körülmények megakadályozzák.

A bensőségesse váló kör hamarosan ismét kitágul. Előbb **alkotókörszerűen** működ-nek, majd sajtóvitákhoz küldenek el hozzászólásokat, de ezeket nem közlik, nem is válaszolnak rájuk. Ezután különböző kiadókat fogtak vallatóra — szintén levél formában —, hogy miért nem jelennek meg a magyar könyvpiacra az európai tájékozódást bizto-sító alapvető munkák. Ekkor (1975—77-ben) találkoznak a magyarországi Krisna-mozga-lommal, s képviselőivel több ízben hosszabb időt töltenek együtt. Ekkor élük meg a **szertartások** fontosságát. Keresik a keleti bölcséletet ismertető könyveket is, de hiába. Ebben az időben katolizál Győző, s ebben komoly szerepe volt a Jenővel való hosszú beszélgetéseiknek is, miként abban is, hogy Marcell megkezdi zenei tanulmányait.

Egyre többen bukkannak fel, s már akkorára nő a társaság, hogy különböző formáci-ókat felvéve folytatódik: Budakeszin egy színjátszó körben, az Interdiszciplináris Tudo-mányos Diákkörben, János gyermeknapi kiállításain. Az előadások többsége nem a vál-lás irányában keresi a megoldást. Ezzel párhuzamosan indítja el János a Tömő utcai kápolnában János evangélium **egzegézisét**. Egyre fogyó számban gyűlnek össze erre az alkalomra, a maradék azonban szorosabb **baráti körre** alakul. 1980-tól rendezik meg barátaiknak és ismerőseiknek az erdei Mikulás-ünnepséget és a Barlang-karácsonyt.

Amikor Jánosék önálló lakáshoz jutnak, épülő otthonuk a közösség otthonává válik. A legelső időkből **házi egyetemet** hoznak létre meghívott előadókkal. A filozófia után a zene került előtérbe, s vendégeik között volt Szokolay Sándor, Szendrey Janka, aztán jött a liturgia, de egyéb témák is, mint azt az előadók névsora jelzi: Somogyi Győző, Jáki Teodór, Vekerdy Tamás, Balczó András.

A bensőséges kör azonban továbbra is nyitott, ha megfelelő üzenet érkezik. Egyik barátjuk Jenő segítségét kéri egy, a VIII. kerületi KISZ Bizottság által patronált Csöves **Klub** létrehozásához. Jenő igent mond azzal a feltétellel, hogy teljesen szabad kezét kapnak. Néhány hónapi működés után a megbízó visszakozik, ők pedig a Háromgenerá-ció-s Klubban folytatják még egy évig összejöveteleiket, ahonnan a helyi pártvezetés teszi ki szűrűket. A klubbal kapcsolatban évek múlva egy újságírónő keresi meg Jenőt a Társadalomtudományi Intézet megbízásából. Találkozásuk az újságírónő számára élet-re szóló lesz: megtér, s csatlakozik a közösséghez. 1983-tól elhalványul a szabadegye-tem, s erősödik a **kisközösségi** forma. Továbbra is sor kerül egyéni és társadalmi problé-mák megbeszélésére, egy-egy szellemi élményről tudósító beszámolóra (film, színház, zene, könyv, kiállítás), továbbra is folyik a **folyóiratfigyelő** szolgálat (Valóság, Mozgó

Világ, Kritika, Kultúra és közösség, Világosság, Művészet, Nagyvilág, Tiszatáj, Magyar Építőművészet, Vigilia, teológia, Confessio, Mérleg, Szolgálat) tudósító beszámolóira, de a fő téma ezután kizárólag **teológiai kérdések**.

1985-től — miután egyértelművé válik a kör **egyházias** jellege és a kör tagjainak bizonyos pasztorációs kötelezettségei — két addig is lazábban kapcsolódó tag elmaradt. Állandó taggá lett viszont Anna, s „*immár többedszer is átélhettük, hogy nincsenek végleg leírható emberek. A csoda újra kézzelfogható közelbe került hozzánk. Félelem és öröm, egzisztenciát érlelő fölfokozottságában fogtuk meg és öleltük magunkhoz a születő csodát Anna személyében*”. Ebben az évben már két lelkigyakorlaton vesznek részt, Húsvétkor sor kerül a Jeremiás siralmaival összekötött virrasztásra. Az egyházi élet **tanúságtevő közösséggé** szeretnének válni, e célból újabb lelkigyakorlaton vesznek részt. 1986-ban a Táltos utcai kápolnában kapcsolódnak be a békéért való imádkozásba a pápa kezdeményezte **imanap** alkalmával. A templom, ahol Jenő felesége, Margit hitoktató, ez alkalommal megtelt. Közben két házaspárt „*termel ki*” a közösség, s ennek eredményeképpen a közösség legjellemzőbb tulajdonsága a **családiasság** lett.

A közösség tagjait: óvónő (néprajzi tanulmányokat is folytatott, fő érdeklődési területe a pedagógia és a hitoktatás), majd könyvkötő (elvégezte a teológiát is, patrisztikával foglalkozik), fotóművész (főleg a néprajz érdekli), zeneakadémiát végzett gitárművész (ő is végzett teológiát, az egyházzene és a néprajz kapcsolata izgatja), csellós és karvezető (őt is nagyon vonzza a néprajz), újságkihordó (mint Jenő, de őt is nagyon izgatja a zene és a néprajz, ő is végzi a teológiát), cimbalom szakos művésznő (érdekli: a pszichológia, a filozófia, ő is jár teológiára), építész és művészettörténész (négy nyelven beszél), történész (ő is elvégezte a teológiát, a bölcsészskaron krisztológiából doktorált), matematika-fizika szakos tanár (de elsősorban a teológia érdekli, és a népi építészet is izgatja), gyógyszerész (igazából a zene érdekli, még hozzá a gitáros egyházi zene), gyógypedagógus, orvos házaspár, (őket is nagyon megfogta a zene, de a teológia és az irodalom is csábítja őket), kerámikus (ezt tanítja egy általános iskolában, egy nevelőintézetben pedig ezzel próbálja megmenteni az elkallódó lányokat), zenetanár (a távolkeleti bölcsélet foglalkoztatja), cselló művész, (hitoktatóira is jár).

Vannak ismétlődő motívumok ebben a hihetetlen sokszínűségben: a zene, a teológia, a néprajz, a művészet. Melyik válik közösségi identitást erősítő legkisebb közös többszörösé?

Két éve viselik a **Szent Ambrus Közösség** nevet, a legveretesebb himnuszok íróját, mivel a közösség egyik, talán most a legjellemzőbb közös nevezője a **liturgia** lett, mert „*liturgia nélkül egyszerűen nincs egyház. Nem a saját kútfejünkéből vesszük a tartalmakat, nem a saját hangulatunk alapján olvassuk ki a szentírásból, a liturgia olyanfajta szabályt ad nekünk, mely biztosítja a szabadságot. Ez az a törvény, mely megtartja az embert, s nem hagyja szédelegni minden irányban*”. A liturgiához kapcsolódik a néprajz, a művészet. A liturgia azonban nem valami sorminta Jánosék számára, hanem az egyház nyelve, mert a lényeg számukra az, hogy „*az egyházon belül van módunkban emberre lenni*”, ez a kisközösség számunkra az egyház alapsejtje, innen járnak vissza az egyetemes egyházba, azokba a templomi közösségekbe, ahol a liturgia folyik. Ebben a közösségben a liturgia személyes dimenzióban jelenik meg.

„*Egy átlagos összejövetel — magyarázza Jenő — hirdetésekkel kezdődik: ez van itt, ott, amott, szólt Makovecz, hogy ezt és ezt szeretné, szólt Dobszay, hogy ez és ez van, iskolaiügyben kellene ezt meg ezt. Ezt követi a zsolozsma, ami 30–40 percet vesz igénybe. Természetesen énekeljük. Gregoriánt. Megadjuk a liturgikus keretét, lehetőleg a legveretesebbet. Ha meghívott előadó van, ezt követi az előadás, ez lehet 40 perc*

vagy két óra. Utána kérdések, megbeszéljük, kivesézzük. Sokszor még egyszer elhívjuk. Ha én adok elő, akkor ugyanígy. Idén esztétikai antropológiát. Mindenki adhat elő, mindenki hívhat előadót. Közben teázunk.” Az imának meghatározó szerepe van, de nem mellékes az ismeretszerzés és a vita sem. Amennyire tőlünk telik, megpróbálunk segíteni egymásnak. Például költöztetés, gyerekvigyázás, egymás támogatása ruhákkal.

Az 1987 nyara és 1990 nyara közötti legfontosabb történések ennek a közösségnek az életében (természetesen az évenként visszatérő eseményeken — a Mikuláson, a barlang-Karácsonyon, Szilveszteren, nagycsütörtöki és pünkösdi virrasztáson, a gyermek-napi kiállításon és egyebeken — kívül) a következők voltak:

Felfedezik Barsi Balázs ferences hittanóráit a Pasaréten. * A közösség négy tagja néprajzi tanfolyamon vesz részt, s a társaság rádöbben a néprajz és a liturgia mélységes kapcsolatára. * Fila Béla kérésükre Heideggerről beszél nekik három alkalommal. * Régebben iskolát akartak alapítani, ehhez azonban — még a nyolcvanas évek második felében járunk! — valami kiskapu kellett. Ez lett a Nagycsaládosok Egyesülete. * Czakó Gábor az áldozatról beszélgetett velük. * Résztvesznek a Scolanapon a Boldog községi templomban, majd a kereszténység és magyarság szimpozionon az Örökimádás templomban. * Kamarás István tart előadást a kisközösségekről. * Ők tartanak előadást a krisztinavárosi templomban a családról. * Kerekes Károly a ciszter főpát tart lelkigyakorlatot. * Bakapcsolódnak az országos hitoktatási bizottság zenei csoportjának munkájába. * Betlehemest rendeznek Jánosék egyházközsége óvodásainak. * Gyuriékat új lakásukba költöztetik. * Barátjuk kérésére jegyesoktatást tartanak a jegyespárnak. * Vértessaljai László tart három napos lelkigyakorlatot számukra. * Francia zarándokokkal találkoznak Sióagárdon. * Jenő negyedszülöttjének első áldozása. * Részvétele a Nagycsaládosok Egyesülete ladánybenei táborában. Megvesznek egy csodálatos tanyát: egy erdő közepén álló vályogházat a közösség céljaira. * Háromnapos lelkigyakorlat Pilisszentléleken Hidász Ferenc ferences vezetésével. * Résztvesznek a Táltos utcai kápolnában szülőknek és felnőtteknek rendezett kurzuson. * Mária kirándulást szervez a Táltos utcai óvodásoknak, ugyanitt a gyermekmisén a közösség tagjai mondják a prédikációkat. * Jenőék 40 fős segítséggel beköltöznek új lakásukba, amely a közösség új találkozóhelye is lesz. * Aktív részvételükkel megindul a szent Ágoston Liturgikus Mozgalom. * Szent Imre zsolozsma az Egyetemi templomban, lelkinap a Táltosban, újabb három napos lelkigyakorlat Kiss Csongor ferences vezetésével. * 1989 novemberében Jánost a KALOT alelnökévé választják. * 1989 decemberében: barlang-karácsony félezer résztvevővel.

.....

Hihetetlenül gazdag helyzetekben, kihívásokban és szerepekben ennek a közösségnek a története, s óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy átlépett lépcsőfokká vagy égyűrűkként megőrzött rétegekké váltak-e a közösség korábbi „halmaz állapotai” (a szabadegyetem, az önképzőkör, a csöves klub), hogy nem feszítik-e szét a bensőséges, egyházas, zsolozsmázó baráti kört egyfelől a múltbeli szerepek és élmények, másfelől a tagság sokszínű érdeklődése és képessége. Kérdés, célbaérkezett-e a közösség a bensőséges bázisra, vagy újabb akciók kiindulópontjává válik?

3.

Dinamikus fészek

(budapesti családok regnumi közösség)

*Regnumi kirándulás * rendőrségi behívó * a fáramászástól a legkomolyabb dolgokig * kötelező zárttság és bensőségesség * a befelé és a kifelé ötvö-zése * arról van szó, amit az élet felvet * értékes ellenvélemények * családi konfliktusok * egymás mellett állás * keresztény politizálás*

Lenke úgy nőtt fel 15 éves koráig, hogy édesapját reakciónak tartja, mert hittanra jár-tja, nem engedi, hogy úttörő legyen, de még azt sem, hogy piros kardigánt vegyen fel. 1957-ig Pestről kitelepítve nyaralójukban élnek. A család inkább templombajáró, mint vallásos. Lenke viszont: „Egészen pici korom óta nagyon vallásos fajta voltam. Testvérem gyakorlatias, materialista. Egyedül jártam a Bakáts térre és az örökimádásba jártam, egyedül. Vallási nevelésben Berci barátom — ő jezsuita lett — édesanyja és Ilus néni játszották a főszerepet. Egy új világot nyitott meg számomra. Kézszel másol-tatta velünk a Trapp családot, Teréz anyától Miches Quoist-ig mindenkiről tőle hallot-tam. Hétköznapi is jártunk misére. Nagy barátságban és lelki közösségben voltam Berci-vel és Antival. Így együtt fedezett fel minket az akkor még fiatal káplán, Márton, amikor a Bakáts térre került, s egyből beemelt minket a Regnumba. Sejtettük, hogy nem zseni, de jó volt mellette lenni, s érezni lehetett, hogy nagyon jó ember, azt is, hogy valahová tartozik. Ő akkor a **modern katolicizmust** képezte számomra. Mindig is arra vágytam, azt kerestem, amit tőle kaptunk.” Egy kiránduláson derült ki aztán, hogy eléggé sokan mások is vannak rajtuk kívül, ennek a hatása katartikus volt: „Végigrohantam a körúton felszabadultan, heves örömben, hogy ennyien vagyunk keresztények. Anikó nevű barátnőm eljutott egyik táborukba, s amikor visszajött nem lehetett ráismerni: teljesen magabiztos, felszabadult és vidám lány lett a szomorú, savanyú, riadt verébkeből.” Még ki sem rajzolódik előtte a Regnum, amikor megtörténik — immár harmadszor a Kádár korszakban — a lebukás: „Reggel ötkor indultunk kirándulni, sötétedés után jöttünk haza. Volt olyan, hogy valakinek a zsebében volt a másnapi, a rendőrségre szóló behívója, de számára legtermészetesebb volt, hogy eljöjjön velünk kirándulni. Hogy **tiszta ügyért szenvedtünk**, fantasztikus érzés volt, szemernyi mártír gőg nélkül. Senki sem szenvedett. Abszolút normálisan és vidáman élte át mindenki ezeket napokat is, semmi pánik nem volt.” Ezután hamarosan (72-ben) immár orvostanhallgató korában (körzeti orvosnak készült, az is lett) tudatosodott Lenkében (miként barátaiban is), hogy kisebbséggel kellene foglalkozni. „Mivel Mártont elhelyezték, senki sem mondhatta meg, mit csináljunk, de nem is volt erre szükség, szívünk bőségéből is **prímán mentek a dolgok**. Az én csoportomban azt csináltuk, amit annak idején Zebegényben Ilus nénitől tanultam, a fára mászástól a legkomolyabb dolgokig”. A lány csoporthoz aztán egy szétbomló kelenföldi csoportból fiúk is csatlakoznak hozzájuk, meg két „problémás” lány, akik máig egyedül élnek.

Megkínlódott kapcsolatkeresések után Lenke 29 éves korában a szerzetesség gondo-latával foglalkozik. Amikor úgy határoz még egy évig vár, Ivánnal találkozik, aki rábe-széli egy másik útra, s Lenke most — négy gyerekes anyaként, és a férfi-nő kapcsolat, a szerelem és a házasság témák sokfelé elhívott hiteles előadójaként úgy érzi, hogy is

maximálisan megtalálta magát a házasságban, de azt is vallja, hogy ehhez szükséges volt életének vívódásos-válságos időszaka.

Férje számára a találkozásuk közösségre találás is lett, ő akkor ilyennek látta Lenke közösségét: „*Abszolút meleg, bensőséges, mert akkor még megvolt a kötelező zártasg-ból fakadó melegség. A csoport már akkor is zömmel házaspárokból állt. Legtöbbjüknek még egészen kicsi gyerekeik voltak. Bár az összejövetelek ez időben — sok kisgyerek miatt nem voltak fenemód tartalmasak és koncepciózusak, jól láttam, hogy Regnumnak ez nem akármilyen közössége, hanem egy olyan csapat, ahonnan több vezető került ki.*”

Ebben a társaságban voltak olyanok, akik szerint a kisközösség teljesen intim va-lami, mások, a többséget inkább befolyásoló személyek (mint Lenke és Anti) „*a befelé és a kifelé ötvözését*” szorgalmazták, az „*amit kaptunk, azt tovább kell vinni*” szellemé-ben. A több szempontból is nagyon elütő értékrenddel és (igen kritikus) egyházképpel rendelkező házaspár nagy feladatot jelentett a közösség számára, amelyre ők próbálták megoldani: „*Az ő különállásuk számunkra nagyon jó dolog, csak hogy ők még nem képe-sek elhinni, hogy ellenvéleményükkel értéket képviselnek a közösségben.*” Ez nem sike-rülhetett maradéktalanul, mert „*lehet, hogy ők megérik, és megbélyegzésnek érzik azt, hogy az őket tolerálók közül bennük egyesek egy kis primitívséget mások meg önmagukat nem találó kamaszokat látnak.*” Sok mindennel próbálkoznak pedig, még a vezetést is átadják a házaspár férfi tagjának.

Lenke a Regnum egyik vezéregyénisége, egy időben az öttagú vezetőség tagja. Erő-sen foglalkoztatta mindig az ideális kisközösség. A nyolcvanas évek közepén így írt erről:

Példa egy családos közösség élet-tervére

1. Az összejövetel menete

Gyülekezés, „zsongás”

„Tartalom” anyaga lehet:

a Szentírás

valamilyen előadás (tudásközvetítő,

szemléletformáló)

kifejezetten a közösség számára készülő tematikus

anyag (pl. a szegénységről)

„Élet”, spontaneitás: közös étkezés, trécelés,

„mosolygás” játék, hirdetések, megbeszéltnivalók

Befejező ima legyen kapcsolatos a megbeszélte anyaggal.

* * *

Más típusú összejövetel is lehet: kizárólag ima (mise, szolozsma), vagy amikor csak be-szélgetünk, vagy amikor valaki életéről, problémáiról beszél, arról, ami éppen foglalkoztatja. (Érettebb közösség esetén beszámolás jelleggel.)

2. Évi menetrend

Összejövetel kéthetente (családosok esetében havi egyszer, egyébként csak a házaspár egyik tagjának „kötelező”, az évi anyaggal a közös találkozókon foglalkoznak).

Egyéb: havi egy alkalom kirándulás vagy közös szentmise, a gyerekekkel.

Nyáron: egy hetes tábor, egyik évben gyerekekkel, másik évben csak a felnőttek, ilyenkor komolyabb program, de nem minden alkalommal lelkigyakorlat, inkább közös élet.

Lelkigyakorlat, recollectio: egy hétvége ősszel (több gyakorlati vonatkozás, évi terve-ink), egy hétvége nagybőjtben, készületi időben: komolyabb imaélet.

3. Fakultatív és parciális programok

Nagyhét közös ünneplése, szombat esti vacsora együtt, egy-egy család közös hétvégi, nyaralási programja (nem klikkszerűen), keresztelők, első áldozás, egyéb családi ünnepek közös ünneplése, egyéni lelkinapok (gyermekmegőrzés), vidám együttlétek (szilveszter, farsang, Mikulás), kalácsok.

4. Közös kassza: rendszeres összeggel karitatív célokra, alkalmi összedobás egyéni célokra.

5. Külső tevékenység: inkább egyesek vesznek részt bizonyos dolgokban, fontos, hogy mindenkiét mindenki magáénak érezze, alkalmilag segítse.

Lenke gyerekkori barátja, Anti gyakorló vallásos családban nő fel, „zugapáca” jár hozzájuk hittant tanítani. 17 éves koráig egy „földalatti ciszter novicius” csoportjában nevelődik, majd a Bakáts téren őt is megtalálja Márton. Ekkor már papnak készül. Márton elviszi a regnumi kispapok táborába. Ők adták az akkori kispapok 30–40 százalékát. „Az a tábor csúcsméltvány volt. 40–50 kilométeres túrák tíz napi kajával az Alacsony-Tátrában. Amit ki lehetett hozni az emberekből, kihozták, megtapasztalhattam, mit jelent a közösség: áldozatvállalás, önfeloldozás. Jelekpes volt, hogy a pap megy elől.” Anti a szemináriumban hangadó. A perben őt is kihallgatják, teszi az ostobát, nem lett semmi baja. Annyi mégis, hogy ez is szerepet játszhatott abban, hogy két és fél év után kirugják. Más is: „Hamar összeütköztem a régi típusú neveléssel. Sok volt a kegyelem-fegyelem. Kiszámoltam, hogy 2000 órát tanulunk énekelni, s csak 150 a biblikum. Csináltam tacepaokat. A hivatalos indoklás az volt, hogy nem mutattam a papi hivatás jeleit.” A civil életben mostani közössége tagjai segítik, Vencel matematikára, Bálint fizikára tanítja. Végül nagynehezen bejut az estire, épületgépész szakra. Meg is házasodik. Mire diplomát kap, már 3 gyerekük van. Közben a Regnumban gimnazista fiúkat vezet.

1993-ban így látja közösségüket: „Ha ez a csoport egy mesterséges képződmény lenne, s nem egy családhoz hasonló képződmény, akkor a rendszerváltozás komoly nyomot hagyhatott volna életünkben, csoportunk életében azonban semmi igazán lényeges változás nem történt, s ami fontos fejlemény, az is ilyesmi, hogy Vencel megházasodott, hogy valószínűleg csatlakozik hozzánk egy vallását újra gyakorló ismerős házaspár. Vannak azért változások is, de ezek nem egészen nagyszabású terveink szerint következtek be. Továbbra is hetenként találkozunk, keddenként azonban Zalaegerszegen és Győrben lakó tagjaink nem tudnak jönni, csak első pénteken. Ez egy kötöttebb program: mise és lelki beszélgetés. Erre valaki mindig felkészül, egyszer-kétszer Márton, a többi alkalommal civilek, ki ahogy gondolja, a teológiai téma sem tilos, lehet kapcsolódni a napi perikópához is. Én például az egyház közéleti szerepvállalásával foglalkoztam, feleségem pedig a serdülők és szüleik kapcsolatával. Másik műfaj évente néhány alkalommal a szabad péntek. Ez oldottabb, kötetlenebb együttlét, amikor az asztali imán kívül más ájtatosság nincsen. Ilyenkor a házigazda főz valami remeket, s a program egy kis dőzsölés, beszélgetés, játék.

A rendes összejöveteleken már régóta nincsenek referátumok és korreferátumok: arról beszélgetünk, amit életünk felvet: az egyházi iskolákról, arról, hogyan viselkedjünk, ha gyerekeink kirepülnek a fészekből, s az utóbbi években egyre többet a politikáról.”

A közösségben maximális az őszinteség, de nincsenek nyilvános lelkizések, mert „tíz ember nem tud igazán lelki problémákat megbeszélni. Az én problémáimról például mindenki tud, és tízből hattal meg is beszéltem őket négy szemközt. A komoly konf-

likthushelyzetekben egy közösség nem tud igazán segíteni, ott egyedül maradunk. Mit tud a közösség ilyenkor? **Mellette állni.** Ha kell, egész életén keresztül. Ez nálunk is működik. Nem tudtunk Bálinton segíteni, amikor két hónapos házassága után otthagytta őt felesége, csak annyit, hogy a közösség maradt az egyetlen a kapcsolat számára az élettel.”

Ez a családi közösség sem mentes a **konfliktusoktól**: „Egymásban el tudjuk fogadni a másságot, de egymás nevelési elveit nagyon nehéz gyerekeinknek, például egy közös táborban. Ilona például mániákusan tisztaságszerető, mások pedig kellőképpen nagyvonalúak. Mi azonban képesek vagyunk együttélni ezekkel a másságokkal. Először idegrohamot kapok, aztán tudomásul veszem, hogy a másik mint nevelő: dinnye. Ettől függetlenül azonban még szerethetem.”

A **vita** sem ritka, hiszen elég nagy eltérés is akad ebben a közösségben a tagok mentalitásában, szokásaiban, egyházképében, politikai orientációjában.

Ami a **politikát** illeti, a többség a KDNP-ben aktív szerepet játszó Anti véleményét osztja, aki szerint a keresztény politika egy **kereszténység által korlátozott demokrácia**, amelynek az az alapelve, hogy szabadságom a másik szabadságáig ér. Ami a **magyar katolikus egyház vezetésének** megítélését illeti, úgy látják, hogy püspökeik becsületes, egyházhű, de koncepció nélküli, szorongó emberek, akik nem tudták, mit csinálnak a Csurka-dolgozattal.

.....

Bármennyire is stabilnak mutatkozik ez a közösség, mégis fel lehet tenni a kérdést még velük kapcsolatban is: tarthat-e bármeddig egy közösség azonossága? Meddig él az alapélmény? Úgy tűnik, ez a közösség jól vészelte át a romantikus féllegalitásból legalitásba való átlépést és a kormánypártiság sem torzítja el arcukat. Hála a két fős értékes ellenvéleménynek? És ha ennél többféle másság színezné a közösség politikai arcát? Vagy a családiasság mindannyiuk számára fontosabb a politikánál? Talán mindennél? Ez esetben viszont megvalósítható-e az ő normáik szerint „a kifelé és a befelé ötvözése” és a kapottak továbbadása? És még az a kérdés is felvetődik, hogy meddig sikerül a „dührohamot kapok tőle, de azért tudom szeretni” fenntartása?

4.

Intimitás és stabilitás

(családos Bokor-közösség)

*Istent szeretni csak közösségben * mindenkinek a maga tizenkettője * megemelt követelmények * Kartaltól Zircig * országos és nemzetközi akciók * a család szentsége * kör-ima * utána menni a lelki gubancoknak * kevéssé formális vallásosság bőszült kontesztálás nélkül*

A hetvenes évek elején a halásztelki plébánián gyűltek össze a később Bokornak elnevezett mozgalom tagjai, akkor még Bulányi György tanítványai, barátai. Itt találkoztak össze Ili közösségének alapító tagjai.

Ili, a közösség vezetője így emlékszik vissza az indulásra: „A cél már akkor is tulajdonképpen az volt, mint most, talán nem voltak ennyire tiszták a kontúrok, és azért

több minden alakult, módosult. Azt lényegében tudtuk, hogy **Istent nem lehet szeretni magányosan, hanem — mert Isten a szeretet, mert Isten maga is közösségi lény — csak közösségben.** Azt még nem tudtuk, hogy mindenkinek össze kell gyűjteni a maga tizenket-tőjét, azt viszont igen, hogy valahogyan össze kell jönni. Mivel akkor Gyurka bácsi volt a legaktívabb, legmozgékonyabb, körülötte jöttünk össze. Ő pedig beépített ebbe a közösségbe, vagyis Gyuláék közé, két olyan embert, aki már benne volt az ő régebbi közösségében. Az egyik Jani volt, a másik én. Gyurka bácsi hamar kivált, vagyis felnőtté avatott minket, s Janival ketten maradtunk vezetők. Bár Janival nagyjából egy indíttatásúak, egyforma képességűek voltunk, hamar rájöttünk, hogy ez a kétféjű hídra nem jó. Ő kivált, én meg egy félárbochos társasággal maradtam együtt, s lassan vissza kellett szeretgetnem, vissza kellett nyernem őket, hogy valamiképpen menjen a dolog.”

Be kellett látniuk, hogy „**Isten Országá megvalósulásához nem elegendő az, hogy leülünk egy asztal köré**”. Előkerültek a követelmények, a **pontosság, az összejövetelekre készülés, a hétköznapi ima, az önnevelés, az odafigyelés.** Ami a pontosságot illeti, előre tették a vacsorát, mert aki késik, legfeljebb nem vacsorázik. Nem mindenki volt akkor még a csoportban tanítványok teremtésére alkalmas ember, olyan, mint Gyula, „**aki körül megforrósodik a levegő**”. Akkor még a tagok többsége egymást tanuló jegyes-pár volt, s akadt bőven megbeszélni való gond, szerelmi búbánat. A házastársak aztán elhozták párjukat, de mivel ezt nem erőltették, az is előfordult, hogy a házaspár két tagja két különböző közösségbe járt. Egy ideig eléggé nagy volt a fluktuáció, de a kima-radók nagy többsége más Bokor-közösségekbe került. A mostani tagok közt három mér-nök, két óvónő, két irodagép-műszerész, egy tanítónő, vezetőjük, Ili laborasszisztens. Ő szerzetesnek készült, végül is nem lett az, s ha nem is házasságban, de közösségben él. A Bokort is elhagyó három lemorzsolódó közül az egyik egy elvált házaspár nő tagja, a másik kettő az a házaspár, akiknek súlyosan értelmi fogyatékos gyermekük szü-letett. A házaspárokon és a vezetőjükön kívül tagja még a közösségnek egy ötgyermekes anyja, akit kirugott a férje. A tagság egy idő után szanaszét költözött, Kartaltól Zircig. Ebből következik, hogy a rendszeres összejöveteleken és az évenkénti lelkigyakorlatokon kívül nem igen tudnak összejönni.

Bár a család az egész Bokorban „szentség” ez a közösség különösképpen is család-központú, az átlagosnál jobban odafigyelnek a családi problémákra, a gyereknevelésre, a házépítésre. Nincs olyan család, ahol négynél kevesebb gyerek lenne. Van a közösség-ben olyan család, ahol „csak” négy gyerek lehetett, s már több gyereket örökbefogadtak, de még többet terveznek. „**Általában nagyesszű emberek vannak Bokorban — véli Ili —, és a mi közösségünk sem tanulással, de ez nem intellektuális beállítottságú társa-ság, az élet hétköznapi racionalitása kerül előtérbe.**”

Az élet azonban korántsem szűkül le a magánéletre, ezt főleg a Gyula kezdemé-nyezte akciók jelzik: az UNICEF-akció (templomi képeslapárúsítás), a 300 romániai román gyerek vendégül látása, a Nagycsaládosok egyesületek, a családért különösen sokat tevők kitüntetésére létrehozott alapítvány stb. A tagságból szinte mindenki próbál-kozott valamivel saját plébániáján, több-kevesebb sikerrel. Többen specialistái Bokor-szinten a gyerek-táboroztatásnak, a kamasz pasztorációnak.

Három hetenként találkoznak. Együttlétüknek van egy szellemi programja, egy imádságos része, aztán egyéni beszámolók, problémafelvetések mindennapi életükből. Imádsággal kezdik, azzal fejezik be. Az elején egy evangéliumi részről elmélkednek, a végén egy kör-imával zárnak. A kör-imában „**az egész találkozó élményeit egy kicsit Isten elé visszük. Mindenki megszólal benne, Ha valaki nem akar, megfogja a másik kezét, de azért legalább egy mondat erejéig mindenki meg szokott szólalni.**” Ami a szel-

lemi programokat illeti, egy évig Hamvas Bélával foglalkoztak, volt egyháztörténeti kurzus, ószövetség elemzés az újszövetség felől nézve, aztán Lohfink Milyennek akarta Jézus a közösséget c. könyvének feldolgozása. Átbeszélgetve, vitatkozva. A programok egy része a Bokorban ajánlott, kipróbált. Vendégek nem igen jönnek hozzájuk, *„éppen azért, mert együttlétünknek intimitása van, és a látogatók úgy sem igen foghatják fel, ami körünkben történik, feltéve, ha nem rendezünk neki műsort, akkor viszont már megszűnt közösségi találkozó lenni.”*

Ili szerint a közösség életében nincsenek nagy események, de *„mindig jó a légkör, nem voltak nagyobb feszültségek, szeretik egymást a tagok, beleérzéssel próbálják elfogadni a többiek dolgait. Nincsenek nagy csúcsok, s ha igen, olyasmi, hogy Mariann negyedik gyermekét is megszülte császárral. Szóval csupán stabil meleg légkör, felnőtt emberekkel, akikre mindig lehet számítani”*.

A közösség vezetője úgy érzi, hogy a tagság felnőtt hozzá. Ha érzékeli, hogy valaki jobb passzban van, mint ő szívesen átengedi neki a vezetést. Ő maga egyfelől adminisztratív felelősséget vállalja magára leginkább, másfelől, ha valakinek valami *„lelki gubanca van”*, akkor ő kötelességének érzi, hogy *„utána menjen”*. Egyébként talán a *„kollektív vezetés”* kifejezés érvényes leginkább erre a társaságra. Az autokrata vezetést ez a közösség egyszerűen képtelen lenne elviselni. Klikkek nincsenek, de *„peremtagok”* azért vannak, s vannak bensőséges barátságok.

A *„példaképek”* között a társaságban nagy becsben van — ha nem is mindenki számára, s nem is egyformán — Szent Ferenc, Teréz anya, Camarra érsek, Küng és Schillebexs. A társaság vallási alaptökéje — egy-két kivételtől eltekintve — hagyományos, de mély vallásosság. Az idők során ez mélyült, de a társaság *„egy kevésbé formális vallásosság felé orientálódik, de ez nem párosul bőszült kontesztálással az intézményes egyház irányában. Csak Gyulának van hajlama arra, hogy nagyon kritikus legyen, a többiek bölcs nyugalommal reagálnak a számunkra kellemetlen jelenségekre is, ami egy 'bulányista', Bokor-tag esetében nem is kevés”*. A társaság férfi tagjai valamennyien voltak katonák, most már azonban közülük mindenki úgy gondolja, hogy a katonáskodás evangéliumellenes.

Csaknem mindenki vezet közösséget, akik nem, csak átmenetileg nem (költözés miatt), vagy pedig készülnek rá. Hárman hitoktatnak, és még 4—8 gyerek a családban. Minden szeptemberben megbeszélik a hogyantovábbot, s beépítik az új ötleteket. Közösségi ünnepeik a karácsony, névnapok, születésnapok, házassági évfordulók és a nagycsü-törtöki virrasztás.

.....

A magyar katolikus Egyház peremére szoruló Bokor mozgalomnak ez a közössége egyfelől következetesen védi családiasságát és intimitását, másfelől nem csak mozgalmukban, hanem országos ügyekben is feladatot vállalnak, s ha Egyházukban nem kapnak elegendő lehetőséget a világ jobbításán fáradoznak. A „kevésbé formális vallásosság felé” orientálódás egyszerre jelentheti az intézményes egyházzal való kapcsolat lazítását és a mélyebb vallásosság saját nyelvükön (például a körimában és a másokért hozott áldozatok formájában) való kifejezését. Komolyan véve a Hegyi beszéd radikalizmusát a romániai román gyerekek vendégül látásával történeti tettet kezdeményezett ez a közösség.

Szürkebarátok

(budapesti ökumenikus közösség)

*Keresztény önképzőkör * élethelyzetnek megfelelő közösség * referencia kör * egymás felé nyitottság * belső és külső kör * protestáns és nem hívő tagok * ismeretszerzés és belefeledkezés * nyitvamaradt kérdések * szellemi ajándékozás * eltérő ima-igények * országos kezdeményezések * táborok gyermekeiknek * kormánypártiak és ellenzékiek * szembesítés családi keretben (I)*

Zsolt a közösség vezetője 1954-ben született, apja statikus, anyja gyógypedagógus. Értelmiségi és falusi környezetben gyerekeskedett Rákosfalván. Allatokat tartottak, lovuk is volt 1970-ig. Matematikai tagozatos gimnáziumba jár, apja példájára építőmérnöki karra jelentkezik, fel is veszik, el is végzi. Felesége is szakmabeli: technikus. Három gyerekük van, egy budai külkerületben élnek, szép, részben maguk építette, családi házban.

17—18 éves koráig vallásossága „gyakorlatilag egy ilyen vasárnapi templomba járással alakult, illetve még kerestem hitemet”. Az egyik fordulópont 1974-ben egy lengyelországi zárandoklat volt: „Kíváncsiságból mentem el. Nagyon hangulatos volt a 300 kilométeres út, keresztül a lengyel falvakon, megaludni lengyel parasztok szénapadlásán. Megérkezni már nem annyira, mert illúzió romboló volt a vásári forgatag a Szűzanya-árusokkal. Nem jelentett ez az út kifejezetten megtérést, de nagyon jelentős élmény, a korábbi hatásokat egyértelművé tette.” A másik fordulat egy pszichológus ismerős **keresztény önképzőköre** volt, mely öt éven át működött, 1972-től. „Nem kifejezetten vallási kör volt, az volt talán a cél, hogy **humán műveltséget** kapjunk. Az első alkalomra Bergsonról kellett előadást tartanom. Jó iskola volt: csoporttechnika, egymáshoz alkalmazkodni, problémákkal szembenézni. Hatan-heten vettünk részt ebben, párkapcsolatok felbomlása vezetett a csoport feloszlásához.” Ez a csoport volt a mostani közösség egyik gyökere. A másik egy 1—2 évig működő **keresztény beszélgető kör**. A harmadik egy három tagú, egyetemistákból álló **baráti társaság**. Mindhárman más felekezetűek voltak. A negyedik gyökér a munkahelyi közösség: négyen kollégák.

1978-ban alakult meg, négyen alapították: egy jegyespár és két lány, 25—30 évesek. Olyan közösséget szerettek volna, „ami ránk hasonlít, ami megfelel **élethelyzetünknek, elképzeléseinknek**”. Valamennyien pályakezdő értelmiségiek, akiknek akkor fordult sorsa (felbomló kapcsolatok, munkahelyváltogatás), s az elkövetkezendő évek igencsak nehéznek látszottak. „Úgy éreztük, mindenre **rácsodálkozó** gyermekarcunk óhatatlanul elmosódik, ha felszámoljuk közösségi hátterünket. Az embernek szüksége van egy **referencia körre**, amihez méri magát, különben a kereszténység lealacsonyodik rutinná, a társadalmat kívülről kritizálgató öntetszeggé. Megkérdeztük magunktól: lemondhatunk-e az üresen kongó templomok, a kivénhedt egyháztanácsok alternatíváját jelentő **közösségi élményről, a liturgia közösségéről**.” Olyan csoportot szerettek volna, ahol az **egymás felé nyitottság** a fő összetartó erő, ahol a tagok családjuknak is tekintik a közösséget. Nem akartak megmaradni a felekezeti határok között, s azokat az ateista

barátaikat is befogadták, akik nem Krisztust utasították el, hanem úgy érezték, az általuk ismert keresztények árulják el a titkot.

A csoport létszáma 20–25 fő. 4–5 fő csoporthoz tartozását nagyon nehéz meghatározni. Számukra ez a közösség a vonatkozási csoport, de életvitelük nem teszi lehetővé a rendszeres jelenléte. Van egy másik 20–25 fős **külső kör** is, akik csak egy-egy kiránduláson vagy szilveszteren vesznek részt. A csoport tagjai szinte kivétel nélkül diplomások, egyharmaduk tanár és könyvtáros, másik harmaduk mérnök és természettudományokkal foglalkozó, négyen közgazdászok, a többiek pedig: orvos, énekes és cukrász. Amikor a közösség 15 éve működik, a tagság átlagéletkora 40 körül van. A házaspárokon kívül két egyedülálló férfi és három egyedülálló nő (közülük az egyik özvegy, a másik elvált) van köztük. A gyerekek száma átlagosan három körül van.

A katolikusokon kívül 6 **protestáns** és 3 **nem hívő** tagja is van a csoportnak. A tagság fele az alakulás éve óta tartozik közéjük. A **lemorzsolódók** Zsolt szerint felszínes vallássosságára, a kérdések túlideológiázaltságára, a liturgiák erőltetettségre és az új tagok magukra hagyására hivatkozhattak.

Két hetente találkoznak, nyáron sem tartanak szünetet. A részvétel 50–80 százalékos. Általában ott találkoznak, ahol komoly gond a gyermekörzés megszervezése, vagy azoknál, akik a városközpontban laknak. A kisgyerekek miatt egy óráig is eltart a gyülekezés, de ez sem elfecsérelt idő, jó alkalom a „*pletykálásra*”. A fő program után hirdetésekre majd a következő programok előkészítésére kerül sor. A fő program keretében újszövetséget olvastak, a keresztény misztikával foglalkoztak, önképzőköri előadásokat tartottak, meghívott előadókat hallgattak, egy-egy fontos könyvet (pl. Mócsy Imre Nyitott szívvel c. művét) közösen végigolvastak, Vigilia cikkeket dolgoztak fel, útibeszámolókat tartottak, más közösségekkel találkoztak, s visszatérő témaként többször beszélgettek a családi életéről és a gyermeknevelésről. A vallási témákon kívül szó esett többek között az operáról, a pszichológiáról, finnugor eredetünkről, a modern fizika világmépéről és orvosi kérdésekről. Vendégeik között különböző lelkeségi irányzatokhoz tartozó katolikus papok, más felekezetek, más közösségek vezetői, valamint pszichológusok és szociológusok voltak.

Többször volt vita tárgya az, hogy mi legyen a téma. Egyesek kevesellték, mások sokallták a vallási témákat. A több alkalomra szóló nagyobb vállalkozások sem mindenki számára jelentettek optimális megoldást. Bár az összejöveteleken az ismeretszerzés is cél, a találkozások alapértelmét Zsolt a nagyanyáink korában szokásos **nagy családi ebédek beszélgetéseiben** látja. A szokásos összejöveteleken kívül több alkalommal rendeznek egy-két napos kirándulásokat, együtt ünneplik a karácsonyt (szellemi ajándékozással), húsvétot és az új évet, gyerekeiknek Mikulást rendeznek, maguknak meg farsangi bált. Évenkénti közösségi esemény a somlóhegyi szüret is. (Itt születik meg nevük, a Szürkebarátok.) Volt már ezeken kívül egyszer-kétszer bábozás, irodalmi est, lelki nap és közös betlehemezés is. Nagyobb ünnepeken **színműveket** adnak elő (Rómeó és Júlia, A helység kalapácsa, Pistike és a 200 nagypapa). Az évi lelkigyakorlatot más közösségekkel együtt szervezik meg. A **játék** más vonatkozásban is fontos műfaja együttéléseinknek: „*Hagyománnyá vált a társasjáték és a vetélkedő, ezekbe gyermeki módon belefeledkezünk, olykor még hajba is kapunk.*”

Zsolt szerint a csoport egyértelműen legerősebb oldala az **egymás segítése**. Haláleset, lakáscsere, építkezés, költözködés, pénzzavar, autójavítás, lakásfelújítás, gyerekvigyázás, takarítás, orvosi segítség, állásváltogatás voltak azok az alkalmak, amikor segíteni tudtak egymásnak. A közösség kismamái gyerekestül összejárták, s ez „*megadta a lehetőséget arra, hogy a társadalom által beinjekciózott nedveket a szeretet—bizton-*

ság—család felfogás legyőzze.” A csoportban vannak olyan szoros **barátságok**, amelyek lelki megrázkodtatások esetén is döntő támaszt jelentenek, ennek ellenére ezen a területen nem lehet egészen tiszta a lelkiismeretünk.”

A vallásos neveltetés és az egyházhoz tartozás szempontjából a közösség igen csak heterogén. „*Nehéz volt, s nem is sikerült megtalálni a mindenki számára elfogadható tekintélyeket, értékeket.*” Körükben máig alapkérdések maradtak a következők: Mi a különbség az önmagát megvalósító humanista és az önmagát Istennek átadó keresztény embereszmény között? Hogyan lehet elkerülni, hogy ne váljunk fogyasztóvá? Hogyan lehet összeegyeztetni a keresztényi elveket a világban való hatékony élettel? Hol a határ a felelősségteljes kritika és a farizeizmus között? Mennyire biztosíthatom be az életem, mekkora kockázatot vállalhatok? Hogyan lehet összeegyeztetni Isten jóságát az élet borzalmaival? A problémák előítéletmentes megközelítését az egyházunk tanításához való hűséggel? Az **imával** kapcsolatos különféle igények közötti feszültséget azzal próbálták feloldani, hogy szokásosak mellett imaösszejöveleteket is tartottak, de ez már túlzott terhelést jelentett. Fontos szerepe maradt viszont a közösségben az **éneknek** a repertoárt taizé-i dalok, Jenő-dalok, katolikus és evangélikus népénekek és a gregorián alkotják.

Egyre több közösséggel találkoznak, néhányuknak pedig móduk nyílik külföldi egyházi összejöveleteken résztvenni, lelki napokon, klubesteken vesznek részt, s elkészítettek egy dolgozatot a vegyes házasságról.

A közösségben a legsúlyosabb **konfliktust** az jelentette, hogy egyik társuk, korábban katolikus pap, aki hiába várta kérelmére a választ a Vatikánból, a közös szertartásaiakon szentségekhez járult, s a társaság egy része ezt helytelenítette, mások meg a helytelenítőt tartották farizeusoknak. A konfliktust L. atya szavai oldották meg, aki ugyan a kérdésben nem foglalt állást, ám radikálisan újszerű szemléletével más problémákat helyezett a figyelem középpontjába. Nagy próbát jelentett a közösségnek egyik súlyosan beteg taguk (egyébként négy gyermekes édesanya) tragikus sorsa. Látniuk kellett, hogy betegségét tárgyyszerűen szemléli, pontosabban látja, mint kezelőorvosai, hogy fizikai helyzete súlyosbodásával „*személyisége is elmélyült és lelkük mélyén tudta megszólítani azokat, akik kapcsolatban álltak vele. Megosztotta velünk szorongásait, őszinteségével magához emelt minket. Végül több évi szenvedés után váratlanul öngyilkos lett.*”

Fordulatot jelentett a közösség életében, amikor 1988-ban Zsolt Blanckenstein Miklóssal együtt megalapítja a Katolikus Ifjúsági Mozgalmat (KIM), amelyet Zsolt képvisel a Magyar Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsában. A KIM „tartalommal megtöltésére” részint szakcsoportokat (közgazdász, jogász, etikai) hoztak létre, részint létrehozták a Katolikus Koordinációs Tanácsot (amely a közösség egyik tagjának lakásán ülésezett). Ez utóbbiból jött létre a 1990. márciusában a HÁLO, hogy utat és hidat építsen különböző típusú katolikus közösségek között.

1989. körül volt a közösség eddigi történetének mélypontja: egyre kevesebbet kirándultak, egyre ritkábban nyitották az ajtót egymásra. Ebben az időszakban élesen vetődtek fel a következő kérdések a közösségben: Szabad-e magunkat **politikával** beszenyezni? Hogyan lehet a keresztény üzenetet adott **történelmi pillanatban** aprópénzre váltani? Szabad-e **laikusoknak egyházi mozgalmat kezdeményezni**? Katolikus vagy inkább ökumenikus keresztény mozgalmakat kellene elindítani? Milyen legyen közösségünk viszonya a különböző politikai csoportosulásokhoz? Végül a legélesebb kérdés: Szabad-e közösségünk tagjainak, családjuk és a közösségük rovására nagy erőbedobást igénylő, **országos kezdeményezésekben** résztvenni? Az utóbbira a többség igennel válaszolt, s az elmúlt években a közösség tagjainak kétharmada résztvett a HÁLO klub

működtetésében, az esztergomi zsinat munkálataiban, országos találkozók megrendezésében, a KIM rendezvényein vagy külföldi konferenciákon.

1991-től fellendülés következett be a közösség életében, ebben nagy szerepe volt a főtí Sebők Sándor vezette lelkigyakorlatnak. Az országos programokon való részvétel ezután inkább összefűzte, mintsem elválasztotta egymástól a közösség tagjait. Fontos újdonság az is, hogy a nyár egy hetét ezekben az években 4–5 szülő a közösség gyerekeivel együtt tölti, s ezekben a táborokban mindig résztvevő 5–6 „idegen” gyerek is. A közösség színtársulata újabb darabokat adott elő, s egyre gyakrabban találkoztak — a HÁLÓ jóvoltából — felvidéki és erdélyi közösségekkel. A közösségi találkozók személyesebbé tételét szolgáló a bevezető előadás után 5–6 fős csoportokat alkotnak.

A **politikai változás** sem hagyta érintetlenül a közösséget. A kormánypártiak és az ellenzékiek aránya náluk kb. 3:2, de a legszikrázóbb viták (például a liberalizmusról) sem osztották meg a közösséget. *„Az egymáshoz és az egyházhoz tartozás érzése mélyebb gyökerű annál, hogy a politikai hecckampányok egymás ellen fordítanak bennünket. Sem Csurka Istvánnak, sem Tamás Gáspár Miklósnak nincsenek igazán fanatikus hívei csoportunkban.”*

Akad azért feszültségforrás, ennek azonban más az oka, például a **családok anyagi helyzete közötti jelentős különbségek**. *„Az adakozó szellem, a másikkal való osztozkodás olyan értékek, melyeket inkább példaadással, minthogy rábeszéléssel lehet mélyebben meggyökereztetni körünkben. Kinek-kinek megvan a maga támogatója, azt már nehezebb elérni, hogy létrejöjjön a felvetett közös pénzalap.”*

Mindent összegezve 1993. elején Zsolt úgy látja, hogy *„a legnagyobb érték önmagában a közösség léte. Az, hogy mára már legtöbbszörnek nagyobb családját a közösség jelenti. Számíthatok rá, hogy szembesítenek magammal, sőt el is várják ugyanazt. Tudom, hogy nyugodtan rájuk törhetek olyan későn is, amikor már nem illik. Nagy élmény volt számomra néhány napja a közös Szilveszter. 20 felnőtt és 20 gyerek töltötte nálunk az óév búcsúztatót. 12 éves gyerekeink társaink voltak hajnalig a táncban, játékban, vetítésben, de a közös kötetlen imában is. Ők velünk voltak felnőttek, mi velük gyerekek. Ez csodálatos.”*

.....

Hiteles helynek tűnik a Szürkebarátok nagy családja, ahol a felekezeti, a politikai, a társadalmi különbségek, valamint a vallásosság mikéntjében és hogyan-jában érzékelhető különbségeket kiegyenlíti a családi-baráti összetartozás. Kérdés azonban, mennyiben bázisközösség, mennyiben egy keresztény szellemű társaság (tipikusan társaság tevékenységekkel, mint a szüret, a bál, a színjátszás és a társasjáték) ez a kör, amelynek csak a magja kétszerte-háromszorta nagyobb, mint a szociálpszichológiai értelemben vett kiscsoport. Az is kérdés, hogy mennyiben ökumenikus, vagy mennyiben nyitott katolikus közösség ez a társaság, hiszen túlnyomórészt katolikus szellemi municiójuk, mind a felvállalt „országos” ügyek (zsinat, HÁLÓ, Katolikus Koordinációs Tanács) is elsősorban a katolikus egyház építését szolgálják.

Lélekkeresztségen

(budapesti karizmatikus közösség)

*Almaszedő tábor * Taizé * állandóan az Isten-keresés körül * életgyónás, életátadás, lélekkeresztség * túl erős karizmatikus kihívás * Szentlélek szeminárium * kettéválás és újraegyesülés * gyógyulások, egymásratalálások, hivatásralelés, szabadulás * hétvégi közösségi napok * továbblépés a közösségből * Tápiómenti akció * állandó megújulás igénye. (1)*

1981-ben egy főiskola első évet befejező évfolyama almaszedő táborban vett részt. Hatan — két fiú és négy lány — „felfedezve egymás rokon nézeteit, egymásra talált. Előbb a közös munka, majd a közös délutáni és esti beszélgetések, hülyéskedések jelentették számukra az első közösségi élményt. Ez a néhány hétig tartó együttlét annyira az emlékezetükbe itta magát, hogy az új tanévben már spontánul, kisebb-nagyobb hézagokkal összejárt a kis csapat, leginkább az elmúlt nyári emlékek miatti nosztalgizásra”, meséli Pista, a közösség későbbi vezetője a kezdet kezdetéről.

Így telt az 1982/83-as tanév. A következő nyáron nem voltak együtt, de többüknek jelentős élményben volt része, így Imre megfordult a taizéi közösség találkozóin, s itt kapott „indíttatást” arra, hogy megvesse alapjait főiskolás baráti körében „egy szilárdabb formákkal és határozott tartalommal rendelkező kisközösségnek.” A határozott tartalomról csupán elképzelései voltak, „általában az Isten-keresés témája körül”. Elképzeléseit megbeszélte Ilonával, akire viszont egy magyarországi katolikus ifjúsági találkozó gyakorolt mély benyomást.

Így jöttek létre az ősz folyamán az első összejövetelek Ágotáék tágas lakásának egyik szobájában, majd albérletről albérletre vándorolva tartották meg az összejöveteleket. A társaság alapító tagjai nagyjából a főiskola keretei közül kerültek ki. Negyedév alatt 12-en gyűltek össze, közülük 8-an ma is tagjai a közösségnek. Ebben az időszakban gyakorta fordulnak meg vendégek a közösségben, főleg más felekezetek és közösségek tagjai. Két, életével tanúságot tevő vendég hatására a közösség a karizmatikus megújulás felé orientálódik.

Az életgyónás, az életátadás és a lélekkeresztség megélése jelentette a közösség tagjai számára azt a fordulatot, amit ők **megtérésnek** neveznek. A karizmatikus mozgalommal való találkozás azonban kisebbfajta válságot is eredményezett a közösségben, ugyanis néhányuk „túl erősnek”, nem az ő útjuknak érezték ezt az irányulást. Bár a karizmatikus eseményekben való részvétel máig fakultatív maradt, bár a közösség a mai napig nem mondta ki, hogy „hivatalosan” a **karizmatikus megújuláshoz** tartoznak azok, akik kijelentették, hogy az az út, amelyen a közösség elindult nem az övék, kiléptek. Máig kapcsolatban, barátságban vannak velük. Bár hivatalosan nem karizmatikusok, gyakorlatban többé-kevésbé azok, hiszen mindnyájan résztvettek a Szentlélek szemináriumon, s mindannyiuknak meghatározó élménye ez a lelkeség.

A távozók helyébe új tagok jöttek, s hamarosan 20 főre nőtt a közösség létszáma. Egyrészt a kíváncsiaknál nagyobb méret, másrészt egy szerencsétlenül sikerült szerelem miatt a közösség 1984-ben — egy kisebb válság után — kettévált Pista és Ilona vezetésével, egy év múlva azonban a megfogyatkozó Ilona-ág csatlakozik a Pista vezette főághoz.

Az új tagok miatt csökkent a karizmatikus mozgalomhoz való kötődés, ám erősödött a közösség saját arculata, amely az összejövetelek állandó formájában is megmutatkozott.

Az összejövetelek „Szentlélek-hívással” (ének, ima vagy szentírási fejezet) kezdődnek, amelynek célja az „összeszedettség”. Ezután következik a „főrés”: előadás vagy beszélgetés adott témáról, amely időnként Biblia-olvasás és -elemzés. A harmadik rész közös ima, rendszerint rögtönzött egyéni imák formájában, közben egy-egy énekkel. Egyre több kötött elem kerül be, köztük az általuk megfogalmazott „közösségi ima”, amely — rövidítve — így hangzik: „*Dicsőség a Szentháromság egy Istennek! Alleluja! Dicsőítünk Téged Urunk, végtelen szeretetedért, vigasztaló Szentlelkedért, Jézus Krisztus megváltásáért, mely szent kegyeid forrása. Add, hogy lelked vezetésére egyre jobban ráhangolódjunk, ő irányítson minket, hasson át bennünket életünkben és kéréseinkben egyaránt. (...) Gyógyíts meg minket teljesen Urunk. Kérjük Szentlelkedet, hogy nyisson meg minket a te gyógyító, szabadító, megváltó jelenléd előtt. Gyógyíts meg minket teljesen, Urunk, ahogy Te akarsz, testileg, lelkileg, szellemileg, hogy meghalljunk és örömmel, szabadon elfogadjuk hívásodat, hogy egyre jobban belenőjjünk szolgálatunkba, hogy merjük és tudjuk gyakorolni azt. (...) Urunk, Te vagy a szerelem ébresztője a szívünkben. Tekints magányunkra és gyűjts meg minket szeretetednek ezzel a lángjával is. Hozzád könyörgünk jó házasságunkért, az akaratod szerinti egymásra találásokért egész magyar egyházadban. Külön kérünk Urunk, hogy a romániai és csehszlovákiai egyházakat is tedd egészséges, tanúságtevő, Bennedélő élő és ujjongó egyházzá. (...) Add Urunk, hogy veled a mi lábunk együtt járjon, a mi kezünk együtt gyűjtsön, a mi szívünk együtt érezzen, az elménk gondolata egy legyen, a fülünk együtt figyeljen a te csenedre és szánk együtt könyörögjön irgalomért az örök atyához. (...) Időnként helyet kap az összejövétel bevezető vagy záró részében a bűnbánati ima is, amely hol egyéni, hol pedig közösségi jellegű. Az alkalmak bevezetője rendszerint félórás zsíroskenyérpartival egybekötött „bájcsevely”.*

A különválás ideje alatt is együtt tartottak lelkigyakorlatot. Ezeknek az alkalmaknak döntő szerepe lett a közösség kohéziójában és lelkeségében. Ezekon kívül a közösség történetének legjelentősebb eseményei közé sorolják Valéria és Anna súlyos betegséből való meggyógyulását, Béla papnak jelentkezését, Ilona és vőlegénye egymásra találását, a börtönből szabadult Gergelynek közösségükbe kerülését.

A közösségbe belépők ilyen fajta **előítéletek** szemüvegén keresztül látták a régebbi tagokat: „*kevés az istenbe és önmagukba vetett bizalmuk*”, „*kezdők*”, „*mindent túlzásba visznek*”, „*kispolgári kinézetűek*”, „*van köztük egy-két csendes őrült*”, „*lezserek*”, „*nem a realitások talaján élnek*”, „*az itt lévők gyógyításra szoruló lelki betegek*”, „*egy-két lány nem valami szép, s itt talál szeretetre, amit nem kap meg máshol*”, „*a fiúk birkamód összekapaszkodnak, hogy a nyájhoz tartozva növeljék erejüket*”. Kialakultak az új tagokban „**pozitív előítéletek**” is: „*kedvesek*”, „*szabadabbak*”, „*természetesebbek*”, „*összertartozóak*”, „*egészséges lelkűek*”, „*sugárzik bennük a szeretet*”.

Ami a kialakult **pozíciókat és szerepeket** illeti Pistát látják legtöbbször vezetőnek, akit a következő szerepkészlettel ruháznak fel: „*határozott*”, „*ő adja a lelki programot*”, „*hangulatteremtő*”, „*alapító*”, „*szervező*”. Ionát és Jolit a legtöbbször énekfelelősnek és zenészükknek tartják, néhányan „*otthont adónak*” tartják, aki „*józan*”, „*határozott*”, „*lelkesítő*”, „*jópofáskodó*”, „*vezető*”. Pirike a „*mindenes szolgáló*”, „*az ajándékkészítő*”, „*az egyénekre legjobban figyelő*”, „*az érzékeny és tapintatos*”, „*a megemlékező*”, „*a névnapos és figyelő*”, a „*magarejtő szolgáló*”. Béla az „*imádkozó*”, Emil „*eszköz a kö-*

zösség irányításában”, „újító”, „előrelendítő”, „szervező”. Gábor sofórkodik, Dezső realisan lát, Margó és Magda „jó, hogy van”, Gergely pedig az, akiért imádkozni lehetett.

A közösség hetente találkozik, de ezt egy időben kevesellték, s kisorsolt párok is találkoztak egymással. Ezek a beszélgetések részben kényszeredett kötelességgé váltak, s aztán el is maradtak. A közösség tevékenységeinek kedveltségi sorrendje így alakult: ima, lelkigyakorlat, ima másokért, vendéglőadók, közösségi bűnbánati liturgia, problémamegoldó viták, kirándulások, beszélgetések, karitatív tevékenység, más közösségek meglátogatása.

A közösség tagjainak többsége úgy érzi, hogy egyházukhoz való viszonyuk megerősödött, és ez áll más egyházakra is. A közösség **lelkiségének hiányosságait** a következőkben látják: egymással szembeni szeretetlenség, álszeretet, felelőtlenség, önmagukban való elmerülés, kevés egyéni ima és elmélkedés, aggodalmaskodás, sértődés, csüggedés, ítélkezés, felesleges beszéd. Többségük úgy véli, elkelne köztük egy teológus. A többség a gyanúsán vagy üresen csengő „**vallásossággal**” a hitet részesíti előnyben. A csoportnak nincsen papi vezetője, a társaságot olykor meglátogató pap inkább egyfajta konzultáns, külső munkatárs.

1987-től a közösség foglalkozik azzal a gondolattal, hogy beköltözik, családosul (két család) a K. téri plébánia által felajánlott rozzant épületbe. Pista szerint ha a ház azonnal beköltözhető lett volna, létre is jött volna az **életközösség**, de a renoválás nagyon sokáig elhúzódott. Közbejött az erdélyi hullám, s magyarok és románok ideiglenes tartózkodási helyévé vált az épület, amelynek helyreállításában ezek a vendégek is segítettek. Az egész társaság csak a **hétvégi közösségi napokra** költözött oda. Ezek „**szépek voltak, de nem igen sikerültek**”, ugyanis rájöttek, hogy kevés a hely. Egyre-másra léptek vissza a tagok az összeköltöztéstől, többnyire külső tényezők miatt (eltartási szerződés, beteg nagymama, a szülők ellenkezése). Be kellett látniuk, erre még nem érettek. Ha nem is az együttlakásra, mint összejövetei hely, mint kápolna, mint más közösségek vendégül látására alkalmas hely jól szolgált a ház, amely egyben a nagycsaládosok és a menekültek segélyállomása is lett.

Végül az egyház a Budapesten élő németek missziós házának szemelte ki az épületet. Ebben Pista szerint az is szerepet játszott, hogy közösségük más, „gyanús” egyházak prédikátorait is befogadta. A plébánia egy kisebb házat biztosított számukra. Ezzel egy időben más változások is történnek a közösségben: Pista megnősül, Marianna visszaköltözik szüleihez, Bakonybélbe. A közösség mélypontra jut. Ekkor egy albrétben életközösséget alkotó, 4—5 lányból álló társasággal találkoznak, akik közösséget keresnek. Pistáék befogadják őket, s ez a kis csapat „**a maguk lelki tartalékaival**” lendítik ki őket a mélypontról. Ezeknek a lányoknak jó kapcsolata volt egy olaszországi közösséggel, akik szegényekkel foglalkoztak és együtt éltek egy öreg házban, s félig-meddig **szerzetesi** életet, sokféle hivatást (szerzetesi, családi) egy közösséggé formálva. Ez nagyon tetszett nekik, mert ők is hasonlóan gondolkoztak. A plébániától kapott kisebb házba Pistáék költöztek, s ott tartják az összejöveteleket is.

A közösség ez időben egy 8—10 fős magból és a ritkábban csatlakozó külső körből áll. A közösségükből kiváltak közül többen saját közösséget vezetnek. Imre úgy látja, hogy „**bizonyos tagok továbblépnek a közösségből, s a közösségnek nem is lehet célja, hogy megtartsa őket, hanem éppen az, hogy kapjanak egy indítást, utat, megerősítést, hogy saját lábukra tudjanak állni. Az egyetemistákból álló szomszéd közösség — ahonnan én is kinőttem — lezárta kapuit, s évekig nem fogadott be senkit, és ebbe majdnem belepusztultak, mert annyira kiürültek.**” Ugyanakkor elismerte, hogy elveszett a közös-

ség intimebb jellege. **Sokféle ügyet** vállaltak fel, **sokféle külkapcsolattal**. Még mindig reménykedik abban, hogy a belső mag ismét bensőséges körre (is) válik.

Pista az alap-közösség majd mindegyik tagjának **lelki vezetője** volt, méghozzá aféle, ahogy ő mondja „*lelki rehabilitációs központja*”. Ennek komoly szerepe volt a közösség létrejöttében. Ez a fajta kötődés azonban — Pista szerint — nem tudta pótolni az „*életvitelt*” és az „*életritmust*”. Pista egyszemélyben lelki apja és lelki anyja is volt közösségének, ám ő úgy véli, hiányzott az igazi **anya**, „*akibe kapaszkodni lehetett volna*”. Ezt többen meg is fogalmazták, ezekkel a szavakkal. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a közösség majd minden tagja valamiféle **hiányérzettel** került a közösségbe, mégha ez Istennek a hiánya is volt, s szinte valamennyiünk mögött széttört család a háttér. Pista többször rajtakapta magát, hogy kész tények elé állítja a közösséget, ezért megpróbálkoztak a rotációval, hónaponként váltva közösségvezetőt, de ez legkevésbé vált be. Végül az a megoldás született, hogy Pista a háttérből vezeti a csoportot, egyikük a Biblia tanulmányozását vezeti, másikuk az éneket, harmadikuk a lelki élet „felelőse” lesz.

Az utóbbi időben a programok tematikája annyiban változott, hogy háttérbe szorultak a kulturális természetűek, ez azonban nem zárja ki azt, hogy valaki kedvenc ikonjait mutassa be, hogy másvalaki szentföldi diáit vetítse, hogy olvasmány- vagy filmélmények kerüljenek a közösség elé, de a **Biblia tanulmányozása** került a középpontba. A rendszerváltozás után azonban ide is beszivárgott a politika. (Imre a Közép-Európa Intézet munkatársa, majd néhány évig a kormányfő tanácsosa lesz kisebbségi ügyekben.) Közös kirándulások ebben a közösségben nincsenek, de rendszeresen látogatják a testvéri olasz közösséget. Megmaradtak az **ökumenikus kapcsolataik**, már csak azért is, mert mindig is volt református és más vallású tagja a közösségnek.

Fogadtak be közösségükbe kábítószerélvező fiatalot is, de azok nem sokáig maradtak. Szellemileg sérültekkel is foglalkoztak, de rá kellett jönniük, hogy erre nincsenek felkészülve. „*Egy életközösségbe elférne egy-kettő, de másképpen nem*”, véli Pista. Más irányban sikeresebbek voltak. 1988-tól lejárt a közösség Tápió mentére, a **falusi fiatalokkal** kezdtek el foglalkozni, s azóta is havonta találkoznak 8—10 falu fiatalságával, nyaranta pedig együtt táboroznak velük.

Imre vallja, hogy többen megélték a közösségben azt, hogy szorosabbá váltak kötődéseik a közösségen belül, mint akár testvéreikkel vagy rokonaikkal való kapcsolatuk, s most már „*eljutottunk egy olyan fejlettségi fokra, hogy bármelyik pillanatban feloszthatna a közösség, ki-ki tudná tovább folytatni saját útján. A keddenkénti zsíroskenyerezés visszalépés lenne, előrelépés csakis az életközösség lenne. Manapság sokszor azon kapjuk magunkat, hogy egyszerűen elbeszélgetjük az időt, s ez persze jó is, de rossz is, mert az elmélyülés igényével jövők kielégítetlenül mennek haza. Nagyon nehéz az összhangot megtalálni. De ez sem tragédia, mert amit én legfontosabbnak tartok egy közösségben, az az állandó útkeresés, az állandó megújulás igénye. Most 1990-ben egészen másról esik szó, mint öt éve, egy téma azonban maradt: a személyes megtérés*”.

.....

Ez a közösség cél is, eszköz is tagjai számára. Mind az állandó megújulás „szent helye”: cél, mind a továbblépésre felkészítő „iskola”: eszköz. Ez a közösség állandóan keresi feladatát, új és új létezési formákat próbál ki. Rendre belevágnak olyan feladatokba, amelyekre vagy szakmailag felkészületlenek (peremhelyzetűek segítségével), vagy élettapasztalatuk és érettségük kevés hozzá (életközösség), de nekik való, optimális erősségű kihívásokkal is találkoznak (falusi misszió). Mivel az ál-

landó tagság többszöröse fordult meg ebben a közösségben, felvetődhet a kérdés: afféle küldetésre „kiképző bázis”, feltöltődésre alkalmas szent hely vagy egy még hosszú út előtt álló, s majdnem közösségként is célba érkező együttes-e.

7.

Gitáros csapattól az animátorságig

(egy budapesti plébánia kisközösség-hálózata)

*Gitáros csapat * nyitás és töltődés * Szentlélek szeptembere * Szent Margit színdarab * klub és lakoma * körima áldással * fiókközösségek * animátor csoport * Láncszem * kulcs a templomhoz (I)*

Az indulás 1980 szeptembere volt. A Margit plébánián már a hetvenes évek elejétől működött egy **gitáros csapat**. Ezt a plébános alapította azzal, hogy négy gitárt vett a csapatnak. Elek 74-ben költözött oda, de eleinte nem nagyon kapcsolódott bele semmi-be, mert ahonnan jött, „*ott nem volt ilyen, ott csönd volt*”. 1980-ban történt a fordulat, „*mert az én életemben is úgy alakultak a dolgok, hogy valahogy belülről meglökött valami és akkor most vagy soha*”. Az egyik gitáros mise után az énekkar vezetője odaállt a mikrofonhoz, és azt mondta, hogy mindenkit szeretettel vár, nem a hang a legfontosabb, hanem hogy **együtt legyenek**, együtt dicsérjék az Urat. Ekkor már az énekkari tagok nagy része már együtt járogatott. A 18 évesek mellé került egy fiatalabb korú hullám is: hetedikesek, nyolcadikosok, akik hittanra jártak, s odajártak a nagyokat nézni, vagy még próbákra is bevetődtek, de a nagyok nem igazán fogadták be őket. Az énekkar meghívás útján eljutott vidéki plébániákra is. Ott ez mindig nagy esemény volt, mert akkor még sokfelé nem is hallottak ilyesmiről.

Elek úgy emlékszik, hogy „*az énekkar demokratikus vezetési alapon ment, mert többen voltak, akik tulajdonképpen egy szinten tanultak meg gitározni. Az a karizmatikus szerepe, ami később volt a Sanyinak az énekkarban, az talán akkor még nem is volt meg. Tehát, hogy gyertya az asztalon, meg ima, meg ilyesmi nem volt. Amikor én 80-ban odakerültem, akkor már elkezdődött a nyitás és a töltődés. És akkor én is észrevettem azt, hogy hát lehet itt besegíteni. Szóval én úgy mentem oda, mint ahogy Sillye Jenő fogalmazta (2), hogy a templomi fiúk-lányok közössége és kellő alázattal az idősebb, odamegy közéjük. Én olvastam a Vigíliát, az Új Embert, és a katolikus irodalomból apám sok mindent megvett. Úgy éreztem, hogy azokból át lehet adni sok mindent. Amikor a hittan elindult, egy kis dinamizmus is bejött, egy új szél. A Szentlélek szeptemberének mondjuk egyébként ezt az indulást.*”

A hittancsoport szinte egy az egyben az énekkar is lett, és a kirándulások hatására összekovacsolódott a csapat. Akkor már 30 felett volt a létszám, zömmel középiskolások. Távolabbról is jöttek, de többségük környékbeli volt. Az 1980-tól 83-ig terjedő időszakot egy nagy sikerű produkció nyomán a „Margit színdarab korszakának” nevezik. Ez időben alakulnak **kapcsolataik** különböző fővárosi plébániák fiataljaival. A **kirándulások** korszakának is nevezhető ez az időszak. A legnagyobb vállalkozás kétségtelenül az említett **színdarab** volt.

Valami más is elkezdődött. Elek egyre többet olvas a kisközösségről, a bázisközösségről, majd kitarja lakása ajtaját, s szerdánként ott találkozik a társaság. Biblia is előke-

rült, de „a fő program” az **agapé és a klub** volt, hogy együtt vagyunk, hogy együtt jól érezzük magunkat. Volt olyan, hogy harmincan feljöttek, s így nem lehetett kezelni semmit. Ezt a módszert olyan nagyon előrevívőnek. Úgyhogy aztán próbáltam is ezt egy kicsit visszább fogni. Ezzel párhuzamosan másokban is felöltött, hogy jó lenne, ha ők is összejárának. A kialakuló fiók-közösségek összejövetelein kívül ez a szerda is megmaradt mint egy nagy gyűjtőhely. Amikor Elek az egyre nagyobb szabású **lakomákat** kezdte lefaragni, nagy felzúdulás lett a visszhangja. Egy másik ütközés egy sikertelen **párkapcsolat** miatt volt. Elek úgy véli, hogy „a közösségekre a legnagyobb veszély ezek a párkapcsolati ügyek, mert sokszor nem tudják felnőtt módon feldolgozni azt, hogy egy vágyott kapcsolat mégsem jön össze. Sajnos, általában az egyik fél mindig károsodik”.

A visszafogottabb agapékkal mégsem csökkent a létszám, csak akkor lettek valamivel kevesebben (10 és 20 fő között), amikor más közösségek is beindultak. Nincsen merev program. Egy félórás gyülekezés és beszélgetés után következik a gyertyagyújtás, majd általában a vasárnapi **evangéliumot** olvassák fel és ahhoz van egy kis **kommentár**, ehhez kapcsolódó kérdések, válaszok. Ezt Elek vezeti. Ezt követi — ha van ilyen — a személyes problémák megbeszélése. Például valaki elmeséli, hogy találkozott egy jehovistával. Szokássá vált az **interjú** is: aki rááll, attól mindenki kérdezhet. Tulajdonképpen sokan így ismerték meg egymást. Ezután ének következik, majd legalább fél óráig a „**körbeimádkozás**”: „Egy gyertya megy körbe és egy áldás is. Nem kötelezünk senkit sem imádságra. Ezért szeretnek olyanok is feljönni, akik nehezebben szólnak meg. Ha akar, magában imádkozik, ha akar hangosan, csak azt kérjük, hogy mondjon egy áment. És akkor kimondjuk a nevét. Nagyon lényeges dolog, hogy mit tudom én: Józsi, áldjon, védjen és vezessen az Úr Krisztus. Akkor ezt azzal kombináljuk, hogy a két mellette ülő a vállára teszi a kezét, hogy érezze a közösséghez tartozást. Van aki még külön kér imádságot, ha olyan nehéz helyzetben van, vagy beteg, és akkor külön imádkozunk érte. A fele azért hangosan megszólal.”

Az első fiók-közösség 86-ban indult. A második, a **családoso csoport** nem a szerdai-ból lépett ki, az a régi gitárosok csoportja. „Az egy érdekes módon összeállt csapat. Járkáltak ők össze, kicsit buli szinten. És nagyon érdekes, hogy az utolsó lökést az egyik csoportagnak a nővére adta, aki időlegesen elment a pünkösdistákhoz, és ott a láng nagyon megcsapta. Az, hogy minden hétre le van bontva az Ige, az hogy igevezetőt ad az ottani vezető, hogy mindenki minden nap olvassa a Bibliát. Ekkor a családoso csoportban is elindult egy ilyen hullám.” Szilveszteri és egyéb bulik élményére alapozva összejött egy **fiatalabb gárda** is, ez is a szerdaiak segítségével. Alakult még egy **intellektuálisabb csoport** is, főiskolásokból és egyetemistákból, egy tanárnő vezetésével, majd pedig az **animátorok közössége**. Más csoportok is működnek: az énekkar, a cserkészek, a családoso csoportból kiváló imádságos csoport. A csoportok közötti kapcsolattartás egyik lehetősége az 1989-től működő MANCS, vagyis a Margitos Animátor Csoporttalálkozó. Ide a fiatal káplánt is meghívják, azért is, mert ő a Don Bosco-i elveken építkezik. „A MANCS állandó bíráló tárgya, ugyanis mivel jövünk össze elég gyakran, ezért elúszunk mindenféle szervezési kérdésben és információ özönben. Pláne, hogy most bejött a Láncszem újság is. Azóta egy kicsit szerkesztőségi üléssé is alakult a MANCS.” A Láncszem című lap a fiatal káplán ötlete volt, negyedévenként jelent meg, 1993-tól havonta szeretnék kiadni, négy oldal helyett nyolc oldalon. Ez tulajdonképpen a plébánia ifjúsági lapja. A plébánost megkérték, hogy írjon bele, de ő inkább egy új lapot csinált magának. A káplánként még őket támogató, de főnökként nagyon visszafogottá váló plébános és a közösségekkel egy nyelven beszélő fiatal káplán egyházképe nagyon

különbözik. A plébánia vezetési stílusa autokratikus, emiatt gyakori az ütközés. Egyik oldalon a plébános és a húga, másik oldalon a káplán és a közösségek. Akár szimbolikusan is érthető: a káplán nem kapott kulcsot a templomhoz. Amikor a káplánt el akarták helyezni, Elek és társai írtak a bíborosnak, s ha nem is béke, fegyverszünet lett az eredmény. A konfliktus azzal kezdődött, hogy Elekék úgy látták, hogy „nyolcadikat végzeteket csoportokba kell, nem szervezni, hanem lehetőséget biztosítani nekik, hogy közösségekben éljenek. A plébános úgy gondolta a szervezést, hogy mechanikusan fölcsúsztuk őket. Mi azt gondoltuk, hogy ez csak szimpátia alapokon megy. De egyáltalán a csoportok alakulásának sem örült igazán. Bár ő is fontosnak tartja a kisközösséget, de az ő igazi műfaja a tömeg”. A káplán, aki sokat segített nekik, egyáltalán nem akart „ráülni a társaságra”, vannak ötletei szép számmal, de ezeket nagy tapintattal (mindig csak kérdésként) veti fel, a közösség egyen jogú tagjaként. Úgy tűnik, Eleknek és társainak a templom kulcsán kívül más kulcsaik is vannak a templomhoz.

.....

A plébánia területén működő közösségek alaptőkéje a hetvenes évek elején induló, a fiatalok nyelvén megfogalmazódó evangelizációs mozgalom (ebből támadt a gitáros csapat) és egy karizmatikus fiatalember, aki egyházépítésre áldozza életét. A templom körül „keringő” közösségi hálózat pályájának két fókuszpontja van: az egyik az operatív központ, a másik az imádságos. A különböző arcualattal megszülető közösségek nem válnak osztagokká, hanem önálló életre kelnek, ez azonban aligha jöhetett volna létre a lelki alaptőke és az animátorok nélkül. Bár ezek a közösségek oszlopai lehetnének az egyházközségnek, a plébánia ma még a tömegre épül, s ők még csak félig legitimizáltak, szabadságharcuk kimenetele többesélyes.

8.

Merni egy kicsit másnak lenni

(budapesti független közösség)

*Karitás * imádkozni és az Evangéliumról beszélgetni * Ima bármiért és egymásért * teljes szabadság * sokfelé kapcsolódva * Isten nem egyformának akar minket * lelki megerősítés * nem belesimulni az átlagba*

1983 végén alakult meg a közösség a Szent Domonkos templomban. 81-ben a Bokorhoz tartozó plébánost eltávolították. Mihály meg az ő közvetítésével kerültem egy kisközösségbe, amely nem a templom körül, hanem a Bokor-mozgalom keretein belül működött. Ő így emlékezik erre: „Ez engem annyira lenyűgözött, hogy egy hatalmas erő feszített belülről: nekem megadta az Úr, hogy kisközösséghez tartozom és itt van ez a sok ember és ezeknek is meg kell, hogy adja.” A maga közösségébe Mihály a templomukba járó fiatalokat hívta, „hogy jöjünk össze imádkozni és az Evangéliumról beszélgetni. Én akkoriban ott már a karitás munkával foglalkoztam, főleg a szegényeknek való csomagok küldésével. Ehhez rendszeresen fogdosztam össze embereket a templomban, ezek közül válogattam. Sokat gondolkoztam azon, hogy kit hívjak, és sokat imádkoztam, hogy a megfelelő emberekhez forduljak, de nem mindig vált be.” Egy-másfél éves próbálkozás

után, 83 végén jött össze egy kisközösség, nyolcan-tízen, de ennek a fele mindjárt le is morzsolódott. 85–86 körül alakult ki a jelenlegi összetétel. 1992-ben öt negyven körüli egyedülállóból és három harmincas éveiben járó házaspárból állt a közösség. Négyen egyetemet végeztek, a többiek tisztviselők vagy szakmunkások. „*Abban a közösségben, amelyben tag voltam, azt tanultam, Jézus arra hív minket, hogy mi is létrehozzunk közösségeket. Ez egy Jézustól levezethető modell: ő is arra hívta az apostolokat, hogy azok is másokat hívjanak maguk köré. Ez az egyik alapkonceptiója a Bokornak.*”

Az összejöveteleket csütörtök este hattól fél tízig-tízíg szokták tartani. Beosztják egymás között, hogy **mikor ki elnököl**, s akkor ő osztja be az időt és határozza meg a dolgoknak a sorrendjét. Állandó témájuk a Biblia, ez a fő része együttlétüknek: vagy valamelyik Evangéliumot veszik végig, vagy a négy Evangéliumot párhuzamosan. Hosszú ideig az „*Ábrahámtól Jézusig*” című könyvet, aminek a segítségével az ószövetségen mentek végig. Az mond valamit először, aki elnököl, utána pedig szabad a vásár. Az összejövetel elején, amíg gyülekeznek, kötetlen beszélgetés folyik, egymás hétköznapi dolgai iránt érdeklődnek. Amikor elkezdik, gitáros énekeket énekelnek. A másik, ami elmaradhatatlan, az az **ima**: a Bibliához kapcsolódó beszélgetés után következik, hogy annak a tapasztalatait beleszőhessék, és Isten elé tehessék. Előfordul, hogy az elején van az ima, vagy egy gyakorlati probléma megbeszélése után. Ez szintén az elnöktől függ. Az, amit az ima keretében **letesznek Isten elé**, akármilyen lehet: az egyéni életükkel kapcsolatos, vagy azzal, amiről a kisközösségben volt szó, vagy amire fölfigyelt az utóbbi időben. Ilyenkor gyertyát gyújtanak, újabban pedig egy ikont is kitesznek. 1992 tavaszán meglátogatták a Nyolc boldogság közösséget, tőlük kapták ajándékba. Van közöttünk olyan, aki a karizmatikus megújulás imastílusát a magáénak érzi, ő szorgalmazta azt, hogy **egymásért is imádkozzunk**. Ez inkább akkor történik, ha kevesebben vannak, ilyenkor először egyvalakiért imádkozunk, akit mindnyájan körülállnak, és akkor ráteszik a kezüket vagy a fejére vagy a vállára, vagy csak fölemelt kézzel imádkoznak érte. Utána a másikért és mire az ima végére jutnak, általában már ki is futnak az időből. A gyakorlati dolgokat azért még ilyenkor is megbeszélik, hogy mikor találkoznak legközelebb, s felhívják egymás figyelmét a legfontosabb eseményekre. A legvégén pedig a házigazdánk némi teát és szendvicset produkál a közösség számára.

Ebből a közösségből csak Mihály (alapítójuk) tartozik egyértelműen a Bokorhoz. „*De én nem a Bokorban tanult módszerre kaptam indíttatást — mondja — mert a Bokor módszer az, hogy négyszemközt meggyőzni az embert bizonyos dolgokról, racionálisan és ha azokat elfogadja, akkor jöhet a közösségbe. Én olyan indíttatást kaptam, hogy együttimádkozásra hívjak embereket. Én mindig úgy gondolkodtam, hogy van a Bokor, meg vannak a karizmatikusok, meg sorolhatnám hogy mi van még, de nem az a lényeg, hogy az egyikbe vagy a másikba hozzam be az embereket, hanem az a lényeg, hogy Istenhez minél közelebb hozzam őket. Sosem erőltettem, hogy valaki a Bokorhoz tartozzon, hanem csak fölkináltam, mint lehetőséget, csak elmondtam, hogy én mint Bokor-tag arról hogy gondolkodom, de teljes szabadságot hagytam mindenkinek. Talán túl nagy szabadságot is.*”

Az összejöveteleken kívül nincsen rendszeres közös tevékenységük. Az indulásnál a karitászmunka volt meghatározó, aztán ez a későbbiekben abbamaradt, többek között azért, mert családjuk lett. Amikor egyik-másikunk építkezett, elmentek segíteni. Egy cigánycsaládot patronálnak. Ez még a Szent Domonkos templom csomagküldés-akciójával függött össze. (Volt egy cigány férfi, aki könyvet kért. 1992-ben el is mentek hozzájuk, és elhatároztuk, hogy a jövőben rendszeresen meglátogatják őket. Más cigánycsaládokhoz is eljutottak.) Mint közösség nem kapcsolódnak szorosan egyetlen paphoz sem,

bár ez időnként felvetődött, alkalmanként azért meghívtak egy-egy papot. Közösségként plébániához sem kapcsolódnak. Mihály a Szent Domonkos karitásának vezetője, együnk a vetítőt szokta kezelni az ifjúsági miséken, másunk pedig a gyerekeknek szervezett zenekart.

Egyikük a katolikus karizmatikus mozgalom tagja, egy házaspár pedig a regnumi közösségnek is tagja, harmadik taguk egy evangélikus énekkarban énekel, egy negyedik pedig reformátusokkal van kapcsolatban. „Egyikünk egyszer kórházban volt — meséli Mihály — és ott együtt volt egy baptista asszonnyal. Nagyon jó kapcsolat alakult ki köztük, a baptista asszony nagyon lelkesedett, hogy milyen jó lehet a kisközösség és szeretne megismerkedni velünk. Meghívott minket az ő közösségükbe. Elmentünk oda és nagyon jó volt. Annakra éreztem az ökumenizmust, hogy az istentiszteleten az elejétől a végéig egyetlen olyan szó sem hangzott el, amivel nem értettem volna egyet, amit katolikus templomban is ne lehetett volna elmondani. Azért nem mindig értünk egyet. Mondjuk, ha én a Bokor álláspontot ismertetem valamivel kapcsolatban, másik aki Regnummal szimpatizál, nem fog velem mindenben egyet érteni. A feszültségek úgy oldódnak meg, hogy tudomásul vesszük, hogy különbözőek vagyunk, hogy Isten nem egyformára akar minket, hanem mindnyájan küzdő, tökéletlen emberek vagyunk és mindegyikünk a legjobb belátása szerint igyekszik követni azt, amit Jézus tanításából kiolvass.

Amikor megpróbálták megfogalmazni, mit jelent számukra ez a kisközösség, arra lyukadtak ki, hogy „nagy lelki megerősítést jelent, ami energiát ad a munkahelyen is a különböző konfliktusok elviseléséhez, energiát ad ahhoz, hogy ha az ember valahol találkozik egy olyannal, aki esetleg fogékony a keresztyénségre, akkor azzal foglalkozni kell egy kicsit, valamint ahhoz, hogy merjük úgy élni az életünket, hogy ne a belesimulásra törekedjünk, az átlagemberhez való hasonulásra, a konfliktusok kerülésére, hanem merjünk egy kicsit mások lenni. Abban például, hogy nem az anyagiakra kell a hangsúlyt tenni, hanem a lelkiekre. Hogy Jézus tanítása szerint nem arra kell figyelni, hogy megszerezsem ezt is, azt is, hanem hogy én belülről olyan legyek, hogy a másik embert szolgáljam.”

.....

Az eddig megismertekhez képest ez a közösség példázza leginkább az átlagost. Persze az átlagos közösség ars poeticája éppen a „nem belesimulni az átlagba”. A sokféle figyelő közösség két fő indítása, a karizmatikus lelkisége és a Bokor szellemisége, de ez egyik mozgalomnak sem vált függvényévé. Vezetőjük — ismét egy egyedülálló férfi — felteszi magának a kérdést: nem engedte-e társait túlságosan szabadon, nem kellene-e többet vállalni, profilt felvenni. Kérdés, persze, hogy akkor is megmaradna-e függetlenségük, nyitottságuk és fogékonyságuk.

Tartás-javító karitás

(budapesti segítő kisközösség)

*Érték-, szeretet- és tartásdeficit * Szent Imre Társaság * madáretető és agapé * ajándékozni tanítás * imaközösség * jóra éhesebben (1)*

„Tulajdonképpen ez az egész ötlet annak a karitász tevékenységének köszönhető, ami a Szent Andrásban volt — így kezdi Kálmán történetüket. — Ezt figyelemmel kísértem, meg közre is működtem benne. Még a hetvenes évekből van a tapasztalat, amikor hajléktalanokkal foglalkoztunk, meg börtönből szabadult állás-, lakás nélküli emberekkel. Magam is szereztem alkalmi munkákat számukra. Feltűnt, hogy hónapok alatt beáll egy bizonyos társadalmi szint alá süllyedés után a negatív gondolkodás, és abból már nagyon nehéz kilépni. Az emberben megtörik a belső tartás. Elkezdődik egy ki nem fejezett kisebbségi érzés és egy speciális sértettség és ezek tartják vissza aztán. És nem tudnak ebből kikerülni. Nem tudnak újra beállni a sorba. Ezeket az embereket újra visszaállítani: ehhez valami egész nagy karizma és egész nagy egyéni képesség kell, makarenkói vagy Don Bosco-i képesség. Ez bennem sincs meg. A gyerekeket kell ránevelni a klasszikus tradicionális értékekre és a belső tartásra, hogy engem Isten teremtett és sosem hagy egyedül. 10—12 éves barátaink Csepelen, egy piszkos sivár lakótelepen laknak. Kopár és szürke az életterük, csoda-e, hogy az életük is ilyen? Csonka család, beteg vagy szenvedélybeteg szülők állnak a háttérben mindenütt és anyagi nehézségek. Az iskola sokat tehet, de mindamellett szükséges egy személyes — „lélektől lélekig” ható — építő, formáló kapcsolat. Ez a szülők feladata lenne, de ahol még sincs meg, a hiány könyörtelenül jelentkezik.”

1988 nyarán, amikor a Szent András plébánia közösségébe tartozó társaival együtt Csepelen tanító barátnőjüknek segített gyerekek nyaraltatásában, ekkor tapasztalta meg először a hátrányos helyzet és a veszélyeztetettség valóságát. Megdöbbenetette őket egyfelől a gyerekek szeretetigénye, másfelől szellemi és erkölcsi fogyatékoságaik. Amatőrök voltak, vagyis a legkülönbözőbb foglalkozást űző fiatalok, ebben a minőségükben kínálták fel hosszabb távra is segítségüket. Hamarosan lehetőség adódott, az egyik külkerület Családsegítő Szolgálatára termet és kis anyagi támogatást adott számukra, s ettől kezdve hetente egy délutánra találkoztak a gyerekekkel. A Szent Imre Társaság nevet viselő közösség a mindenkori segítőkből és segítettekből áll, összetétele egy kis magot kivéve szinte állandóan változik. A felnőtt maghoz tartozik Kálmán, a közösség vezetője, egykori kispap, szabadúszó. Rajta kívül még egy építész üzemmérnök, egy tanárképzős és egy gyógypedagógus főiskolás lány. 1990 végén csatlakozott hozzájuk egy cigányfiú, aki nagyon jól érti a gyerekek nyelvét, két nagyobb lány pedig kiscsoportvezetőként segít. A segítettek pedig 10—14 éves „erkölcsi fogyatékos” gyerekek.

A gyerektársaság azóta már teljesen kicserélődött, 1992-ben már a szomszédos lakótömb gyerekei adják ki a csoport magját. Többségük veszélyeztetett. Hozzáuk magukkal barátaikat, osztálytársaikat. Beszélgetnek, játszanak vagy manuálisan tevékenykednek. Ezeket keresztül kínáljuk fel barátságunkat, remélve, „hogy az az élmény- és ismeretanyag, melyhez általunk jutnak, nem marad nyomtalanul az életükben.” A pihenés idejét töltik együtt. Napi kudarcaikat szeretnék feloldani egy teljesen elfogadó, nyugodt, szabad légkörben. Többet ér egy kis láрма, mint az erőszakosan elért csend, vallják.

Tudatosan törekednek arra, hogy újra és újra felfedezzék őket valamilyen területen, megdicsérik őket szüleik előtt is, hogy megpróbáljuk ellensúlyozni a sok kudarcélményt. Az ő játékaikat játsszák, arról beszélgetnek velük, ami nekik fontos. „Így vetjük meg annak az alapját, hogy meghallgassák és elfogadják azt, amit mi szeretnénk átadni nekik. Mindig tervekkel megyünk a klubba, de teljesen rugalmasak vagyunk, ha ők is hoznak valami érdekeset. Amikor megérkezünk, ránkzúdítják a lakótelep híreit. Ezután kijelölik a konyhásokat, amiért mindig nagy versengés van, mert ott egyedül munkálkodhatnak. A termünk sajnos kicsi és tele van asztalokkal, melyek lehetetlenné teszik, hogy mozgásos játékokat játsszunk; ha hiányzik a mozgás, kimegyünk a tágas, füves udvarra egy fogóra vagy bújócskára. Egyszerű dolgokat találunk ki vagy ők hoznak ötletet (ajándékkészítés, papírhajtogatás, gyurma vagy sókerámia). Gyakran felolvasunk és próbálunk beszélgetést indítani. Gitározunk és sokat énekelünk. A lányok nagyon szeretnek szerepelni, jeleneteket rendeznek, aerobic bemutatót tartanak. Vannak társasjátékaink és meséskönyveink, amiket ki-ki levehet a polcra. Az összejövetelünk végén vacsora van. Az egyszerű étkezést (zsíroskenyér és tea) énekléssel kezdjük, így tesszük bensősége-sebbé. Egy asztalhoz ülünk, együtt eszünk, tehát összetartozunk.”

A témák között felbukkant Szent László, a lovagkirály, Szent Imre élete, Trianon, Kőrösi Csoma, A Föld története, a család. Az előadók a felnőtt vezetők köréből kerülnek ki. Előadták Arany „Családi kör” című versét, Jézus filmeket vetítettek.

Az imaösszejöveleket kizárólag felnőtt vezetők számára tartják: egyéni összeállítású zsolozsmás imaliturgiát mondanak el, bibliai részleteken elmélkednek, nagy imádkozók (például Teréz anya) imáit is elmondják. A felnőtt vezetők mindegyike egy másik keresztény kisközösségnek is tagja.

Tevékenységük sziszifuszinak tűnik, mert kamaszkorukba érve a segítettek lemorzsolódnak, s kezdek újra előlről, munkájuk mégsem reménytelen, mint ezt a krónika is tanúsítja:

„1991. január 18.: Kirándulás főtí barátainkhoz; 8-kor indultunk, 10 után érkeztünk meg. Márti néni és Mihály bá' később érkeztek, elhozták Kinga lányukat, ők elmentek meglátogatni N. Katit és a férjét. A főtí gyerekekkel két éve együtt nyaraltunk Márti nénival és Endre bácsival. Délelőtt nagy szeretettel vártak bennünket: videóval, ez nem kötötte le a mieinket. Még nem oldódtak föl, inkább együtt maradtak, lassan indult újra a barátkozás.

Sétáltunk a parkban, társasjátékok, félrevonulások (baráti), enyhe szétesettség. Finom ebéddel kínáltak: gombasaláta, szárnyashús stb. Délután lovagoltunk! Majd a maradék időben társasági játékot játszottunk Kati néni vezetésével, „ami (tök) jó volt”! Hazainduláskor valamennyien kikísértek bennünket a buszmegállóhoz, felvillanyozott hangulatban érkeztünk haza.”

„1991. január 8. kedd
Rajz: karácsony a családommal
Gitározás-ének (Minden mi él, Téged hirdet), rövid beszélgetés a természetről, a szívünkről,

közös étkezés
Könyvkölcsönzés — vissza kell hozni

Lent volt M. anyuka beszélgetni.

Egy nagylány tűnt fel: Anna (6. oszt.), csöndesen segít.

Hajni és Orsi megajándékozott mindkettőnket (ezt is tanítani-tanulni kell, kinek milyen ajándék való)

Nagy levelezésben állnak Fóttal!”

„Febr. 12. kedd

Terv: 1. beszélni a „bűdös cigány” minősítésről,

2. madáretető gyártás és kihelyezés,

3. éneklés: Járvál a Jairus és a Nagyböjti idő.

A madáretető gyártás megvalósult: Zsolt, Péter, Gyula, Máté, Andrea, citromos flakonokból készítettük a cinkének. 5-re készen voltunk, utána kihelyeztük. Utána a két csapatkapitány csapatot választott a hócsatára. Andi néni és Eszter néni visszahúzták a „csikot” a melegre, engem meg „hülyére bombáztak” ezek a „betörők”. (Nesze nekem, még a fülembbe is kaptam!)

Egy másik kör társasjátékot játszott Kati nénivel, ők később utánunk jöttek hógolyózni. Péter és Pisti voltak a konyhások. A kenyereket szépen megkenték, a tea szirup lett, a konyhapadló ragadt, egy evőkanál S-betű lett. Nyomatékkal mondtam nekik az elején, hogy a cukrozást majd én megcsinálom. Pisti kevésbé megbízható, bár elismerésre méltó, hogy 19 szelet kenyér maradéktalanul tálalásra került, a szirupos teával.”

„Az a jó a klubban, hogy gondoskodnak rólunk. Például: Foglalkoznak velem, jó szívűek hozzám, és András bácsi is megértőbb. És mindig óvnak minden rossztól.”

„Május 14-én

Füzetet nyitottunk, amelynek klubnapló a neve.

Első mondata: Jézus azt mondta a felnőtteknek: ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem juttok be Országomba (v. hozzám). Jézus Országa a Szeretet helye. Ma kiderült, hogy a Nevelési Tanácsadónak nincs pénze, nem tudnak támogatni.

„Az idei tábor minden elképzelést felülmúlt. Megvalósult az, amit csak álomként gondolhattam. A gyerekeket megragadta közösségünk tagjainak „mássága”. Ilyenek a keresztények? Nagy barátkozások kezdődtek. A kamaszok azon csodálkoztak, hogy a fiúk nem „csajoznak” stb. A gazdag programmal szintén nem tudtak mit kezdeni, ellene is voltak, de utána nagyon értékelték. Volt, aki az éjszakai szentségimádást emelte minden fölé. Számomra nagy élmény volt a „kiértékelés”. Szemléletváltást érzékeltem, amit egyáltalán nem vártam.

A túlfáradt, kimerült táborszervezőknek üzenem: egy tucat kallódó emberke éhesebb lett és igényesebb a jóra! Érdemes volt! Ilyen jó „személyesség”, ami bennük a szentánásokkal létrejött, ritkaság. Jó volna, ha ez a csepeli plébániával is kialakulhatna. A továbbiakban ezen kell munkálkodni és a jó igények szinten tartásán. Mindnyájunknak nagyon meg kell becsülnünk a jó közösségi adottságainkat. Alázattal és hálával vigyázunk rá.”

„Azért járok ebbe a közösségbe: vidámak vagyunk, jó sokat viccelődünk, játszunk és tanulunk, pl. Istenről, híres emberekről.”

.....

Erejüket felülmúló feladatra (hiszen amatőrök, illetve még csak félig szakemberek) vállalkoztak ennek a közösségnek a segítő tagjai anélkül, hogy maguk mögött érezhettek volna bármilyen komoly (egyházi, önkormányzati, szakmai) támogatást. Hogy mégsem buktak bele, annak a transzcendens támogatáson kívül az lehet az oka, hogy nem felülről és kívülről nevelnek és misszionálnak, hanem — Teréz anya, Don Bosco, Janusz Korczak és Makarenko nyomdokain járva — közösséget alkotnak a segítségre szorulókkal. Ez azonban nem lenne elég, ha a segítők nem lennének energiafelvevő (ima) közösség. A segítettekkel úgy alkotnak közösséget, hogy azért a szerepek (nevelő—nevelt) értelemszerűen eléggé élesen elkülönülnek. Vállalkozásuk akkor lesz igazán sikeres, ha neveltjeik hozzájuk nőnek, s velük együtt továbbadják, amit kaptak.

Hegypásztorok

(városkörnyéki regnumi életközösség)

*Hittan közösség * Jenő-ének és misztériumjáték * játék és beszélgetés * összekovácsoló lelkigyakorlat * saját szavaikkal * figyelem és kapcsolat * elkötelezettség és kiválasztottság * a regnumi atyák tekintélye * betelepülés a plébániára * KDNP-színekben * zsoltosma és nevelési regula * hullámvölgyek és továbblendülések (1)*

A kisközösség Budapesten alakult egy egyházközség keretén belül. Egy 30–40 fős **hittani közösségből** vált ki. „A májusi litánia végén behívott Fenyő, hogy őneki az az elképzelése, hogy milyen szép lenne, ha **együtt laknánk** és a keresztények így segítenék egymást. Ez nekem nagyon klappolt, mert mi régen is együtt laktunk a nagynénémekkel. Bennem volt, hogy mindig sokan voltunk, meg együtt voltunk. Az ember tényleg szeretett volna hívők közösségében megházasodni, úgyhogy tetszett az ötlet. Többekkel is beszélt, másoknak is így meg úgy fölvetette. És egyszer csak a Jani fölött hoztam, hogy vegyünk egy telket és építsünk egy házat. De ez olyan gyors volt, hogy pár hónap alatt lezajlott a telekvásárlás.” Mindenhol négyen meg nyolcan voltak testvérek, tehát senkit sem támogattak otthonról, a kedvező lehetőséget azonban némi szerencsével kihasználhatták.

74 őszén kapta az akkori káplán, Fenyő, is azt a helyet. Azelőtt nem volt ott semmi különösebb élet, illetve nagyon kevés, tehát 8–10 ministráns járt le, zajlottak a misék és volt a gyerekeknek hittan, amire 6–8 gyerek járhatott. Fenyővel minden megváltozott. Akit meg látott Fenyő, és gondolta, hogy korban valamelyik csoportba beletartoznak, azokat úgy hívta külön is. Nem csak a hittan, a programok, meg a közösségek, hanem az is nagyon nagy hatással volt, hogy a misét **személyesebben** mondta, mint az addigi papok azelőtt. „Ez volt szeptemberben — meséli Gábor — és már Katalin napkor provokált tőlünk egy Katalin napi összejövetelt. Valakinek a lakásán összejöttünk és akkor már egy kicsit ismerkedtünk, oldottabb dolog volt. A következő lépés az volt, hogy Szilveszterre is összehívott egy társaságot, aminek a magja egy szentmise volt, meg hát **játékok, beszélgetések**. Ez akkor nagyon újszerűnek tűnt és vonzó is volt. Mert olyan emberekkel volt együtt az ember, akikben megbízott, mert odajárnak. A hittanok tovább folytak és kezdett ilyen apró dolgokba belevonni, hogy például templomtakarítás, egy-egy plakát, vagy énekarba hívni, ami mondjuk volt azelőtt is, csak éppen egy ilyen szűkebb, idősebb korosztály járt, azt fiatalítgatta ott velünk. Azt hiszem, ez pont elég volt ahhoz, hogy egy kicsit összefröszödjünk. Nyárra már szervezett egy kirándulást. Akkorra már olyan 20–25-en voltunk, akik le is jöttünk ide. Ez egy tíznapos **lelkigyakorlat** volt. Benn a Bakonyban. Ez viszont egy olyan összekovácsoló dolog volt, ami egy erős magot hozott létre. Valaki csak kimondta, hogy 'Bakony' és akkor már tudtuk, hogy miről van szó. Van aki még most is oda nyúl vissza. Ott nem volt más, mint a 8 boldogságot napra lebontva vettük. Misét tartott az erdőben, fogtuk egymás kezét, hangosan imádkoztunk, a **saját szavainkkal** és mindenki elmondta bűját-baját.”

A létszám hamarosan a duplájára duzzadt. Már együtt beszéltek meg a következő év hittan-tantervét. Megünnepelték a születés- és névnapokat. Fenyő gitározott, mentek a Jenő-énekek, ez akkor vadonatúj volt. Első karácsonyra Fenyő egy misztériumjátékkal lepte meg őket, és karácsonyi ajándékként mindenkinek adott egy újszerű hangvételt

imakönyvet. „Végül is Fenyő egészen más hangvételű volt, mint amit az ember megszokott. Nagyon közvetlen volt. Úgy foglalkozott a problémákkal, a Szentírással, hogy emberközeli volt. Volt mindig egy szentírási rész és három kérdés: mit akart ezzel mondani Jézus, mit szólok én hozzá, mit kéne ezután másképp tennem. Fenyő szorgalmazta, hogy foglalkozzunk az új arcokkal. Egyenként is foglalkozott velünk, a hetven százaléknak ő volt a lelki vezetője. Ha éjjélkor kerested meg, akkor éjjélkor is rendelkezésedre állt.”

Minden szabadidejünket együtt töltöttük akkor. Minden hétfőn este hittan volt, minden pénteken virrasztás valamelyik lakáson, aztán énekpróbák, templomtakarítás, plakát-készítés, lelkigyakorlatos csoport, öregek gondozása, gyerekvigyázás, közös színház- és mozilátogatás. Fenyőt persze három év múlva elhelyezték. De addigra már volt 10–15 ember, aki akarta, hogy minden menjen tovább, ő erre tudatosan felkészítette őket. „Negyven emberből hatot kiválasztott és két hetente, három hetente, mikor hogy kívánta a szükség, összejöttünk. Fel voltak osztva az emberek és mindenkinek megvolt a maga 6–10 embere, akikre figyelnie kellett, kapcsolatot kellett velük tartania. Ha valaki nem jelent meg már egy hónapja, utánanézni, hogy na már mi van vele. Végülis annak a mintájára volt ez, ahogy Jézus kiválasztotta a 12 apostolt.” A megmaradt mag egy civil vezetőt választott magának. „Elkötelezettségünk is volt, de végülis, hogy így valamilyen módon kiválasztódtunk, ez az elkötelezettségünket rettentő mértékben növelte. Egy év alatt volt nem tudom hány káplánunk. Aztán a hatodik vagy hetedik káplán volt az, aki ebbe beleállt, aki megkérdezte, hogy mi volt eddig és mit hogy folytassunk. De a plébániai életnek a 80 százaléka nem a plébánián zajlott, hanem lakásokon. Úgy gondoltuk, hogy a legfontosabb az, hogy az ember azon a plébánián dolgozzon, az a plébánia kell hogy a feladata legyen ahol él, ahova tartozik. Fenyő elküldött Kövihez minket nyolcunkat, és Kövi hívott minket a Regnumba. Tulajdonképpen a Regnumon keresztül találtunk mi mindig helyet a lelkigyakorlatra. Ha olyan gondunk volt, hogy nem volt, aki a lelkigyakorlatra eljöjjön velünk, akkor valakit mindig sikerült a Regnumból keríteni vagy úgy, hogy eljött hozzánk, vagy úgy, hogy olyan plébánián működött, hogy mi tudtunk hozzá menni. És ez egy jó érzés is volt, hogy nem vagyunk elszigetelve. A Regnumban leginkább az öregek, az atyák óriási tekintélye hatott ránk. Őket mondjuk, tényleg nagyon hitelesnek éreztük, meg érezzük a mai napig is. Nagyon kemény, nagyon tiszta emberek. Nagyon világos életelveket sulykoltak az emberbe. Nem az érzelmekre hatottak, mint a fiatalabb papok. Mindenképpen erőt adott az embernek. Amikor egy ilyen ember beszélt és mondta az életelveit, az embert mindig megerősítette abban, hogy hát igen, ez a helyes élet. Benne volt az is, hogy tudtuk, hogy ezek általában éveket ültek és a kemény kitartásnak is jelképei voltak. A hitelüket ez is nagyban növelte.”

Tudatosan készültek arra, hogy együtt fognak lakni, együtt fognak építkezni. „Tudatosan és ésszerűen használtuk fel azt az időt, amit együtt töltöttünk. Az Evangéliumot vettük, a 'Héilépcsős hegy'-et vettük. De volt a házasság is téma. És ez nagyon jó volt, mert ugyanazt az értékrendet építettük. Taizé nagyon meghatározó és nagyon mély élmény volt. Ha az nem lett volna, mint közös élmény, akkor sokkal kevésbé lennénk egy nevezőn. Nagyon háttérbe szorult, hogy mennyiért, meg hogy és mit építünk, hanem az volt a fontos, hogy lelkileg azonosat gondoljunk. Törekedtünk arra, hogy minél több mindent megbeszéljünk, hogy azonos álláspontra jussunk, hogy azonosan gondolkodjunk. Az értékrendünket együtt alakítottuk ki. Ezt tudatosan csináltuk. Minden energiát végül is erre fordítottunk. Még a baráti körünket is fölládoztuk ezért, nem az iskolában

barátkoztunk, pedig ott is voltak olyanok, akikkel lehetett volna, hanem tényleg ezekre az emberekre szűkítettük le, erre a nyolcra, illetve erre a negyvenre.”

1980-ban kezdtek el tudatosan az eredeti telek helyett — mert oda csak ikerháza lehetett építési engedélyt kapni — másikat keresni. Két évig majdnem minden hétvégét ezzel töltötték. Kövi atyától tudták meg, hogy a Kiskopácsi templom kertjét felosztják, s Pali bácsi a plébános, csak azoknak adta a kertet, akiknek ajánlójuk volt. Eladták a budapesti telket, és abból vették meg emezt. Jöhetett volna ide mindenki, de csak négyen maradtak. Péternek, aki már akkor családos volt, állt a háza, András (aki sokkal idősebb volt náluk) találkozott egy lánnyal, akivel öt gyereket vettek ki állami gondozásból. Erzsikének volt már akkor két gyereke és megijedtek az építkezéstől, Géza volt az egyetlen, aki egyértelműen a mássága miatt nem tartott velük.

1987-ben költöztek ki. Egy év telt el azzal, hogy mindenki belakta a lakását. Az építkezés alatt már „betelepültek” a plébániára. A szombat-vasárnapot már ott töltötték, és a rábeszélésükre a plébános bevezette a szombat esti misét, amelyen ők gitároztak. Pali bácsi nagyon megszerette őket, és alig várta már, hogy kiköltözzenek. Nem volt kétséges, hogy Kiskopácsiban azt folytatják, amit Fenyő vezetésével megtanultak. *„Pali bácsi nagyon idős. Teljesen lelkiismeretesen elvégzi a misét, és minden tisztelet az övé, hogy egyáltalán csinálja, de többre nincs energiája. Mindent enged. Semmibe nem köt bele. Azt csinálunk, amit akarunk. És rettentően örül annak, hogy vagyunk és csinálunk. Az egyházközségi képviselőtestületbe Pali bácsi hívott minket. Egyikünk a pénztáros, másikunk a titkár. A régi emberek örülnek, hogy valami van. Mi semmi olyat nem vezettünk be, ami kilógna az egyházi keretből és nem lehetne elfogadni. Csak olyanokat vezettünk be, amit eddig is lehetett volna csinálni, csak ember kellett volna hozzá.”*

Amikor kiköltöztek, az volt az első, hogy Sanyi csinált a gyerekekkel karácsonyra egy misztériumjátékot. Attól kezdve elkezdtek a gyerekek is járni misére. Szükség lett gyerek-misére. Egy évbe telt, míg sikerült papot szerezniük. A Hegyipásztorok — így nevezik közösségüket — gitároznak, összefogják a ministránsokat, könyörgéseket írnak, felolvasnak. A szülők is részt vesznek, adventkor ők **prédikáltak**. Sanyi a gimnáziumi korosztályt fogja össze. Minden hónap második hétfőjére valami vendéget, többnyire papot hívnak meg előadni és beszélgetni az agapé keretében.

Erre az időre esett a **helyhatósági választás**. *„Beszélgettünk sok mindenről, hogy hát a választásokon is kéne valamit lépni, hogy arra is tudjunk valami hatást gyakorolni, s ha már itt lakunk ebben a faluban, akkor ne a kommunisták maradjanak. Ebből összeállt egy koalíció a választásra. Létrehoztuk a KDNP-t, mert úgy nem lehetett kiállni, hogy a plébánia jelöltje. A másik pártokkal is összefogtunk és a koalíciónak a II jelöltjéből a II helyre 10 bejutott. A polgármester az egyházközségi képviselőtestület elnöke lett, az alpolgármester az szintén ebből a körből jött.”*

A közös házban 7 felnőtt, két család, és — 1990-ben — 11 gyerek lakik. Péntekenként elvégzik az esti zsolozsmát, megbeszélik az időszerű kérdéseket: az országos ügyeket, a plébánia és a ház problémáit, majd a közösség **nevelési regulával** kapcsolatos kérdések megbeszélése következik, ezután jön a gyerekek számára a közös esti ima és mese. Minden hónap első péntekén vendég is érkezik. A szokásos hétköznapi életközösségét a beszerzésben, a főzésben és a gyerekvigyázásban való együttműködés jelenti.

A közösség igyekszik résztvenni a plébániai munkán kívül is a falu életében, például telefon részvénytársaság és egy keresztyén iskola szervezésével.

Közös útjuk a gondos felkészülés ellenére is föl-, le-, fölvezet: *„Az egyik nagyobb válság a beköltözéskor zajlott le. Minden család az építkezés okozta sok távollét után egy*

kicsit saját körébe vonult vissza. Ezen kívül is voltak kisebb-nagyobb hullámvölgyek, amelyek néha értelmetlennek tűntették fel közösségünket, de a közös imák, virrasztások, közös lelkiesség és az addig átélt közös élmények mindig továbbblendítettek minket. Átalakulóban vagyunk, az együttélés igazi formái még nem forrtak ki teljesen. Ezt az egész házat azért építettük, hogy közösen, egymást segítve meg tudjuk élni a közösségünket. Itt a faluban csak úgy hívnak minket — mert ez egy fogalom lett —, hogy 'a ház.'"

.....

A mindig a realitások talaján álló Regnum Marianum karizmatikus emelkedettségű papja az, aki megtanítja közösségre, egyházközségekre, figyelésre és kapcsolatra Kálmánt és társait, s ő az, aki felveti a Regnumban rendhagyónak számító életközösség gondolatát. Ez az indítás életprogrammá és identitássá válik, s meg is valósul, méghozzá oly módon, hogy a figyelem és a kapcsolat jegyében a Hegyipásztorok nemcsak egymásért, hanem az egyházközségért, de még bizonyos vonatkozásokban lakóhelyükért is felelősséget vállalnak, miközben mindezt, ha már nem is alapfokon, tanulgatják.

11.

Ami értékes és szép

• (egy kisvárosi közösség-hálózat)

*Személyes, de tartalmas hittan * a kultúra és művészet mint alap * befogadóképesség és érzékenység * ízlésfejlesztés * összefüggések feltárása * felszabadítóan élményszerű szellemi utazások * a visszajáró szellem * felnőttekben, önállóbban * mély feltárátkozások (1)*

A dunaszederkényi közösségek története a nyolcvanas évek elejére nyúlik vissza. Akkoriban néhány hasonlóan gondolkodó fiatal jött össze Bálinttal, a fiatal káplánnál, otthonias, meghitt légkörben. A teológia előtt jogot is végzett, többféle művészetben jártas, s a regnumi vezetőképzőn erkölcsstant is tanító fiatal pap nem titkolt stratégiája az volt, hogy a templomban még előforduló fiatalokkal **személyes, baráti, de tartalmas** kapcsolatot kell kiépíteni, rendszeres találkozókkal, és ezzel párhuzamosan a kisgyerekek hittanját is ilyen szellemben kell elkezdni. A korántsem száraz tananyagot jelentő hittanórákon kívül Bálint csoportokat igyekszik kialakítani: játékkal, célszerű fegyvelmezéssel, egymásra figyeléssel, kirándulások szervezésével, később közös szellemi, művészi élményekkel. A **kultúra és művészet** nem díszítmény, hanem alap, erre építi a teológiai tanítást. Tehát a stratégia lényege: építgetni ezen az alapon a fiatal-felnőtt társaságot, és emellett szerves, eleven **baráti körökké** fejleszteni az egyes hittancsoportokat. Ez utóbbiak, elérvén az aktívabb, önállóbb gondolkodású kort, összehozhatók (de nem elegyíthetők) az idősebbekkel. Remek alkalmak erre a különböző közös, szélesebb közösségi programok, kirándulások. Így kialakul a gyerekekben egyfajta biztonság és önérték, látják ugyanis, hogy tekintélyesebb felnőttek is hasonlóan gondolkodnak, cselekszenek, tehát nem csak a vezető követelménye vagy „hóbortja” mindez. Ráéreznek tehát, hogy valami rajtuk kívül álló, sőt a „pap bácsin” is felül álló rendező elvvel találkoznak. Bálint szemléletmódjában igen nagy hangsúlyt kap az, hogy az emberek és Isten felé irányuló szeretetkapcsolat főleg a **művészetek szemléletátalakító erejével**, színességé-

vel fejezhető ki. Nem arról van szó, hogy mindenkinek rendkívül tájékozottnak kell lennie a művészetekkel kapcsolatban, hanem egyfajta rácsodálkozni tudásra, egy befogadóképességre, **érzékenységre** van szükség, ami dimenziókkal gazdagítja, színesíti a kommunikációt. Zsigmond szerint (történelemtanárságra átváltó közgazdász, Bálint első számú adjunktusa) *„a művészetekkel való kapcsolat — bár csak „laikus” műélvezői kapcsolatban állunk velük — a közösségünkben igen aktív. Magunkat, a mi érzésvilágunkat, törekvéseinket igyekszünk kifejezve látni-hallani bennük. Ami a mi képességeink számára elérhető, például a zenében, azt igyekszünk elő is adni az énekarunkban. Sokszor csak igen egyszerű dalokat, műveket éneklünk, de Bálint segítségével a legnemesebb anyagból sikerül válogatni. Ez a válogatás, úgy tűnik, fejleszti az ízlésünket, mert a nagyobbak már magukon is észreveszik, hogy bizonyos művek, illetve kultúrelemek elhatárolásában, megítélésében nagyobb biztonságra tesznek szert. Egy nem teljes felsorolás talán elárul valamit ebből a harmóniatörekvésből: antik görögség — ókeresztény egyházatyák — gregorián — gótikus építészet — reneszánsz — J. Pannonius, Balassi, Pázmány, Apáczai és a többi küzdő magyar értelmiségi — kötődés Európához: Goethe, T. Mann — Széchenyi, Babits — Bartók, Kodály — Egrý J., Borsos M.*

1988-ban a dunaszerderkényi „idősek” (a 18 év felettiek) általában olyanok közül kerültek ki, akiknek a szülei is többé-kevésbé templombajárók, míg a „fiatalok” (a 15–18 évesek) esetében a szülők nagyobb része nem járt templomba. A felnőttek között az átlagosnál több a valamilyen főiskolát végzett. Sok a pedagógus és néhány műszaki is van. A mai 20 év felettiek kétharmada tanult vagy tanul. Az idők folyamán mindenkiben kialakult bizonyos értelmiségi mentalitás a foglalkozástól függetlenül. A legtöbben az értékes művekhez ragaszkodnak, elég jól tájékozódnak különféle művészi felfogások között.

A nyolcvanas években négy, egymással kapcsolatban levő kisközösség működött Dunaszerderkényen. Együttléteik „érdemi” része két-három óra. A gyülekezési időt is oldott beszélgetés tölti ki, ezt legtöbbször Bálint kezdeményezi, így inkább villámpárbeszéd alakul ki. A komoly részt egy rövid éneklés szokta bevezetni. Az Evangélium olvasása csak nagy ritkán marad el. Mindig egy-egy rövid részt olvasunk fel, utána rövid csönd. Bálint igyekszik mindenkit szóra bírni. A félig kimondott gondolatokat segít megfogalmazni és beépíteni a gondolatkörbe. Általában rá tudja vezetni a lényegre, velük mondatja ki a lényegi összefüggéseket. Mindig **aktualitásában**, mai összefüggések, konfliktushelyzetek tükrében tárgyalják a szöveget. A legvégén Bálint röviden összefoglalja a gondolatokat.

Fontos események életükben a **kirándulások, utazások és kulturális rendezvényeken való részvétel**. Az együttutazás eleve feldobja a társaságot. A megérkezés pillanatától kezdve minden a legnagyobb **megszervezettségben** folyik. A helyszín elrendeződik, az egyes csomagok, élelmiszerek a kijelölt felelősök keze alá kerülnek. A közös főzés, a fiúknak a fűtés, általában a közös munkák sokat ügyesítenek minket, egyben így juthatunk valójában közel egymáshoz. A kirándulásokon nincs lazálás, kitöltetlen félóra. Tehát nincs idő ellazulni és ez valóban pezsgésben is tartja a társaságot.

Sok hazai tájon volt már gyalogtúrájuk, a szomszédos országokban pedig autós útjuk. Gyaloglás közben, illetve esténként többször van felolvasás, éneklés és igen **tartalmasak és meghittek** az ilyen sűrű, többnapos együttlét alkalmával tartott misék. Minden hittanos és „nagy” csoportnak van lehetőleg évente egy kirándulása. Ezek természetesen korcsoportonként eltérő pedagógiai módszerekkel zajlanak le, de alapkövetelmény minden szinten az egymásra figyelés, egymással törődés, segítőkészség és hogy

egyre jobban megismerjék egymást. A legszebb hazai tájakra sikerül eljutni és sokszor találkozhatnak ottani papokkal, érdekes emberekkel.

Egy más típusú program az évente egyszer vagy kétszer sorra kerülő **szellemi-művészeti agapé-hétvége**, amikor a három felső csoport jön össze. Vendégek is érkeznek. Az előkészület, a lebonyolítás ugyanolyan alapos. A tartalma, töltése ezeknek a napoknak a legintenzívebb. Mindig egy adott témából indulnak ki ezek a szellemi kalandok. Neves tudósok és művészek — Bálint barátai — kalauzolják őket. „Beavatott témavezetőnkől annyi töprengenivalót kapunk — meséli Zsigmond —, hogy jócskán kevésnek bizonyul a két nap. Utunk során annyi lelki kapcsolódási pontot, felszínre hozott összefüggést tapasztalhatunk meg, és mindez olyan **felszabadítóan élményszerű**, hogy utána még napokig zúg a fejünk, és kezdjük azt a hétköznapi környezetet nem érteni, amibe vissza kell csöppennünk. Eleinte a programok eltervezése, megszervezése teljes egészében Bálintra hárult. A nem túl gyors, de a szervezések anyagi, utazási, anyagbeszerzési részét jórészt már sikerült átvennünk. A programok szellemi részének lebonyolításában természetesen továbbra is Bálint a fő 'szállító', ehhez tőlünk még kevés 'igénybejelentést' és segítséget kap. Többen úgy gondolják, hogy a legtöbb programnak már az eltervezése, de a lebonyolítási módja sem alkalmas arra, hogy abba mindenki bekapcsolódjon aktívan. Néhányan, akik általában csendesek, őszintén állítják, hogy még ha furcsán hangzik is, de jól érzik magukat figyelve a témák körül kialakuló beszélgetéseket, amelyeket utólag néha ők is szóba hoznak. Súlyosbítja a helyzetet, hogy aki hozzászól, általában az sem módosítja a gondolatmenetet, így a beszélgetés végkicsengése mindig Bálint gondolkodásmódja szerint alakul. Ez viszont tartalmilag inkább csak gazdagítja a társaságot, mivel ez a gondolatmenet mindig nagyon meggyőző, rengeteg szempontot felvonultató és frappáns. Ha magunkra lennénk hagyatva, akkor sokszor 'leülne' a beszélgetés. Bálint egyébként óriási didaktikai erőfeszítéseket tesz, hogy az egyes gondolatokat velünk mondassa ki. A spontaneitás a fenti körülmények miatt mind a programok operatív alakulásánál, mind a szellemi, gondolkodási folyamatokban akadályokba ütközik. Ennek van egy sor önfegyelmi, begyakorlottsági pozitívuma, de a tudatosság fejlődését hátráltatja.”

A plébánia és a kisközösségek viszonyában (miután Bálintot elhelyezték) az alapállás és alapkövetelmény egyfajta jószomszédi viszony kialakítása. Plébánosonként változik a helyzet. Korábban a plébánián tartották összejöveteleiket, Bálint elhelyezése után már nem. A kilencvenes évek elején a plébániával való kapcsolat egyszerűbb „szolgáltatásaikban” (éneklés, templomi plakátkészítés) merül ki.

Így látja Zsigmond, Bálint első számú segítsége 1988-ban, a többiek pedig így: „Legtöbbször hétvégén ha itthon vagyok, már alig várom, hogy visszamenjek Szegedre a főiskolai albérlőtársaim közé. Ők is a szülővárosomból származó, értelmiségi típusú emberek, de kicsit mások, mint a közösségünk, ők valahogy lazábbak, közvetlenebbek. Itt a közösségünkben az emberekben van valami tartás. Ott viszont oldottabb a hangulat. Itt is általában vidám a hangulat, de valahogy irányítottabban. Itt ha 'beindul' a főprogram, akkor nyilván nem fogunk már autóversenyről és egyebekről beszélgetni. Az itteni kör baja tán az, hogy tényleg nem spontán, személyről-személyre történő meghívás alapján verbuválódott, hanem egy heterogén hittancsoportból. Én korábban is úgy véltem, hogy Bálint személye tartja össze. Ő igen okosakat mond, jó dolgokat csinálunk.”

„Talán nem elég felelős még a gondolkodásom, de az is kérdés, hogy én milyen mértékig, milyen összefüggésben vagyok egyáltalán vallásos. Amit a kereszténység jelent számomra: egy más, egy igényesebb életcél, életforma, nyitottság, az emberekről való

hiteles képalkotás, harmonikus viszony az emberekhez, a világhoz, felelősségteljeség a barátságban, a családalapításban, úgy érzem, hogy közösségünk mércéje ennél magasabb átfogóbb.”

„Eddigi életem során többféle csoportba, közösségbe is tartoztam, hála Istennek, néha már nehéz is volt eldönteni, melyikbe tartozom igazán. Az első és elsősorban meghatározó közösség a káplánunk által összekovácsolt kis 'terrorkommandó' volt, amiben kisiskolás koromtól fogva részt veszek, és az első időben úgy 10–12 éves koromban, ahogyan emlékszem, a fiatal agilis káplán 'nagy pofonjai' tartották össze. Ötödik osztályos koromban kezdtem rájönni, hogy ezt a fajta társaságot 'hivatalosan' nem nagyon szeretik és ez keltette fel az érdeklődésemet. Ez az a társaság, amire annyi rosszat mondanak és nem rossz, tehát meg kell ismerni. A szervezett kirándulások, a sok útiélményen túl is igen sok hasznos dolgot átplántáltak az emberbe, kezdve a tánc- és illemtanulástól.”

„Életem egyik motívuma és mozgatója megpróbálni mindent valahogyan másként csinálni. Nem biztos, hogy jobban, de másként. Innen eredhet az állandó 'ellenzékeségem', elégedetlenségeim. Közösségünk vezetője 3. osztályos koromban lépett be az életembe. Hasonló személyiségek vagyunk, talán ezért is voltak gyakoriak a felszíni surlódások köztünk. Mindkettőnk olyan, aki nagyon markánsan megfogalmaz maga számára egy határozott célrendszert és programot, és ennek érdekében igyekszik elhárítani minden akadályt, de ugyanakkor ellenvéleményeknek és egyéni elképzeléseknek a megtűrését nemigen segíti elő, hogy finoman fogalmazzak. Bálint nekem is gyakran letördelte a szárnyaimat, amit most már az esetek 85 százalékában köszönök, nekem ez jót tett.”

„Mostanra nagyjából összerázódott a társaság. De még most is úgy vélem, hogy a vezetőnk 'két szép szeme' tartja össze. Amikor ő ezt meghallotta, csak nevetett rajta és elbaggatellizálta a dolgot. Pedig úgy érzem, hogy valami igazi célkitűzés kellene. 'Túlélési lehetőség' kéne keresni. Elképzeléseimet már sokszor felajánlottam a társaságnak, de nem haraptak rá. Először is egy nemzeti cél. Több író is meghirdette a nemzeti megújulás programját. Ehhez a kereszténységet, mint alapot vehetjük. Ezt mint irányítót használhatnánk. Emellé én odailleszteném a nemzeti célt, az országot a gazdasági válságból nem mi fogjuk kihúzni, de az erkölcsi értékválságból való kilábalásba besegíthetnénk. És akkor fontosnak is tarthatnánk magunkat. Néha egy kis siker, amit felmutathatnánk, hogy a mi csapatunk érte el. Tehát mégse szotyolázni gyűltünk össze. Nagyon jó lenne, ha a nemzeti-keresztény vonal beindulna.”

Az „idősek” csoportja jelenleg 25 főt számlál, tizenkét házaspár és egy egyedülálló. Életkorunk 21 és 45 év között van, de a legtöbben 30 év körüliek. 16-an diplomások (10 nő, 6 férfi), ebből 4-en egyetemet végeztek, a többiek magasan kvalifikált szakmunkások vagy szellemi dolgozók. 1988-as beszélgetés óta hatan kerültek a közösségbe. Bálintot még 1985-ben elhelyezték egy közeli faluba, 1992-ben pedig egy távolabbi városba. Ő visszajárt hozzájuk, sőt a plébániára is, mert az utódja megkérte, hogy a hittant továbbra is tartsa, de ez csak egy évig tartott. A nem hivatalos kapcsolat azért a társaság és Bálint között megmaradt. Kéthetente vagy havonta találkoztak. Minden évben ősszel egy hétvégét az ő plébániáján töltöttek nála, az ő plébániáján. (Máshonnan is érkeztek oda vendégek, Bálint ismerősei Pestről és más városokból.) Szilágyi Domonkos, Áprily és más erdélyi költőkön és a Kecskés együttesen kívül Fellini és Tarkovszkij filmjeit nézik és beszélnek meg, és különböző aktuális témák kerülnek elő elsősorban szociológiai megvilágításban. Nyáron pedig közös program az ottani és a dunaszederkényi fiataloknak.

A négy csoportból három maradt. A legidősebb társaságból többen elkerültek a házasságok miatt, de a beházasodások révén gyarapodott is a társaság, s maradt a lét-

szám. A második társaság az akkori középiskolások. A harmadik társaság szervezi a dunaszederkényi cserkész életet. Közülük került ki a cserkészparancsnok és van egy olyan öt-hat fős mag, akik mind cserkész rajparancsnokok. Ötven-hatvan fős cserkész-csapat működik. A legkisebbeket nem igen sikerült. Egy részük felbukkan a cserkészzetben meg az énekkarban, de mint csoport már nem léteznek. Ők ötödikes-hatodikosok lehettek, amikor Bálint elkerült. Más tekintetben nem sok változás történt, már csak a Bálinttal való szoros kapcsolat miatt is. „Közben mi is **felnőttebbek lettünk** — mondja Zsigmond —, inkább a magunk lábára tudunk állni. Többen közülünk teológiára járnak, így a beszélgetéseket ők vezetik. Bár meg kell mondani, hogy a vezetőnk nélkül ezek azért kicsit döcögősebbek. De tavaly például mi a legidősebbeknél csináltunk egy sorozatot a családi élet kérdéseiről és igen **mély feltárulkozások**, beszélgetések is létrejöttek. Kisebb csoportokban járunk operába. Ha valaki lát valami jó könyvet, a többiekkel is megosztja ezt. Nem rég vettük meg közösen Borsos Miklós albumát. Arra törekszünk, hogy **ami értékes és szép, azt alapítónk távollétében is megőrizzük.**

.....

A végeredmény felől nézve nem tűnik sikertelennek Bálint programja, súlyos személyisége — ha nem is segítette a partnerré válást, ha késleltette is önállósodásukat — végül is nyomta el őket. A kultúrára és művészetre alapozás stratégiája is gyümölcsözőnek tűnik, hiszen mind a diplomások, mind a diplomát nem szerzők több tekintetben értelmiségivé váltak. Nem mindenki számára jelentett azonban optimális erősségű kihívást Bálint módszere és személyisége. Sikerebben intézményesült Bálint elgondolása, mint amennyire társadalmiasult. Inkább az elfogadott tekintély legitimizálta a közösséget, mint a kifejlődő mi-tudat. Bár profi módon megtanultak szervezni, ízlésük is pallérozódott kellőképpen, ehhez képest elmaradtak a személyességben, a kommunikációban és a kreativitásban. A felnőtté váló társaság azonban, úgy tűnik, alkalmas az öngyógyításra, s a hiányzó „intim” élmények (feltárulkozások, beszélgetések) pótlására.

12.

Összetartó és megtartó társaság

(falusi plébániai közösség)

*A Biblia megismerése és az ima * mindenki hoz egy örömhírt * bármi, ami a közösség javára * ünneplés és kirándulás * nyitottság és szabadság * az élet minden területén * együttlét és elfogadás * jókedv, életszeretet * nem közösség, hanem társaság * összetart, megtart (1)*

Alíz 1952-ben született. Édesanyja egyszerű vidéki asszony volt, lánya szerint „különös képességekkel az Istenre hagyatkozásra, békességszerzésre, türelmesen viselt szenvedésre, vigasztalásra, alázatra és a szeretet megélésére”. Vallásosságában is ő volt a példaképe. 1970-től Budapesten dolgozik mint altatónővér. Bibliaórákat keresve a Központi Szemináriumban köt ki, s az akkor még kispap vezetőjük az ottani fiatalokból alakította ki közösségüket. 1976-ban megbetegedett, s a diagnózis: gyógyíthatatlan autoimmun betegség. „A testi-lelki szenvedések közben és után Isten nagyon sok dologra megtanított. Ekkor lettem felnőtt keresztény.”

Alíz 1987-ben kerül a Budapesttől 40 kilométerre lévő nagyközségbe, Felsőnyékre. Hitoktatói képesítéssel (igen fájlalva: teológiai képzettség nélkül) első és második osztályosokat hitoktat: „*Az első perctől kezdve beindult a közösség, mégpedig úgy, hogy az első vasárnap odamentek az atyához, hogy foglalkozna-e velük. Tudták, hogy mi a másik faluból jöttünk, ahol tíz évig próbálkoztunk és a tíz év végére jött össze hat gyerek. Először itt is olyan hatan-heten voltunk, aztán csak növekedtünk eggyel-kettővel az évek során. 1990-re már 25 főre növekedtünk.*” Az új tagok zömmel középiskolások és főiskolások, felerészben a szomszéd falvakból jöttek. A tagság felének szülei nem vallásosak vagy nem gyakorolják vallásukat. Alíz úgy véli, kisebb egységekre kellene bontani a társaságot, ugyanakkor úgy érzi, hogy a nagyobbak példája vonzza a fiatalabbakat. 1992-re külön csoport alakult a családosoknak.

Az összejövetelek középpontjában a **Biblia megismerése és az ima áll.** A Szentírás olvasását megbeszélés követi, amelynek keretében elsősorban a „Mit mondott nekem?” és a „Mit teszek ezután?” kérdésekre válaszolnak. Ezen kívül más programok is kialakultak: felkészülnek az ünnepek **liturgiájára**, mindenki hoz egy „**örömhírt**” (egy-egy részletet vagy mondatot a Bibliából, amely megörvendeztet, megvigasztal, megerősít, új felismerésre vezetett; alkalmanként zsoltároznak és bárki **bármit hozhat, ami megítélése szerint a közösség javára lehet:** novellát, verset, imát, újságcikket stb.). Ha valaki segítséget kér valamilyen kérdésben, megpróbálnak közösen választ keresni a Bibliából.

A **visszatérő témák:** Jézus, az ima, a keresztyén élet, a közösség, a szeretet, a szenvedés, a lelkiismeret és a szolgálat. Előfordultak még: a tudomány és a vallás kapcsolata, keresztyének és ateisták, a keresztyének egysége, a megtérés, a papság és a világiak kapcsolata, angyal és ördög, párválasztás és család. A **vitát kiváltó témák:** a Szentlélek ajándékai, a bálványimádás és Szűz Mária, megtérés, gyónás, szekták.

Hetente egyszer van találkozás, szombaton este, mise után. Az összejöveteleken kívül szívesen **ünnepelnek és kirándulnak**, a diákmiséken énekelnek, a hittanosoknak szemléltető eszközöket készítenek, énekeket tanítanak, takarítanak, rendbentartják a templomparkot, s a „legalább egy szegényünk” jegyében segítenek a rászorulóknak.

„**Különbőbb vezetési stílusom nincsen** — mondja Alíz. — **Mindent megbeszélünk (ha kell vitázunk) és közösen döntünk.** A plébános atya minden összejövetelünkön velünk van és teológiai kérdésekben, vitákban segít. A feladatok elvégzésére senki sincsen kényszerítve. Ennek sok hátránya van, mert nem aktivizál igazán, mégis ez tűnik a legszerencsésebbnek. A közösség egy része mindenben benne van, a nagyobbik rész azonban keveset vállal. A magam részéről arra figyelek, hogy mindig legyen feladat, s hogy megköszönjem. A közösség szerint baráti és demokratikus a légkör.”

Konfliktusok egyfelől abból adódtak, hogy egyesek saját vallásukat sem eléggé ismerve szednek fel mindenféle vallási vonatkozású információt, másfelől „**Rögtön szeretné a Szentlélek ajándékát anélkül, hogy tudna vele mit kezdeni, szenvedés nélkül akar boldog lenni.**” A közösség **nyitott ökumenikus beállítottságú**, tiszteletben tartják mindenkinek a **szabadságát**. „**Ide mindenki jöhet, mindenki mindent kérdezhet. Egyetlenegy kikötésünk van, hogy nálunk hitvita nincs. Járnak ide olyanok, akik nem mindenben értenek egyet a mi felfogásunkkal. Még meg is hívunk mi ilyeneket. Nem zárkózunk el semmi elől, de azt nem hagyjuk, hogy akár bennünket cikizzenek, akár mi mondjuk a másiknak, hogy ezt miért nem másképp gondolod.**” A két áttérés azonban nagyon megviselte a társaságot. Adventistának ment az egyik. A másik az áttért reformátusnak, mert egy református lelkésznek lett a felesége.

„**Az itteni társaimmal nemcsak együtt imádkozunk, hanem együtt nyaralunk, táncol-**

lunk stb. Egy keresztény találkozón ismerkedtem meg a vőlegényemmel, aki azóta ebbe a közösségbe jár. Szóval az élet minden területén, ima, szerelem, szórakozás stb. szerepet játszik közvetve a közösség. Szükségem van a boldogsághoz arra, hogy ne magammal, hanem másokkal foglalkozzam.”

„Ez a közösség elsősorban az együttlétet és az elfogadást jelenti számomra.”

„Amióta idejárok, nagyon megváltoztam, máshogyan viszonyulok a többi emberhez, más a közérzetem, ha bajom van, mindig van akivel megbeszélhetem, barátok. Máshogyan viszonyulok a valláshoz, a vallás már nemcsak a vasárnapi mise. Itt sokkal jobban megértem a dolgokat, és jobban meg lehet beszélni. Teljesen más a célom, mint eddig (eddig nem volt semmi).”

„Elsősorban ez a közösség még csak egy jó társaság. Túl sokan vagyunk és sokan járnak rendszertelenül, ami gátolja a lelki kapcsolatok kialakulását. Nagyon különböző életkor miatt úgy érzem, nincs mindenkit lekötő téma. Lelki segítséget kaptam régebben, most nem nagyon érzem a közösség erejét. Néha egy-egy emberrel jót dumálunk. De nem érzem, hogy számíthatnék rá. Társaságnak nagyon jó, de a hitközösségig rengeteget kell tanulnunk és ismerkednünk.”

„Mikor ebbe a közösségbe kerültem, az volt a legjobb a számomra, hogy mindenki nyitott volt velem szemben és elfogadtak olyannak, amilyen vagyok.”

„Mielőtt nem voltunk ennyien, sokkal jobb, mélyebb lelki dolgokról beszélgettünk, és az emberek jobban megnyíltak (én is). Remélem, ez újra így lesz.”

„Egy jó baráti társaságnak tartom, de lelki szempontból nagyon kevés emberrel vagyok jóban. A legnagyobb erénye és hibája (egyszerre) a nyitottság.” „Nagyon jó a légkör, bár a hangulat néha a feladatokat is félresöpri. Nagyon mély megnyílások, megnyilatkozások voltak.”

„Erény: jókedv, életszeretet megnyilvánulásai, jó poénok, humor, néha az önvallo-mások megrázóak. Hiány: nem ismerjük egymást, túl sok a megbeszélés és szervezkedés a lelki épülés helyett, a korosztályomnak nem a legaktuálisabb témák. Nem közösség-nek, hanem társaságnak tartom. Ezért nem mondhatom, hogy jó közösség.”

„Erény: összetart, megtart, jó csapat, ütőképes társaság, sok dolgot elvállalunk, már-már túl sokat is. Rossz: kicsit most elveszett a lélek és a bibliaitanulás, sokan va-gyunk, szétszórt a korosztály. Lehetnének sokkal jobb közösség is.”

.....

A társaság, amely összegyűjt, összetart, megtart, ahol bármivel elő lehet állni, ami a közösség javára szolgál, ahol jókedv és életszeretet uralkodik, olyanfajta hiteles hely, amely nemcsak a plébániákon, hanem egyáltalán falvainkban is igen ritka. „Atyja” (papja) és „anyja” (egy gyógyíthatatlan beteg nő, akiből élet- és szeretetenergia árad) van ennek a társaságnak, amellyel szemben egyesek az inti-mebb és lelkileg mélyebb közösség igényeivel lépnek fel. A vagy-vagy helyett az is-is látszik jó megoldásnak, ehhez azonban a „szülők” mellé „fivérek” és „nővé-rek” is szükségeltetnek.

Egyházközség-építők és régióban misszionálók

(közösség-hálózat egy vidéki városban)

*Családi szálakon * biztosítani az egyházközség folyamatosságát * bejutni a „kiválasztottak közé * énekkarból hittan, hittanból énekkar * vendégszereplések és találkozók * bulik, filmvetítés, újság * csomópontok a liturgiában * valakit látogatni * Keresztény Családok Közössége* az atya ad témákat * anyagi, erkölcsi és személyes segítség * legitimáló keret és tartalom (1)*

A közösség nagyjából húsz éve működik egy nagyobb alföldi városban. Nem olyan módon közösség, mint például egy baráti társaság, amelynek tagjait a személyes szeretet és a közösen megélt élmények tartják össze. Sokkal inkább egy **hálózathoz** lehetne hasonlítani, amelynek az a funkciója, hogy Szentmártoni katolikus családok felnövekvő generációit fogja össze. A háló tagjai általában vallásos családból származnak. Többen **családi szálakon** keresztül kerültek be. A bekerülés másik általános módja az volt, hogy azokat a fiatalokat, akiket egyébként ismertek és meglátták őket a templomban, a tagok elhívták a közösségbe:

„Engem vallásosan neveltek. Anyukám egy itteni kis faluból származik, ami tősgyökeres katolikus, minden hagyomány tiszteletével.”

„Ő úgy került be, hogy ez egy sokgyerekes család és hagyomány volt, hogy a gyerekek ide jártak. Ő volt a legkisebb, őt még bevezette a nővére, de az már kikerült a közösségből.”

„Ez a bácsi, ez is katolikus volt, és ő szervezett be ebbe a közösségbe. Rokon, és eljött hozzánk és megkért, hogy hát jó lenne. Akkoriban még ő is tagja volt a közösségnek.”

„Úgy éreztem, hogy a templomban a helyem, és akkor, bár nincsenek véletlenek, véletlenül találkoztam az egyik lánnyal, akivel együtt dolgoztam és mondta, hogy lelki gyakorlat van és hogy fiatalok lesznek ott és menjek. Én akkor kerültem a közösségbe.”

„Én amikor a munkahelyemre kerültem, ott volt egy idősebb lány, Klári és ő járt az énekkarba. Kérdezte, hogy nincs-e kedvem járni. Mondtam, hogy megnézem őket.”

Mivel a közösség legfontosabb szerepe az, hogy **biztosítsa az egyházközség folyamatosságát**, felnevelje, szocializálja az új generációt, átadja, megőrizze az értékeket, nem túl könnyen fogad be. Többen is említették, úgy érezték, hogy nehéz volt bekerülniük a közösségbe: „Akkor az ember úgy érezte, hogy nem ide való, hogy **ezek olyanok, mint a szentek** és én vagyok rossz. Ez nagyon sokáig bennem volt. Megkérdeztem, tényleg, hogy járhatok-e ide. Nem a többiektől, hanem az atyától. Azt mondta, **elférek ott én is.**”

„Úgy érzem, hogy nagyon nehezen fogadtak be. Hát olyan politikai helyzet volt. És egyesek úgy néztek rám, mintha besúgó lennék. Ez mindenkivel így volt. Ez egy óvatosság volt végül is, de éreztem azt, hogy van egy bizonyos távolságtartás.”

A közösség hálójellegéből következően nagyon kevésbé működik a közös emlékezet. A közösség története időben mindenki számára szinte csak akkor kezdődik, amikortól ő tag. Ezért az első időszakról 1992-ben már nagyon keveset lehet tudni. „Kb. 20 éve indult úgy, hogy egy **ifjúsági énekkar** legyen belőle. Az akkori fiatal káplán döntött

így, hogy összefogja a hittanos gyerekeket. Akkor indultak be ezek a gitáros énekek, volt egy fiú, aki megtanult gitározni és összefogta a népet a szentmiséken való énekléshez. Ez volt a profil, ha úgy tetszik.” Nagyjából ennyi, amit mindenki más is elmond: az akkori fiatal káplán összefogta a hittanos gyerekeket. A többi már azoknak az időknek a visszavetítése, mikortól ő is tagja volt a közösségnek: „Ehhez nyilvánvalóan próbák kellettek, együttlétek és így alakult ki, amit ma már inkább közösségnek mondanék, mint énekkarnak. Ahogy emlékszem, úgy maximum húsz fővel kezdődött, de ezt sem lehet stabilnak mondani, mivel zömmel tizenévesek alkották. A hittan csak a nyolcvanas évek második felétől indult el, addig talán nem is volt középiskolás hittan a templomban.” „Volt külön egy énekkar, meg egy hittan. Én az énekkarban kezdtem. Egy darabig párhuzamosan ment, a hittanosok inkább beszélgettek, ezen pedig énekelt ez a közösség. Később alakult ez ki, hogy komolyabb dolgokat is csináltak: szentek életét, atya tartott többször előadásokat.” „Volt az énekkar és volt a vasárnapi hittan, ahova az énekkar jelentős része járt.”

Az elmúlt években nagyon sok mindent csináltak: énekkaruk volt, amely a miséken való éneklés mellett hosszú ideig a környékre is járt szerepelni, eljártak a Kassai térre, a hajósi ifjúsági találkozóra, a környékbeli fiataloknak találkozókat szerveztek, karitatív munkát végeztek, rendszeresen kirándultak, voltak közös bulik, filmvetítések, újságot szerkesztenek, önkormányzati bizottságban vesznek részt. Mégis, mindez nem áll össze egységes képpé, mivel mindenki csak azokat az eseményeket látja, melyekben maga is részt vett.

A papok nagyon nagy szerepet játszottak a közösség életében, ők alakították ki a közösség hálójellegét, melynek legfontosabb csomópontjai és szálai a liturgia rendje köré szerveződnek. De nem csak létrehozták a hálót, hanem jelentős mértékben működtetik is azt. Egyrészt oly módon, hogy a liturgián, lelkivezetésen, lelkigyakorlatokon átadott értékek által erőteljesen meghatározzák a közösség lelki arculatát. Másrészt úgy, hogy — noha a mindennapi tevékenységet nem ők irányítják — a feladatokat ők jelölik ki.

„A misének vége volt, amin énekeltünk, utána jött az atya és voltak elmélkedések. Hát, ez is sokszor kudarcba fullt, mert sokan rendetlenkedtek, de ő próbálta valahogy helyreállítani ezt a társaságot.” „A káplán kezdeményezte, hogy mindenki mondja meg, hogy kit szeretne. És akkor külön választottunk zenei vezetőt, meg lelki vonalon vagy inkább ilyen szervezőt. Mert a lelki vezető az az atya volt mindig. De a szervező az más volt.” „Pali atya szervezte meg, hogy az első pénteken betegek között lehetett választani, kinek-kinek tetszése szerint, hogy valakit látogasson. Így ki volt osztva az énekkarban egy pár cím. Azt is ő kezdte szorgalmazni, hogy végezzünk valamilyen karitatív munkát.” „Egy másik atya hívott előadókat a vasárnapi hittanra.” „Az énekkarból nőtt ki a Keresztény Családok Köre. Azokból akik kimaradtak már, férjhez mentek, megnősültek. Azt még a Pali atya alapította.” „A karácsonyi műsorra már hónapokkal előtte elkezdődik a készülés. Versekből meg a Szentírásból mi magunk ollózzuk össze.” „Az atya megad témákat és abból kiválasztottunk egyet. Volt egyik évben a béke, másik évben a szeretet, aztán a szegénység.” „A káplánoknak vagy a papoknak mindig olyan szerepük volt, hogy adták a feladatot, hogy most ide kell menni, búcsún kell énekelni, úgy azért hívogattak itt a környéken bennünket, lelkigyakorlatokat vezettek nekünk.” „Valahova elhívtak, akkor ott láttak másik papok, azok is elhívtak. Főleg búcsúba jártunk. A környező helyeken mindenütt voltunk szinte. Akkor a nénikék úgy örültek, ha fiatalokat láttak a templomban, hogy mindegy volt nekik, hogy mit éneklünk, csak ott legyünk. Szinte minden hónapban voltunk valahol. És ez úgy összefogta. Mert amikor nem volt

mire készülni, akkor úgy ellaposodott az egész. Egy idő után aztán nem jártunk.” „Mindig papok voltak az előadók. Ha valaki hallott valahol egy nagyon jó előadót, megkértük, hogy jöjjön el. Például a püspök atyát is elhívtuk. Rögtön a második találkozóra hívtuk meg a püspök atyát. Mert az első még nekünk is próbálkozás volt, hogy most mi lesz. És akkor úgy döntöttünk, hogy tudjon róla, és segítsen minket, nekünk szükségünk van rá. Nahát mondjuk meg is kaptuk! Fantasztikus egy ember! Csodálatra méltó. Nagyon komolyan veszi amit csinál. Szóval úgy le lettünk terítve, mindenki ült, hogy mit kellene még csinálni. Olyan lelki programot adott, hogy egy hétig egy irányba mentünk tőle. Nagyon kellett, jó volt.” „Mindig úgy küldtük el a plakátot, hogy nem túl korán, mert akkor elkallódik, de hogy még az előző vasárnapon hirdetni tudják. Volt olyan plébános, aki saját kocsijával hozott három gyereket.”

Ez a háló célt, értékeket, tevékenységi formákat, kapcsolat lehetőségeket nyújt, erkölcsi, anyagi és személyes segítséget ad, biztosítja a résztvevők életének keretét és tartalmát. A mai napig van például minden héten ifjúsági mise. Ez folyamatos feladatot jelent az énekkar számára, legitimálja, a plébánia életébe vonja a közösséget. Olyan alkalom, ahol a katolikus fiatalok találkozhatnak egymással. Ez talán nem tűnik nagyon jelentősnek, de mégis rengeteget jelenthet: biztos pont lehet egy ember életében. Éveken keresztül van hetente egyszer egy alkalom, ahol otthon érezheti magát, ahol odatartozónak érezheti magát, ahol köszönnek neki, ahol rámosolyognak. Ez már csak azért is jelentős, mert abból a 11 emberből, akik az utóbbi években a közösség magját alkották, ketten testi fogyatékosok és egyikük súlyosan sérült pszichésen.

A papok mellett a világi vezetők határozták meg a közösség életét. Ezt a szerepet egy nagyon sajátos kettősség jellemzi. Egyrészt a tevékenységformák, a stílus, a közösség vonzó és megtartó ereje döntő mértékben függött a vezetők személyétől. Ha a vezető nem volt megfelelő, a tagok jelentős része egyszerűen elhagyta a közösséget. Annak ellenére, hogy ennyire meghatározó a vezető személye, nagyon kevésbé léteznek formalizált, tisztázott felelősségekkel és kötelességekkel járó szerepek. Nehézséget okoz már annak kiderítése is, hogy mikor ki volt a közösség vezetője. Sőt még az sem egyértelmű, hogy egy időben hány vezető volt. „Általában a gitáros volt a vezető. Mert hogy ő tanította be az énekeket, később alakult ki az a gyakorlat, hogy a gitáros mellé volt egy lelki vezető, aki a lelki dolgokat végezte.” „Általában a döntéseket az egész társaság együtt, szóval mindenki beleszólhat, elmondhatja a véleményét. Nyilván van egy kisebb csoport most is, amit úgy hívok, hogy mag, akik úgy tényleg azok, akik nagyon fontosnak érzik ezt.” „Volt a Ferike vezető, azután úgy valahogy rám maradt. Igazából soha nem hangzik el, nagy ritkán mondjuk azt, hogy te vagy a vezető. Szóval ettől úgy tartunk. Inkább képviselő, aki úgy összefogja meg levezeti az ilyesmit. De nem igazán szeretem én magam sem. És soha nem tartottam magam a közösség vezetőjének.” „Egy ilyen helyzetből természetesen konfliktusok adódnak.”

A közösség nagyon kevés eszközzel rendelkezik a konfliktusok kezelését illetően. Ez talán a háló leggyengébb láncszeme: az egész nagyon erőteljesen függ egy olyan ponttól (a vezetőtől, vezetéstől), ami fölött a közösség alig tud kontrollt gyakorolni. „Egy karácsonyt Dénesék is megszervezték, meg az énekkar másik része is. Akkor egy kicsit szétvált a társaság. Voltak nézeteltérések. Inkább a vonalak között, mert az egyik a karizmatikus vonalon haladt volna tovább, s ők ebbe az irányba erőltettek mindenkit. Utána volt a szavazás. A káplán azt kezdeményezte, hogy mindenki mondja meg, hogy kit szeretne. És akkor külön választottunk zenei vezetőt, meg lelki vonalon, vagyis inkább egy szervezőt, mert a lelki vezető az atya volt mindig. Már 86-ban Klári volt

hallgatólagosan a vezető. Előadta, hogy mi hol, meg most már énekeljünk, meg most lelki program jön.”

A nagy ingadozások ellenére mégis rendkívül stabil lehet egy ilyen közösség, hiszen fontos funkciókat tölt be tagjai életében. Azonban ez a háló nemcsak megtartja azokat, akik benne vannak, hanem nagyon erőteljesen le is határolja az életüket. „Énnekem nincsenek a közösségen kívül barátaim.” „Nekem vannak máshonnan is barátaim, például a munkatársaim vagy járok egy zenekarba és ott is van egy pár ember, akire számíthatok. Néha meglepő, hogy ők is jó emberek, nemcsak az, aki a közösségbe jár. Lehet, hogy bennem van a hiba, de én nem érzek mindenkit a közösségen belül barátomnak vagy testvéremnek. Beszélgettem néhány emberrel, akik ugyanezt mondták. És akkor tudom, hogy bennünk van a hiba. Ez egy jó baráti társaság meg minden. De én éreztem olyat, hogy ide nem kéne többet eljönni, mert alig ismerem már azokat, akik ott vannak,” „Hát, a közösségen belül azért sokkal több van.” „Nekem nagyon sok barátom volt, amíg nem jártam a közösségbe. Kocsmába jártam, meg egyéb módok, meg munkatársak. Nagy tivornyák meg minden. De ezek a kapcsolatok mind megszűntek, amióta elkezdtem járni a közösségbe.” „A közösségen kívül nagyon sok barátom volt és van is, csak más irányú a kapcsolat. Nem olyan felszabadult, mint annak előtte. Most is jó, de talán óvatosabb vagyok és talán kerülöm velük a társaságot. Mert úgy érzem, hogy alkalom a bűnre sokszor. Ezért kerülöm. Nem kerülöm őket, ez nem jó kifejezés, de ha találkozunk, óvatosabb vagyok. Talán nem engedem közel magamhoz őket annyira.,,

.....

Többféle szerepe van ennek a hálónak: 1. Kimeríti azokat, akik csak lazább kapcsolatokban vannak az egyházközséggel. 2. Feladatokkal, célokkal és lelki munícióval összetartja, megtartja azokat, akik az egyházközség közösséggé válásában nagyobb szerepet vállalnak, társaságot kínál számukra cserébe a megszakadt kapcsolatokért. 3. Védőhálót, partnereket jelent a pap számára is, aki életet akar bevinni az egyházközség életébe. Ez a társaság egyfelől a mindenkori pap függvénye, másfelől a mindenkori paptól is befolyásolja, motiválja a gyorsan cserélődő papokat mindig túlélő közösség. Nehéz eldönteni, hogy azért nem alakultak-e ki nagyobb számban intim kisközségek a hálón belül, mert elvitte energiájukat a „nyüzsgés” régióban történő misszionálás, vagy fordítva: a fáradságos közösségépítés elől menekültek-e a kifelé irányuló tevékenységbe, idősebb korukra is megmaradva felülről irányított kiscserkészeknek. Mindaddig ez így is lesz, amíg nem készül szereptisztázó, felelősségkijelölő „társadalmi szerződés” az érdekeltek között.

14.

Oázis

(falusi bázisközösség)

*Alvó nagy üresség * nem mindenki hülye, aki keresztény * a szeretetet át kell adni * csak barátkozni, nem megtéríteni * legelőször a gyerekek * szilveszteri buli * itt ragadt és megtért * mindenki ad a másoknak * elmókázgatunk * besöpörjük közös dolgainkat * kidőlt a Szentlélek * csak a szeretet útján (1).*

Amikor Ádám és Éva Martonyba költöztek, még „mindenki teljesen pogány volt.” Az ötszáz katolikusból húsz-huszonöten mentek templomba, rossz időben kevesebben. Olykor csak hárman-négyen. A falu református felében még rosszabb volt a helyzet. Volt viszont hét italkimérés, és egy év alatt 11 haláleset közül 7 öngyilkosság.

„Tizenöt évvel ezelőtt — kezdi Ádám — egészen fiatal házasok voltunk. A városban laktunk, nekem a szomszéd faluban volt az iparom. Nap mint nap láttam ezt az elhagyott épületet és mindig olyan fájó szívvel nézegettem, hogy teljesen megállt az élet. Hallottam, hogy eladó. Az volt az elképzelésem, hogy valamiféleképpen azért gondnokságot vállalok a templomra és a szellemiséget megőrzöm itt a plébánián belül, hogy mégis ne ebek harmincadjárja, pogányok kezére kerüljön az egész. Hát, nyulat lehetett az öreggel fogatni. Az épület úgy ránézetből egy hangulatos vidéki kúriának látszott. De nem volt víz, nem volt villany, nem volt fűtés. Gyakorlatilag csak a falak voltak jó állapotban.”

„Jött haza Ádám — meséli Éva — és mondta, hogy itt van ez a lehetőség, odaköltözhetünk a plébániára. Tetszett a ház, hogy szép nagy, így elképzeltem, hogy milyen szépen fogunk élni a kis családukkal. Szép polgári életet élünk. Szépen rendbehozzuk. Minden szép tiszta lesz. Ragyogó tisztaság lesz mindenütt. Szépen csillogó padló. Nagyon szép lesz. A gyerekszoba is csodaszép. Hófehér. Kék selyemtapétákkal és fehér hálószebabútor. Nem túlságosan lelkesedtem ezért a faluért. A falut nem ismertem, meg az emberek gondolkodásmódját, de az egész mégis nyomasztólag hatott rám. Nem éreztem otthon itt magamat. Semmi mozgás, semmi élet, alvó nagy üresség. Itt nem lehet semmit kezdeni, állati unalmas hely, ahol semmi nem történik. Kapáltam a kertet. Kukoricát raktunk bele, öklömnyi rögökbe össze volt száradva a föld. Elsírtam magam, annyira nehéz volt. Mostam a pelenkákat, főztem a pempőkéket és állandóan takarítottam. Mániákus takarító voltam. És teljesen holt fáradt voltam ebben a munkában, úgy éreztem, hogy egy örült nagy rabságba kerültem. Hogy nincsen itt senki és itt vagyok bezárva a négy fal közé egy csodálatos palotába, ahol olyan rab vagyok, hogy alig kapok még levegőt is. Ha megjött Ádám, akkor el is ment. Intézte az üzleti ügyeit, szervezte, hogy legyen elég vascső, meg festék, meg mit tudom én miket kellett össze-vissza szervezni.”

„Azok is, akik valamiféleképpen a templomhoz tartozónak érezték magukat, mert nem Krisztushoz, hanem a hagyományos templomhoz, mindent megtettek annak érdekében, hogy innen eltűnjünk. A bolond Zsófi és Bözsike néni volt az a tömeg, akik elfogadtak bennünket”, meséli Ádám. Az első két évben úgyszólván semmi sem történt. Senki nem állt velük szóba, gyanús jövevényként nézegették őket, még a közvetlen szomszéd is, aki csak a hatodik évre szelídült meg. „Zsófia néni volt az első vendégünk. Bolond Zsófinak hívták a faluban, úgy beosont és csak azt vetted észre, hogy ott van. Jött-ment

a lakásban. Kopogás nélkül jött, ha az ajtó nyitva volt, körbejárt, szétnézett, mintha otthon lett volna. Bözsike is nagyon barátságos volt kezdettől fogva. Biztos azért, mert éhes volt arra, hogy valaki szeresse. Gyermekparalízises volt, az egyik lába rövidebb volt, mint a másik. Csoszogott be, hozta a kis virágját és mondta, hogy jött templomot takarítani. Mesélgetett itt a virágokról. Mindig olyan bűdös volt. Bepisilt vagy nem tudom, de olyan pisiszaga volt. Egyszer mondtam neki: Olyan szép fürdőszobánk van, Bözsike néni, nem akarja kipróbálni, hogy milyen jó benne fürödni? Illatos mindenfélét beleöntöttem a kádba és szép habot csináltam. Be kellett rakni a kádba, aztán kivenni. De mások sose jöttek be. Mindig ha jöttek valamilyen ügyel-bajjal, ott kint megálltak, és nem tudtam rábírní őket, hogy belépjenek a küszöbön. Hetente egyszer-kétszer muszáj volt bemenni a városba, mert különben meghaltam volna itt. Beültünk a kocsiba, hazamentünk. Körbeszimatoltuk a VÁROS-t. Elteltünk erővel. Rengeteg ismerősrünk, barátunk van az ország minden részéből. Mi annak idején sok helyre jártunk, amikor még nem laktunk itt, közösségekbe, lelkigyakorlatokra és onnan vannak ismerőseink. Eleinte minden évben tartottunk itt lelkigyakorlatokat, amiket mi szerveztünk. Hívtunk ide papot és akit csak ismertünk, annak mind küldtünk egy levelet. Volt egy nagy lelkigyakorlat, az egyhetes volt és voltak havonta, kéthavonta előadások. Erre előadót baráti alapon hívtunk. A lelkigyakorlatra pedig egy olyan atyát választottunk, aki hozta a saját csoportját, tartotta a lelkigyakorlatot, és ehhez hívtuk a városi barátainkat, meg akik a vonzáskörzetünkben voltak. És attól kezdve, hogy felfedeztem, milyen klassz dolog ez a kereszténység — folytatja Ádám —, mindig volt bennem egy ilyen vágy, hogy belekiáltni a világba: Jézus él! Arról álmodtam, hogy ide majd jönnek sokan és énekelnek és gitároznak, és jó hangosan, és beleénekelik a faluba ezt a nagy felfedezést. És ezt mindenki meghallja. És láttam, hogy ez egy módja annak, hogy lássák az emberek, hogy a hit az még él és nem mindenki hülye, aki keresztény. Itt voltunk már vagy két éve, és akkor jött egy ilyen magamfajta korú fiatal. Teljesen komolyan rákérdezett, hogy te tényleg hiszel. Mondtam, hogy igen. Láttam rajta, hogy teljesen megzavarodik. Hogy lehet ez, hogy valaki fiatal, meg úgy öltözködik, mint ő, meg normálisnak látszik, és akkor mégis komolyan tud gondolni egy ilyet, hogy ő igaziból hisz. Mintha hátrált volna, hogy itt valami nincs rendben és úgy eltávolodott. Énbennem akkor fogalmazódott meg úgy, hogy mindenre elszántan, hogy csinálni kell.”

A takarításról nagyon hamar leszokott Éva. Mert látta, hogy hiába erőlködik, sose lesz olyan rend, mint ahogy azt ő elképzelte. Azt gondolták, tovább kell adni, a kapott kicsiket, de nem nagyon volt elképzelésük arról, hogy hogyan lehetne. „Igaziból nem volt más bennem — mondja Éva —, csak az, hogy a szeretetet át kell adni. Kerestük a megoldást, hogy mit lehetne csinálni, és akkor jöttek ezek a lelkigyakorlatos csoportok. Meg azt gondoltuk, hogy mindenkivel csak barátkozunk. Nem akarjuk megtéríteni őket, hanem csak szóbaállunk, aki szóba áll velünk. Akivel már jobban ismertük egymást, elmentünk, megköszöntöttük a névpapján. Erre külön figyeltünk. Vittünk egy üveg bort vagy egy szál virágot és beszélgettünk.”

Legelőször a gyerekek jöttek. „Teljesen vadak voltak. Egyáltalán nem lehetett a kereszténységről még beszélni sem. Azzal kezdtük, hogy párnacsatákat vívtunk, hülyéskedtünk, meséltünk, meg bohóckodtunk.” Ebből állt az első évben a hittan óra. Amikor az első év végére már tizenegynéhány gyerek összejött, akkor Ádám és Éva arra gondoltak, hogy el kellene menni valahova közösen kirándulni, és meg kellene hívni a szülőket is. „És akkor nagyon sokat imádkoztam, hogy ez helyes vagy nem helyes. Igaz, hogy én nagyon boldog vagyok azért, hogy keresztény vagyok és hiszek, de van-e jogom ahhoz, hogy a saját hitemre kimozdítsam az embereket abból a megszokott világukból, és mit

tudok én adni, tudom-e őket továbbvinni az úton. Mondtam az Úrnak, hogy Uram adj valami jelet, hogy én tudjam, hogy ez most helyes döntés vagy nem helyes döntés, hogy én ilyet akarok csinálni. Legalább egy hétig tartott bennem ez a küzdelem.” Úgy döntött, hogy mint lehetőséget, elmondja a szülőknek. Mindenki azt mondta, hogy nem ér rá, meg mindenféle kifogásokat hoztak. *„Sírva mentem át a templomba, és mondtam, hogy hát látod, nem akarnak mozdulni. Ahogy hazaértem, csörgött a telefon és mondta az egyik anyuka, hogy ő jön. Aztán jöttek többen is szülők. Nem is tudom, hogy hány szülő eljött velünk, de elég sokan mentünk el az első közös kirándulásra.”*

Azt a maroknyi csapatot, akik eljöttek a kirándulásra, meghívta szilveszteri bulira. Nem volt nagy fordulat. *„Szépen csendesesen beért. Csak az történt, hogy elfogadtunk mindenkit úgy ahogy van, olyannak, amilyen. Amennyit akart velünk vagy köztünk lenni, annyit lehetett. Amennyire fontosnak érezte, annyira tartozott közénk vagy tartozik közénk ma is.”* Egyre több gyerek jött, de évek teltek el, míg a szülőket is érdekelni kezdte, hogy mi történik tulajdonképpen. Néha eljöttek beszélgetésekre, meghallgatták a szülőket. Marikát is a fia csalta el. *„Ez a Marika nagy káromkodós volt. Aztán bemelegszkedett egyszer és látta, hogy itt teljesen normális emberek vannak, emberi módon lehet velük beszélgetni és senki nem nézi le vagy nem nézi ki innen. Jól érezte magát köztünk. Itt ragadt és ő is teljesen megtért. És őt követték a többiek. Nem tudom, mi fordította át őket, mert mi csupán kitartóan szerettük őket. Aztán úgy gondoltuk, hogy legyen a felnőtteknek is hittan óra, minden héten beszélgetünk a kereszténységről.”*

Kezdett kialakulni a közösség: *„Segítenek egymásnak — meséli tovább Ádám — Van amikor morgolódással, zúgolódással, de ha bármelyik szól a másiknak, akkor meg-
yünk és mindenki csinálja, amire csak képes. Tényleg bármit kérünk a másiktól, biztos, hogy nincs olyan, hogy nem segít. Kinek milyen munkája. Mindenki ad a másiknak, amije van, akinek tojása van, az tojást ad, akinek cseresznyéje, az cseresznyét. Ez az életünk. Ez úgy valahogy kialakult. Az utóbbi napokban például adott Mari Évának egy zacskó zöldbabot. Aztán ballagás volt és az egyik nő dolgozott a csapatban és közben vendégeket várt és nem tudott volna elkészülni. Idehozta a kellékeket és Ágika megcsinálta neki a hidegtálat. Különben, itt a faluban nem szokás, hogy az emberek segítenek egymásnak, de a kisközösségben az asszonyok egymás haját csavarják, festik, vágják. Nem tudom, úgy nagyon össze-vissza szövődik itt a sokféle emberi kapcsolat, összejövünk szépen, imádkozunk szépen. Mindegyik közösséggel így van. A gyerekeknél, a legkisebbeknél elmondunk egy kis közös imádságot. Mesélünk a piciknek és akkor a mese közben rákérdezek az előző órai anyagra, mi maradt meg a kis fejükben. Igyekszem nem tananyagként kérni tőlük, hanem hogy valahogy beléjük rakódjon egy kis megerősítéssel. Óra végén összefoglaljuk, hogy na mi is volt itt a lényeg. Így elmókáztatunk.”*

A kamaszoknál már mindenki a saját szavaival is imádkozik. Éva azt mondta nekik, hogy csak akkor ér valamit az ima, ha az Isten személyes valósággá válik az életükben. Ima után mindenki mondja a magáét, a sok problémát, gondot, amit muszáj. Ez tíz perc. *„Besöprögetjük a közös dolgokat. Majd tanulunk. Az óra után pedig megbeszélünk mindent. Kiosztjuk, hogy ki miben tud segíteni a másiknak. Gyűrődünk. Mint egy nagy család. Ez nem olyan, hogy na most itt van egy közösség, találkozunk szerdán, aztán semmi közünk egymáshoz. Hanem nap mint nap jönnek. Mindegyik mondja a maga gondját, baját. Együtt vagyunk, együtt élünk.”*

A felnőttekkel inkább imádkoznak. A templomban, oltári szentség előtt. Mindig van egy kis tanítás is. Ismert imádsággal vezetik be az imádkozást, aztán a saját szavaikkal mondanak dicsőséget, hálát. *„Ez nagyon klassz szokott lenni. Olyan szívből jövő, tudod, hogy tényleg felismerjük a Jóisten kegyelmeit, hogy mennyi mindent kapunk és*

meg tudjuk köszönni. Nincsen sorrend. Elmondjuk, ami a szívünkben van. Utána mindenki szép elhatározással megy haza, hogy holnaptól sokkal jobban fog élni. És akkor a legközelebbi órán mindenki eljön és elmondja, hogy teljesen elfelejtette, hogy miről is volt szó, de majd most már jó lesz.”

Amikor a gyerekek felnőttek, nyolcadikosok, meg középiskolások lettek, Éva azt mondta nekik, hogy menjenek és éljék is azt, amit Jézusról tudnak vagy amit Jézus tanított, ha pedig nincs kedvük hozzá, akkor ne csinálják. „De nem mentek, itt ültek! És nem mozdultak. Mondom: ezt nagyon komolyan mondtam. Gyorsan menjetek hazafele! Mert nem tudok mást mondani, ennyi az utolsó hittanóra. Aki nagyon komolyan gondolja, azt szívesen látom beszélgetésekre. Akinek van gondja, hogy hogyan kell ezt megélni. És nem mozdultak. Na mondom, Uram, most aztán itt a csőd, mert ezt kimondtam, hogy menjenek el és ha nem mozdulnak, nem tudok mit csinálni velük. Aztán megmozdult az első gyerek és elindult a kis banda. De nem haza mentek, hanem átmentek a templomba és ott imádkoztak. Egyszer csak rohan az egyik gyerek: Éva néni tessék jönni, mert kidőlt a Szentlélek! Átmentem és láttam, hogy sírnak-rínak a gyerekek. Ilyeneket mondtak, hogy képzeld Éva, hogy utáltam a Marianát és most már úgy tudom szeretni. Hát azóta, csak együtt vagyunk újra. Naponta olvassák a Szentírást, ez kötelező. Illetve ez se kötelező, csak aki szeretne kereszténnyé lenni. Imádkoznak érte, hogy megértsék és amit megértenek, azt éljék meg. Leírják szépen a tapasztalataikat. A naplót meg szoktam velük beszélni külön-külön. Imádkozunk a faluért, a falu megtéréseért, az alkoholisták meggyógyulásáért és azért, hogy mi egymást tényleg el tudjuk fogadni és szeretni.”

„Egyszer volt olyan, hogy a tízparancsolatról beszélünk és az volt benne az egyik parancs, hogy ne lopj. Akkor többen azt mondták, hogy én egy szemét alak vagyok. Igen. És hogy takarodjak innen, mert látni sem bírnak, mert ilyet nem mondhatok én komolyan, hogy ezt meg lehet csinálni. Hát mondtam, hogy bizony meg lehet csinálni, csak tudom, hogy nagyon nehéz ez a mostani világban. Erre mondták, hogy én teljesen álmodozó vagyok, meg idióta vagyok, meg hagyjam őket békén, ők most már el mennek. Sok ilyen volt. Amit én csinálok itt a plébánián, tehát a fizetőképes egyházközség gyakorlatilag én vagyok a faluban. Van még a kántor úr, aki szintén egy bevándorlott, ő nagyvonalúan szokott karácsonyfára pénzt adni, húsvéti díszítésre. Meg Marika. Amióta megtért Marika, azóta mindig ő virágozza fel a templomot, pedig ő a legszegényebb az egész csapatban. Aztán gyakorlatilag kifűjt. Egyházi adó nincs. Nem ismerik ezt a fogalmat. Amit a csöngős pörsölybe bedobnak, azt az atya beleteszi a táskába, vége. Tehát gyakorlatilag, ami itt történik, szinte minden a saját költségemből megy. Ezt értsd úgy, hogy én restauráltattam a templomot. Vagy azt a melléképületet, tudod mennyibe kerül egy 160 négyzetméteres épületnek a fölépítése. Saját költségemre, saját zsebből, egyházi telken, egyházi javat gyarapítva. De ez önmagában nem lenne baj, hanem az a baj, hogy még mindig azt érezzük, hogy akihez tartozunk, mint filia, púp a hátának érzi ezt az egészet. **Csak az egyházunk nem segít minket.** Mi szeretjük az egyházunkat, ők meg nem nagyon vesznek rólunk tudomást. Nem létezőnk szerintem. Annyira nem figyel ránk az egyházunk. Mindenki beszél a szeretetről és minket senki nem szeret. Vagy nem érezzük, hogy valaki figyel ránk vagy valaki észrevesz vagy valaki bátorít. Az atyánál nincs közösség. Mert én mondtam, hogy szívesen foglalkoznék ott a fiatalokkal. És akkor azt mondta, hogy nem. Ott nincs közösség, meg úgyis el fognak menni. Bértáncolás és aztán úgyis szétoszlanak, éretlenek. Azok úgyis éretlenek és azokkal nem lehet semmit csinálni. Meg itt is úgyis el fognak menni. Igazából mindig arról meséltem nekik csak, hogy olyan klassz dolog az, amit Jézus akar nekünk adni. Ez egy olyan

élet, aminek nincs vége, a végtelenségig mindig más és új és mélyebb. Ha ezen az úton jár az ember, akkor nem fogja unni az életét és mindig érdekes lesz. Ezt nem lehet másképpen megtapasztalni, ezt a fajta boldogságot, csak a szeretet útján és olyan meg-
lepetéseket hoz tényleg. Nap mint nap elmesélte az ember az élményeit, mi történt vele. Úgy érzem magam sokszor, mint az elvarázsolt kastélyban, hogy szinte visszafogott léleg-
zettel megyek az utamon, mert olyan csodák történnek körülöttem meg bennem, hogy ezt nem lehet nem továbbadni, nem megosztani másokkal.”

.....

Ez a közösség igazi bázisközösség, hiszen pap és eklézsia híján itt erre épülhet minden. Karizmatikus emberek építik, kapcsolatokból.

Nem egyszerűen személyes hanem — gondoljunk Bolond Zsófia megmosdatá-
sára, a fodrászkodásra — a szó szoros értelmében testközeli kapcsolatokból épült ki a hitközösség a „barátkozni, és nem téríteni”, vagyis Teréz anya szellemében. Mivel az „amit raktak délig, leomlott estére” élménye ebben az építésben minden-
napos, még többséyesnek kell tekintenünk ennek a közösségnek a jövőjét is, de az osztozásnak határozottan nagyobb esélye van a többi, ennél kedvezőtlenebb lehe-
tőségnél.

15.

Összegzés

A közelképekben szereplő különböző közösségek a legalább tíz éves történettel rendelkezőkkel, tehát az átlagosnál stabilabbakkal képviselték a magyarországi katolikus kisköz-
össégek legfontosabb típusait. Jól érzékeltették a közösségek történetét, a többé-
kevésbé kinőtt gyermekbetegségeket, a változást és a stabilitást, az eredményesség titkát, de tudni kell, hogy az általános kép velük nem vázolható fel, ahhoz nélkülözhetetlenek a megszűnt, a válságban lévő, az még csak épülő közösségek is. A levonható következte-
tések inkább az ideáltipikust jobban megközelítő közösségekre érvényesek.

Jól láthatóvá vált az, hogy

1. A közösségek jelentős része a kiscsoport méretű intim kisközösség és a nagyobb társaság között helyezhető el, mindkettő lehet kiinduló vagy végpont, s a legtöbb közös-
ség életében felmerül a bensőségebbé válás vagy a kört tágításának lehetősége.

2. Legyen szó akár világiakról, akár klerikusokról, nagyszabású, karizmatikus egyéniség nélkül nem igen alakulnak ki stabil és dinamikus közösségek.

3. Csaknem mindegyik közösség eljut abba a fázisba, amikor a tagság egy része erőteljesen igényli a többet imádkozást és elmélyülést.

4. Ezek a közösségek — igaz, bizonyos korlátok között — eredményesen ötvözik magukba értéként beépítve a felekezeti, vallási, értékrendi, politikai és mentalitásbeli másságokat.

5. Eredményeseknek mutatkoznak a másodlagos szocializációban, a felnőttneve-
lésben.

6. Egyházasak oly módon, hogy többé-kevésbé függetlenek az intézményes egy-
háztól, ennek számos előnyével és hátrányával.

7. Tagjaik számára közösség eszköz is, meg cél is. Eszköz például az egyház, a szabadság és a szeretet megvalósításához, és — optimális esetben — cél is, amennyiben szeretetközösség, a szabadság terrénuma és egy kicsiben megvalósult egyház.

8. Bizonyíték arra, hogy a világiak alkalmasak az egyházépítésre, a különböző papi szerepekre, beleértve a lelki vezetést is.

9. Valamiféle küldetés-tudat a legtöbb közösségben kialakul, legyen ez közösség-alapítás, segítőtevékenység, közéleti tevékenység.

10. Bár a kisközösségek többségének gyermek-, kamasz- és ifjúkora a politikai változás előtti évekre esett, kialakulásukban nagy szerepet játszott annak a korszaknak a kihívása, többségük a politikai változások után is megmaradt, méghozzá nagyjából változatlan szereppel és célkitűzésekkel, bizonyítva, hogy létük nem függvénye a mindenkor politikai helyzetnek, hogy politikai rendszereket túlélő igények hozták létre és tartják fenn őket.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

III.

A katolikus kisközösségek története, felépítése és működése

1.

Az összegyűjtött tényanyag

Közel másfélszáz (147) kisközösség képviseli ebben a kutatásban a magyarországi 2—3000 kisközösséget, tehát 5—8 százalékuk. Ezt olvasva több kérdés fogalmazódhat meg az olvasóban, köztük elsősorban talán ezek: Mit jelent a „kisközösség”? Mit jelent a „képvisel”?

A vizsgált csoportok kiválasztásakor a csoport **öndefiníciója** (hogyan definiálják magukat) és személyes benyomásaim voltak perdőntők. Ami az előbbi illeti a „kisközösség” és a „közösség” meghatározások fordultak elő. Ezen a rostán jó néhány olyan csoport (főképpen hittan csoportok) hullott ki, amely jó néhány kritérium alapján közösségnek tűnt, de ők maguk — okkal vagy szerintem indokolatlanul — nem tartották magukat annak. Jó néhány esetben előfordult, hogy a közösség mércéjét túl magasra helyezték, pedig a „mi még nem vagyunk igazi közösség” éppen egy úton, méghozzá jó úton lévő közösségről árulkodott. Mint felkért szakértő vagy tanácsadó talán meggyőzhettem volna őket arról, hogy ők már közösség, mint kutató — azzal a céllal, hogy vizsgálatom körébe kerüljenek — semmiképpen sem. Ami pedig személyes benyomásaimat illeti, elsősorban a magukat közösségnek tartó csoport **felépítését** (szerkezetét, dinamikáját, a kapcsolatok személyességét) és a **közös célokat, normákat, szokásokat** vettem figyelembe.

Sokkal nehezebb arra a kérdésre választ adni, hogy mit képvisel ez a majdnem másfélszáz közösség. Kérem az olvasót, az 5—8 százalékot felejtse el, még akkor is, ha ez utólag pontosnak bizonyulna. Mivel az alapsokaság száma és összetétele még a bennfentesek (a mozgalmak vezetői, egyházmegyék irányítói, maguk a kutatók) előtt is csak nagy vonalakban ismert, lehetetlen tisztességesen megállapítani a reprezentativitás fokát. Még mindig szép számmal akadnak — bizalmatlanságból, szemérmességből — rejtőzködő mozgalmak és kisközösségek. Elég sok a felbomló, szétváló, alakuló közösség. Akadnak szépszámmal nehezen meghatározható csoportok: olykor nem könnyű eldönteni, hogy katekézis csoportról, ima-csoportról, énekkarról van-e szó, vagy kisközösségről. Az is kérdéses, hogy a mozgalmak vagy kisközösség-hálózatok gyerek-csoportjai kisközösségnek tekinthetők-e. Ugyancsak kérdés, hogy a 20—30 fős, klubszerűen működő társaságok belefeérnek-e a kisközösség kategóriába. Mindezt figyelembe véve nem beszélhetek mintáról akkor sem, ha tíz éves kutatói tapasztalatom alapján úgy ér-

zem, hogy ez a 147 közösség eléggé sokféle típust foglal magába, akkor sem, ha sejtem, melyekről van legkevesebb információ.

A 147 kisközösség közül 64 egyházközségi, 53 mozgalomhoz tartozó (ebből 19 a Regnum Marianum, 16 a Bokor, 13 a karizmatikus, 3 a Fokolaré, 2 egyéb mozgalomhoz tartozik), 12 valamelyik mozgalom holdudvarába tartozó közösség, 9 személyek körül kialakuló hálózat tagja, 9 független közösség. 108 Budapesten, 17 megyeszékhelyeken, 15 kisebb városokban, 13 falun működik. Hogy a Fokolaré és az egyéb mozgalomhoz tartozó közösségek aránya nem fedi a valóságot a teljességgel bizonyos, és természetesen másféle aránytalanságokkal is számolni kell. Bizonyosnak látszik az is, hogy a kellenél kevesebb (csak 15 egy-három éve működő) új közösség került bele a vizsgáltak körébe (ezzel szemben 24 tizenhat évnél hosszabb ideje működő), és az is biztosnak tűnik, hogy inkább a jobban, mint a gyengébben működő közösségek álltak kötélnek. A vizsgált közösségek közül 15 a kutatás időszakában megszűnt, ami valamit sejtet a fluktuációról.

Mindezek alapján nem mondhatom, hogy „ez van”, hanem csak azt, hogy „ilyen is van”. Legfeljebb hozzátehetem, hogy sokéves tapasztalataim alapján úgy vélem, ez az „ilyen is van” jóval szélesebb körre érvényes, mint a 147 közösségre, valószínűnek tartom, hogy a magyarországi közösségek nagyobb részére, ám ezt az érzésem olvasóim nem kötelesek osztani.

2.

Az adatok, a tények és a vélemények összegyűjtése

Többféle témakörben, többféle módszerrel, többféle körben (a teljes mintára vagy egy csak egy részére kiterjedően) gyűjtöttünk adatokat, tényeket és véleményeket

1. A kisközösség történetének és jelenlegi működésének leírása (vezetője és/vagy tagjai segítségével) a következőkre terjedt ki:

- a) megalakulás, átszervezések, jelentős események;
- b) alapító tagok, jelenlegi tagok, a közösségből eltávozott tagok;
- c) célkitűzések, tevékenységformák, témák, vendégek;
- d) vezetés, csoportdinamika;
- e) vallásosság és értékrend alakulása;
- f) kapcsolat az egyházzal, más kisközösségekkel, a társadalommal;
- g) konfliktusok;
- h) szokások.

2. Egy értékrendet vizsgáló (általam kidolgozott és kipróbált) teszttel kiegészített speciális interjú (az intenzív interjú és a kérdőíves interjú ötvözte, magnetofonnal rögzítve) 40 kisközösségnek 3-3 tagjával életútjukról, értékrendjükéről, vallásosságukról, egyházképükről és a saját a közösségükkel való kapcsolatukról.

3. Kisközösségi összejövetelek megfigyelése és a történesek rögzítése.

4. A közösségek 10–50%-át érintő kiegészítő adatfelvételek:

- Vélemények a Bokor mozgalomról,
- Reagálás a politikai változásokra,

— Vélemények Nyíri Tamás *Egyház — a falakon innen és túl* című írásáról (1) és más, a **katolikus egyházra** vonatkozó megállapításokról.

— Vélemények Aszalós János *Akkor is* című írásáról. (2)

3.

Megalakulás

3.1 A leggyakoribb indulások a következők:

a) A kisközösségi irányzaton (mozgalom, hálózat) belül **felövő új nemzedékekből** alakuló közösségek. Mind a Regnum Marianumban, mind a Bokorban, mind a többi megújulási mozgalomban (továbbiakban: *mozgalom*) természetes az, hogy a kisközösségi tagok gyerekei is közösségbe kerülnek, méghozzá már egészen kicsi (akár óvodás, akár kisiskolás) korukban. Amennyiben a kisközösség lényeges eleme az önkéntesség, a felelős döntés a közös értékrend mellett, úgy ezek a gyerekcsoportok még nem igen nevezhetők igazi közösségeknek, hanem csak **előiskolának**. A vezetők az esetek nagyobb részében ma már világiak, sok esetben a szülők, s gyakran sok esetben ők a kezdeményezők, az alapítók is.

„1976-ban közösségünk gyerekestül a Börzsönyben táborozott. Az ötvenöt kisebb gyerek mellett volt öt nagyobbacska lány is (7–9 évesek), akik a húsz felnőtt segítségére voltak. Jutalomból elvittem őket kirándulni egy hatalmas nagy túrára (Nagyhideghegy, Csóványos), el is tévedtünk, nagyon élvezték. Ekkor még nem volt bennem sem semmiféle elhatározás. Ősszel aztán megint elvittem őket kirándulni, s leültettem őket egy erdőszélén, majd megkérdeztem: »Na gyerekek, találkozunk hetenként?« Az egyik visszakérdezett: »Péter bácsi, ugye akkor mi is úgy otthagytuk anyuékat, mint ők minket szombatonként?« (Vagyis kisközösségük napján.) Úgy terveztem, fél évre beindítom aztán majd átadom valakinek. Egy fiatal párt szemeltem ki. Még abban az évben jött még három fiú és egy lány a regnumi házaspár gyerekeiből, így lettünk kilencen. Maradtam. Aztán egy-két év alatt felfutott: rokonok, ismerősök köréből. Ez lett a Kispulykák közössége.”

b) Előfordul, valószínűleg jóval ritkábban, a „fordítottja” is: amikor a kisközösségbe vagy plébániai katekézisre járó **gyerekek szüleiből** lesz közösség.

c) Amikor a csoport **halászat** (másik szóval *emberhalászat*) eredménye. Tipikus ez az eljárás a Bokorban, de másutt is előfordul. A felnőtt tagoktól elvárják azt, hogy két csoportnak legyenek tagjai, az egyikben mint *felvevők*, a másikban mint *leadók*. Ez utóbbi szerepben első feladatuk, hogy **kihalásszák** csoportjuk tagjait, bárhol. Általában nem agresszív, hanem türelmes **missziós munka** ez. Lényege: a leendő tagok egyenkénti összegyűjtése, a személyes kapcsolat. A **kihalászott** megízlelheti a közösséget (egy összejövetelen, egy kiránduláson), nem azonnal lesz tagja a közösségnek vagy a mozgalomnak, hagynak időt döntésre. Többen egy-egy kirándulásra emlékeznek vissza úgy, mint a kapcsolatfelvételt. Egy-egy osztálytárs, barát hívta el őket. Ott aztán „véletlenül” melléjük sodródott egy rokonszenves idősebb ember (legtöbb esetben pap), s elbeszélgetett vele. Néhány nap vagy hét múlva aztán meghívást kaptak egy lakáson tartott összejövetelre.

d) Igen hatékonyak bizonyult olyan **közös élmény** megteremtése, amely a résztvevőkben vágyat ébreszt a folytatásra, és a folytatás a belőlük megalakuló kisközösség lesz.

Többször szervezett úgynevezett nyitott tábor a regnumi Mihály atya az ifjúsági katekézisre és misére járók és azok (akár nem hívó) ismerősei számára. A táborban nem hangzott el felhívás kisközösségek alakítására, de szó esett a kisközösségi létformáról is. *„Vidéki gimnáziumból kerültem fel Pestre, ifjúsági katekézisre Mihály atyához Krisztinába jártam, és én is elmentem a táborba, ahol elsősorban az embereknek felém megmutatkozó közvetlen szeretete volt az élmény. Először azt gondoltam, mindenki a jobbik énjét mutatja, de később rájöttem, igazi énjük volt ez, csak ezt az ember ritkán tudja kiadni. Olyan közösségi légkör alakult ki a táborban, amit később is szerettünk volna megtartani. Ferivel (kisközösségünk vezetőjével) jó barátságba kerültem a táborban. Nézegettem a többiek is, akik ott aktívabban vettek részt a közösségi tevékenységben, őket hívtam össze, hogy kisebb csoportokat alakítsak ki.”* Az októberi összejövetelen tízen gyűltek össze, s három kisebb csoportot alakítottak, három leendő kisközösség magját. A következő héten már meg is alakult két kisközösség öt-hat fővel.

e) A kisközösségek forrása sok esetben egy **karizmatikus személy**, egy szuggesztív személyiség. Ők — anélkül, hogy különösképpen szervezgetnének, halászgatnának — maguk köré vonzzák az embereket, akik aztán — akár szándéka ellenére — közösséggé kiáltják ki magukat, elsősorban a vele való közösséggé.

Így jött létre például — emlékezhet az olvasó — többféle közösség is a *Szabadegyetem és zsolozsma* fejezetben szereplő Jenő körül, vagy a *Szellemről lélekig* fejezet főszereplője, Ágoston körül.

f) Sok közösség alakult **katekézis csoportok** tagjaiból. Vagy oly módon, hogy a hittanosok közül válogatta ki a pap a későbbi kisközösség tagjait, vagy úgy, hogy az egyre jobban összerázódó, összebarátkozó, egyre több időt együtt töltő, egyre többfélét együtt csináló katekézis csoport egészét átalakítja kisközösséggé. Harmadik változat: az ifjúsági katekézisen résztvevők kérik papjukat, hogy alakuljanak kisközösséggé. Negyedik változat: az ifjúsági katekézis, a templomi énekkar vagy a ministráns-közösség saját magát szervezi át, a legtöbbször önigazgató plébániai vagy a plébániától független közösséggé.

Az egyik budapesti plébániai közösség a plébániai keretben működő gimnazista ministráns kollégium folytatásaként jött létre. (A *kollégiumok* az 1—2., 3—4., 5—6., 7—8. osztályos és gimnazista ministránsok csoportjai, akiket világi *dékánok* vezetnek, az oltár körüli szolgálaton kívül, a körben felvetődő kérdéseket beszélnek meg, jóval kötetlenebbül, mint a hittanon.) Felvetődött, maradjanak együtt akkor is, ha már kinőnek a ministrálásból.

Ifjúsági biblia-órából alakult ki az egyik kisvárosi közösség, amely előbb elhelyezett papjuk után vándorolt, majd egy, a közösséget felvállaló szuggesztív személyiségű káplán jóvoltából visszatérnek a plébániára, majd a káplán távozása után, önmagukat igazgatva — immár több értelemben is felnőtt közösségként — működnek tovább.

Egy dunántúli kisvárosban egy nagymama kérte meg az új káplánt, hogy legyen a plébánián ismét ifjúsági hittan, s ezt a káplán eleve kisközösségi formában indította meg.

g) **Hasonló sorsú, élethelyzetű, feladatú keresztényekből** szerveződött több kisközösség oly módon, hogy egy-egy pap összehozott külön-külön már megismert házaspárokat azzal a felszólítással, hogy próbálkozzanak kisközösséggel.

h) **Másfajta közösségek** alakulnak keresztény kisközösséggé. Minden esetben szerepet játszanak ebben a más célú és jellegű közösségekben résztvevő keresztények. A nem vallási jellegű kisközösségek *megkeresztelésében* szinte kivétel nélkül keresztény világiak — nem egyszer karizmatikus személyiségek, mint a már felidézett festőművész (Jenő) — játszanak szerepet.

Ebbe a kategóriába tartoznak a *Szellemtől lélekig* fejezet Ágostonának első közösségei, vagy az *Szürkebarátok* fejezetben szereplő közösség.

Az egyik alföldi megyeszékhely Bokor-tag vezette közösségének két ősforrása volt: az egyik egy egyházas albérleti közösség, egy nagyhatású bulányista személyiséggel az élén, a másik a városi KISZ-bizottság még éppen megtűrt belső ellenzékének vezetőképzője volt, amelyet ugyanő a város elit gimnáziuma tanulóinak tartott. Ebből alakult a továbbra is világi jellegű „*repülő gimnázium*”, ahol filozófiai, történelmi és nemzedéki-politikai kérdésekről volt szó, immár a közben megtérő KISZ-es lakásán. Az albérleti közösségből egy kisközösségi vezetőképző, a repülő gimnáziumból egy kereszténységet nem hívők számára bemutatató előadássorozat lesz. Itt találkozunk a két ág, olvad eggyé, s magjában kialakul a bázisközösség, holdudvarában megmarad az előadás-sorozat mint missziós terep.

i) Elég gyakran alakulnak új közösségek **megfogyó, szétváló és széteső közösségekből**. Új közösséget alapíthatnak az ifjak közösségeinek házaspárjai, egyesülhetnek fiú és lány közösségek, olykor pedig elhelyezett, de városon belül maradó pap egyesíti „régit” és új közösségét.

A vizsgált közösségek háromnegyed részében az alakulás következő három módja szerepelt (egyenlő arányban): a hittan-csoport átalakulása, a halászat és a közös élmény. (A hittancsoportból alakulás természetesen a plébániai közösségek tipikus indulása. A vizsgált Bokor közösségekben a közös élmény, a regnumi közösségek esetében pedig a mozgalom felnövekvő nemzedékről való gondoskodás, a független közösségek esetében pedig a halászat volt a leggyakoribb indítás.) A vizsgált kisközösségek felét klerikus, harmadát világi személy hozta létre, a többi klerikus és világi személy együttesen. A papok által szervezett közösségek felét csupán beindították a papok, s igen hamar átadták az irányítást világiaknak.

3.2 Életkorukat tekintve a vizsgált közösségek egyharmadának alapító tagjai tizenévesek voltak, másik harmadával huszonévesek, a többi fele-fele arányban 30–40 évesek, illetve idősebbek alapították.

3.3 Ami a közösségek alapító tagjainak vallásosságát illeti, a vizsgált közösségek felében az alapító tagok között az együtt találhatók az átlagnál mélyebben és az átlagosan vallásosak (vagyázat: a közösség tagjai minősítették vallásosságukat), egyharmaduk

ban a tagság átlagosan vallásos, a többiben pedig — továbbra is saját megítélésük szerint — minden tag az átlagosnál mélyebben vallásos.

3.4 A 147 közösségnek csak egyötöde volt olyan közösség, amelynek alapító tagjai közül senki sem volt előtte katolikus kisközösség tagja, egynegyedében pedig már a többség volt.

4.

Jelleg és orientáció

4.1 A mozgalmak. A vizsgáltak közül nagyobb számban három mozgalomhoz tartoztak közösségek: a Regnum Marianum, a Bokor és a katolikus karizmatikus mozgalomhoz. E kutatásnak végül is nem váltak tárgyává maguk a mozgalmak, mert e nagyobbak közül — annak ellenére, hogy valamennyi vezetőivel jó, illetve baráti kapcsolatba kerültem — végül is ilyen-olyan okokból (1) egyik sem támogatta azt a törekvésemet, hogy kutatásom keretében néhány közösségükön kívüli mozgalmukat is bemutassam.

A mozgalmaknak csak egy része nevezhető *lelkiségi mozgalomnak*. Akadnak közöttük olyanok, ahol a „lelkiség” (Regnum Marianum, Bokor), s olyanok (Taizei Közösség), ahol a „mozgalom” kifejezés ellen tiltakoznak. Az *Ismertebb lelkiségek a magyar egyházban* című kiadvány (2) 19 „lelkiséget” sorol fel: a bencés, a ferences, a domonkos, a piarista és a ferences világi közösségeket, a magyarországon száznál több közösséggel jelenlévő Regnum Marianum, Mária Műve (Fokoláré) és a katolikus karizmatikus megújulás mozgalmakat, valamint az országunkban legfeljebb csak tucatnyi-két tucatnyi közösséggel működő Hit és Fény, Hét Láng, Cursillo, Communio e Liberazione, Neokatekumenális út mozgalmakat. Szerepel még a „lelkiségek” között a Kolping, az Élet a Szentlélekben, a Vinculum caritatis, a Kalász és a Házas hétvége. Nem szerepel viszont a negyedik száznál több közösséggel rendelkező mozgalom, a Bokor. Ezt a mozgalmat az 1989-ben rendezett találkozóra sem hívták meg. (3) Lukács László szinonimaként használja a „lelkiség” és a „mozgalom” kifejezéseket, amelyek „*alulról, spontán kezdeményezésekből pezdítették fel az egyház életét*”. Ő az „egyházi vagy megújulási mozgalmak” legfontosabb jellemzőit a következőkben látja: 1) laikus mozgalmak, 2) élet-szentségre, krisztusi életre törekednek, 3) sokféleségükben is az egyház építésén fáradoznak, 4) részt vállaltak az evangelizálásban, 5) ökumenikusan nyitottak. A szorosabb értelemben vett *lelkiségi mozgalmakra* ezen kívül szerintem az Isten—ember kapcsolat sajátos **stratégiája**, valamint a vallásosság sajátos **nyelve és stílusa**.

A Regnum Marianumhoz való tartozás egyfajta szemléletet és szellemiséget jelent, amelynek tartalma a **természet—kultúra—magyarság—kereszténység** kulcsszavakkal, formája a cserkész hagyományokkal jellemezhető, no meg fél tucatnyi nagy hatású személyiséggel. Kiskatéjuk a *Tételeink*, ennek kilenc fő pontja így szól: a Regnum Marianum 1) az egyház része, elkötelezett közösség, de nem szerzetesség, 2) hite a Római Katolikus Anyaszentegyház hitével azonos, szentségeiből él, a hierarchiával egységben. Nem készít külön dogmatikát, morálist, liturgiát vagy jogot. 3) hűségesen őrzi az alapítók Mária-tiszteletét, mely a Szentírásra épül, 4) az ifjúság nevelését hagyományai és adottságai alapján elsődleges munkájának tekinti, de nem az ifjúsági munka, hanem az ezzel együttjáró lelkiség tartja össze, 5) katekézisre hívatott közösség: a magyar ifjúság katolikus nevelését vállalja akkor is, ha az áldozatokkal jár, 6) tagjai vállalják,

elfogadják, esetenként meg is védik egymást, 7) kölcsönösen felelősek egymásért, ezért cselekedeteik értékelésénél az egész közösséget érintő hatásokat is mérlegelniük kell, a közösséghez való tartozás a magánéletben is kötelez, 8) nevelői munkájában, amely az egész emberre irányul, vezérlő elve, hogy a „kegyelem a természetre épül”, 9) a nevelés és a közösségi élet kiscsoportos formában valósul meg. Minden inkább sajátos életformára, mint lelkiségre utal. Ezt erősíti meg a *Jellemző törekvéseink* első pontja, amelynek címe *Spiritualitás*, amelyben ilyesmik szerepelnek: „*Állhatatosan törekszünk Istennel való kapcsolatunk elmélyítésére. Gyakoroljuk és tanítjuk is vezetőjainknek az imádság és elmélkedés művészetét. Törekszünk arra, hogy mindenkinek legyen lelki vezetője. Minden kiscsoport legalább évenként vegyen részt lelkigyakorlaton. Józan tiszteletet tanúsítunk az egyházi előjárók iránt.*” Jelent még a Regnum közös programokat: ünnepek közös megülnését, közös zárandoklatot (ez a mozgalom szervezi — nem kizárólag a köreibbe tartozóknak — a márianosztrai zárandoklatot), ifjúsági találkozó formájában megrendezett lelki napot, (a nagymarosi találkozók — az ifjúsági találkozók között a legjelentősebb — szervezésében mindig is fő szerepet játszottak a regnumi atyák) és központi kulturális rendezvényeket (előadás, kerekasztal). Ezen kívül még táborokat a különböző csoportok és korosztályok számára (gyerekek, kamaszok, ifjak, házasok), amelyeken találkozhatnak a mozgalom nagy öregjeivel és vezetőivel is. Végül is, de nem utolsósorban jelenti egy igen alapos és színvonalas vezetőképzőn való részvétel lehetőségét is: teológiai és „világi” (lélektan, játéktan, táborozástan) tantárgyakkal, elméleti és gyakorlati vizsgákkal. (4)

A *Bokor* kiskatéjában ez olvasható: „*A Bokor bázisközösség főbb jellemzői: a) úgy gondolják, hogy Jézus nem papokat és hívőket gyűjtött, hanem tanítványokat. A tanítványnak pedig az a dolga, hogy másokat tanítvánnyá tegyen. b) ...hogy Jézus a maga tizenhárom fős közösségével mintát adott. Ily létszámú közösségekből kell felépülnie az Általa akart Isten Országának. c) ...hogy minden tanítvány alkalmas arra, hogy szavával-életével valakinek bizonytságot tegyen Jézusról, s azokat kisközösségbe hívja. d) ...hogy a közösség vezetőjét nem lehet kinevezni, a vezető csak a tagok bizalma alapján tudja ellátni feladatát. A „legalkalmasabb” az istentől akart és rendelt vezető, s erre esik a tagok választása. e) ...hogy Isten az ősszülők bűnbeesése után is nyitva tartja a mennyországot és kezdettől fogva hívja az embert a Szeretet országának felépítésére, mert erre teremtette meg. f) ...hogy Jézus szerepe: szeretetre nevelés szavával és életpéldájával, s hogy az Általa alapított egyház feladata: a szeretet eszközével egybeölelni az egész emberiséget. g) ...hogy a szeretetből nem szabad kihagyni senkit: mindenkit felebarátomnak kell tekintenem, akár barátilag, akár közönyösen, akár ellenségesen viselkedik velem szemben. h) ...hogy, aki szeret, az szolgálja azokat, akiket szeret, és semmiképpen sem hajlandó uralkodni rajtuk, tehát elvetnek minden -archiát és -kráciát, csak a mindenki szolgálást (pándúlia) ismerik. i) ...hogy Isten a Föld javainak birtokosa, mi csak kezelői vagyunk a javaknak, s kényerünket meg kell osztani az éhezőkkel. j) ...hogy a gyilkosság minden formája bűn, ezért elutasítjuk a katonai szolgálatot. k) ...hogy az egyház Nagykonstantin óta letért Jézus útjáról, s hogy a javait a szegényekkel meg nem osztó és embergyilkolásra vállalkozó Jézus-tanítvány — fogalmi ellentmondás. l) ...hogy áll a tanítványoknak mondott jézusi szó: üldözni fognak titeket.*” A *Bokor*-hoz való tartozás az **adás—szegénység—erőszakmentesség** alapelv-hármashoz való csatlakozást, a radikális keresztény értékrendek elsősorban a családban és a kisközösségben való megélését, erőteljes **társadalom- és egyházkritikát** jelent. A *Bokor*-tag számára igen fontos a szegények (pl. az éhező harmadik világ) segítése, a nemzetek közötti kiengesztelődés, a **természeti környezet védelme** és a **nagy család**. Mindemellett a

bensőséges és a szabadság együttes élményét is. Megélheti a Bokor-tag a szervezet demokratikus működését, az ellenvélemények tiszteletben tartását. Ebben az irányzatban legerősebb az elkötelezettség és az intézményes egyház, valamint a magyar katolikus egyház vezetőinek bírálata, azonban jóval kevesebb a szélsőséges magatartás és viselkedés, mint ahogyan róluk hírlík. Az identitást erősíti az üldözés is, hiszen ez a kisközösségi mozgalom még mindig céltáblája az egyházi hatalomnak. Ma már elsősorban nem az erőszakmentesség hirdetése és a katonáskodás (vagy a fegyveres szolgálat) megtagadása, hanem a hierarchiával szembeni éles kritikusság és a Bokor-teológia egyes tételei miatt. A Bokor sorsát nem annyira a vatikáni állásfoglalás fogja eldönteni (Bulányi György ügyében) hanem inkább a katolikus—katolikus párbeszéd alakulása. A Bokor mozgalom hangadóin is sok minden múlik, sok minden függ attól is, hogyan tolerálja a mozgalom az általa merevnek, a jézusi modelltől eltérőnek tartott intézményt. A Bokorhoz tartozás a krisztusi életmodell szigorú mércéjén kívül közös ünnepeket és összejöveteleket, a Bokor ügyekben való aktív részvételt (rendszeres körkérdések, közvéleménykutatások) és az évente kb. 1000 oldalnyi, igen tartalmas és változatos olvasmányt jelenti, immár évek óta, vagyis immár több tucat kötetes Bokor-könyvtár, élén a mozgalom alapművével, Bulányi György Keressétek Isten Országát című könyvével. A Bokor sem tekinthető lelkeségi mozgalomnak, de olyan megújulási mozgalomnak igen, amely sajátos teológiával rendelkezik. (5)

A katolikus **karizmatikus** megújulási mozgalom valóban lelkeségi mozgalom. Szemben az előző két magyarországi kezdeményezéssel: világmozgalom. Így mutatják be magukat Magyarországon: „*a Szentlélek indítására spontán módon keletkezett, terjedő mozgalom, amelyt három vonás jellemez: 1. A tudatos megértés, mely személyes hívő elkötelezettséget jelent Jézus Krisztusnak, mint Megváltónknak és életünk Urának. 2. A Szentlélek megtapasztalása egy személyes pünkösdben, melyet az ApCsel 1,5 alapján »Szentlélekben való megkeresztelkedésnek« is szoktunk nevezni. 3. A Szentlélek adományainak, karizmáinak jelentkezése, köztük azoké is, amelyek az egyház általános gyakorlatában jelenleg szokatlanok: nyelvek adománya, prófétálás, gyógyítás.*” A megújulás résztvevői számára bevezető és elmélyítő szemináriumokat szerveznek, amelyeken hét egyhetes formában elsajátítják a hit alapigazságait. A megújulás résztvevői hetenkénti **imaösszejöveteleiken** Istent dicsőítik, egymásért imádkoznak és a Szentírást olvasva, egymás közt megosztják Isten üzenetének személyes megtapasztalását. Nincs szervezete, csupán Koordinációs irodája Rómában. Célja és tevékenysége a hitélet elmélyítése és a felebaráti szeretet gyakorlása.” Magyarországon 1975-től indult meg a mozgalom. (6)

(A többi mozgalom rövid ismertetését azért mellőzöm, mert a vizsgált 147 közösség között csak egykét közösséggel van képviselve a Fokolaré, a Hit és Fény, a Neokatekumenális út és a Communio e Liberazione.)

4.2 Hálózatok karizmatikus személyek körül

Klerikus és világi karizmatikus személyek körül kisközösségek hálózata alakulhat ki, amelyek többé-kevésbé függetlenek mind a mozgalmaktól, mind a plébániáktól. A teljes független hálózatokon kívül vannak átmeneti jelenségek. Az egyik az, amikor a közösség — általában a valamelyik mozgalomhoz tartozó karizmatikus személyiségen keresztül — valamelyik mozgalom holdudvarába tartozik. (Ebbe a kategóriába tartozik az *Ami értékes és szép* fejezetekben szereplő hálózat). A másik eset, amikor egy hálózat lazán kötődik egy plébániához.

A regnumi Mihály atya Regnumon kívüli közösségei (mintegy 20) tagjai Budapest egész területéről rekrutálódnak. Mihály atya állomáshelye, az Üllői úti lelkésszég abban az értelemben volt központja ennek a hálózatnak, hogy egykori tanítványai ide is követték, és hogy a hozzá csatlakozók egy része ide jár hittanra, misére, lelki napra. Ezeket a kisközösségeket nem is olyan könnyű megkülönböztetni a regnumi kisközösségektől, hiszen Mihály atyán keresztül a regnumi szellem, a regnumi mérce közvetítődik számukra. Különbséget jelent az, hogy Mihály atya a Regnum vezetői közül az egyik legnyitottabb, az egyik legmodernebb felfogású, aki hálózatában kísérletezhet olyasmivel, amit a Regnum vezetői még nem engedélyeznének a mozgalomban. A másik különbség az identitásban és az elkötelezettségben van. A szellemesen „csoportoidnak” nevezett nem regnumi kisközösségek tudnak ugyan a Regnumról, de magukat Mihály atyához tartozónak vallják. Van tehát „hálózati identitás”, amit az évenként megrendezett táborok is erősítenek, valamint a havonként a kisközösség vezetők számára rendezett vezetőképző funkciójú összejövetel és a lelkésszéghez tartozó, s elsősorban számukra rendelkezésre álló klub, a maga kulturális rendezvényeivel (külföldi élménybeszámolók, híradás a világegyházról, Makovecz Imre, Balczó András és mások előadásai, a XX. század orosz irodalom és filmművészet sorozat Szilágyi Ákossal és más kiváló előadókkal).

A jászásági faluban működő Lajos atya hálózata mögött nem áll kisközösségi mozgalom. László atya ugyan egy ideig bulányista volt, de aztán — megőrizve sok mindent a Bokor-lelkiségből és módszerekből — önálló útra tért, s másféle irányzatoktól (például a Fokolárétól és a karizmatikusoktól is) átvett több mindent. Közössége őhozza és a plébániához kapcsolódnak. Mindegyikkel szoros kapcsolatot tart: mint vezetőjük, lelki vezetőjük, távolról irányítójuk, referencia-személyük. A hálózat közösségei felelősséget éreznek a plébánia iránt, s vallási életük egy része plébániai keretben történik.

A dunántúli megyeszékhely egyik lelkésszégén működő József atya a katekézis csoportokat alakítja át egy bizonyos életkor és időtartam után kisközösséggé. Ezek nem kifejezetten plébániai kisközösségek, hiszen tagjaik között elég sok a városban csak vendégeskedő főiskolás. József atya közösségei egyetlen irányzathoz sem tartoznak, noha József atya valamennyit ismeri, mert végigtanulmányozta őket, begyűjtötte az átvehető elemeket, de sajátos rendszert alakított ki.

4.3 A vezetőképzés a különböző irányzatokban és hálózatokban különböző módon oldódik meg. A hálózatokban általában a pap foglalkozik a kisközösség-vezetőkkel, illetve ő hív meg számukra előadókat. A kisközösség-vezetők 10–15 százaléka elvégezte vagy végzi a Hittudományi Akadémia Levelező tagozatát vagy a világiak számára szervezett hitoktató tanfolyamot.

A Bokor irányzat 18 féléves hittudományi tanfolyamot indított azon tagjai számára, akiket — politikai okokból — nem vettek fel a Hittudományi Akadémiára. Konzultációk, vizsgák és bizonyítvány jelzi a tanfolyam komolyságát. Közel százan vesznek részt rajta. Görög kezdő és haladó nyelvtanfolyamot is szervez ez az irányzat, hogy eredetiben tanulmányozhassák a Bibliát. Fél száz fő vesz részt a gyerektábor-vezető tanfolyamokon. Megindították a nők akadémiáját is, s egy hetes tanfolyamot szerveztek amatőr popzenészeknek is.

A Regnum Marianum két éves, több tekintetben főiskolai színvonalú vezetőképző-

jén felvételi vizsga is van, ahol a három szempont: a fizikai képességek, a szellemi képességek és az életszemlélet (vagyis 10 km megtétele 2 óra alatt, a Hitünk és életünk című könyv alapos ismerete, a vállalkozás komolyságának felmérése.) A Patkolónak nevezett tanfolyam hét tantárgya: filozófia, biblikum, teológia, egyháztörténelem, pedagógia-pszichológia, erkölcstan, gyakorlati ismeretek (növényismeret, csillagászat, meteorológia, térképészeti-tájékozódási gyakorlatok, beszéd- és előadástechnika, énektanítási alapismeret, játéktudás, táborozási és kirándulási tudnivalók, egészségügyi alapismeretek). A tanfolyam másfél éves. A sikeresen vizsgázók (írásbeli és szóbeli vizsgák, valamint egy négynapos tábor záróvizsga jellegű akadályversennyel) arany, ezüst és bronz patkót kapnak. (7)

4.4 Akadnak a vizsgáltak között a jelleg és orientáció szempontjából állandó és változó irányú közösségek. Ami a megváltozókat illeti, három típust lehet megkülönböztetni:

a) Irányzathoz nem tartozó közösség **belép valamelyik mozgalomba.** Vagy akkor, amikor erre magát a közösség érettnak tartja, vagy amikor az irányzat hatása, varázsa alá kerül.

b) Lazulnak a szálak a plébániával vagy a karizmatikus személlyel, s **önállósodnak.**

c) A mozgalmakon belül is kialakulhatnak eléggé eltérő irányzatok. Ilyen esetekben a regnumiség, a karizmatikusság, a Bokor-beliség stb. rendhagyó — olykor „*apokrif*” — változatai alakulhatnak ki. A **Regnum Marianum.** A Regnum mozgalomban 1988-ban kirobbant „*nomádok*” vagy „*telepesek*” vita, amely éppen 1988-ban robbant ki, a plébániához tartozás, illetve a plébániáktól függetlenség dilemmája.

A vizsgált közösségek kétharmadának addigi története során nem változott meg iránya, jellege. Hatoduknak oly módon változott, hogy valamelyik mozgalomhoz csatlakoztak, a többieknek többféleképpen.

5.

Élettartam

5.1 A vizsgáltak közül 14 közösség története már a kutatás időszakában befejeződött.

1976-ban a regnumi mozgalomhoz tartozó fiatal papot káplán minőségében egymástól függetlenül két személy is (egy 40 éves vegyész és egy 50 éves állatorvos) azzal kereste fel, hogy csatlakoznának egy kisközösséghez. Mihály atya önálló kisközösség megalakításával bízta meg őket. A káplán vezetésével 4 házaspár havonta egyszer a plébánián találkozott, majd az új plébános akadémikuskodása miatt lakáson. Mivel a közösség tagjai közül többen igen elfoglalt emberek voltak, gyakran csak a közösség fele jött össze, így aztán felvetődött az ötlet: egyesüljenek egy másik közösséggel, akikkel már találkoztak egy közös táborúzőn. A másik indok a túlterhelt káplán távozása volt. Az egyesülés után nem sokáig maradtak az új közösségben, csupán egy házaspár tartott ki. Az elmaradók azzal indokolták távozásukat, hogy a többiek meg nem engedhető módon bírálják azt a plébánost, akinek a tevékenységében egyébként ők is találtak bírálni valót. A valódi ok a **gyenge motiváció és kohézió**, valamint a közösséget összetartó karizmatikus személy távozása volt. (A „maradék” kisközösség máig működik.)

Mindössze két évig működött az a dél-dunántúli megyeszékhelyen működő kisközösség, amelyet az alakuló új plébánia papja hívott össze. Olyan fiatalokat szemelt ki, akiket személyesen ismert. Ifjúsági katekézis és kisközösség volt egyszerre. Péntekenként találkoztak misén és összejöveten. Részt vettek a templomépítésben, misztériumjátékukkal és gitáros énekeikkel az ünnepek fényét emelték. Elementek zárandoklatokra, ifjúsági találkozókra, meglehetősen intenzív és széleskörű tevékenység jellemezte működésüket. Két év alatt mintegy 25-en fordultak meg. Az átlagos létszám 12–15 volt abban a körben, amely persze inkább még csak ifjúsági katekézis, mint kisközösség volt. A felbomlás oka az volt, hogy az alapító magból többen egy másik, egy már régebb óta és jobban működő kisközösségnek is tagjai voltak, azt próbálták másolni, s többeket átcsábítottak oda. A kettős tudat (melyek közül az egyik gyengébbnek bizonyult) valamint a gazdag kínálat és a szabad választás lehetősége pecsételte meg ennek a közösségnek a sorsát.

Hét évig működött az a kisközösség, amely a harmadik évétől már regnumi közösséggé lett, amelyet Mihály atya két, viszonylag homogén társaságból gyúrt össze: három jóbarát piarista diákból és egy felbomló közösség továbbélni akaró maradványából. A nyolc év alatt összesen 17 tagja volt a kisközösségnek, felbomlásakor már csak 9. Bár a közösség értékeket is létrehozott (közös élmények, szellemi és lelki gyarapodás, három házasság, barátságok) mégsem alakult ki az emelkedő igényeknek és a regnumi követelményeknek megfelelő szintű közös nyelv. A másik ok: nem vált a közösség felnőtté abban a tekintetben, hogy **nem érett meg az öngazgatásra**. (A panaszáradat elnyelte a megoldási javaslatokat.) A konfliktusok egy részét nem tudták megfelelően kezelni, s többen ezért hagyták el a közösséget. A regnumi identitás sem volt elég erős, és mindig hiányzott valami konkrét, rövid távon is mozgósító cél. Hiába dolgoztak egyenként nagyon sokat plébánián, karitászban, énekarban, mint közösségnek kevés élményt adó akciójuk volt. A felbomlás békésen, többszöri próbaidő után, megegyezéssel történt. A közösség több tagja más közösséget keresett.

A három ismertetett eset elárul valamit abból, mitől is függhet egy közösség sorsának alakulása. A közösségek vezetői közül sokan úgy gondolják, hogy vannak egy **időszakra szóló**, pályájukat befutó közösségek. Ilyeneknek bizonyultak a házasságokig tartó közösségek. Többen viszont úgy gondolkodnak, egy igazi közösség ismerve éppen az, hogy a megváltozó egzisztenciális körülmények sem robbantják szét, sőt a közösség jelent védőhálót az életforma-változástól megszédülők alatt. Egy másik kérdés: **ugyanaz a közösség-e az a kisközösség**, amely ugyan megmarad, de tagsága viszonylag rövid idő alatt kicserélődik, vagy amelyik profilját, célját tekintve alakul át teljesen? A megszűnt kisközösségek értelmezhetők elromlott, zátonyra futott, és pályájukat befutott, feladatukat végrehajtott kisközösségnek is. Talán még attól is függetlenül, hogyan élték meg „végüket” tagjai, hiszen néhány évvel később ugyanazt ők is másképpen értelmezhetik. A három ismertetett eset azonban inkább azokat az értelmezéseket erősíti meg, melyek szerint ezek a kisközösségek vagy **nem voltak igazán jól megalapozva**, vagy nem voltak igazán jól „összefogva”, vagy **nem volt eléggé erős az identitás és az értékrend** ahhoz, hogy válaszolni tudtak volna a keletkező konfliktusok képében jelentkező kihívásokra.

5.2 A vizsgált és a kutatás lezárásáig még működő kisközösségek fennállásának időtartama így alakult: három évnél rövidebb ideig 18, négy-öt évig 20, hat-tíz évig

53, tizenegy-tizenöt évig 31, tizenhat-húsz évig 22, huszonegy-harminchat évig 3 közösség.

A négyféle közösség-típus közül a Bokor-közösségek átlagéletkora volt a legmagasabb (13 év), a plébániai közösségeké pedig a legalacsonyabb (8 év).

A megszűnt közösségek közül 5 egytől három, 3 négy-öt, 4 hat-tíz, 2 tizenegy-tizenöt évig működött. A megszűntek aránya független közösségek körében volt a legnagyobb, a Bokor közösségek körében a legkisebb.

Úgy tűnik, hogy mozgalmi vagy plébániai védőhálózattal rendelkező közösségek a védettebbek, s a működő közösségek átlagéletkorát is beszámítva pedig a Bokor-közösségek tűnnek legstabilabbaknak. Mindennek ellenére elképzelhető, hogy az élettartam szempontjából nem tartozik a közösség irányzata az erősebben befolyásoló tényezők közé. A kisközösségi tagok nézőpontjából azonban nem mindegy, hogy van-e a felbomló háló alatt egy másik háló. A mozgalomhoz és a hálózathoz tartozó közösség nélkül maradtak számára újabb közösségeket kínál a mozgalom és a hálózat. Itt inkább módja nyílik a „maradékknak” más közösségekhez csatlakozni, mint a mozgalmi háttér nélküli plébániai és a független közösségek tagjainak.

5.3 A vizsgált közösségek fele alakulása óta nagyjából megőrizte „formáját”: célkitűzését, jellegét, felépítését, tevékenységszerkezetét (ami persze nem jelent feltétlenül stabilitást is); s ezek fele legalább felerészben tagjait is. A többiben különféle strukturális változások történtek:

a) **A nemek összetételének** lényeges változása (koedukálttá válás, illetve a nemek szétválása)

A már negyedik évében lévő gyerek-csoport kiskamaszkorát elérve a három gyerekes családapa vezető javaslatára három évre kettéválik, hogy a program a két nem érdeklődésének megfelelően alakuljon. A fiú-lány kapcsolat tárgyalásakor 15 éves korukban egyesül a kisközösség két alcsoportja. (Csak az összejövedelek idején voltak külön, egyéb programokon koedukált volt a kisközösség.)

b) **A házaspár közösséggé** alakulás többféle változást is okozhat: 1. a struktúra fel-lazulása egzisztenciális okok miatt, 2. elmozdulás életközösség irányába, 3. a nem házaspár kiválása. A mozgalom és a hálózat „védőhálói” komoly segítséget jelenthetnek: a gyerekekre felügyelet megszervezését az összejövedelek időpontjában, gyerektáboroztatás, gyerek-csoportok szervezése.

c) **A vezető eltávovása** sok esetben komoly kataklizmát eredményez, főleg a háttér nélküli közösségek esetében, még akkor is, ha a világi vagy pap vezető megpróbál helyettesről gondoskodni, vagy továbbra is „utána nézni” csoportjának. Előfordul, hogy a csoport — ez a távolságtól is függ — követi vezetőjét. Ez egyébként a kisközösségek érettségi vizsgálja is: talpon tudnak-e maradni egyedül. Nagyon sok múlik azon, mennyire készíti fel a vezető felnövő tagjait arra az időre, amikor nélküle kell majd fenntartani a közösséget.

d) **Csatlakozás mozgalmakhoz, átállás más lelkeségi irányhoz.** Ez csaknem minden esetben vérvészteséggel jár, ha csak nem lassú és gondosan előkészített folyamat az átállás.

e) Elég sok kisközösségnek kialakul egy karizmatikus, imádságos lelkületű ki-sebbsége. Mint ezt a II. fejezetben bemutatott példák is jól érzékeltetik, felvetődik az „okosabban vagy lelkiben”, a „művelődni vagy imádkozni” és hasonló kérdések, ami

megoszthatja, felrobbanthatja, avagy színekkel gazdagíthatja, elmélyítheti a kisközösséget.

f) A **funkciók, célok, tevékenységek gyarapodása** több kisközösség útja. Az imádkozó és ismeretet gyarapító csoport együtt munkálkodva (karitás, plébánia körüli munka) és szórakozva vált igazán közösséggé.

5.4 Az állandóság — változás tekintetében így fest a helyzet: nincs alapvető változás a vizsgált közösségek harmadában, a célok és feladatok bővülnek a közösségek ötödében, házaspár közösséggé alakult a vizsgált közösségek egyhatede, a vezető eltávovása okozott lényeges változást a közösségek egyhatedében.

A vizsgált közösségek egyharmadában a tagság a közösséget átmenetinek, a többiben viszont „síríg tartónak” tekinti, az utóbbi típus a mozgalmakhoz tartozó közösségek körében gyakoribb.

6.

Létszám

Vannak növekvő, csökkenő, állandó létszámú, állandó és különböző mértékig változó összetételű közösségek. A változó összetételű közösségek között is vannak olyanok, amelynek állandó vagy viszonylag állandó a magja, s e körül változik a *holdudvar*. Jó néhány közösségnek vannak állandó és *levelező* tagjai.

6.1 A nem rendszeresen járó tagok a következő típusokba sorolhatók:

- a) **messzire költözők** (illetve messze tanulók),
 - b) akik párhuzamosan más közösségnek is tagjai, s még nem tudnak dönteni, hová tartozzanak,
 - c) különösképpen **elfoglalt vagy nem kiszámítható beosztású tagok**,
 - d) akik ugyan **nem tudják vagy akarják felvállalni** a kisközösségi létformát és (vagy) normákat, mégis ez a közösség jelenti számukra az egyházzal, a keresztyén értelmiségekkel, a társasággal, a régi barátokkal való kapcsolatot. Akadnak, akik rendszeres összejöveteleken is fel-felbukkannak, mások viszont csak egyéb rendezvényeken (kirándulás, lelki gyakorlat, ünnepek, táborok);
 - e) a kisközösséggel még magukat el nem kötelező (olykor más felekezetű vagy nem vallásos) **házastársak, jegyesek és barátok**;
 - f) bizonyos mértékig ebbe a kategóriába sorolhatók a közösség munkáját **segítő** papok vagy a mozgalom és a hálózat világi vezetői, képviselői.
- A vizsgált közösségek felének van 2—15 (átlagosan 4) **kültagja**, ami a tagság harmadának-negyedének felel meg.

6.2 A vizsgált közösségek létszáma (az állandó tagokat számítva) a következőképpen alakult: három-nyolc tag 9, kilenc-tizen négy tag 65, tizenöt-húsz tag 41, húsznál több tag 32 közösségben. A csoportlélektan szerint ideálisnak mondható 5—9 fős kiscsoport méretet leginkább a Bokor-közösségek közelítik meg az átlagosan 13 fővel, legkevésbé pedig a plébániai közösségek 17 fővel. Kérdés ezután, hogy mennyiben nevezhetők kisközösségnek a 15—16 főnél nagyobb csoportok. Szociálpszichológiai értelemben aligha.

A közösségek tagságának többsége is a 10—15 főt tartja ideálisnak, ám a legtöbb esetben elég komoly indok szól a „létszám feletti” befogadása mellett:

a) nincs több kisközösség a településen vagy a környékén, s nem oldható meg a megnövekedett kisközösség kettéválasztása;

b) az új tagok a menyasszonyokból, vőlegényekből, nagyon közeli társakból kerülnek ki;

c) olyan emberről van szó, aki számára éppen az a közösség jelent védelmet, gyógyulást, megtérést;

d) biztosra vehető a közösség tagságának későbbi csökkenése (végzős diákok);

e) a mozgalomhoz vagy hálózathoz tartozó szétment kisközösség maradékának befogadása.

6.3 A mag és a holdudvar viszonyát tekintve a következő kép alakul ki: csaknem mindig mindenki megjelenik a vizsgált közösségek kétharmadában, a társaság negyede-harmada rendszeresen, de indokoltan hiányzik a közösségek ötödében, a többi esetben a társaság negyede-harmada rendszeresen hiányzik komoly indok nélkül. Minden tizedik közösségben vannak *levelező tagok*, akik csak ritkábban jelennek meg. (Utóbbiak aránya a mozgalomhoz tartozó közösségekben a legnagyobb, talán azért, mert itt kötődnek leginkább az elköltözők.) Az állandóan jelenlévők aránya a független közösségekben a legkisebb, ami csak megerősíti azt a feltevést, hogy ez a típus a legkevésbé stabil.

6.4 A példákból már érzékelhető, hogy az **állandó tagság** és a **stabilitás** nem feltétlenül jár együtt, miként a változó tagság és labilitás sem. Akadnak — ha arányuk egészen kicsi is — állandó tagsággal elszürkülő, vegetáló kisközösségek is, amelyeket úgyszólván csak a megszokás köt össze. Mindenesetre jelez valamit az **alapító tagok aránya** a jelenlegi tagok körében. Ez a közösségek harmadában nem haladja meg a tagok egyötödét, és nem több közösségben több, mint a tagok kétharmada. A négy típus közül a regnumi közösségekben a legmagasabb az alapító tagok aránya, átlagosan a tagság fele, amiből, ha nem is feltétlenül a stabilitásra lehet következtetni, hanem valószínűleg sokkal inkább a **hűség** átlagosnál nagyobb fokára.

6.5 A távozó tagok száma az általam vizsgált közösségek egyharmadában nem haladta meg a kettőt, s ugyancsak egyharmadában haladta meg a hatot. Az **eltávozások okai** között az *elköltözés* áll az élen (a közösségek majdnem felében szerepel ez az ok is, a *túl magas követelmények* és a *házasság* meg a *gyerekek* pedig a közösségek egynegyedében. A közösségeknek legalább egytizedében szerepeltek még a következő okok: *hasonló típusú közösségbe lépett át, gyenge volt a motivációja és/vagy az identitása, langyosnak, felszínesnek találta a közösséget, peremhelyzetű volt, eltért az értékrendje*. Az okok fele tehát külsődleges (házasság, elköltözés stb.), a többi azonban közvetlenül vagy közvetetten a közösség működésével is kapcsolatos.

Egy zömmel egyetemistákból álló budapesti karizmatikus közösség 12 alapító tagjából négyen nem követik a **karizmatikus irányt** a fordulat után, de a közösségből eltávozó 16 fő (köztük végzős, elköltöző, házasságot kötő tagok!) közül 7-en kapcsolatban maradnak a közösséggel.

A Mihály atya hálózatahoz tartozó, zömmel főiskolásokból és egyetemistákból álló, 6 éve működő kisközösség összesen 16 tagjából 4-en távoztak el. Egyikük házassága miatt. Másikuk (egy lány) „*kereste magának a problémákat*”. Harma-

dikuknak nem tetszett a **személyes feltárulkozást** is követelő módszer, s hasonló okból távozott a negyedik: a „szálka — gerenda” társasjáték után. Mindenki felírta egy papírlapra a mellette ülő jó és rossz tulajdonságait, s mindenki elolvasta, hogy mit írtak róla. „*Azzal fejeztük be, hogy tuskéinket itt hagyjuk. Ő hazavitte*”, kommentálja a csoport vezetője. (Nem egyedi eset: máshol is előfordul, hogy elég erősnek érzik magukat az ilyen pszichológus segítsége nélküli pszichologizáláshoz.) A három éve működő, fiatal diplomás házaspárokból álló kisközösségből az a házaspár lépett ki, ahol a férj nagyon jól kereső tv-szerelő. „*Végzettség szempontjából is kilógtak, ám jóval inkább értékrendjük miatt. Kacsalábon forgó kastélyt épített, igaz halálra dolgozta magát. Sem a módszer, sem az eredmény nemigen tetszett a közösség több tagjának. Ők egyébként párhuzamosan egy másik, számukra kevésbé szigorú mércéket állító közösséggel is kapcsolatban voltak, s ott kötöttek ki*”, kommentálja az esetet a kisközösség szociológus tagja.

A magát nagyon nyitottnak tartó (más felekezetű, sőt nem vallásos tagokkal is jellemezhető) kisközösségből az összesen 30 tagból 5-en távoztak: ketten **nem tudtak beilleszkedni a kialakult kapcsolatrendszerbe**, harmadikukat zavarta a szerinte felszínes vallásosság, a negyediket a közös ima idegesítette, az ötödiknek nem tetszett a túl nagy létszám.

Az egyik falusi idős házaspárokból álló kisközösséget működésük másfél évtizede alatt mindössze egy házaspár hagyta el (a 6-ból). Válásukat akarta a közösség megakadályozni, de nem sikerült.

A déalföldi megyeszékhelyen működő plébániai közösség zömmel egyetemista és főiskolás tagjai közül 70-en (!) távoztak el 12 év alatt. 19-én **máshol tanulnak vagy dolgoznak**, 14-en férjhez mentek és megnősültek (többségük el is költözött), 6-an idősnek érezték magukat a diákok között; 3-an nem megfelelő időpont miatt másik közösségbe mennek, 3-an a karizmatikus, 1 tag a bulányista mozgalomhoz csatlakozott, egyikük egy görögkatolikus közösségbe lépett át, 3-an disszidáltak, 3-an szakítottak szerelmükkel, 2-en szemináriumba léptek (fel is szentelték őket), egyikük „*idegei miatt*”, egy tag pedig „*emberi problémák*” miatt távozott a kisközösség-történet írója szerint.

Egy 20 éves regnumi házaspár közösségből az összesen 23 tag közül mindössze hárman távoztak el: egy magányos férfi és egy házaspár (akik szégyellték, hogy nagyobbik lányuk „*elkallódott*”, akik a közösség többi tagjai szerint „*amúgyis labilis személyiségek*” voltak).

Úgy tűnik, hogy az esetek egy kisebb, de azért nem elhanyagolható részében feltehető a kérdés, nem bizonyult-e kevésnek a közösség **megtartó ereje**, türelme, szeretete. Úgy tűnik számos esetben fontosabb a közösség „normális” többségének **biztonsága**, mint a rendhagyó esetek érdekében tett kompromisszum. Már előre jelzem — a konfliktusokkal később külön fejezet foglalkozik —, hogy a vitáknak és konfliktusoknak csak jóval kisebb része végződött a bennük résztvevők távozásával, tehát a közösségek megtartó ereje viszonylag erős volt. Az is igaz azonban, hogy a távozók mintegy egynegyed részével nem igen tudnak elszámolni a közösségek.

6.6 Az egymástól távolra kerülőket kétségkívül a mozgalmak (valamennyire még a hálózatok) képesek leginkább megtartani. A közösségeknek több, mint fele valamiféle **kapcsolatot tart volt tagjaival**, egytizedük pedig a holdudvarában tartja volt tagjait, úgy tűnik, legnagyobb arányban a regnumi és a független, legkevésbé a Bokor közösségek.

6.7 Jó néhány lokális közösség alakult át az idők során szuperlokális közösséggé. Az elköltözőket is összetartó, a *teret legyőző* kisközösségeken kívül egy másik tendencia is jelentkezik: az egymáshoz közel költözők mindennapi életüket egymáshoz közelítő kisközösségekké, mint ezt érzékelhette az olvasó a *Hegyipásztorok* és a *Lélekkeresztség* című fejezeteken bemutatott közösségek esetében.

Egy 18–30 évesekből álló pesti Bokor közösség, amelynek már három házaspár tagja van, arra törekszik, hogy minél közelebb lakjanak egymáshoz, hogy minél jobban segíthessék egymást mindennapjaikban. Egy másik Bokor közösség egy dél-dunántúli kis faluban alakult meg, oly módon, hogy az alapító házaspárt egy év leforgása alatt még három házaspár (gyerekeik és házastársuk) és még két egyedülálló követte. Külön házakban, de mindennap találkozva életközösségben élnek.

6.8 Honnan gyarapodnak a kisközösségek? A mozgalomhoz és hálózathoz tartozó gyerek- és ifjúsági közösségek jelentős részben az idősebb generáció gyerekeiből. A plébániai közösségeknél a hittanosok jelentik az első számú utánpótlást. Természetesen minden típusban gyakori forrás a családtagok, a barátok, a szerelmek és ismerősök (elsősorban a hívők, de nem mindig csak a katolikusok). Gyarapodtak (sőt alakultak is) kisközösségek a hittanos vagy kisközösségi gyerekek szüleiből is. Utánpótlást szolgáltatnak az egyházi iskolák, a templomi énekkarok, a lelkigyakorlatok, az ifjúsági találkozók, a klubszerűen működő plébániai nagyobb közösségek, ritkábban pedig a tanítványok, az ügyfelek (betegek), a felkarolt kallódók.

Az egyik budapesti hálózat (amely utánpótlását elsősorban egy budai plébánia katekéziseiről nyeri) „klubot” is működtet. Nagyobb lakásokon jönnek össze két hétenként, havonta ismereteket szerezni, művészi alkotásokat hallgatni és nézni (zenei és irodalmi előadóestek) és szórakozni (tánc, táncitanulás, játék). Ez egyrészt a hálózathoz tartozó kisközösségek klubja, másrészt járnak olyanok is szép számmal, akik még vagy már csak klubtagok. Több hálózat rendez nagyszabású **bálokat** (közművelődési és vendéglátóipari intézmények nagytermeit kibérelve). Ez is lehetséges a kapcsolatfelvétellel.

A gyarapodás legfontosabb forrása a *barátok, ismerősök, munkatársak és iskolatársak*, ez a közösségek felére jellemző. Ezután következik az *egyházköziség* (a közösségek ötödében).

6.9 A tagság kritériuma a közösségek egynegyedében az, hogy az új tag elfogadja a csoport vagy a nagyobb egység (mozgalom, hálózat) normáit esetében. A közösségek egyötöde azt tartja fontosnak, hogy az illető katolikus, egyhatoda, hogy keresztény legyen. A közösségek egytizedében bárki megvétőzhatja az új tag felvételét. A közösségek egynegyede nem bárkit befogad. Ebben a tekintetben a legnyitottabbnak a független közösségek mutatkoznak, a legzártabbak pedig a Bokor-közösségek, s ez utóbbit az a tény is megerősíti, hogy az általam vizsgált minden harmadik Bokor-közösségben a tagoknak vétőjoga van.

A tagság összetétele

7.1 A tagság életkora a közösségek egyharmadában 20 év alatt van, kétötödében 21—30 év között, egyötödében 31—40 év között, másik ötödében pedig 41 év felett. A legkisebb a regnumi közösségek átlagéletkora, a 41 évesnél magasabb átlagéletkorú közösségek pedig a plébániai típusban találhatók legnagyobb arányban. A leghomogénebb a plébániai, a legheterogénebb a független közösségek életkori összetétele.

Azokban a közösségekben, ahol tizen- és huszonévesek, valamint idősebbek vannak együtt, igen élesek lehetnek az érettségbeli, a státuszbeli (tanuló — dolgozó) és a családi állapotbeli különbségek, s ehhez még hozzájárul a szabadidő és a vallási ismeretek eltérő mértéke is. Azért az idősebbek közösségeiben is problémát jelenthet a nemzedékbeli különbség, még akkor is, ha ettől nagyvonalúan eltekintenek, mert ezek váratlanul előbukkanhatnak és szembe kerülhetnek az eltérő történelmi tapasztalatok és a különböző ízlések.

7.2 A nemek összetétele egy kicsi aszimmetriát mutat a nők javára, ez azonban egészségesebb mértékű, mint például a rendszeresen vallásukat gyakorlók között. A közösségek háromnegyed részében fele-fele arányban vannak a férfiak és a nők, a többiek többségében a nők vannak nagyobb arányban.

7.3 Ami a foglalkozási összetételt illeti, az általam vizsgált közösségek egyharmadában csak tanulók vannak, egynegyedében vannak fizikai dolgozók is. Mind az összes többiben vannak diplomások, a közösségek egytizedében csak diplomások. Az egyik legizgalmasabb kérdés nyilván a lényegesen eltérő társadalmi helyzetű tagokból álló közösségek működése.

A 14 éve működő újpesti Regnum közösségben két gépész- és agrár és egy számítógépes mérnökön kívül diplomás közgazdász, üzemszociológus, óvónő, gyógyszerész és energetikus, valamint raktárvezető, pénztáros, gépkocsi tesztelő, gyors- és gépíró, vegyésztechnikus és védőnő található. Felerészben alapító tagok. A kisközségből eltávozók nagy többsége diplomás, az ok elsősorban messzire költözés. A 21 éves pesti családos Bokor közösségben három mérnök, két óvónő, egy-egy orvos, ex-pap, tanítónő, két irodagépműszerész, egy laborasszisztens (a vezető!) és két érettségizett, gyerekeivel otthon maradó anya található. Felerészben alapító tagok.

A nyolc éve működő közép-dunántúli megyeszékhelyen működő Bokor közösségben matematikus, tanár, kántor, számítástechnikus, szociális gondozó, vegyésztechnikus és műszerész található.

A tíz éve fennálló dunántúli nagyközségben működő huszonévesek közösségében a férfiak között technikus, közgazdász, mérnök és műszerész, a nők között óvónő és tanítónő található.

A már huszadik éve fennálló regnumi közösségben a négy diplomáson kívül, egy bolttal rendelkező hentes házaspár, egy autóalkatrész-kereskedést nyitó autószerelő, három műszerész és egy technikus található.

A városi kisközösségekben a szakmunkások nagy többsége nem „igazi” gyári munkás, hanem szolgáltatásban dolgozók, magasabban kvalifikáltak, átlagosnál iskolázottabban, illetve kereskedelmi vagy vállalkozói tevékenységet végeznek.

7.4 A közösségek negyötöd részében csak vallásos tagok vannak, a többiben néhány (1–4) **nem vallásos tag** is akad. Csak katolikus tagja van a közösségek ugyancsak negyötöd részének, egyhatod részében 1–2, minden huszadikban ennél több **más felekezetű tag** is akad. A közösségek felében mélyen és átlagosan (ez a tagság minősítése) vallásos tagok együttesen alkotják, s a közösségeknek csak mintegy egyhatede minősíthető olyan, ahol a tagság nagy többsége **mélyen vallásos**. A más felekezetűek a független és a Bokor-közösségekben találhatók a legnagyobb arányban, a nem vallásos tagokat is magába fogadó közösségek aránya viszont a Bokor-közösségek körében a legkisebb, s a független közösségek körében a legnagyobb.

A budapesti Mihály atya hálózatahoz tartozó felnőtt kisközösségben 4 református és egy evangélikus, az újpesti regnumi közösségben egy református és egy evangélikus, egy pesti karizmatikus közösségben két evangélikus, egy budai plébániai közösségben egy református, egy Budapest környéki kisváros plébániai közösségben egy evangélikus (lelkész), egy déldunántúli megyeszékhely huszonévesekből álló közösségében két adventista és két baptista tag van. Három plébániai kisközösségben és egy hálózathoz (a Mihály atya körülben) tartozó közösségben egy-két nem-hívő is található.

7.5 A vizsgált közösségek felének van olyan tagja, aki másik vallási kisközösségnek is tagja. Ezek háromnegyede azokból kerül ki, akik maguk is vezetnek közösséget.

8.

Célok, elképzelések, alapértékek

8.1 A célok és célértékek a mozgalmakhoz tartozó kisközösségek esetében természetesen egybeesnek a mozgalom céljaival (erről már esett szó), de ezeknek a közösségeknek is van egyéni arculatuk. Elégé eltérnek abban a tekintetben, hogy mennyire egyéni, mennyire kidolgozott ez a sajátosság.

A Bokorhoz tartozó kisközösségekben is megfogalmazódnak az alapértékeken (az adás, a szegénység és az erőszakmentesség) kívül különböző sajátosságok is: „*Közösséggé, kereszténnyé lenni, tanítványokat gyűjteni. A család és az élet hétköznapi racionalitásai fontosabbak az intellektualitásnál.*” (budapesti, 30–45 évesek), „*radikálisan jézusi életvezetés*” (dél-alföldi megyeszékhelyen működő, 20–30 évesek), „*Célunk a hatról ötre jutás, vagyis az anyagiakról való lemondás, az imaközösség, az együttélés olyan egységben, amely nem jelent egyformaságot. A ráhagyatkozást fontosabbnak érezzük, mint az átgondolt ideológiát*” (falun működő életközösség, 20–50 évesek). „*Minta és kontraszt akarunk lenni, egymás szeretetét, a közösség örömét és értékeit akarjuk felmutatni és továbbadni*” (közép-dunántúli megyeszékhely, 25–25 évesek).

A Regnum Marianum alapértékeit (természetszeretet, magyarság, kultúra és kereszténység) az egyes közösségek kevésbé határozottan és tudatosan fogalmazzák meg, mint

az övéiket a Bokorhoz tartozó közösségek. A vizsgált regnumi közösségek megkülönböztető sajátosságai: „*Mi a Regnum plébánia-központú változata vagyunk*” (Budapest, 30—50 évesek), „*Az emberi kapcsolatok épülését tartjuk legfontosabbnak, azt hogy a közösség tagjai érezzék, hogy fontosak, hogy segítsék egymást kereszténységük növelésében*” (Budapest, 18—20 évesek), „*Azt szeretnénk, hogy a közösség életmódunkká is váljon*” (Budapest, 40—50 évesek).

A karizmatikus közösségek elsősorban ima közösségek, de ezeknek is van egyéni arculatuk: „*Ez már nem a mi utunk, ez a megtérés útja*” (Budapest, 20—30 évesek). „*Egyéb tevékenységeket (művelődés, művészet, egymás segítése) is folytató, de elsősorban meditatív, kontemplatív irányultságúak vagyunk, mércénk Krisztus*” (Budapest, 35—55 évesek).

A budapesti Mihály atya közösség-hálózatában a következőképpen alakultak a célok és célértékek: „*hitbéli, szellemi gyarapodás, egymás segítése, felelős részvétel egymás életében, lelki háttér egymás számára, Krisztus keresése*” (25—35 évesek), „*Egymásért való áldozatvállalás*” (30—50 évesek). „*Barátság, választ kapni a keresztény élet kérdéseire, hitbéli továbbképzés, a közösség, mint stabil háttér mindenféle élethelyzetben, a hit továbbadása, csoportvezetők nevelése*” (20—25 évesek).

Városi plébániai közösségekben: „*Feldolgozni az értékválságot, hitbéli dolgokban elmélyülni, Jézust megismerni*” (dél-dunántúli megyeszékhely, 20—25 évesek), „*Az elmélet és a gyakorlat összhangjának megteremtése, ismeretszerzés, szórakozás, ima és egyházközségi munka*” (dél-alföldi megyeszékhely, 20—35 évesek), „*Gyermekneveléssel kapcsolatos kérdések megvitatása*” (Budapest, 46—60 évesek), „*Hittanulás és az együttlét öröme*” (Pest környéki kisváros, 25—55 évesek), „*Irányítani a plébániához tartozó kisközösségek tevékenységét, középiskolások hitre nevelése, csoportvezetők képzése*” (Budapest, 25—45 évesek), „*Együttlét, beszélgetés, továbbképzés*” (Budapest, 25—30 évesek). Szembetűnő, hogy ebben a kategóriában a legtöbbször, a legkevésbé kidolgozottak és a legbizonytalanabbak a célok.

A közösségek kétharmadában a célkitűzés elnagyolt, s csak egyharmadában kidolgozottabb. Érthető módon a független közösségek körében a legkidolgozottabbak a célkitűzések, hiszen nem áll mögöttük célt adó szerveződés.

A vizsgált közösségek megalakulásakor kitűzött céljai között *hit elmélyítése* a leggyakoribb, amely a közösségek háromnegyedében szerepel. Ezt követi a *maga a közösség, a kapcsolat, a barátság* minden második, az *egymáson segítség* minden harmadik, az *ima, a továbbképzés és a művelődés* minden negyedik, a *közösségen kívülieken való segítség* minden ötödik és az *életközösség* minden hetedik közösségben.

A művelődés a független, a hit elmélyítése a plébániai, az egymáson való segítség a Bokor-, az életközösség pedig a regnumi közösségekben a legfontosabb.

Természetesen a kinyilvánított (sok esetben csak vágyott) célokról van szó, amelyek különbözhetnek a valódi céloktól, amelyek egy része (társkeresés, szórakozás, segítség) rejtett maradhat. Ebből a szempontból vizsgálva a közösségeket, megkülönböztethetünk olyanokat, amelyekben a tagok céljai nagyjából egybeesnek, s olyanokat, ahol a deklarált cél eléggé eltérő célok legkisebb közös többszöröse, valamint olyanokat is, amelyekben a kinyilvánított célok inkább csak a vezető (vagy vezetők) céljai, amelyeket még nem tették bensővé a tagok.

8.2 A vizsgált közösségek felénél lehetett lényegesebb változást tapasztalni a közösség ars poeticájában:

— A közösség belép valamelyik mozgalomba, s átveszi a mozgalom célkitűzéseit (a legtöbb esetben nem feladva az eddigi célkitűzéseket).

— Erőteljesebbé válik a krisztusi minta követése (keresztényibb lesz a közösség).

— Személyesebbé válnak a kapcsolatok, nő az egymás iránti elkötelezettség.

— Oldottabb lesz a hangulat, a katekézist és az imát kiegészíti a szórakozás, a társasági élet.

— Erőteljesen megnő az ima, a kontempláció, az áhitatosság súlya.

— Komolyabb szellemi erőfeszítésekre vállalkoznak.

— A családi problémák kerülnek középpontba.

— Életközösségre lépnek.

— Bekapcsolódnak a helyi egyházközség életébe vagy patronálni kezdenek egy egyházközséget.

— A beszélgetés, a társasági élet, a kellemes együttlét válik uralkodóvá (a deklarált célok ellenére).

A célok megváltozásának fő irányai: *mások segítése, az imádságosság elmélyülése, a személyesség erősödése, radikálisabb Krisztus-követés* (a közösségek negyedrészeben), *mozgalomhoz csatlakozás, a közösségen kívüliek segítése* (a közösségek hatodrésszeben).

A plébániai közösség esetében a *közösségen kívüliek segítése* és a *személyesebbé válás*, a független közösségekben az *imádságosság* és a *radikális Krisztus-követés*, a Bokor közösségek körében a *mozgalomhoz fűződő szorosabb szálak* és a *radikális Krisztus-követés*, a regnumi közösség esetében pedig a *segítés egymáson és a kívülállókön*.

A Mihály atya hálózatához tartozó, hat éve működő 23–24 éves egyetemistákból és diplomásokból álló kisközösség életében a domináns célkitűzések így bővültek: barátkozás „barátságra szorultak” között * együttes élmény igénye (az őket a kisközösségi lét felé elindító táborozáshoz hasonló élmény keresése) * azonos értékrendűek közössége * profán témák keresztény megvilágítása * hitbeli és szellemi gyarapodás * egymás segítése, részvétel egymás életében, felelősség egymás iránt * lelki háttér egymás számára * Krisztus keresése.

Az ugyanehhez a hálózathoz tartozó, már tíz éve működő, 30–45 éves (nagyobbrészt) házasokból álló kisközösség a beszélgető-művelődő, hitbeli tájékozottságukat bővítő együttesből alakult át olyan közösséggé, amelyben a kinyilvánított cél az egymásért való áldozatvállalás.

Programbeszéd ugyanebben a kisközösség-hálózatban egy középiskolásokból alakuló páros vezetésű csoportban: „*Mi a célunk? Megtudni: ki vagyok én? Ki Jézus Krisztus? Mit jelent kereszténynek lenni? Ki nekem Jézus? Mit vár tőlem? Minek kell ehhez kisközösség? Azért mert »hiába fürösztd, csak másban moshatod meg arcodat«, mert a hit letéteményese az egyház és mert a hit társadalmi jelenség is. Mi nem célunk? Hogy öt év múlva is együtt legyünk, hogy mindenki itt maradjon, hogy kényelmesen érezzük magunkat. Hogyan kívánjuk elérni? Ora et labora, pontos menetrend, annyi kapsz, amennyit adsz, nem elég itt megbeszélni a kérdéseket, cselekedni is kell, a középpont Krisztus.*” Az első hat alkalom után a programot adó vezető (az erősebb egyéniség) eltávozik, a katonás rend fellazul, összejövetelek

hangulata oldottabb lesz, „rendetlenebb”, kevésbé koncepciózus, de meghittebb, a kapcsolatok erősödését jobban elősegítő, közösségibb légkör alakul ki. A „*hatról ötre jutást*”, vagyis a radikális életforma váltást felvállaló Bokor közösség új ars poeticája így szól: „*Katolikusok vagyunk. Szinte mindannyian több éves kisközösségi múlttal hátunk mögött érkezünk ebbe a kis faluba. Ez annyit jelentett, hogy hetenként, kéthetenként összejöttünk testvéreinkkel tanulni, imádkozni, gondolatot kicserélni és megélni azt a szeretetet, amit Jézus kér tőlünk. De tapasztalataink azt mutatták, hogy ezek a találkozások kevesek arra, hogy igazán megismerjük és elfogadjuk egymást, hogy igazán erőt meríthessünk egymásból, és nem válhatunk hegyen épült várossá, világ világosságává, vagyis nem lehetünk égő fáklya az emberek számára. Nagyvárosban ezt lehetetlenné teszi a rohanó élettempó, a szétforgácsolódás, az emberi kapcsolatok bomlása. Itt minden család külön, egymáshoz közel álló házakban lakik. A héten egy nap kivételével minden este összejövünk. Az esti programok között van tanulás (újszövetséggel, ószövetséggel és Vanier Község c. könyvével foglalkozunk) ima és aktuális dolgaink megbeszélése. A hét egyik munkanapja közösségi munkanap. Névnapiakat, születésnapokat, jelesebb ünnepeket együtt töltünk, de a hét minden napját átszövi a kapcsolatok gazdagsága. A szereteten az emberek általában hamis érzélgősséget értenek, és eszükbe sem jut, hogy a szeretetnek csak egyik oldala az érzelem, a leglényegesebb az akarati döntés: döntök melletted, elfogadlak olyannak, amilyen vagy, segítek neked ott, ahol tudok, egyszerűen elkezdlek érted élni. Egységünk ezen a szereteten alapul. Egységünk nem uniformizálás, a közösségi életben éppen az a szép, hogy a legkülönbözőbb emberek eljutnak az önzés magányából az »érted akarok élni« eldöntéséig.*”

9.

A találkozások gyakorisága, időpontja és helye

9.1 A rendszeres összejövetelek gyakorisága a közösségek egyhatodában havonta egyszer (öt közösségben hosszabb időre), a közösségek negyedében két hetente, felében hetente, tíz közösségben hetente többször.

9.2 A közösségek nagyobb része a rendszeres (heti, kétheti, havi) összejöveteleiken kívül is sokszor (és eléggé rendszeresen) találkoznak (kirándulás, liturgia, szórakozás, művelődés). Vannak olyan kéthetenkénti összejövő kisközösségek, amelyek többféle egyéb tevékenységet végeznek együtt, mint a hetente összejövők.

9.3 Az összejövetelek 2—8 órák (átlagosan 3—4). A plébániai közösségek tartják a legrövidebb, azok a Bokor közösségek, amelyek szombati napokon találkoznak, a leghosszabb összejöveteleket. A hetente összejövő plébániai közösségek találkozóinak nagyobb része egyben a katekézis is. A másfajta kisközösségekbe járó fiatalok nagyobb része párhuzamosan katekézisére is jár valahova. Jelentősége van a napnak is: más értéke van a hétfő-kedd-szerda-csütörtöknek, a szabadnap előtti péntek estének és a szombatnak. A péntek esti összejövetelek általában 1—2 órával hosszabbak (hiszen másnap nem

kell korán felkelni), a szombati napot pedig csak azok választják, akiknek a kisközösség valóban szinte családja.

9.4 A találkozások helye a plébániai közösségek egy részénél elsősorban a plébánia, a többiek esetében az egyik tag, egy-két esetben a vezető lakása.

10.

Tevékenységek formái

10.1 A vizsgált közösségekben a leggyakoribb **tevékenységek** a *kirándulás*, a *lelkigyakorlat*, a *plébánián kívüli karitászmunka és a plébániai munka*, ezek a vizsgált közösségeknek legalább egyharmadában fordultak elő. A közösségeknek legalább egy tizedében előfordultak még: a *más közösségekkel való kapcsolat*, a *művelődés*, a „*mozgalmi*” *munka*, a *táborozás és a szórakozás*. Ritkábban, de legalább 5–10 közösségben: a *zarándoklat*, a *missziós munka és az alkotómunka*.

Az **egymás segítése** a legnagyobb arányú a regnumi, az **egyházközségi munka** a plébániai, a „*mozgalmi*” **tevékenység** a Bokor-, a *plébánián kívüli karitászmunka* a Bokor- és a független, a *művelődés* a független, a *kirándulás* a regnumi, *táborozás* a regnumi és a Bokor-, a *lelkigyakorlatozás* a regnumi, a *missziós munka* a Bokor-, a *más közösségekkel való kapcsolattartás* a regnumi, a *teológiai alkotómunka* a Bokor-, a *művészeti alkotómunka* a független közösségekben a leggyakoribb. A négy közösség-típus közül kétségtelenül a Bokor-közösségekben legnagyobb arányú a **kifelé irányuló szolgálat**, a legkisebb pedig a regnumi és a plébániai közösségekben.

A **plébániai közösségekben** az **egyházközségi munka és az egymás segítése** a domináns, a *lelkigyakorlat és a kirándulás* a szubdomináns, a **független közösségekben** a *művelődés és az egymás segítése* az alapvető, a *karitászmunka és a kirándulás* a szubdomináns, a **Bokor-beli közösségekben** a *mozgalmi munka* a domináns, az *karitászmunka, az egymás segítése, a lelkigyakorlat és a misszió* a szubdomináns, a **Regnum Marianum** közösségeiben a *lelkigyakorlat és az egymás segítése* a domináns, a *plébániai munka, a táborozás és a kirándulás* a szubdomináns tevékenység.

10.2 Az egyik leggyakoribb tevékenység a **lelkigyakorlat**. Néhány plébániai közösségben nem. A lelkigyakorlat a legtöbb esetben a 2,5–3 napos, vidéki plébánián eltöltött, klasszikus lelkigyakorlat (előadások csendben való feldolgozása, közös megbeszélése liturgikus és praliturikus keretben) valamilyen modern változata, amelyet vagy a közösség papja, vagy egy lelkigyakorlat-specialista pap, olykor (főleg a Bokor a mozgalmában) világiak vezetnek. Ezek általában a közösség életének nagy (akár döntő) eseményei, a **rutinvilágból való kilépés** (a szent helyre) és a közösség intenzív megélésének alkalmai hiszen ilyenkor valóban alkalom nyílik az együttélésre, egymás szolgálatára, a szerepek levetésére. (1)

10.3 A vizsgált kisközösségek harmada szervez magának **nyári tábort**, illetve vesz részt a mozgalom vagy a hálózat táboráiban. Ezek elsősorban abban különböznek a hozzájuk leginkább hasonló olvasótáboroktól, hogy 1. itt a résztvevők világnézeti leg

homogén együttes, 2. minden napnak liturgikus kerete van, 3. csúcspontja a lelki nap, az egy napos lelkigyakorlat (rekollekció). Néhány kisközösség kétféle táborban is részt vesz: a mozgalom vagy a hálózat táborában és saját maguk táborában.

Mihály atya hálózata kilenc napos táborának központi gondolata a keresztyénység és magyarság volt. A tábor vezetője és a fő szervezője az a fiatal pap, aki prominens személyisége az egyik irányzatnak is, akiről már esett szó a „plébániai TIT-programok” kapcsán. A tábor előkészítését egy héttagú munkacsoport végezte, akik közül egy pszichológus, egy művészet-pedagógus, egy szociológus és egy energetikus mérnök csoportvezetőként vett részt a táborban. Rajtuk kívül egy másik pszichológus, egy matematikus és két mérnök voltak csoportvezetők. A tábor egy természetvédelmi területen működött, ahol a csoportok felváltva fél napi társadalmi munkát végeztek a természetvédelmi terület hivatásos munkatársai vezetésével, akik viszont bemutatták a hét csoportnak a terület vízi-világát. Az első nap az egyik pszichológus által kidolgozott játékos módszer segítségével kialakultak a csoportok, amelyekbe többségében különböző kisközösségek tagjai kerültek. Az ezután következő hat nap koradélelőttjén előadások voltak, ezután felkerekedtek a csoportok (ötféle útvonal állt rendelkezésre), s együtt töltöttek négy-öt órát, s közben került sor a délelőtti előadás vagy más, abban a csoportban felvetődő téma megbeszélésére. Esti mise, utána tábortűz a tábor külföldi vendégeinek bemutatkozásával, műsorral (minden este másik csoport készített, olykor igen nívós és szellemes műsort) és énekléssel, zenéléssel. Az előadások és az előadók a következők voltak: Keresztyénység és népi kultúra (Molnár V. József néprajzos), Egyetemesség és magyarság, különös tekintettel az egyházra (Dobszay László zenetudós), Keresztyénység és kultúra (Kontra György biológus és Kamarás István szociológus), Pázmány és vezetés (Farkas István matematikus és teológus, piarista tanár), A Mária-kultusz (Korzenszky Richárd, a pannonhalmi bencés gimnázium irodalomszakos igazgatója). A vendégek között volt két NDK-beli kisközösségi tag (egy evangélikus és egy katolikus), egy holland szerzetes, aki egy családos világiakból és szerzetesekből álló kisközösségnek is tagja, egy osztrák egyetemen tanító magyar jezsuita filozófia professzor, és egy éppen Budapesten hangversenyező amerikai magyar zenész, egy katolikus világi mozgalom egyik vezetője. A hetedik napon volt a lelkigyakorlatos nap, négy elmélkedéssel, a nyolcadik napon pedig egy szellemi és ügyességi akadályverseny. A lelkigyakorlat előző este kezdődött, éjszakai szentségimádással folytatódott (egy-egy órát vállalt mindenki), s befejeztével kezdődött a táncház a Garabonciás együttes közreműködésével. Az utolsó tábortűz mellett került sor a hálózathoz tartozó kisközösség tagjai számára az év elején meghirdetett szellemi olimpiára, eredményeinek kihirdetésére. (Voltak megadott teológiai és szociológiai jellegű témák, de bárki pályázhatott azzal, amivel foglalkozott, azzal a feltétellel, hogy ad hozzá valamilyen humános vagy keresztyén perspektívát. Pályázni lehetett még irodalmi művekkel, fotó-sorozatokkal, diasorozatokkal és más képzőművészeti alkotásokkal is. Rengetegféle tábor, rengeteg módszer és ötlet. Az egyik középiskolásokból álló kisközösség táborozásában két napon keresztül pszichodráma folyik szakember vezetésével. 10–14 éves gyerek közösségek táborában különböző történelmi korszakokat elevenítenek meg egy-egy napra, jónéhány vándortábor emlékezetes állomása egy-egy érdekes ember (légyen az nyolc gyerekes görög katolikus pap, mesemondó öregember, fazekasmester).

A szegénységet legkövetkezetesebben megvalósító irányzat gyerek-táborában

„kenyér-víz napot” tartottak, amikor is a 10–14 éves gyerekek csak kenyeret és vizet vettek magukhoz. A téma pedig az éhezõ harmadik világ volt. Az étkezésen megtakarított pénzen még aznap értékes népmûvészeti ingeket vásároltak, s ezeket elküldték a finnországi evangélikusoknak, akik eljuttatták Indiába, Teréz anyához, ahonnan visszajelzéseket is kaptak azoktól, akik ezeket az ingeket hordják.

10.4 A különbözõ liturgikus és paraliturgikus eseményeken való közösségi részvétel is eléggé gyakori. A közösségek fele részt vesz ilyeneken, eléggé rendszeresen. Több kisközösség azonos misére jár. A mozgalmaknak is vannak évente akár többször is (a karizmatikusoknál havonta) olyan istentiszteletei, amelyen mindenki megjelenik. Néhány kisközösség egy kijelölt hétköznapon (és helyen) találkozik misén. Némely plébániai kisközösségek a miséjük után gyûlnek össze a plébánián a kisközösségi összejövetelekre. Több kisközösség vesz részt az átlagosnál intenzívebben a húsvéti szertartásokon, megtoldva saját szertartásaikkal, éjszakai keesztútjárással, nagycsütörtöki virrasztással. Több kisközösség rendez adventi gyertyagyújtást, vagy ünnepli meg saját paraliturgiával a halottak napját. A plébániai munka részeként több kisközösség szerepel énekkel, zenével miséken és egyéb szertartásokon.

Az egyik kaposvári kisközösség igen aktívan közremûködik a sajátjukénak tekintett pénteki miséken. Ők választják ki az olvasmányokat, ők fogalmazzák meg a könyörgéseket, irodalmi idézeteket gyûjtenek a homíliához, és énekkel, zenével is közremûködnek. Ugyanez a kisközösség rock-operák részleteibõl, V-Moto-rock számokból és irodalmi mûvekbõl állított össze halottak napi paraliturgiát a templomban.

10.5 A közösség saját ünnepei fontos eseményei a közösségek életének. A kisközösségek felében ünneplik meg a karácsonyt, általában ajándékozással (több helyen szellemi ajándékozással), mûsorral. (Elég most csak a *Szabadegyetem és zsolozsma* címû fejezetben szereplõ közösség Mikulás- és karácsony ünnepére gondolni.) Húsvét, Pünkösd, gyermeknap, újév, házassági évforduló szerepel még a kisközösségek nagyobb ünnepei között, s a közösségek felében megünneplik a tagok születés- és névnapjait is, néhány helyen igen eredeti módon. (Az egyik, 18–20 évesekbõl álló regnumi közösségben az ajándékozás egyik módja az, hogy ki-ki elmondja, mit szeret társában.)

10.6 A közösségek több mint harmada rendszeresen kirándul. Vitorlás túra, kerékpár-túra is szerepel a repertoárban, valamint szilveszteri túra és rendszeres Erdélyjárás is. A **zarándoklat** minden negyedik közösség programjai között szerepelt, s jó néhány kisközösség vesz részt különbözõ ifjúsági találkozókön zarándoklat formájában, testületileg.

10.7 A mûvelõdés a közösségek felében rendszeres tevékenység. A *Szabadegyetem és zsolozsma* fejezet közössége említett közösség képzõmûvészeti kiállítást rendez gyermeknapon, a másik (egy budapesti plébániai) filmklubot egy budai mozival közösen (a filmek után beszélgetések szakemberek vezetésével), az *Ami értékes és szép fejezet közösségei* évenként kétszer két és félnapos szellemi hétvégét előadásokkal, előadóestekkel, mûvészeti együttesek vendégszereplésével, saját „produkcióikkal”. (Szociológus, irodalmár, történész, író és a Kecskés-együttes vendégszerepelt már ezeken a hétvégeken. A témák: az értékrend alakulása, a bukovinai székelyek története, az irodalom

és olvasói, Szilágyi Domokos és Kányádi Sándor költészete, Tarkovszkij Stalker című filmjének megtekintése és megbeszélése, kereszténység és kultúra, az értelmiség szerepe, az egyház reformja. A műfajok: előadás, beszélgetés, szerepjáték, kiscsoportos munka, hangverseny, sztereo-hangjáték, képzőművészeti alkotás elemzése, versmondás, felolvasó-színház.) Teológiai tanfolyam, lányok iskolája, diavetítés, színházba és moziba járás, múzeumlátogatás szerepel még a művelődési programok között.

10.8 A tudományos és művészeti alkotómunka már ritkább tevékenység. Két tucatnyi Bokor-tag foglalkozik magas színvonalon teológiával, tart előadásokat és ír tanulmányokat az évenként megjelenő Ajándék-ban. Az egyik regnumi közösség 18–20 éves tagjai lapot szerkesztenek és színjátszással is próbálkoznak. Mihály atya hálózatának egyik házas közössége betlehemezéssel, bábozással és még Shakespeare-mű (Rómeó és Júlia) előadásával is próbálkozott (a közönség: saját maguk és szeretteik). Több plébániai kisközösség rendez templomi misztériumjátékokat, pantomimjátékot, s többen énekelnek és zenélnek saját templomukban vagy vidéki plébániákon. A tudományos tevékenység sokkal ritkább, s inkább a kisközösség által támogatott, animált egyéni, mint csoportmunka (dolgozat készült ilyen módon — amelyeket a közösség megvitatott — a vegyes házasságokról és a nők helyzetéről az egyházban). (2)

10.9 A plébánia segítése elsősorban de nem kizárólagosan a plébániai közösségek jellemző tevékenysége. Pásztorjáték, misztériumjáték, imaest, ökumenikus találkozó, faliújságkészítés, plakátkészítés, takarítás, építkezés, könyvtár-adminisztrációs munkában segítség, kisgyerekes szülők felkutatása (hittanosok toborzása), plébániai kisközösség vezetése is szerepel a repertoárban, de a leggyakoribb tevékenység a már említett éneklés és zenélés, valamint a hitoktatás.

10.10 A karitászmunka minden második-harmadik közösségben felbukkan, de mint csoportmunka csak a közösségek harmadában, negyedében. Öregek gondozása, ruhaküldés, mozgássérültek segítése (szállítása, szállásadás, UNICEF-képeslap árulása, karácsonyi csomagkészítés, indiai gyerekek, cigányok segítése, takarítás, karácsonyi műsor kórházakban szerepel a karitászmunka repertoárban.

10.11 Egymás segítése a közösségek felében gyakori tevékenység, a családok közösségek majdnem mindegyikében. Előfordul a vizsgált közösségekben gyerekekre, pénzkölcsönzés, költözéskor, lakásfelújításnál, építkezésnél, autójavításban segítség, álláskereső, orvosi segítség, szakmai kérdésekben segítség, korrekciós, felvételre előkészítés.

10.12 A mozgalmakhoz és hálózatokhoz tartozó közösségek természetesen részt vesznek a mozgalom vagy hálózat rendezvényein: a közös liturgián, szervezőmunkában, táborozásban, lelkipályázaton, lelki napon, a közösség ünnepén.

10.13 A szórakozás a közösség felében-kétharmadában többé-kevésbé rendszeres összejövetelen kívüli tevékenység. (Jó néhány kisközösségben természetesen az összejövetelek egyik programja.) A leggyakoribb a szilveszteri mulatság, ezt követik a máskor megrendezett „bulik”, a sport, egy-két közösségben farsangi és szüreti mulatság, születésnapi zsúr, sörözés.

10.14 Jól érzékeltetheti egy kisközösség tevékenységszerkezetét és működési körét a *Dinamikus fészkek* című fejezetben szereplő elképzelés, vagy az a „reformterv”, amelyet egy budapesti és egy Buda környéki faluban élő huszonévesekből álló közösség asztalára tett le a közösség autószerelő tagja, aki féltette a közösséget, az elszürküléstől.

„Biztos, hogy igen komoly problémák vannak, ami miatt ennyire leromlott a társaság. Valószínűleg többen foglalkoznak azzal a gondolattal, hogy eltávoznak körükből és vagy egyedül, vagy más bandában próbálnak szerencsét. Ennek az irománynak azt a címet adtam, hogy »Küldetésünk van! Istennek legyen hála!«. Épp ezért mindenki pillantson önmagába. Ha valaki nem tudja felfedezni, mi az ő küldetése, kérjen tanácsot, és egészen biztosan meg fogja találni feladatát, feltéve ha akarja (...) Magam a közösségben két fontos hiányt véltem felfedezni: az Istenkapcsolat ellaposodását és a rendszertelenséget, a tervszerűtlenséget. Márpedig Isten nélkül nem lehetünk együtt, tervszerű tevékenység nélkül pedig együgyűek és tartalmatlanok találkozásaink. (...) Nem maradhat el az imádság, sőt az kell legyen csúcspontja a keddeknek. A lényeg: helyezzük vissza Istent a középpontba. (...) Egy évre meg kellene tervezni életünket. Minden programnak felelőse legyen: Kirándulásfelelős: lehetőleg havonta, de legalább négy kirándulás legyen a táboron kívül. Játék specialista: Minden olyan programra, ahol lehet játszani, vigyen játékot (többet is), ha semmi sem jut eszébe, bízson meg valakit. Kulturális program: A kirándulásokkal kb. azonos mennyiségben nívós rendezvények megtekintése. Ima-felelős: Mindig legyen tarsolyában egy-két jó imádság. Néha hozzon hangulatkeltő eszközöket (zene, dia stb.). Lelkigyakorlat: Egy év alatt 2—3 legyen. A társaság aktuális problémáival kapcsolatos témát és előadót kell keresni. Rétegfelelős: Legyen ott minden gyűlésen, s közvetítsen köztünk és a réteg között. Közös mise: Havonta egy. Énekzene: minden közös programon legyen ének, legalább is ahová való, s legyen hangszer is. »Timur«: Valahol mindig lehet valamit segíteni (költöztetés, öregek ápolása, szénrakás). A felelős keressen munkát és szervezze meg, hogy legyen ember is, aki elvégezze. Csináljunk valami kézzel foghatót is. Pénztáros: Jó, ha van közös pénzünk. Akármire használhatjuk. Adjunk rendszeresen a közösbe, legalább is, aki megteheti. Bulik: Ebből is kell legalább négy. A külkapcsolatokkal is közölni kell időben. Ünnepségek: A felelős tudjon a név- és születésnapokról, házassági évfordulókról, ezüstmisékről. A lényeg, hogy évente legalább egyszer legyen mindenki feldobva. Napló író: Minden közös dolognak legyen maradandó nyoma, mégpedig írásban. Nagyobb időszakokat külön is kell értékelni. Távoli barátok: havonta egy vagy két ember menjen külföldre, hogy érezzék a kintiek, hogy számítunk rájuk és segítjük őket. Fogadónap: Mindenkinek lehetne, amikor bárki felkeresheti bármivel kapcsolatban, akár csak egy beszélgetésre. Közmunka: a nagyközösségben is vállalhatnánk munkát pl. sátorvarrás. Saját napló: Mindenki írhatna rendszeresen a közösséggel való viszonyáról, sikereiről, kudarcairól. Őrzőangyal: Esetleg havonkénti váltással sorshúzással választhatnánk magunknak egy-egy embert, akire kicsit jobban odafigyelnénk, mint a többiekre.”

10.15 Az összejövetelek a legtöbb esetben esti órákra szervezett 2—4 órás együttlétek. Az esetek nagyobb részében a közös étkezés (több helyen agapénak, vagyis szeretetlakomának nevezik) szerves része az együttlétnek, sok helyütt megtervezett, kötött téma áll az összejövetel középpontjában. A közösségek többségében ima vezet be, fejezi be vagy keretezi az összejövetelt. Az imát és a témát a legtöbb esetben beszélgetés és hirde-

tések, szervezés egészítik ki. Játék, ünneplés, mise, munka, életük eseményeinek elmélés, elmélkedés a további gyakori programjai az összejöveteleknek. Az ima egy Mia-tyántól kezdve az énekelt zsolozsmáig sokféle lehet. Néhány kisközösségben (elsősorban a karizmatikusoknál) az „egész estét betöltő” ima sem ritka.

Eléggye gyakori a spontán ima, akár kérés, akár hálaadás formájában. Itt-ott (nem túl sok helyütt) a közösség saját imái is elhangzanak. Több helyütt szokás a körima (amikor körbejár egy Biblia vagy egy kereszt, s ki-ki kezében tartva hangosan vagy csendesén imádkozik). Az imát Biblia-olvasás helyettesítheti vagy folytathatja. A közösségek felében ez fontos része a programnak, s a felolvasást elmélkedés, megbeszélés is követi.

A megbeszélendő téma sok helyütt egyben fő része is az összejövetelnek. Lehet tervezett, a házigazda által „elővezetett”, a helyszínen eldöntött. Exponálása történhet (a legtöbbször) kiselőadás formájában, de egy-két kérdés feltevésével, vagy egy „saját probléma” felvázolásával is. Kezdeményezheti a kisközösség vezetője, maga a közösség vagy annak egy-egy tagja, valamint a mozgalom vagy a hálózat is. A mozgalom vagy hálózat ajánlotta témák (és módszerek) a legtöbb esetben csak választható lehetőségek, de előfordul a gyengéd nyomás is.

A kisközösségek egyharmadában — a Bokor-közösségek felében — **állandó szerkezete** van az összejöveteleknek kétötödében — a Bokor-közösségek felében — **többféle állandó szerkezetű** összejövetel váltja egymást, egyötödében — a regnumi és a független közösségek kétötödében — nincsen állandó szerkezet, sok a **rögtönzés**.

Az összejövetelek leggyakoribb **tevékenységfajtái a következők: kötött témák (előadások), kötetlen beszélgetés, ima** (a közösségek felében), *ima saját szavaikkal is*, *Biblia olvasás és magyarázat* (a közösségek egyharmadában), *beszámoló életük eseményeiről* (a közösségek ötödében), *zsolozsma*, *Biblia olvasás* (magyarázat nélkül), *komolyabb étkezés, szervezés és program-megbeszélés, elmélkedés* (a közösségek egytizedében).

A kötött ima, valamint a Biblia olvasás és magyarázat esetében nincsenek lényeges eltérések a négy típushoz tartozó közösségek között. A **saját szavakkal elmondott ima** a Bokor-, a zsolozsma a regnumi, a **kötött témák** a Bokor- és a független, a **kötetlen témák** a regnumi, a komolyabb **étkezés** a Bokor-, a **játék** a regnumi és a független, az **elmélkedés** pedig a Bokor-közösségekben a leggyakoribb. Az összejövetelek szerkezete jobban hasonlít egymásra, mint a tevékenység-szerkezet.

A Regnum Marianum és egy vele rokon szellemű hálózat közösségei számára egy teológus-filozófus-szociológus-pszichológus-zenész-irodalmár összetételű munkacsoport négy-öt éven keresztül segédanyagokat dolgozott ki az összejövetelekre. Ezek egyik sorozata három részből állt: 1. a téma teológiai és filozófiai megalapozása; 2. szociológiai, pszichológiai és pedagógiai megközelítése elsősorban gyakorlatok, esetelemzések feladatok és játékok formájában; 3. bevezetésül vagy lezárásként a témához kapcsolódó zoltár elmélkedő feldolgozása. „Az egyház bűnbocsájtó hatalma és a bűnbánat gyakorlata” című témához kapcsolódó vitakérdések között ilyenek szerepelnek: Lehet-e egy közösség bűnös? Van-e bűnös nép? Feltétele vagy velejárója-e a bűnbánatnak a szegény? Van-e templomban elkövetett bűn? Számonkérheti-e a gyülekezet a pap mulasztásait? Gyógyíthatunk-e nyitottságunkkal? Meddig menjünk el a nyitottságban? Tárjuk-e fel saját gyengéinket, amikor mások kitárulkoznak előttünk? A négy szemközti megbeszélések a célravezetők vagy a közösség előttiek? Néhány példa a játékokból és a gyakorlatokból:

— Mit szégyellek?

- szégyellem, hogy sokat beszélnek rólam
- szégyellem, hogy elkövettem ezt a bűnt
- szégyellem, hogy elvesztettem ezt a versenyt
- szégyellem, hogy nem tudtam megvigasztalni
- szégyellem, hogy nekem ez jobban megy, mint a többieknek.

Miben különböznek, miben hasonlítanak egymásra (melyik melyikre) ezek az érzések?

— Ha elfogadható „A bűnt kell elutasítani, a bűnöst szeretni kell” elv, mi a helyzet a büntetéssel? Lehet-e szeretettel büntetni?

— Lehet-e igazam egy olyan ügyben, amelyben én is vétkeztem? Vizsgáljunk felül néhány olyan esetet, amikor kijelentettem: „De azért igazam van!”, „De azért nekem van igazam!”

— Mikor jó a bűnbánat?

- ha ki merem mondani, hogy rossz vagyok?
- ha nagyon pontosan körülhatárolom, hogy miben vagyok hibás miben nem?
- ha a mentségeimet is hangsúlyozom?
- ha a biztonság kedvéért többet is megbánok?
- ha alaposan gyanúsítom magam?
- ha egy kicsit meg is utálok magamat?
- ha más előtt is ki merem mondani bűnösségem?
- ha egyben önismeretemet is gyarapítom?

— Milyen típusú gyóntatót szeretnél: jóbarát, atya, pszichológus, tanító, bíró, ördögűző?

— „Kérkedik éretlen kincsével az iskolagyermek, míg a teljeseszű bölcs megalázza magát”, írja Verseghy Ferenc. Hogyan alázhatja meg magát a teljeseszű bölcs? Meg is alázodik ilyenkor?

— „Csak az zavar a semmiben, miért nincs bűnöm, ha van”, írja József Attila. Mitől érezzük, hogy van is bűnünk, meg nincs is? Mi válthat ki ál- vagy való bűntudatot? Lehet-e visszaélni a bűntudat-keltéssel?

— Milyen előnyei és hátrányai vannak az „attól függ” etikának?

— Bungalow atya négy gyónójának a következő elégtételeket szabta ki:

— Nézze meg kétszer a Ne hagyd abba, Pitkin című filmet (aki nem ismerné: egy habkönnyű filmvígjáték)

— írja le ötvenszer: ne bántsd a kisebbet!

— Tekintse meg a következő napfelkeltét!

— Nézze meg Bergman Csend című filmjét! Miféle bűnöket követhettek el azok, akik ezeket a feladatokat kapták?

Ilyen és ehhez hasonló — esetenként 15–20 féle — „gyakorlatot” kínált a segédanyag a következő témakörökben: munka és hivatás, szerelem és szexualitás, előítélet, engedelmesség és erőszak, az ember mint személy, meghatározottság és szabadság. Ezeknek a segédanyagoknak az igényessége és ötletessége csak a legszínvonalasabb olvasótábori módszertani apparátusokhoz mérhetők.

Egy másik fajta sorozat, egy négy évre szóló program ötféle változatban, öt féle korcsoport részére készült el: általános alsósok és felsősök, középiskolások, ifjak, házas felnőttek számára. A középiskolásoknak kínált változat (rövidítve): I. év 1. a személyiség (ideális személyiség, pszichológiai személyiség, adottságaink, környezeti hatások, isteni kegyelem, biológiai érettség, akarat szabadsága)

2. Mire képes az érett személyiség?
3. Mire a kreativitás? (az esztétikai önnevelés)
4. Igényesség irodalomban
5. Igényesség a zenében, a képzőművészetben

II. év

6. Az emberi cselekvés tudománya az etika
7. Mi a szabad akarat?
8. A determinizmus mint a szabad akarat hiánya
9. A szabad akarat létezése
10. Akarati működésünket befolyásoló tényezők
Minden egyes téma történelmi és irodalmi példákat igényel!

III. év

11. Az erkölcsi érettség
12. Az erkölcsi élet és annak szintjei
13. Az erkölcsi érettség fokozatai
14. A vallás szerepe az erkölcsben
15. Erkölcsi visszahanyatlás

IV. év

16. Védekezési mechanizmusok
17. Szolgálat és szakképzettség
18. A tulajdon
19. Élet és halál (öngyilkosság, euthanazia, nemiség és istenkép)

A program szakszerű önismereti kurzusokéval mérhető össze. Ennek a programnak kiegészítő programjai között egy zenei, egy képzőművészeti-építészeti, egy irodalmi és egy környezetvédelmi program szerepel, ugyancsak öt korcsoportnak megfelelő változatokban. (A roppant szellemes és igényes zenei programot akadémiai intézetben dolgozó zenetudós készítette.) Ezek a programok nemcsak fakultatívak, hanem még alternatívák is. A programokat felhasználó csoportok vezetői és animátorai a programok összeállítóival konzultálhatnak és részt vehetnek azokon a vezetőképzőzőkön, amelyek ezeknek a programoknak a megvalósításához is segítséget adhatnak.

10.16 A téma exponálását a legtöbb esetben **megbeszélés, vita** követi. Egyes közösségekben (elsősorban a Bokorban) körbeadják a szót, hogy lehetőleg mindenki hallassa véleményét. Összegzés nem mindenhol és mindenkor történik. Általában a kiselőadás-megbeszélés modell dominál, de a kisközösségek negyedében-ötödében a beszélgetés uralkodik. A kisközösségek ötödében-hatodában az előadásokat elsősorban a vendégekre bízák.

Fő program lehet a **meditáció**. Ez sok esetben az ima és a művészet határterülete (összeállítás irodalmi művekből, dia-meditáció, zenés összeállítás).

Az **étkezés** az egyszerű zsíroskenyér—tea összeállítástól a bőséges lakomáig terjedhet. A vendéglátók versengése eléggé ritka, általában egyszerű a kínálat, legfeljebb a kisközösség ünnepein kerül sütemény és bor az asztalra.

A **beszélgetés** nemcsak módszer, hanem fő tevékenység is. Ideje általában a gyülekezés, az étkezés és az összejövetelek vége.

A **hirdetéseken és beszámolóknak** a mozgalom és a hálózat hírei, a közösség által szervezett programok meghirdetése, valamint a tagok által fontosnak tartott hírek, események bejelentése, sok helyütt pedig kulturális ajánlat, folyóiratszemle és útibeszámoló szerepelhet.

Ügyes-bajos dolgaik: előhozása és megbeszélése lehet a társasági élet (pletyka) része, de előléphet fő témává, megbeszélendő vagy megoldandó problémává (főleg a családok közösségeiben).

Az **ünneplés** a közösségek legalább harmadában eléggé rendszeres esemény: a születés- és névnapok megünneplése, rutinosan vagy egyéni módon.

A **játék** eléggé ritka. A regnumi közösségekben a leggyakoribb, de itt is elsősorban a kamaszok és a fiatalok közösségeiben. (A regnumi vezetőképzőn a játék fontos tárgy, vizsga is van belőle. „A korhoz és életállapothoz igazítva a játék az, ami igen fontos területként művelendő, hisz ez vet alapot minden felszabadult emberi kapcsolatnak, és segít eljutni a hiteles és kiteljesedést nyújtó ünnephez”, írja a Regnum Marianum egyik vezetője. A regnumi kisközösségvezetők munkáját játékkönyv is segíti. Feszültséget oldó, pihentető, közösséget erősítő, kreatív és komoly szellemi erőfeszítést kívánó játékok egyaránt előfordulnak. Néhány kisközösségben fontos szerepet játszik az éneklés, nem csupán a kisközösségi liturgia részeként, hanem maguk örömeire és szórakoztatására is, vagy éppen művészi érték létrehozása céljával.

Ahhoz képest, hogy kisközösségekről van szó, eléggé ritkák a **tagok saját életéről szóló beszámolók**, a „kivel, mi történt” körbekérdezése, ami arra utal, hogy a kisközösségek jelentős részében nem eléggé személyesek még a kapcsolatok, hogy még messze vannak az életközösség stádiumától.

10.17 A leggyakoribb a témakörök a következők: *hit és élet* (a közösségek kétharmadában), a *Biblia, erkölcs és értékek* (a közösségek harmadában), *lelki élet és vallásosság* (a közösségek negyedében), *család és nevelés, párkapcsolat, egyház* (a közösségek ötödében), *egyéb teológiai kérdések, politika, művészet* (a közösségek legalább egytizedében).

A **hit és élet** témakör aránya és dominanciája a közösségek mind a négy vizsgált típusában nagyon hasonló. Az **erkölcs és értékek** a regnumi, a **lelki élet és vallásosság** a független, a **Biblia** a Bokor-, az **egyház** a független, az **egyéb teológiai kérdések** a Bokor-, a **művészet**, a **természet** és a **társadalom** a független, a **politika** a regnumi, a **család és nevelés** téma a Bokor-, a **párkapcsolat** a plébániai közösségekben fordul elő legtöbbször.

A **plébániai közösségek** domináns témája a hit és élet, a szubdomináns témák pedig az erkölcs és értékek, a család és nevelés, valamint a Biblia. A **regnumi közösségekben** szintén a hit és élet a domináns téma, itt viszont az erkölcs és értékek mellett a lelki élet és vallásosság, valamint a politika a további leggyakoribbak. A **Bokor-beli közösségekben** a hit és élet mellett a Biblia a domináns téma, a szubdomináns pedig a család és nevelés, valamint egyéb teológiai kérdések. A **független közösségekben** szintén a hit és élet a domináns téma, a szubdomináns pedig a Biblia, az egyház, valamint a lelki élet és vallásosság.

A **spirituális és a teológiai témák** aránya valamivel nagyobb, mint a **mindennapi élettel kapcsolatos témáké**, ezekhez képest jóval kisebb a **tudomány, művészet és társadalom** kérdéseivel foglalkozó témák aránya. Már nincsenek igazán nagy eltérések, az első téma-blokk aránya a Bokor-beli, a másodiké a regnumi, a harmadiké pedig a független és a regnumi közösségek körében a legnagyobb.

A **hit és élet** és az **erkölcs és értékek** témakörben a leggyakoribb témák (az előfordulás sorrendjében) a bűn, a felebaráti szeretet, az erőszakmentesség, a keresztyén ember a munkahelyén, szentté válás, szenvedés, szegénység, alázat, abortusz, testi-lelki egészség, halál, nudizmus, keresztyén hivatások, orvos-etika, felelős kritika, aszkézis, helyes

önszeretet, közömbösség, tudatosság, félelem és szeretet, vagyonszövetség, keresztény vállalkozások, fogyasztói attitűd, hivatás és munka, kockázat és biztonság. Jól érzékelhető, hogy eléggé gyakori a húsba-vérbe vágó aktuális kérdés.

A lelki élet és a vallásosság témakörben a leggyakoribb kérdések: az ima, a vallásosság alakulása Magyarországon, Mária, misszió, kísértés, hit, misztika, tanúságtétel, a taizei lelkület, a görögkeleti vallásosság, kisegyházak, szerzetesség, gyónás, mise, keresztény misztika, Mócsy atya lelkisége, böjt, lelkiismeret.

Az egyház témakörben elsősorban a katolikus egyházról esik szó, (szinte egyetlen kivétel az egyháztörténeti témák). Ez egyébként a leggyakoribb téma. A többi pedig: egyházhűség és előítéletmentesség, egyházjog, a Mindszenty-ügy, a tanítóhivatal, egyházi hivatal és lelkiismeret, a pápa a családról, egyházi sajtó, az egyházközség, karitás, szentek, ifjúság és egyház, zsinat. Eléggé ritka az ökumené, az egyház és az állam kapcsolata, az egyházi vezetés és a kisközösségek kapcsolata témakörök, s nem sok szó esik a II. Vatikáni Zsinatról.

A művészetek témakörben a zenei témák vezetnek (Bartók, Kodály, a gregorián, népdal), második helyen áll az irodalom (Janus Pannonius, T. Mann, Balassi), a harmadik helyen pedig a képzőművészet (gótikus építészet, Borsos, a Keresztény Múzeum). Téma volt még az antik görögség és a művészi kreativitás is. Még az összejöveteleken sem merül ki ezzel a művészetek szerepe, hiszen zenés és irodalmi összeállítások és meditációk formájában ha nem is túl gyakran, de alkalmanként azért jelen van. Mindezzel együtt az előbbi három témakörhöz képest a művészetek témái a leginkább esetlegesek. Ebben a tekintetben rendhagyónak tekinthetők az *Ami értékes és szép* című fejezetben szereplő közösségek.

Egy 20–30 éves fiatalokból álló budapesti karizmatikus közösség tagjai így válaszoltak a „*Hogyan alakult viszonyotok a művészetekhez?*” kérdésre: „*Nem változott*”, „*A közösség egészében hiányzik az erősebb fogékonyság a művészetek iránt*”, „*A közösségbe belépésem előtti erőteljes kulturális életem lecsendesedett*”, „*Bizonytalanság van bennem a kulturális események jelentőségének megítélésében*”, „*Jobban felismerem, mi a giccs*”, „*Segített az egyházi zene és az éneklés szépségének felismerésében*”, „*Azóta próbálom a humán értékek mellett a keresztény értékeket is felismerni*”, „*Rájöttem, hogy az igazi művészet Istentől van, és ez nagyobb adomány bármely tudományos vagy érzelmi szintézisnél*”, „*A Jenő-dalokkal szemben megerősödött bennem a gregorián és a régi magyar liturgikus zene iránti vonzalom.*”

Egyes kisközösségekben a tudomány és a művészet kifejezetten másodlagos érték, illusztráció. Elsősorban a karizmatikus, az imádságos irányba elmozduló kisközösségek-nél tapasztalható ez. Egy másik ok az lehet, hogy jó néhány kisközösségben a műszaki és természettudományi diplomások vannak túlsúlyban és a kisközösségek világi vezetői között is. A harmadik ok: a praktikus kérdések (család, gyereknevelés) előtérbe kerülése. A mozgalmak között leginkább a Regnum az, amelynek értékrendszerében a kultúra nem szolgálóleánya a lelkiségnek, hanem „társértéke”.

A teológiai témák (átfedve az egyház, a lelki élet és a filozófia témáival) jóval szélesebb kört ölelnek fel, mint a művészetek: felszabadítás az egyházatyák teológiája, a Tízparancsolat, Isten léte, Szentháromság, Jézus Krisztus, feltámadás, szentségek, kárhozat.

A **család** témakörben általában a gyereknevelés a leggyakoribb téma, szerepelt még a verés, az elszakadás a szülőktől és a pápa családdal kapcsolatos tanítása.

A **párkapcsolat** témakörben a szerelem, a szexualitás és a házastársi kapcsolat a leggyakoribb témák. A társadalmi kérdések között a kereszténység és a társadalom viszonya, a hatalomhoz való viszony, a humán reform, a szociológia, a politika, a fiatalok helyzete, a béke, a nacionalizmus, a kereszténység viszonya a forradalomhoz, a kereszténység és kultúra kapcsolata, a kisebbségi kérdés és a női emancipáció szerepeltek.

A **történelem** témakörben (az egyház témakörben szereplő egyháztörténeten kívül) a kereszténység és kultúra viszonyának alakulása, a magyarság, a finnugor eredet, az amerikai magyarok, az antiszemitizmus, Széchenyi és a „milyen volt szüleink gyermek-kora?” téma fordult elő.

A **kisközösséggel** kapcsolatosan a kisközösség szociológiai és lélektani megközelítése, az egyéni és csoport-elkötelezettség viszonya, a szerepek a kisközösségben és a Vanier-könyv szerepelt.

A **filozófia** keretében a filozófiai antropológia, Hamvas Béla, a szabadság, a halál, az öröm és a boldogság fordult elő.

A **lélektan** esetében az előítélet, a kreativitás, a kisközösség, a szerepek és az önismeret bukkant fel.

A **természettudomány** témakörben pedig a fizikai világkép, a természetkép és a világkép viszonya, a természettudomány és a vallás viszonya.

11.

Előadók, vendégek

11.1. A gyakori **vendég** egyaránt árulkodhat a koncepció és az identitás hiányáról és a közösség nyitottságáról. A vendég szerepe elsősorban az előadás, másodsorban a tanúságtétel, a tanácsadás és az ismerkedés. Előfordul, hogy egy vendégből visszatérő vendég, afféle tiszteletbeli tag lesz. Szerepelhet (nem túl gyakran) a vendégek között egy másik kisközösség, vagy annak képviselője. Egyes közösségekben a vendég belső körbeli (a mozgalomhoz tartozó). Vannak olyan közösségek, ahol csak keresztény körből hívnak vendéget, s akadnak olyanok is, akik tágra nyitják kapuikat. (A Miklós atya hálózatahoz tartozó akkor még középiskolás közösség több alkalommal hívott meg ateista osztálytársakat, hogy kérdéseket tegyenek fel nekik.)

A vizsgált közösségek negyedében sohasem, felében nagyon ritkán, negyedében eléggé gyakori a **vendég**. (A regnumi közösségekben fordul elő legtöbbször.) A vendégek kétötöde pap, negyede világi „lelki ember”, ötöde más kisközösség képviselője, hatoda tudós, hetede a mozgalom (amelyikhez a közösség tartozik) képviselője. A civilek aránya a független közösségekben a legnagyobb (48%), a más közösségekből érkezőké pedig a mozgalmakhoz tartozó közösségekben.

A közösségek egyharmadának csak **körön belüli** (mozgalom, hálózat) vendége van, és a kisközösségeknek mindössze egy tizede fogad nem vallásos vendéget. Ez utóbbiak esetében a független közösségek képeznek leginkább kivételt a maguk egyharmadával.

A vizsgált közösségekben a vendég kétötöde egyházi, háromötöde világi személy. A **klerikusok** között az irányzathoz tartozó papok, más kisközösségi irányzatok klerikus képviselői, szerzetesek és szerzetesnők (köztük egy alkalommal egy rendfőnök is), kül-

földi papok és szerzetesek, teológusok szerepelnek. (Néhány gyakrabban felbukkanó arc: Farkas István, Jelenits István piaristák, Sulyok Elemér, Pintér Ambrus, Jáki Teodóz, Krozenszky Richárd bencések, Barsi Balázs ferences, Turay Alfréd, Nyíri Tamás, Muntág Andor, Fila Béla, Takács József teológusok, Balázs Béla és a lelki élet mesterei: Halász Piusz, Marik Tamás.)

A világiak kétharmada szakember és tudós. (Néhány gyakoribb vendég: Tomka Miklós, Vekerdy Tamás, Endreffy Zoltán, Szendrey Janka, Makkai László, Kamarás István, Ferencz Csaba, Deme Tamás.) Egyharmaduk művész: muzeológus, népdalénekes, orgonaművész, színész, kamaramuzsikus. (Köztük olyan nevek és egyéniségek is, mint Somogyi Győző, Kecskés András, Szokolay Sándor.) Rajtuk kívül még felbukkant öttusázó (Balczó András), újságíró (egyházi lapnál), pályamódosító pap, s pályájukról vagy gyermekkorukról mesélő szülők.

A vendégek 15 százaléka más felekezetű: protestáns lelkészek, református kisközösség, katolikus teológusok és szerzetesek (evangélikusoknál), illetve más felekezetű szakemberek. Más felekezetű vendég csak minden nyolcadik-kilencedik kisközösségben fordul elő, s még ott sem gyakran, ahol más felekezetű tagok is vannak.

11.2. Az előadók a vizsgált közösségek negyedében legtöbbször vagy kizárólag a közösség vezetője. Hasonló arányban szerepelnek a közösség erre alkalmas tagjai. A közösségek ötödében a közösség minden tagja volt már előadó. Ebben a tekintetben a tagság aktivitása a Bokor-közösségekben a legmagasabb, a regnumi közösségekben a legalacsonyabb.

A vendégek leggyakrabban a következő témakörökben tartanak előadást: hit és élet, erkölcs és értékek, Biblia.

12

Dinamika

12.1. A vallási kisközösségre szinte ugyanaz érvényes, mint amit a szociálpszichológia a kiscsoportról megállapít: kölcsönhatások, tevékenységek és kooperációk csomópontja (Pataki Ferenc); az ember szocializálódásának színtere (C. Cooley); társadalmi alakzat, mert a tagokat cselekvési indítékok tartják össze, szervezett intézmény keretei között jönnek létre spontán kezdeményezésre, nem kapcsolódik szervezeten a makroszociális társadalomhoz, kiesik a makroszociális intézményrendszerhez fűződő jogrendszerből, fejlődése az intézményes lét felé mutat (Mérei Ferenc); közös cél, együttes motívum a tagok differenciált hatása egymásra, a csoport strukturálódik, rangsor alakul ki, csoportnormák alakulnak ki, saját értékrendszer, szokások, rítusok (M. Sherif).

A bázisközösség-jellegű vallási kisközösségek szemben a közös tevékenységre és érdeklődésre alapozott közösségekkel értékrend-alapú (világnézeti jellegű), a hogyanra választ adó kisközösségekkel szemben a miértre választ adó kisközösségeknek tekinthetők. Pontosabban: elsősorban értékrend-alapú és miértre választ adó közösségek, hiszen rájuk is többé-kevésbé jellemző a közös tevékenység és érdeklődés.

12.2. A vezetés tekintetében a vizsgált közösségekben következő kép alakul ki: a csoportot létrehívó személy a vezető a közösségek harmadában, időszakra választott

vezetője van a közösségek ötödének, nincs vezetője a közösségek ötödének, választott vezetője van a közösségek ötödének, a mozgalom által kijelölt személy a vezető a közösségek nyolcadában.

A vezető a közösségek felében világi férfi, negyedében klerikus, nyolcadában világi nő, hatodában először pap, azután világi személy. A vezetők kétötöde 4—9 évvel idősebb a tagoknál, negyede legalább 10 évvel idősebb, harmada egykorú a tagokkal. A világi vezetők vezető harmada humán diplomás, negyede mérnök, hatoda matematikus és számítástechnikus, a tizede pedagógus és természettudománnyal foglalkozó. A diploma nélküliek aránya 5 százalék alatt van. Ha a pedagógusokat is természettudományos és humán szakosokra különítjük el, megállapítható, hogy a világi vezetők nagyobb része „reáldiplomás”.

A vezető nélküli közösségek aránya a regnumi és a független közösségekben, a választott vezetők aránya pedig a Bokor-közösségekben a legmagasabb. A kortárs vezetők aránya a regnumi közösségekben a legnagyobb.

A hétéves működés után megszűnő regnumi csoport (20—30 évesek) válságának egyik legfőbb oka éppen a megfelelő vezető hiánya volt, három vezetőjük eltávozása után árvának érezték magukat.

A 40—50 évesekből álló, már 11 éve működő regnumi csoport „leszálló ága” (a kilencedik évtől) éppen az animátor szerepet elvállaló papjuk távozása után kezdődött. A valaha (kamasz- és ifjúkorában) kisközösségeket vezető tag börtönbüntetése óta visszahúzódott.

A tíz éve működő, s két éve (a pap áthelyezése miatt) vezető nélkül maradt (25—30 éves házaspárokból álló) közösség „vezető nélküli önműködéssel” próbálkozik. Mint tanácsadó és referencia-személy rendelkezésükre áll egykori vezetőjük. Rá is szorulnak.

Egy két éve alakult, 18—20 évesekből álló független közösség „vezetői” mindig mások: az összejövetelek szervezői.

A 11 éve működő, de évek óta válságban lévő 45—60 évesekből álló, csak havonta találkozó plébániai közösségnek nincsen vezetője, de mint „fő-fő tekintély” állandóan jelen van a plébános.

A 20 éve működő igen stabil regnumi közösségnek csak formális vezetője van, aki inkább csak összekötő a mozgalom „csúcsszervei” felé. Tagja, de nem vezetője (még csak nem is egyetlen vezéregyénisége) ennek a közösségnek a Regnum egyik világi vezetője, aki biztonságot ad nekik.

A 3 éve működő, 20—30 éves házaspárokból álló független kisközösségnek sincsen vezetője, van azonban két házaspár, akik „jobban szívükön viselik a közösség sorsát”, mint a többiek. (Ennek a kisközösségnek a tagjai szeretnének résztvenni egymás életében.)

A vizsgált közösségek között kettő olyan akadt, amelyet ketten vezetnek, de több hasonlóról tudok még. A vizsgált közösségek között is volt néhány, amely története során ebbe a kategóriába tartozott. Elégé általános, hogy a gyerek-közösségeket ketten vezetik.

A mindenkori káplán és egy-két törzstag vezette több mint egy évtizeden keresztül a kisvárosi plébániai közösséget, amely jelenleg — az immár káplán nélkül működő plébánián — „önszervező közösséggé” nőtte ki magát.

Mihály atya hálózatához tartozó, hét éve működő, 18—22 évesekből álló közösséget egy jegyes-, majd házaspár vezet.

Az egyik dél-dunántúli plébániai közösséget egy pap és egy hitoktatói tanfolyamot végzett fiú közösen vezetik. (Az előrelátó pap azért vette maga mellé vezetőtársul a fiatalembert, hogy elhelyezése esetén se maradjon árván a közösség.)

A már 12 éve működő, s most 18—20 évesekből álló regnumi csoportot három évig (koedukált korszakban) ketten vezetik: alapító vezetője (férfi) a fiú-, egy idősebb lány a lánycsoportot.

12.3. A vezetési stílus a vizsgált közösségek háromnegyedében demokratikus, s csak tizedében tekintélyelvű, a többiben ezek ötvözete. A kifejezetten tekintélyelvű vezetés csupán a plébániai közösségekben fordul elő, ahol a vezetők többsége pap. A demokratikus vezetés a független közösségek körében a legmagasabb s a plébániai közösségek körében a legalacsonyabb arányú.

Pap vezetőjük hat évig vitt egy regnumi közösséget, 15—16 éves koruktól. A közösség vezetőjük távozása után hamarosan feloszlott. Ennek oka elsősorban önállótlan-ságuk volt. A tagok tehetséges, következetes, lendületes, de kemény embernek látták vezetőjüket. A fiúk szenvedtek tőle többet. Munkájának eredménye sokkal inkább egyéni életük alakulásában, egyéniségük felvállalásában mutatkozik meg, mint a közösség felépítésében.

Pál mérnök-könyvtáros, 12 éve vezet a ma 18—20 évesek regnumi közösségét. Négy tagjának lelki vezetője. Önmagát „*autoriter-demokratikus*” vezetőnek tartja. Fő törekvése, hogy „emberi kapcsolatok épüljenek ki a közösségben”. Az idősebb báty szerepét vállalta fel, „*ifi-vezetőt*” is választatott a tagsággal, hogy demokratizálódjon, önállósodjon a közösség. Elismeri, hogy az önállóságra nevelés nem tartozik erősségei közé.

Lóránt atya több közösséget vezet egy járszági faluban Sülysápon. Igen magas mércét állít: radikálisan keresztény életvitelt. Sokat követel, önmagától legtöbbet. Állandó ütközésben, vitában áll övéivel, amelyek olykor jól sikerült kompromisszumokkal oldódnak meg.

Elemér atya egy szegedi plébániai közösség vezetője, amelynek tagjai egyetemi hallgatók. 46 éves, bölcsesség és kemény akarat, igényesség és irgalmasság, józan-ság és nyitottság jellemző rá a közösség tagjai szerint. Érzi, hogy a fiatalok nagy részére nyomasztóan is hat személyisége súlya, s próbálja magát visszafogni. Modora csipkelődő, néha érdes, személyes dolgaiban zárkózott. Ez — hiába tűri az ellenvéleményeket, hiába bátorítja a gátlásokat — nehezíti a kommunikációt. Kinga 31 éves zenész, 8 éve vezet már 6 éve a Bokorhoz tartozó közösséget. Az első időben tekintélyelvű, szigorú karmesterként, később demokratikusabb módszerekkel vezet az életközösség irányába fejlődő közösséget.

Egy közép-dunántúli megyeszékhely Bokor-közösségének vezetőjét így jellemzik már nyolcadik éve tagjai: „*Először abszolút tekintély volt, ma már csupán kiemelkedő tag, először atyai, ma már inkább baráti kapcsolatban van velünk.*”

Mihály atya hálózatának egyik közösségében a példaképnek tekintett jegyes- majd házaspár vezetők az eltelt 7 év során egyre inkább egyenrangú társakká válnak. Frici a rangidős (de csak három-tíz évvel idősebb a többiek-nél) a Mihály atya hálózatához tartozó csoportban. Ő a legcsöndesebb, a legkövetkezetesebb, a legnagyobb tekintélyű. Az ő lakása ad otthont az összejövetelnek. (Egyébként nála lak-

nak az éppen lakás nélkül lévők.) Ha vendég érkezik a közösségbe, ő teljesen háttérbe húzódik.

Gyuri 3—4 évvel idősebb, mint tagjai. Melegszívű, játékos. Engedékenysége nem mindenki örül. Még eléggé bizonytalan a szerepében. Három éve vezeti Mihály atya hálózatának egyetemistákból álló közösségét.

A magát „önigazgatónak” nevező (fiatal diplomásokból álló) Bokor közösség nem kinyilvánított, de hallgatólagosan vezetője Mátyás, aki személyisége, egyházi-teológiai kulturáltsága és (a keresztény életmódról alkotott) határozott koncepciója miatt került ebbe a szerepbe. Több tagnak ő a lelki vezetője.

Ádám atya és a hitoktatási tanfolyamra is járó agrármérnök Zsolt vezetik az egyik dél-dunántúli megyeszékhelyen működő plébániai közösséget, 4—5 igen aktív mozgató segítségével. „Az atya nagyon nagy szabadságot ad nekünk, olyan légkör alakult ki, amelyben a gátlásosak is megnyílnak” — mondják a tagok.

Ugyanott egy másik plébániai közösség tagjai hasonlókat mondanak: „Korlátlan szabadságunk volt, de nem tudtunk vele élni”, mondták a tagok, akiknek nagy része átszábult egy másik, vonzóbb plébániai közösséghez.

A már 20 éves regnumi házaspár közösségben a vezető csupán „kvázi vezető”, ahogy a közösség egyik oszlopos tagja nevezi. Feladata a szervezés és a csoport képviselete a mozgalomban. A csoport tagjainak 70 százaléka erős személyiség, az értelmiségiek és a diploma nélküliek igen harmonikus viszonyban vannak.

A demokratikus vezetésű csoportokban **bensőségesebb a légkör, de nem működnek hatékonyabban**, mint a tekintélyelvű-demokratikus vezetésű közösségek, s van közöttük három-négy stagnáló illetve leépülő közösség is. Úgy tűnik, a keresztény közösségben a tekintélyelvű vezetés kisebb károkkal és nagyobb előnyökkel jár mint másutt. Az általam vizsgált esetekben a) a tekintély mindig nagy formátumú személyiség tekintélye volt, b) hatalmát a működő szeretetelv ellensúlyozta, c) a tekintély nemcsak lenyűgözött, hanem úgy mozgatót, hogy a kreativitásnak is teret adott.

12.4. A vezetőn kívül is található **kiemelkedő tag** a közösségek legtöbbszörében, némelyikben több is. A *szervező* a közösségek felében, a *szolgáló* és a *kritikus* a közösségek harmadában, a *felelősséget érző* a közösségek ötödében, az *imádságos*, a *művész* és a *szellemes* (a „bohóc”) a közösségek egytizedében bukkan fel.

Összehasonlítási alap nélkül nehéz eldönteni, hogy sok vagy kevés ez a 250 kiemelkedő, a vizsgált közösségek több mint kétezer tagja közül. A „nincsen kiemelkedő közötünk” vélemény érzékeltethet egyfajta „testvériségen” alapuló értékrendet, de szűrkeséget vagy visszafogottságot (egy „a keresztény ember ne legyen sztárja közösségének” — szemléletet) is. Emlékezhetsz az olvasó arra, hogy a *Lélekkeresztységben* című fejezet karizmatikus közösségében hogyan látják a tagok a többiek szerepeit.

12.5. A vizsgált élő közösségek „*érettsége*” és „*életessége*” így fest: *formálódó, alakuló, összegyűrődő* a közösségek fele, *érett és dinamikus* az ötöde, stagnáló a hatoda, *felbomló* a tizede.

Az **érett és dinamikus** közösségek aránya a Bokor-beli közösségek körében a legmagasabb, és a regnumi közösségek között a legalacsonyabb. (Meg kell jegyezni, hogy ez a meglepően nagy különbség részben azzal magyarázható, hogy a vizsgált Bokor-közösségek között több a felnőtt közösség.) A **stagnáló és felbomló** közösségek aránya a plébániai közösségek között a legnagyobb, és a Bokor-közösségek körében a legkisebb.

A személyesség tekintetében eléggé nagyok az eltérések az élő közösségek között: *mindenkire kiterjedő személyesség* jellemzi a közösségek felét, *bensőséges mag, széles perem* a negyedét, *bensőséges klikkek* a tizedét.

A személytelen közösségek kivétel nélkül plébániaiak, a legbensőségebbek a Bokor-beli közösségek és a plébániaiakban a leggyakoribbak a **klikkek**.

A vizsgált közösségek kétötödében kevés az **alulról jövő** kezdeményezés. (Leginkább a pap-centrumú plébániai közösségekre, legkevésbé a Bokor-közösségekre jellemző ez.) Ennek is többféle oka van. Nemcsak a „parancsuralmi” rendszer, hanem a jól bejáratottság (a jól bevált formák) is.

Tartósan **peremhelyzetű** tag a vizsgált kisközösségek harmadrészában található (elsősorban plébániai közösségekben), ezek fele ki is vált a közösségekből. A többiek mint terheket hordozzák. Vannak köztük:

- eltérő társadalmi helyzetűek (diplomások és egyetemisták között autószerelő), eltérő értékrendűek (a tisztességes szegénységet felvállalók között gyarapodó-fogyasztó);
- közösségbe kényszerítettek (veretes katolikus család beiskolázza csemetéjét egy „neki való” kisközösségbe; s ebbe a kategóriába tartozik a faluról a budai kertvárosi plébániára kerülő káplán, aki a plébános megbízásából figyel);
- „nagyokosok”;
- deviánsok (egy-két esetben: alkoholisták, idegbeteg);
- más felekezetű illetve más vallással kacérkodó tagok (baptista szülők félig baptista, félig katolikus gyereke, a keleti misztika felé tájékozódó külföldi);
- elégedetlen, kritizáló tagok.

A leggyakoribb két típus: a mércét túl magasnak vagy túl alacsonynak találók. (Ezek egy része megtalálja helyét más, egyéniségüknek jobban megfelelő közösségben.) A tartósan peremhelyzetűek többsége „**halmozottan külföldi**”, többféle „furcsaságot” is képviselnek: például a megfigyelő státusú pap emellett még másfajta társadalmi rétegből származó és gátlásos is, a „nagyokos” egyben kötekedő is stb.

A nem peremhelyzetűek között is eléggé sokan akadnak, akik ragaszkodnak ugyan a közösséghez, amely fontos számukra, de kapcsolatukat személytelennek, nem igazán bensőségesnek élik meg. Minden harmadik közösségben akadnak többen is ilyenek (legkevésbé a karizmatikus és a Bokorhoz tartozó közösségekben). Akadnak persze olyanok is (majdnem ennyien), akik nem is akarják, vagy nem merik magukat „**belevetni a közösségbe**”, feloldódni benne, felvállalni a személyesebb kapcsolatokat. A közösségek nagyobb részében társaik megpróbálják bevonni őket a belső körbe, a többi közösségben nem veszik észre, hogy ők csak lazább szálakkal kapcsolódnak a közösségbe.

Egy 1985-ben alakult és a Bokor felé orientáló megyeszékhelyi közösség szociometrikus képe a következőképpen alakult: a közösséget öten alapították: Lilian, Zsigmond, Margit, Bertalan és Mátyás. Bertalan és Margit házaspár, Lilian és Zsigmond barátok, Bertalan szegedi ugyan, de 5–20 éves korában Pesten élt. Az X-i egyetemen filozófia-matematika szakos, meggyőződéses marxista, 25 éves korában megtér, s emiatt is el kell hagynia az egyetemet. Teológiát kezd tanulni, marginális értelmiségiként él, jelenleg plébániai alkalmazott. Margit felesége, óvónő, férje hatására tért meg. Zsigmond Pestről kerül X-re orvostanhallgatónak, ő szervezi meg Bertalannak a Lukács-kört 1985 februárjában (Lukács evangéliumának tanulmányozására), mely a közösség egyik előzménye. Lilian orvostanhallgató, Zsigmond barátnője, majd menyasszonya. A két pár a Lukács-körben találkozik. Mátyás is pesti, de a szegedi szeminárium növendéke volt, ahonnan, mint bulányistát

eltávolították. 85-ben Szegedre költözik (mint szabadfoglalkozású), hogy közelről szervezhesse azokat a közösségeket, amelyekkel kapcsolata volt. Bertalanéknál lakik, s a rokonszenv barátsággá válik. Zsigmondot és Liliant régebbiről ismeri, ők is tagjai voltak Mátyás bulányista közösségének. Lilian kijelentette, hogy nem kíván újra egy ilyen típusú közösségbe kerülni, mert nem érzi magát még eléggé felkészültnek. Nem mások vezetésére készült, hanem szeretne egy olyan közösségbe kerülni, ahol bensőséges kontaktusban lehet másokkal. Mátyás nem erőlteti a bulányista irányt, de nem tesz le arról, hogy létrehozzon egy bulányista közösséget is, vagy esetleg ezt a közösséget mégis eredeti elképzelése szerint formálja. Mátyás kezdettől fogva a közösség vezetőjének tekintette magát, s ennek megfelelően a közösséget, mint rügyecskét vette számításba, amelyből a Bokor egy hajtása fejlődhet, de a közösség deklaráltan nem Bokor-közösségnek indult. Ebben az időszakban a csoport szerkezete így fest: Mátyás kapcsolódik mindenkihez, a két nő társaikhoz és egymáshoz, Bertalan mindenkihez, Zsigmond csak Margithoz nem. Vezetésről még nem lehet beszélni. A három fiú nagyobb súllyal szerepelt a találkozón, de ekkor ez még nem elsöprő, s a találkozóknak ekkor még nincs olyan nagy szerepe életükben, mint később, mert ekkor még mindannyian résztvesznek egy nagyobb, lazább klubszerű összejövetelen is.

Két hónap leforgása alatt négy fővel gyarapodott a társaság. Edit (biológus hallgató, majd kutató), Mátyás révén került a közösségbe. Számára Mátyás abszolút tekintély. Zalán Zsigmond évfolyamtársa, de a Lukács-körbe Bertalan révén került be. A három férfi hatására tér meg, házigazdája lesz a klubszerű nagyobb körnek, mely a közösség missziós terepe lesz később.

Enikő fogtechnikus, Zalán barátnője. Viktória orvostanhallgató, a Lukács-körben is részt vesz. Lilian veti fel, hogy hívják meg. A közösség tehát 80 százalékkal gyarapodik, s mint vonzást kifejtő közösség manifesztálódik. A közösség vezéregyéniségei közül egyedül Mátyás gyakorol orientáló hatást. Edit csak Mátyáshoz kapcsolódik, Viktória csak Zsigmondhoz, Enikő barátján, Zalánon kívül Lilianhoz is. Mátyás és Edit viszonya nem szimmetrikus. Mátyás Zalánnal, Bertalannal és Liliannal van kapcsolatban. Bertalannak ebben a fázisban több kapcsolata van, mint Mátyásnak, ami azzal magyarázható, hogy a klubban ő a fő tekintély, s ez átszármazik közösségbeli pozíciójára is. Másrészt Mátyás radikalizmusát Editen kívül senki sem tudja még fenntartások nélkül elfogadni. Ebben a szakaszban Lilian és Zsigmond szakítanak, egy ideig felváltva járnak, kerülnek egymást, majd baráti kapcsolatra váltanak át. Lilian ettől kezdve erősen Mátyás irányába tájékozódott teológiai-lag, de még erős fenntartásai vannak. Lazul a kapcsolat Mátyás és Margit viszonylatában, mert Mátyás albérletet szerez, s elköltözik Bertalanéktól, s csak ritkán látogatja őket, s akkor is csak inkább Bertalannal teologizál. Amíg náluk lakott — mivel Margit gyesen volt — jószerével Mátyás volt Margit egyetlen kapcsolata a külvilággal. Egyre inkább a közösség lesz a referencia közeg (ahol a tagok Jézus útján való járásban segítik egymást). A közösség irányát tisztázó beszélgetésekben háttérbe szorulnak a lányok.

85 őszén két újabb taggal gyarapodik a közösség: Júliával, Zsigmond húgával (ő vegyészhallgató) és Ilonával, aki egyetemi hallgató korában Edit szobatársa volt, innen ismerte Mátyást, akit lelki vezetőjéül választott. A bulányista normák (adás, szegénység, erőszakmentesség) nem képeztek vita tárgyát, ami vitatott volt: mit is jelent a szegénység vagy az erőszakmentesség konkrétan.

A viták abban csúcsosodtak ki, hogy mi a hivatásuk, s ezekben a vitákban érlelődött

meg a közösség szellemisége, s alakult ki olyan szellemi és nyelvi közeg, mely a későbbiekben a közösség gondolkodásának kontextusait kijelölte. Ismét változott a szociometriai struktúra: Editen kívül most már Ilona és Lilian is kapcsolódik (aszimmetrikusan) Mátyáshoz (mint eszméinek hívei). Enikő pedig akkor kezd együtt járni Mátyással. Megerősödik Zalán pozíciója (mint a klub szellemi gondnokának), s mivel összeköltöznek, Mátyás, Zalán és Zsigmond kapcsolata is. (Ez a triumvirátus irányítja ezután a klubot.) Ebben az időszakban lazul meg Margit és a közösség kapcsolata, mert Margit jazzbalett órái ütköznek az összejövetel időpontjával, s az, hogy a tanfolyamot Margit a közösség elé helyezte, főbenjáró bűnnek számított a közösség értékrendjében. A közösség Bertalan is vétkesnek találta ebben, ő meg a közösséget abban, hogy Margitot tagjai magára hagyták. Mátyás és Enikő együttjárása, Margit elmaradása, noha nagyon érzékenyen érintette a közösséget, nem vezetett viszályhoz, meg személyeskedéshez sem, az úgy az egyéni érdekek és indulatok feletti entitássá alakult.

1985 adventjére esik az az identitás radikális megfogalmazása. A közösség (amelynek Margit már nem tagja) elfogadta Mátyás ultimátumát. Februárban két új taggal gyarapodnak, Palival (fizikus) és Pállal (történelem-földrajz szakos hallgató), akiket Mátyás hívott a közösségbe. Mátyás most már centrumba kerül, s sikerül elfogadtatnia, amit korábban nem, Bulányi György könyvét kezdik el tanulmányozni, vagyis a Bokor-mozgalom alapművét. Önkörén belül él a közösség, a találkozón kívüli közösségi lét nem tud kibontakozni, csupán a klub megy. Zsigmond és Lilian ugyan szakítanak, de mindketten részt vesznek a soron következő lelkipolyakoron. Zalán Mátyás és Enikő házasságkötése után kivált a közösségből, Zsigmond, Lilian és Viktória pedig Pestre kerültek gyakorlatra, s bár elvben a közösség tagjai maradtak, ennek alig van gyakorlatilag jelentősége. A közösség két új taggal gyarapodik: Kálmánnal, Ilona barátjával, s a közösség lelkészével Mihály atyáéval (aki ekkor került Szegedre egy távolabbi faluból). A közösség ezután rendre Mátyás új lakásában jön össze, s itt lesz a klub színhelye is. A közösség szociometriája ebben a fázisban, vagyis e sorok írása idején: Mátyáshoz kapcsolódik aszimmetrikusan Edit, Ilona, Pali, Pál és Júlia, szimmetrikusan Enikő, Bertalan és Mihály atya. Bertalannak rajta kívül még Mihály atyával és Pállal van szimmetrikus kapcsolata. Szimmetrikus kapcsolat van még Edit és Ilona, valamint Ilona és Enikő között. Úgy tűnik Mátyás szellemi monopolhelyzete és az egyszemélyű vezetés ebben a csoportban szükséges előfeltétele volt annak, hogy keresztény identitás megfogalmazódhasson. Ami problematikus: **ez az identitás meglehetősen absztrakt**. A közösség eléggé zárt kör, nincsenek élő kapcsolatai sem az egyházzal, egyházközséggel, sem a társadalommal. A közösséget a Bokorhoz is csak információs csatorna kapcsolja, közös tevékenysége még ezzel a mozgalommal sincsen. A közösség maga is jövője kulcskérdésének tekinti azt, **sikerül-e nyitnia, kialakít-e valamiféle kifelé irányuló aktivitást**. Befelé is absztrakt maradt az identitás, hiszen az eszmei összeérettséghez és elkötelezettséghez képest a tagok közötti kapcsolat eléggé szerény mértékű. A közösség hét tagja szerint fejlődött a közösség, de közülük három szerint csak az egymásra figyelésben, öten pedig kétféle nemmel válaszoltak: nem fejlődött, nem látszik. A kapcsolatháló a négy személy kiválása után igencsak ritkás szövésű. Hétköznapi létüket — három év elteltével — még nem hatja át a közösség. „*Képesek leszünk-e a másokban nemcsak a felismert igazságok melletti elköteleződés mértékét méricskélgni, hanem mást is észrevenni: esetleg a fel nem ismert szeretet fel nem ismertségéből adódó kétséget és magányt?*” — kérdezi Bertalan. (1)

12.5. A közösségek felében (csak a felében!) **mélyebb barátságok** alakultak ki (nem sorolom közéjük a már barátságban lévő alapító tagokat, s azokat sem, akik barátaikat behozták a közösségbe). Ezek jelentős részéből házasság lett. A vizsgált közösségek egynegyedében jött létre több házasság is. Ezek a házasságok eddig sikeresek, stabilak, boldogok.

A közösségek felében a közösség **szerkezetét** komoly mértékben megváltoztató mozgások jöttek létre. Különböző alcsoportok artikulálódtak, s gazdagították vagy gyengítették (átmenetileg vagy véglegesen) a közösséget: *az alapítók és az újak* a közösségek negyedében, *a központi mag és változó perem* ötödében, az „észelvűek” és *imádságosak* a nyolcadában, „*teológusok*” és „*laikusok, buzgók és lazák, családosok és önállók, férfiak és nők, idősebbek és fiatalabbak, képzetebbek és képzetlenebbek*.”

A **plébániai közösségeket** és a **független közösségeket** leginkább az alapítók és újak, valamint a központi mag és a változó perem ellentétek jellemzik, a **Bokor-beli közösségeket** a férfiak és a nők, a **regnumi közösségeket** az alapítók és újak, valamint a buzgók és lazák ellentéte.

Az egyik lehetséges kimenetele ezeknek a polarizációknak, hogy az alcsoport benne marad mint a közösségben értékes színezéket, kihívást jelentő, ugyanakkor **különb**en is **összejáró**, együtt szórakozó és művelődő baráti kör, imacsoport. Ez történik a közösségek harmadában. **Értékes másságként** kezelik ezt a csoportot a közösségek negyedében. Az alcsoport **önálló közösségként működik tovább** a közösségek ötödében. (Így lett önálló kisközösség a g-i közösségből kiváló egy falubeliekből a szomszéd faluban, így alakult egy Bibliát és teológiát tanulmányozó olvasóköri és egy házasságokból álló kisközösség a szegedi plébániai közösségből.) Mint sebet, terhet, keresztet, **állandó konfliktusforrást hordozza** a közösség a „széthúzásnak” ítélt másságokat a közösségek hetedében. Az alcsoport **kiválik**, s **kiválás után szétesik** a közösségek nyolcadában.

13.

Konfliktusok

13.1. A vallási kisközösségek ebből a szempontból is eléggé hasonlóképpen viselkednek, mint a nem vallásos kiscsoportok, tehát nem konfliktusmentességükkel különböznek, hanem inkább a **konfliktus megoldásának módjában**. És természetesen vannak tipikusan ezekre a kisközösségekre jellemző konfliktusok is. A gyakoribb konfliktusfajták között a következők szerepelnek:

a) A **vezető után maradt „senkiföldjén”** való próbálkozás közben felbukkanó ellentétek, az önigazgatás tanulásának időszakában. (Ílyenkor felmerül a kérdés: lehetséges-e, érdemes-e egyáltalán vezető nélkül próbálkoznuk. Az igenlő és tagadó válasz jogosságát bizonyító esetek egyaránt előfordultak az általam vizsgált közösségekben is. Egy másik konfliktuslehetőség: a közösség egyes tagjai megpróbálnak szoros kapcsolatot tartani egykori vezetőjükkel, aki esetleg általuk üzenetet, rajtuk keresztül „távirányítja” a közösséget.)

b) A **kezdeti lelkesedés utáni kifulladás**. (Megszűnik az újdonság ereje, kihűl az alapélmény, az érzelmi alapon kimondott igent kikezdi a „másképpen is lehetne” típusú kételyek.)

c) A **közös nyelv hiánya** (amely oka lehet a képzettségbeli, életkori és a vallásosság-

ban tapasztalható különbség. Mélyülhet a konfliktus, ha nem tanulni és fordítani kezdik egymás nyelvét, hanem erőltetni a nyelvet).

d) A gyakran változó összetételű közösségekben kialakulhat egy szilárd mag, a „mi régiek”, akik **belefáradhatnak az újonnan érkezők „megtanulásába”**.

e) A **konszenzus erőltetése** a „félretesszük előítéleteinket”, „csak azt nézzük, ami összeköt”, „a jó keresztény feladja másságát” elvek jegyében. Az elfojtott saját ízlés, egyéni stílus elemi erővel törhet fel egy-egy nem tervezett, nem várt helyzetben (talán éppen játék, szórakozás, feloldódás vagy munka közben), s ha ez akkor nem mint a kisközösség értéktárát gyarapító értékes, beépíthető másság könyvelődik el, felrobbant-hatja a közösséget.

f) **Ellenállás az import-ötletekkel szemben**. A honosítás, a közösség nyelvére történő lefordítás műveletének elhagyása megpecsételheti az egyébként igen jó ötleteket és módszereket sorsát, s a kirobbanó válság a közösséget is. (Előfordulhat, hogy éppen a mozgalomból vagy a hálózathoz érkezett „központi programok” befogadása körül alakulnak ki a közösséget repeszgtető viták.)

g) A **túl magasnak vagy túl alacsonynak ítélt mérce**. (Az utóbbi a gyakoribb. A tagok egy része túl könnyűnek, felszínesnek, világinak ítéli a közösséget, s nem eléggé színvonalasnak, imádságosnak, keresztényinek.)

h) A **művelődés vagy áhítat kérdése** is több közösségben felmerül, valamint az „okoskodás vagy cselekvés” is. (A közös kifelé aktivitás, a közös cselekvés hiánya megkérdőjelezheti a bensőségességet mint értéket.)

i) A **személyesség illetve személytelenség különböző mércével való megítélése** is kirobbanthat konfliktust. (Sokan úgy érzik, kár kockára tenni egy világnézetbeli, értékrendbeli egységet az addigiaknál személyesebbre váltó kapcsolatokkal.)

j) Vitát vagy akár válságot is robbanthat ki a csoporton belüli **bensőséges barátságok vagy párkapcsolatok különböző megítélése**. (Nem is a párkapcsolatok léte, mint módja a kérdés. Egy-egy konkrét kapcsolat minősítése közben elmérgesedő elvi viták robbanhatnak ki: mit lehet megengedni egy keresztény közösségben, helye lehet-e a közösség a párkapcsolatnak, mennyire közügy ez a fajta magánügy, ha a közösség két tagjának magánügye?)

k) Az **alacsony színvonalú vitakultúrát** az ezekre a közösségekre jellemző, az átlagosnál magasabb szintű tolerancia sem tudja mindig ellensúlyozni.

l) Megtörhet a világnézeti egység és a kisközösség identitása **értékrendbeli különbségek** felszínre kerülésekor. (Nagy vita robbant ki az egyik közösségben a vagyonszövetség és a keresztény vállalkozás felvetésekor, a másikban a nők és az egyház viszonyának tárgyalásakor, a harmadikban a szigor mint gyereknevelési elv körül, a negyedikben egy örökbefogadási elképzelés körül, az ötödikben a szegénység eltérő értelmezése repesztette meg az addigi egységet, a hatodikban Németh László Aszkézis ma című írása, a hetedikben egy keresztény természettudós, egyesek által pesszimistának minősített világlképe, a nyolcadikban az erőszakmentesség értelmezése.

m) Konfliktus forrása lehet a közösség **pap vezetőjének vagy tagjának és a közösség laikus tagjainak viszonya**. (Az egyik közösségben sokan megbotránkoztak szentnek hitt papjuk megingásán, a másikban a langyosságukat ostromozó papjukkal kerültek szembe a laikus tagok, a harmadikban a cenzor szerepet játszó pappal.)

n) A kisközösség és az egyházközösség, illetve a **kisközösség és az intézményes egyház közötti konfliktus** különböző megítélése is okozhat viszályt, ezúttal a közösségen belül. (Esett szó arról, hogy a Regnum Marianum mozgalomban komoly vita folyik

a „nomádok” és a „telepesek”, vagyis a plébániákhoz kapcsolódó és az azoktól független közösségek között.)

o) Konfliktust okozhat a közösség nehéz embereivel való bánásmód különböző felfogása. (Felvetődik a „feláldozni a közösséget egy elveszett bárányért?” kérdés.)

p) Megrepesztheti az egységet a **párhuzamos tagság** is, hiszen a két közösségben is tagok számára mérce és csábítás lehet a másik közösség, illetve féltékenységi áldozata lehet az a tag, aki a két közösség közötti közlekedődény szerepét vállalja fel.

r) A **sok aszimmetrikus (és a kevés szimmetrikus) kapcsolat** felboríthatja az addig tökéletesnek tűnő „absztrakt egységet” (amelyről az első közös akcióban kiderülhet elvontsága, működésképtelensége).

A vizsgált közösségek körében a leggyakoribb konfliktusfajták a következők voltak: *a közös nyelv hiánya a közösségek negyedében, a pap és a laikusok ellentéte, ellenállása kívülről behozott ötletekkel szemben, bensőséges barátságok vagy szellemi kapcsolatok különböző megítélése, a vezető távozása után felbukkanó ellentétek, túl alacsonynak vagy magasnak ítélt mérce, ízlésbeli különbségek, az egyház vezetésének megítélésében mutatkozó különbség, értékrendbeli különbségek, a művelődés vagy áhítat ellentéte, erős kezdet után kifulladás a közösségek egytizedében.*

A közös nyelv hiányán kívül — ez mind a négy közösség-típusban nagy arányban előfordul — a **plébániai közösségek** esetében a pap és a laikusok ellentéte, a **független közösségek** körében az értékrendbeli különbségek, a vezető távozása, az erős kezdet után kifulladás, a kívülről jövő ötletekkel kapcsolatos ellenállás, valamint a művelődés és az áhítat ellentéte, **regnumi** közösségek körében a túl magasnak vagy túl alacsonynak ítélt mérce, a barátságok és szerelmek megítélése, valamint az alacsony színvonalú vitakultúra, a **Bokor-közösségek** esetében pedig az egyház megítélésében mutatkozó különbség s a kívülről behozott ötletekkel szembeni ellenállás mutatkozott a legjellemzőbb konfliktusfajtának.

13.2. A konfliktusok okát illetően a következő feltevésekkel próbálkozhatunk:

a) **Hiányzik a „szeszódéskötés”.** Nincs kimondva, megvitatva, kidolgozva, hogy mire is szövetkeztek, miben is közösek a közösség tagjai. Megelégednek azzal, hogy X. atyához tartoznak, hogy néhányszor már jó volt együtt, hogy valamennyien válósok.

b) Nincsen tisztázva (és újra tisztázva, hiszen közben a tagok társadalmi helyzete, családi állapota, állapotbeli kötelességei változhatnak) az **egyéni és a csoportérdek** viszonya.

c) **Nincs eldöntve, mennyire legyen nyílt rendszer a közösség.** Sokszor a „*mindenkit beveszünk*”-ben a „mindenki” azért nem lehet bárki, csak afféle „*rendes keresztény*” vagy „*rendes ember*”, (s ha már, mondjuk, a Hobó együttest kedveli valaki, nem biztos, hogy belepréselhető akár az egyik, akár a másik kategóriába).

d) Az **egység és egyenlőség erőltetése** a másság és az egyéniség rovására, a szabadságnak mint értéknek alárendelése az egységnek.

e) A **mi-tudat és a cél-egység összekeveredése.**

f) A tagok közösségtől kapott **torz énképe.** (A „*téged nagyon szeretünk*” nem pótolhatja a „*te ilyen vagy*”-ot.)

g) Az ideálok diktálta, **realizálhatatlan normák.** (A héroszokat és szenteket, s nem embereket célul kitűző elvek.)

h) A zavartalan kommunikáció és az egységes cselekvés feltételének csak az azonos világnézetet vagy a **formális (absztrakt) identitást** tartják, nem törődve a személyi-

séggel, az életsorssal, az ízléssel, az értékrenddel, az életstílussal, vagyis egy **redukált emberképpel** operálnak.

i) Az üldöztetéshez hozzászokott kisközösségek egy része **nem találja a helyét a békeidőben**, a megnyíló lehetőségek félelmetesebbek számukra, mint a megszokott és kiismert üldözés.

Az esetekből kiolvasható leggyakoribb ok a **szerződészkötés hiánya** volt (a közösségek felében), ezt követte az **egyén és csoportérdek tisztázatlansága** (a közösségek negyedében), az **egység erőltetése** (a közösségek ötödében).

A plébániai közösségekre ugyanez a kép jellemző. A független közösségek körében az átlagosnál jóval nagyobb arányú a szerződészkötés hiánya és a nyitottság mértéke. A **regnumi közösségekben** az egyéni és a csoportérdek tisztázatlansága az elsődleges ok, ezt követi a szerződészkötés hiánya. A **Bokor-beli közösségek** körében a nyitottság mértékének vitatottsága és a torz énkép szerepel az átlagosnál nagyobb arányban.

A kisközösségek konfliktusainak tanulmányozása is alátámasztotta azt a tapasztalatot, hogy a társas világban nincsenek olyan mechanizmusok, melyek eleve kizárnák az olyan helyzeteket, amikor egyformán fontosnak ítélt célok és értékek közül kell választani. Az egyeztetésre, a megegyezésre azonban ezekben a kisközösségekben valamivel nagyobb esély van az átlagosnál, mert itt a **kiengesztelődés** sarkpontja az értékrendjüknek. A „*szeretet mindent megold*” **igazságából** azonban nem következik a „*nekünk nem lehetnek konfliktusaink*”. A szeretet éppen a konfliktusok megoldását segítheti elő, de csak akkor, ha odafigyeléssel, realitásérzéssel, szakszerűséggel párosul.

Néhány közösségben **tudatosan foglalkoznak a megelőzéssel**, a lehetséges konfliktusok számának csökkentésével. Erre szolgál a vezetőképzés és továbbképzés (amely a Regnumban a legmagasabb színvonalú), a csoport-önismeret tudatos növelése és az adott kisközösségre alkalmazott nevelési elképzelés.

A mérnök-könyvtáros családapa vezette regnumi kisközösségben jóval kevesebb konfliktust okoznak a kamasz-szerelmek, mint másutt. Ebben a közösségben 11–14 éves korukban külön csoportot alkottak a fiúk és lányok, s amikor a két alcsoport egyesült, a párkapcsolat, szerelem, szexualitás volt a téma kétévig. Ebben a közösségben, (amelyben a fő célkitűzés az emberi kapcsolatok kimunkálása és elmélyítése volt) jóval kevesebb volt a „*szívdűr*”, mint másutt, pedig „*szerelmek*” itt is bőven akadtak. „*Engem nagyon zavar, amikor kéthetes együttjárás után monogám házasságot élnek a gyerekek. Mi itt bevezettük a »lazázást«, az elkötelezettség nélküli együttjárást. Kemény harcot kellett folytatnom velük, hogy megértessem, ha egyszer elmennek együtt moziba, az még nem együttjárás. Így aztán nagyon sokan megismerkedtek egymással, és a szakításnak nem is nevezhető szétválások után is együttmaradtak, barátságban*”, mondja a közösség vezetője.

A felsorolt konfliktusok (a konfliktusok minden típusára vonatkozik!) legalább fele megoldást nyert az általam vizsgált közösségekben. Annak ellenére történt ez, hogy ezen a téren a kelleténél alacsonyabb szinten áll az emberismeret, a lélektani és szociológiai műveltség, a vezetési ismeret, a **közösség mint szeretetháló** azonban sok esetben erősebbnek bizonyult, mint a rázuhanó probléma. Úgy tűnik, hogy a közösségek jelentős része **elég jó ismeri gyengéit**, s csak az esetek kisebb (de nem csekély) részében söpri a szőnyeg alá a konfliktust eredményezhető véleményeltéréseket.

A közösségek kapcsolatai

14.1. A világgal, a társadalommal való kapcsolatuk még a kilencvenes évek elején is szegényes. Ez részben azzal magyarázható, hogy a nem is túl messzi múltban ezek a kisközösségek mind az egyház, mind az állam szemében is ellenségek, nemkívánatosak vagy legalább is gyanúsak voltak. Tagjaik, vezetőik még a hetvenes évek elején is (a Bokor tagjai a nyolcvanas években is) ki voltak téve zaklatásoknak. Egyes kisközösségek még ma rejtőzködők, ma is óvatosak, ilyen-olyan okkal nem akarnak a „világ szeme elé kerülni”. A kisközösségek jelentős részére is igaz, ami a gettóba kényszerített egyházakra és a vallásos emberekre, hogy megszokták, belakták a gettót, s benne maradnak akkor is, amikor már kijöhetnének. Így aztán a kisközösségek nem jelennek meg a helyi társadalomban, s ha igen, nem saját nevükben, nem saját zászlajuk alatt, hanem hittan csoportként, énekkarként, egyénekként.

A világgal való intenzív kapcsolat eléggé ritka példái közé sorolható a *Szabadegyetem zsolozsma*, a *Hegypásztorok* és a *Szürkebarátok* fejezetben megismert közösségek. Ebbe a kategóriába sorolható az a plébániai közösség, amely még a politikai változások előtt a Diadal moziban filmklubot működtetett, vagy a bányai Bokor életközösség, amely a falu öregjeinek gondozását is végzi.

A vizsgált kisközösségek negyedében **teljesen apolitikus** társaság, felében mutatkozik valamiféle politikai érdeklődés, s csak ötödiket jellemzi **komoly politikai vagy közéleti érdeklődés**. Az utóbbiak aránya a plébániai közösségek között a legalacsonyabb, a Bokor- és a regnumi közösségekben a legmagasabb. A Bokor-közösségekben inkább a „közéleti”, a regnumi közösségekben inkább „politikai” jelző írja le pontosabban az érdeklődés jellegét.

A közösségek felének semmiféle világi szervezettel nincsen kapcsolata, kulturális szervezetekkel, szociálpolitikai és egészségügyi szervezetekkel, nagycsaládosok egyesületeivel a közösségek egytizedének van kapcsolata.

14.2. A mozgalmaknak és hálózatoknak a hetvenes-nyolcvanas években alig-alig volt valami kapcsolatuk **egyházuk vezetésével**. Még a kifejezetten egyházas közösségeknek sem. A plébániai közösségek nagy része, mint katekézis csoport legális, mint kisközösség rejtett volt. Különlegesen nehéz volt a helyzete a Bokor mozgalomnak, amelynek sem az egyházkritikában megmutatkozó radikalizmusát, sem pedig radikális kereszténységét nem volt képes feldolgozni, tolerálni és befogadni a katolikus egyház vezetése. A politikai változások után — a Bokor kivételével — sok tekintetben változott pozitív irányban a mozgalmak és a kisközösségek helyzete, az igazi áttörés azonban nem következett be. Nem történt meg a kisközösségek igazi integrálódása. Nem sokat változott szerepük az egyházközségek életében. Ebben természetesen nem csupán a zsinat előtti gondolkodású klerikusok, hanem a nyitásról lemondó vagy arra képtelen belterjessé váló kisközösségek is hibáztathatók.

A magyar katolikus egyház vezetéséhez való viszony a kisközösségek ötödében nem téma. Látják a problémákat, de nem hánytorgatják fel a közösségek negyedében. Konstruktív kritikai szellem jellemzi ugyancsak a közösségek negyedét. Feltétlen és

kritikátlan egyházhűség jellemző a kisközösségek hetedére. A dühös, elkeseredett kritika az általam vizsgáltak közül csak a Bokor-közösségek egy részére volt jellemző. A közösségek hetedrészében a tagság véleménye erősen megosztott ebben a tekintetben.

Igen figyelemreméltó, hogy legkevésbé a regnumi, leginkább a Bokor-beli közösségekben **téma** a hazai egyház vezetése, a **kritikai szellem** a Bokor-közösségekben a legerősebb, és a regnumi közösségekben a leggyengébb (20). A Bokorhoz tartozó közösségekben belül a legnagyobb az eltérés a honi katolikus egyház vezetésének megítélésében. A **kritikátlan egyházhűség** legelsősorban a leginkább klerikusok vezette plébániai közösségekre jellemző.

14.3. A vizsgált közösségek kétharmada nem tartozik mozgalomhoz, de minden negyedik ilyen közösségben megfordult már vendégként valamelyik mozgalom képviselője. A nem-mozgalmi közösségek harmada csak hallott a mozgalmakról. A független közösségek valamivel tájékozottabbak, illetve valamivel szorosabb kapcsolatban vannak a mozgalmakkal, mint a plébániai közösségek.

Még mindig nagyon esetleges a kapcsolat a különböző mozgalmak közösségei között. A katolikus közösségek (a kilencvenes évek elején alakult) alulról szeveződő HÁLÓ-ja jó néhány közösséget összehozott, de ez a „hálósövés” az összes kisközösségnek jó, ha tíz százaléka terjedt ki. Néhány nagyobb városban, így Szegeden, Pécsen s legújabban Miskolcon már intézményesült a közösségek közti koordináció, ennek következtében nőtt az értesültség szintje, s lépések történtek a kapcsolatok terén is. Az ifjúsági találkozók többségén ugyan mód nyílik a találkozásra, ám ez a legtöbbször teljesen esetleges. Ritka kivételnek számít az olyan találkozó, mint az 1987-es máriagyűdi, ahol a nyilvánosság előtt bemutatkoztak a különböző irányzatok. Eredményesebbeknek mutatkoznak a HÁLÓ regionális találkozói — Budapesten, Miskolcon, Pécsen, Esztergomban, Szombathelyen és Martonvásáron rendeztek ilyeneket —, amelyeken már nemcsak egy-egy város, hanem az 50—100 kilométeres körzet közösségei is megjelentek, s megismerhették egymást.

14.4. Kulcskérdés az **egyházközösségek** és a kisközösségek viszonya. A közösségek ötöde nem keres kapcsolatot, negyede nem területi elvű, de kapcsolatot keres az egyházközösséggel. A plébániai közössége fele lényeges szerepet vállal és kap a plébánia életében, a másik fele valamelyik vagy mindkét fél hibájából nem.

A nem területi elvű kisközösség plébániával való kapcsolata lehet alkalmoszerű segítség, látogatás, és lehet rendszeres (együttműködő vagy patronáló) kapcsolat. A kapcsolat sokszor az egyházközösség, illetve a plébános ellenállása miatt hiúsul meg, s nem csupán a központilag nem kívánatosnak bélyegzett Bokor közösségek segítségét utasítják vissza, hanem más közösségeket is, vagy pedig az együttműködésnek alacsonyabb szintű formáit ajánlják (gyerekekkel való foglalkozás helyett takarítás vagy kerítésfestés).

Egy tízezer lakosú nagyközségben működő karizmatikus közösség több tagja is rendelkezik teológiai és/vagy hitoktatói végzettséggel, de a plébános „mint szektásokat” nem engedi segíteni, annak ellenére, hogy a 800 hittanra jelentkezőnek csak a felét képes oktatni.

Még a vidéki plébániákon lelkigyakorlatozó kisközösségek többségének sincsen érdemi kapcsolata az egyházközösséggel, csak a plébánossal. A plébániai kisközösségek

egyike-másika viszont igen aktívan részt vesz az egyházközségek életében, olykor annak lendítő kereke, nem egy esetben a képviselő testületi tagok egy része is kisközösségi tag. A harmonikus helyzet azonban egy csapásra megváltozhat egy új pap érkezésekor, s olyannyira, hogy akár a kisközösség plébániai státusa is megszűnhet.

14.5. A kisközösségek fele (a mozgalmakon kívül) egyetlen **vallási szervezettel** sincsen kapcsolatban. A vizsgált közösségek hetedének a HALÓ-val (a katolikus közösségek hálózatával), tizedének a cserkészettel, illetve külföldi szervezetekkel van kapcsolata. A hiánylistán szerepelnek a katolikus egyesületek, az egyházi iskolák öregdiák szövetségei, a KOLPING és más szervezetek. Ebben a tekintetben a Bokor-közösségek bizonyultak leginkább **elzárkózónak**, a regnumi közösségek pedig legkevésbé.

15.

Értékrend és vallásosság

A kisközösségi tagok értékrendjéről a következő fejezetben esik majd szó részletesen, most csupán arról, hogyan látják maguk a kisközösségek értékrendjük és vallásosságuk alakulását.

15.1. A kisközösségek háromnegyede úgy látja, hogy a közösség **értékrendje** a keresztény értékek irányába mozdult el. A vélt változás trendje a Bokor-közösségek körében a legerősebb.

15.2. A közösségek harmadában úgy érzik, hogy a tagság egészének, kétharmadában, pedig hogy a tagság egy részének mélyült a **vallásismerete**. Hasonló a helyzet a **vallásosság** esetében is. A vallásismeret leginkább a Regnum Marianum, a vallásosság viszont a Bokor-mozgalom közösségeiben mélyül leginkább.

16.

Szokások

Ezekről már szinte kivétel nélkül szó esett a *Tevékenység* című fejezetben, hiszen az összejövetelek rendje, a tevékenységformák szerkezete, de még a lelkigyakorlat és a nyári tábor formája is szokássá rögzült a legtöbb kisközösségben.

Szokássá válhatnak a csoport **saját ünnepei** (amelyek egy részét az összejöveteleken ülik meg), valamint a „maguk nyelvén megünnepelt” egyházi (Karácsony, Húsvét, Advent, Pünkösd) és más ünnepek (Mikulás, gyermeknap, családi ünnepek).

Jó néhány csoportban kialakultak a **közösségi szórakozás és művelődés ritusai**: hét közösségben a csoport-szilveszter, kettőben farsangi buli, egyben szüret, egy másikban és egy harmadikban az őszi összejöveteleket megelőző „garden party” (egyikük kertjében), illetve balatoni hétvége (egyikük nyaralójában). Az egyik független közös-

ségben bevezették a pénteki mozibajarást, s szó esett már a dunaföldvári közösségek szellemi hétvégéiről is.

A kisközösségek egy része havonta, másik része hetente találkozik miséjükön. (Az egyik kaposvári közösségnek az állandó üdülőhelye is ki van jelölve.) Az evangélikus közösség minden harmadik-negyedik összejövetelén **paraliturikus** istentiszteletet rendez a tagságnak. Némely közösségben rendszeres az asztal körüli kisközösségi mise (lakásokban, az összejöveteleken). Az életközösség felé történő lépésnek számítanak az egyik regnumi házaspár közösségbe bevezetett „megszállások”, amikor — éppen az összejövetel napján — szombat-vasárnapra összeköltözik két család.

Több közösségben sorsolják ki egymást játékos formában az egymásért imádkozók (az egyikben „őrangyalos játéknak” nevezik).

Akad a vizsgáltak között négy-öt közösség, ahol már tucatnyi, több tucatnyi **nyelvi lelemény** gazdagítja a csoportnyelvet (s a közösségek felében is akad egy-kettő). Ilyen a már említett „lazázás” és ugyanabban a közösségben használt „beborul” (a szétválás utáni borongós lelkiállapot), az egyes Bokor-közösségben használt „testvér” megszólítás és egy pesti karizmatikus közösségben elterjedt a „közi” (közösség), „közikari” (közösségi karácsonyozás), „oldalágik” (új kisközösség), „másik felem” (párom), „eldőlt, mint Józsi Lengyelben” (eldőlt hovatartozása, mint Józsi nevű társuknak egy lengyelországi zarándoklaton), „áldott” (állandó jelzője a körükben történt dolgoknak).

És még egyéb, olykor egészen különösnek tűnő, ám az adott közösségben egészen természetes szokások, mint azé a regnumi közösségé, amelynek tagjai, ha kirándulás közben felérnek egy hegycsúcsra, négy szőlamban éneklük el a „Glória szálljon a mennybe fel”-t. A sajátos nyelv a Bokor- és a karizmatikus közösségekre jellemző leginkább.

A vizsgált közösségek ötödében alakult ki sajátos liturgia, nyolcadában sajátos nyelv, háromnegyedében vannak sajátlagos közösségi ünnepek, kétötödükben a közösségre jellemző játékok.

17.

A plébániai, a regnumi, a Bokor-beli és a független közösségek sajátosságai

A négy alaposabban vizsgált közösségfajta — a plébániai, a független, a Bokor és a Regnum Marianum közösségei — közül a mozgalmi közösségek **stabilabbnak** mutatkoztak, mint a többiek, különösképpen a Bokor-közösségek. A Bokor-közösségek között van a legtöbb, amely sírig tartó együttlétre szövetkezik, itt a legkisebb az átlaglétszám. Az a tény pedig, hogy itt a legalacsonyabb az alapító tagok aránya, arra mutat, hogy ezekben a közösségekben volt a legsikeresebb a kiválasztódás. Bár ezekben a közösségekben az átlagosnál magasabb a más felekezetű tagok aránya, ők tekintik magukat leginkább kész, kialakult, lezárt egységnek. A **legnyitottabbnak** a független közösségek bizonyulnak, nemcsak az új, hanem a más felekezetű és a nem vallásos tagok irányában is. A plébániai közösségek bizonyultak legkevésbé stabilnak: ezeknek a közösségeknek a legalacsonyabb az átlagéletkora, ebben a körben van a legtöbb olyan közösség, amely átmeneti képződménynek tekinti magát.

A célkitűzéseket illetően:

a plébániai közösségek célrendszerének sajátos hangsúlya a vallási, a függetlenekének a művelődési, a regnumiaknak a mindennapi életben egymás segítése egészen az életközösségig, a Bokor-belieknek a radikális Krisztus-követés.

A legsajátosabb **tevékenység**

a plébániai közösségekben az egyházközségi munka, a függetlenekben a karitás és a művelődés, a regnumiakban a táborozás, a kirándulás és a lelkigyakorlat, a Bokor-beliekben a mozgalmi tevékenység, a karitás, a misszió, a táborozás és a teológia művelése.

A sajátos **téma**

a plébániai közösségekben a párkapcsolat, a függetlenekben a lelki élet és vallásosság, az egyház, valamint a művészet, természet és társadalom,

a regnumiakban az erkölcs és értékrend és a politika,

a Bokor-beliekben a Biblia, teológiai kérdések, a család és nevelés.

A Bokor-közösség **ima-kultúráját** jellemzi leginkább az egyéni hang, a regnumiát a hagyomány követése.

A plébániai közösségekben leggyakoribb a klerikus és a tekintélyelvű, a függetlenekben a demokratikus vezetés. A Bokor-közösségekben **legnagyobb a tagok aktivitása.**

A **stagnáló-bomló** közösségek aránya a plébániai közösségek körében a legnagyobb, ezek a legkevésbé bensőségesek, itt a legnagyobb a peremhelyzetűek aránya. Az **érett és dinamikus** közösségek aránya legnagyobb a Bokor-beliek körében, s ezek bizonyulnak a leginkább bensőségesebbeknek.

A **konfliktusokat** illetően

a plébániai közösségekben a pap és a laikusok, az alapítók és az újak közötti a legtipikusabb, a függetlenekben az eltérő értékrendek, valamint a művelődés vagy áhítat fokozottabb igénylése ütköznek, a regnumiakban a mérce, valamint a barátságok és szerelmek különböző megítélése és a nem megfelelő vitakultúra repeszt a közösséget, a Bokor-beliekben az egyházi vezetés megítélésében a kívülről jött ötletek megítélése körüli összetűzések tipikusak.

A **magyar katolikus egyház megítélését** illetően

a plébániai közösségeket jellemzi leginkább a kritikátlan egyházhűség, a regnumiakat a téma mellőzése, a Bokor-belieket pedig az egyházi vezetés erős kritikája jellemzi. Egyházi és vallási szervezetekkel leginkább a regnumi, legkevésbé a Bokor-beli közösségek tartanak kapcsolatot. A legtájékozatlanabbak a plébániai közösségek.

A **közélethez és politikához** való viszonyt illetően

a plébániai közösségek bizonyulnak leginkább közömbösnek, apolitikusnak és provinciálisnak. A közlethez a Bokor-belieknek, a politikához a regnumiaknak van leginkább affinitása.

Legnagyobb arányban a regnumi közösségek érzik azt, hogy **vallásismeretük** gyarapodott az évek során, a **vallásosságban való elmélyülést** és a **keresztény értékrend** kibontakozását pedig a Bokor-beli közösségek érzik leginkább.

Mind a négy közösségtípusnak megvan a maga **arculata**, talán a Bokor-közösségké tér el leginkább a többiektől. Ha az **ideális közösségnek** a szakirodalomban és magukban a közösségekben leggyakrabban emlegetett kritériumait vesszük figyelembe, ezt a négy típus közül leginkább a Bokor-közösségekben találhatjuk meg.

IV.

A kisközösségek tagjaik tükrében

Ebben a fejezetben elsősorban annak a kutatásnak az eredményeit ismertetem, amely 40 közösség (1) 120 tagjára terjedt ki, amikor más vizsgálatok eredményeire is támaszkodom, külön is jelzem.

1.

Életút

1.1 A kérdezettek (120 fő) csupán egytizedének nem volt testvére, kettőtől hat testvére volt a kérdezettek negyedének. Tizedük élt csonka családban, mert szülei elváltak.

A „kemény adatokat” tekintve **indulásuk** az átlagosnál jóval kedvezőbb, ugyanis a **negatívumok** ezekben a családokban így alakultak: minden tizedikük élt rossz anyagi körülmények között, ennél alacsonyabb volt a csonka családban, a testvér nélkül, a túl szigorúan nevelt és a rossz családi légkörben felnövők száma. A **pozitívumok** aránya jóval nagyobb volt: csak jó emlékei vannak gyerekkorából (ötödük), sok pozitív élménye volt (hatoduk), nagyon szerette szüleit (hetedük), boldog, kiegyensúlyozott gyerekkora volt (tizedük). A mérleg nyelve egyértelműen a pozitív irányba mutat, de azért negatív élmények súlya is jelentős hányadot tesz ki. Ezek egy részét (például az első helyen szereplő rossz anyagi helyzetet) azonban ellensúlyozta a szeretettel teli légkör, amely a családok kétharmadát jellemezte.

Tízzen úgy emlékeznek, hogy szorongásos, visszahúzódo, félénk, hárman pedig úgy, hogy izgága, verekedős gyerekek voltak.

1.2 A társadalmi-demográfiai jellemzők. A kérdezettek felének szülei értelmiségiek, negyedüké munkások. Csak kettőjüknek parasztok és kettőjüknek katona. Ami a szülők **felekezetét** illeti, a nagy többség katolikus, csak nyolcuk családjában volt valamelyik szülő protestáns. Elég alacsony a **párttagok** aránya a szülők között (5 százalék). Nyolcan számolnak be arról, hogy szüleik nagy társasági életet éltek.

A kérdezettek **foglalkozás** szerinti megoszlása így fest: kétötöd részük diplomás (köztük legnagyobb arányban pedagógusok), nyolcadrészüket szakmunkás, nyolcadrészüket egyetemista, nyolcadrészüket továbbtanulni akaró érettségizett, tizedrészük pedig diploma nélküli szellemi dolgozó. A kérdezettek fele a hatvanas-hetvenes években született, negyedük az ötvenes években, a többiek régebben. Öten végeztek teológiát, hatan a kérdés időpontjában (1988–89) folytatták teológiai tanulmányaikat. A férfiak és a nők aránya 50-50 százalék.

1.3 Szüleik vallásossága ilyen képet mutat: a kérdezettek felének anyja és apja is vallásos, tizedének csak anyja vallásos, ötödük szülei nem vallásosak. Hatodrészüik járt **egyházi gimnáziumba**, hatuk rokonságában vagy baráti körében volt pap. Ketten készültek papi, szerzetesi pályára. Hármuk családjában volt tiltott, négyüknél (a szülők beosztása miatt) titkolt a vallásgyakorlat.

Viszonylag magas a **megtérők** aránya, minden hatodik a kérdezettek közül. Ezek fele előzőleg nem volt vallásos, másik fele csak felszínesen volt vallásos. A mozgatórugók között első helyen a kisközösség áll.

1.4 A vallási kisközösségen kívül átlagosan még két **közösséget** említenek meg mind odatartozásukat, a következőket: *hittanccsoport* (kétharmaduk), *baráti kör* (egyharmaduk), *kórus*, *főleg templomi* (egyhetedük), *ministráns csapat és középiskolás osztályközösség* (egytizedük).

1.5 A 120 kérdezett fele **házas**. Hetüknek van négy vagy több **gyerekük**, ötüknek három, de még eléggé sokan csak néhány éve házasok, s a többség legalább három gyereket akar. Öten **súlyos családi problémákkal** küszködnek. Ketten otthonról menekülve, korán házasodtak meg. Hatan töltöttek hosszú időt kórházban. Öten most is betegségükkel küszködnek (súlyos diéta, pszichiátriai kezelés stb.). Hármukat ítelték szabadságvesztésre, és még hatan szenvedtek **üldöztetést** világnézetük miatt. Ketten „züllött”, hárman „könnyelmű” vagy „világi” életet éltek kamasz- és ifjúkorukban. „Kocsmában nőttem fel”, meséli az idősebb házaspárokból álló falusi közösség egyik tagja. Ketten megszöktek otthonról. A nagy többség azonban viszonylag rendezett otthonból került rendezett otthonba, s nagyobb zökkenők nélkül éli életét, akkor is, ha az átlagosnál kisebb jövedelemből átlagosnál több gyereket vállal.

2.

Kisközösségi lét

2.1 **Közösségbe kerülés.** A közösségek alakulásáról már esett szó, s arról is, honnan gyarapodtak a közösségek, most a kiválasztott tagok nézőpontjából tárgyalom ugyanezt. A kérdezettek fele a közösséget alapító, vagy az őt a közösségbe irányító **papot** tekintik annak a személynek, aki elindította őket kisközösségi pályájukon. Minden negyedik kérdezett **baráta**it említi.

2.2 A kérdezettek kétharmada **tagnak**, néhányan **vezetőnek**, alapító tagnak, szervezőnek, főszervezőnek nevezik magukat, de ők összesen nem teszik ki a kérdezettek negyedrésztét. Ketten közösségük anyjának nevezik magukat, valaki a karitás munká felelősenek, más valaki a mozi felelősenek. Az „egyszerű tagok” inkább a hierarchiában elfoglalt helyüket jelölik meg, mint szerepüket. Hogy arról miért nem tesznek említést? Részben szerénységből, részben azért, mert nem azonosulnak vele eléggé, részben pedig azért, mert nincs is állandó szerepük.

2.3 Az **eszményi kisközösségek** jellemzőit a legtöbben a következőkben látják: őszinte légkör és egymás kölcsönös elfogadása (negyedrészüik), családiasság és együtt-

gondolkodás (hatodrészüik), együttműködés (nyolcadrészüik), együttélés, kölcsönös bizalom és egymásért érzett felelősség (tizedrészüik). Szerepelt még: *belelátás egymás életébe * segíti továbbfejleszteni a keresztény hitet * célra irányul * Istenre figyelő, aktív élet * az együttlét öröme * kifelé irányuló szeretet * lelki rezonancia * hasonlóság a szerzetesrendhez * komoly elkötelezettség * testvéri együttes * munkálkodó együttes * azonos műveltségi szint * baráti alapon történő szerveződés * nyitott az új tagok irányában * együttlakás * közös ima * a katolikus társadalmi élet színhelye * lelki támasz egymás számára * lelki erősödés helye * ellentétes vélemények megvitatására lehetőség * szelídségre szoktat * lehetőséget ad az egyéniség kibontakoztatására * éltető erő * nézetazonosság.*

Az együttműködést és az együttgondolkodást a Bokorhoz tartozó közösségek tagjai, az együttlakást és a családiasságot a Bokor-beli és a karizmatikus közösségek tagjai tekintik leginkább eszménynek.

2.4 Mit vártak és kaptak közösségüktől? Többen nyilván saját közösségüktől kérték számon azt, amit egy eszményi közösségtől vártak el. Mások figyelembe vették az adott közösség lehetőségeit, így aztán az igények egy része reális, másik része irreális. Vannak, akik kevesebbet, s vannak, akik többet kaptak, mint amit vártak.

Amit vártak: (a közösségeknek több, mint egytizedében, de kevesebb, mint egyötödében): *személyes kapcsolat * őszinte szeretet * hitük erősítése, kölcsönös segítség * szoros kapcsolat * barátság, karitatív munkálkodás * beszélgetés.*

A kölcsönös segítséget a Bokorhoz tartozó, a hit megerősítését a falusi közösségek és a dunaföldvári hálózat tagjai, személyes kapcsolatokat a regnumi és a karizmatikus közösségek tagjai várták leginkább.

A **bevétel négyszerese a hiánynak.** A kérdezettek között nincs olyan, aki úgy érezné, hogy nem kapott semmit a közösségtől. A kérdezettek harmadának van a közösséggel szemben követelése.

A közösség **adományai** között leggyakrabban a következőket említik (legalább a kérdezettek tizede, de nem több, mint ötöde): *barátok * emberi kapcsolatok * őszinte légkörű beszélgetések * kölcsönös segítség * hitben, szeretetben élés * együttgondolkodás * őszinte légkör.*

Az emberi kapcsolatokat elsősorban a falusi közösségek, az őszinte légkörben kritikus hangnemű beszélgetéseket pedig a Bokorhoz tartozó közösségek tagjai, barátokra leginkább Mihály atya hálózatához és a Bokorhoz tartozó közösségek tagjai találtak. A kölcsönös segítséget a regnumi közösségek tagjai említik a legnagyobb arányban a közösség ajándékai között.

A **hiánylista** így állt össze (egy-négy említéssel): *a közösség kifelé nem mutatkozik * nem igazi közösség, inkább csak társaság * kevés a személyesség * nem végeznek rendszeres karitász munkát * nem figyelnek eléggé egymásra * nincsen kellő felszabadultság * csenevész imaélet * leépülő közösség * nincsen demokratikus vezetés * megosztott a közösség * nem segítette a közösség eléggé beilleszkedését.* A hiányokból elsősorban a **személyesség** és a mozgósító cél hiányát, vagyis a **belterjességet** lehet kiolvasni.

2.5 Átlagosan 2—3 féle **baj**t vagy **konfliktus**t említene a kérdezettek, az előidézõ okokat a legtöbben a következõkben látják (legalább a kérdezettek tizede, de nem több, mint ötöde): *véleménykülönbségek * személyes ellentétek * időhiány * megosztottság a család és a közösség között * anyagi gondok * passzivitás * fiú-lány kapcsolatok a csoporton belül*. A tagok által jelzett bajok és a közösségek által a konfliktusok fajtáiról készített diagnózisok eléggé hasonlóan egymásra.

A tagok (olykor eléggé szubjektív) diagnózisainak többsége két kategóriába sorolható:

a) a **kisközösségi és a mindennapi létforma ütközése**, ami azt is jelenti, hogy a kisközösségi lét nem vált az életforma részévé. (Az életközösség felé lépést tevõ közösségek tagjai közül alig-alig hivatkoznak ilyen okokra.)

b) a közösséget gazdagító **másságokat nem eléggé értékelõ, nem eléggé személyes, nem eléggé szeretetre épülõ kapcsolatrendszerek**.

2.6 A közösség betájolása. „A közösségek mely típusában helyezné el sajátját?” kérdést természetesen az irányzatokhoz, mozgalmakhoz tartozó közösségek tagjainak is feltettük. Egyrészt azért, mert kíváncsiak voltunk arra, milyen mértékû az identitásuk mozgalmukkal, másrészt azért, mert feltételezzük, hogy az adott közösségnek olyan sajátosságot is tulajdonítanak, amellyel esetleg erőteljesebben azonosulnak, mint a mozgalommal vagy irányzattal. A minõsítések száma átlagosan 1.5, ami azt jelenti, hogy a kérdezettek fele egyetlen kategóriát használt. A leggyakrabban minõsítések (a kérdezetteknek nyolcadától-tizedétõl): *nem specializálódó * sokféle tevékenységet végzõ * kreatív munkát végzõ * imádkozó*.

A **nem specializálódó** minõsítést kapó közösségek többsége nem tartozik a három mozgalomhoz (Regnum Marianum, Bokor, karizmatikus). A karitatív tevékenységet (mindig másodlagosan) fontos jellemzõjüknek tartó tagok csaknem mindegyik közösség-típusban megtalálhatók. Az **imaközösség** minõsítés elsõsorban karizmatikus közösségek tagjaitól származik, de imaközösség tagjának érzi magát (elsõsorban!) két kaposvári plébániai közösség egy-egy tagja, s (másodsorban!) két Bokorhoz tartozó közösség egy-egy tagja is. **Hittancsoportnak** kizárólag plébániai közösségek nevezik magukat, a plébániához tartozó közösségek tagjainak azonban csak töredéke nevezte közösségüket **plébániai közösségnek**. Ennek fő oka egyrészt az, hogy a mintába bekerült plébániai közösségek nagyobb részének meglazult (megromlott) a plébániával való kapcsolata, másrészt pedig az, hogy ezek a közösségek megpróbáltak erősebb identitást keresni (a plébániához tartozásnál). **Nyitottnak** pesti plébániai közösségek és a Mihály atya hálózatához tartozó közösségek tagjai nevezték közösségüket. **Vallásos csoportnak** nevezik közösségüket egy független közösség, egy szegedi hittan-közösség és a Mihály atya hálózatához tartozó egyik közösség tagjai. **Lelki közösségnek** két dunántúli kisvárosi, a Bokorhoz tartozó falusi és a Mihály atya hálózatához tartozó egyik közösség tagjai tartják csoportjukat. **Szeretetközösségnek** két karizmatikus közösséghez tartozó, egy Bokorhoz tartozó és a Budapesthez közeli kisváros közösségéhez tartozó kérdezett nevezi közösségét. **Életközösségnek** a falusi Bokor életközösség három tagja nevezi közösségüket. **Regnum-pereminek** a Mihály atya hálózatához tartozó közösségek tagjai tartják magukat. A regnumiakhoz hasonló stílusúnak érzik közösségüket két pesti plébánia tagjai és egy karizmatikus közösség egyik tagja. **Önképzõkörnek** nevezi közösségüket (a szót átvitt értelemben is használva) a karizmatikus irányba váltó,

addig valóban keresztény önképzőkori jelleggel működő kisközösség két tagja és az egyik pesti plébániai közösséget világi vezetője.

2.7 A legtöbbek által említett közösségi csúcselmények a következők (a kérdezettek legalább egytizede, de nem több, mint egyötöde említi): *kirándulás * lelkigyakorlat * nagy beszélgetés * ima * vendég * közösségi karácsony * nyári tábor * közösségi szentmise*. A legtöbb élmény „többdimenziós”: a lelkigyakorlat egyben közösségi együttlét is, s így egyszerre lelki és társas élmény. A szellemi élmények (beszélgetések, vendég-előadók hallgatása, alkotás) egy része egyben lelki élmény is, s mindegyik közösségi élmény. A táborok egyben szellemi, lelki és közösségi élmények is. A csúcselmények harmada az összejövetelekhez kötődik, harmada a művelődés és a szórakozás körébe tartozik, harmada vallási élmény.

3. Értékrend

3.1 A legfontosabb életcélok és értékek. A kérdezettek átlagosan 5,3 értéket jelöltek meg, mint életcél és eléréséhez szükséges eszközt. (1) Az említések gyakoriságának sorrendjében legtöbbször a következőket:

közösség	48
barátság	47
szeretet	40
család	31
Isten	26
szolgálat	24
nevelés	22
hit	20
vallásosság	19
nyitottság	15
őszinteség	13 említés

A legnagyobb súllyal az **emberi kapcsolatok** kategóriába tartozó célok és értékek: közösség, szolgálat, szerelem, megértés, család, szolidaritás stb. szerepelnek (21 érték, 270 előfordulás). Ezután következnek a **vallási értékek**: Isten, üdvözülés, lelki élet, vallásosság, megtérés stb. (34 és 132). Nagyjából egyforma súllyal következnek a **személyiség értékek**: önbizalom, emberi tartás, racionalitás, vidámság, önállóság, összeszedettség stb. (35 és 77), az **ontológiai értékek**: remény, rend, harmónia, igazság stb. (22 és 84). Ritkábban szerepelnek az **erkölcsi értékek** (önzetlenség, alázat, tisztaság, felelősség), a **társadalmi-politikai-kulturális értékek** (demokrácia, művészet, haza), a **munka és hivatás** kategóriába tartozók (tanulás, munka, hivatás, tanári pálya, igényes munka). Mindebből eléggé egyértelműen a **posztmaterialis értékrend** jellegzetesen keresztény változata rajzolódik ki.

A különböző irányzatú kisközösségekhez tartozók értékválasztásai között igazán jelentős eltéréseket nem tapasztalhattam. A Bokor-közösségekhez tartozók körében az átlagosnál gyakoribb a nyitottság, az erőszakmentesség, a szegénység, a szabad-

ság, az egymásra figyelés, a közösség, a szolgálat, az alázat. A Regnum Marianum tagjai között a hit, az őszinteség, a család, a közösség, az alázat, a szeretet és a szolgálat, a karizmatikus közösségekben az elfogadás, a közösség és a szeretet, a jázsági plébániai közösségekben a család, a szeretet, az őszinteség és a szolgálat, a déldunántúli megyeszékhely közösségeiben a család, a közösség, az üdvözülés és a szeretet átlagosnál gyakrabban előforduló érték.

3.2 Az értékek rangsorolása. Egy másik vizsgálódás keretében 20 közösség 110 tagjának (2) értékrendjét vizsgáltam oly módon, hogy 44 célkitűzést (3) minősítettem (1–5-ös osztályzatokkal) a kérdezettekkel. A legalacsonyabbra (1,5-től 2,5-ig terjedő átlagértékek) értékelt, vagyis elutasított célok a következők voltak: *minden különösebb cél nélkül élni * az élvezetnek élni * hatalomra, befolyásra szert tenni * felelős társadalmi pozíciót betölteni * utazni, világot látni * elnyerni az emberek elismerését * merni azt tenni, ami számomra örömet okoz * anyagi jólétben élni * azt tenni, ami nekem tetszik * kedvteléseimet, szórakozásaimat folytatni.* A legmagasabbra (4,1–4,3) értékelt, vagyis egyértelműen elfogadott célok pedig az alábbiak voltak: *megfelelni azoknak a feladatoknak, amiket az élet állít az ember elé * kötelességemet végezni * önmagamot állandóan nevelni * tudatos életet élni * igazi barátságra szert tenni * családomért élni * másokat boldoggá tenni * saját gyermeket nevelni * segíteni annak, aki bajban van, olyan partnert találni, akit igazán szeretek.* A kiemelkedően a legmagasabb értékelést (4,8) a *mindenben Isten akaratát követni* kijelentés kapta.

Az összkép eléggé egyértelműen a posztmateriális értékrend egy céltudatos, aszketikus, keresztény változata. 30 Bokor-tag minősítéseit összevetve a többiekével, jó néhány ponton találni jelentősebb eltéréseket: a *társadalmi problémák megoldásában résztvenni, sikerekre szert tenni és mindent könnyedén venni, bármi történjék is* a Bokor-tagok körében sokkal inkább elutasított, ezzel szemben a *dicséretet kapni, a képességeimet teljes mértékben kihasználni, a belsőleg kiegyensúlyozottnak lenni, az alkotó tevékenységet végezni, az érezni, hogy szeretnek, az elnyerni az emberek elismerését, az igazi barátságra szert tenni, a másokat boldoggá tenni és a tudást, ismeretet szerezni* a Bokor-tagok körében kapott jóval magasabb átlagértéket. Az a tény, hogy a Bokor-tagok életkora és iskolai végzettsége magasabb, mint a többieké, még nem magyarázza ezeket az eltéréseket. Megkockáztatható a feltevés, hogy a Bokor-tagok életcéljaiban nagyobb mértékű a céltudatosság, az adás és a megerősítés szükséglete. Az utóbbi talán a Bokor-tagság átlagosnál erősebb üldözöttségével és peremre szorítottságával is magyarázható.

A Mihály atya regnumi stílusú hálózatához tartozó 173 budapesti, 15–40 éves fiatalokkal a Rokeach-értéktesztben (2) szereplő 36 értéket (18 eszköz- és 18 célértéket külön-külön) rangsoroltattam. Az első hat helyre a következők kerültek: *üdvözülés (megváltás, örök élet) * belső harmónia (belső feszültségektől mentes élet) * igaz szerelem (meghiitt testi és lelki kapcsolat) * családi biztonság (szeretteinkről való gondoskodás) * segítőkéz (mások jólétéért dolgozik) * szeretettel teljes (ragaszkodó, gyöngéd).* A legkevésbé értékelték (de nem bizonyos, hogy elutasítottak) az alábbiak voltak: *tiszta (rendes, ápolt) * társadalmi megbecsülés (elismerés, tisztelet) * udvarias (jó modorú, jól nevelt) * kellemes, élvezetes élet (öröмок, sok szabadidő) * törekvő (szorgalmas, vinni akarja valamire) * anyagi jólét (jómód, bőség).*

Azon értékek közül, amelynek megítélésében a legnagyobb eltérés észlelhető az általunk vizsgált vallásos fiatalok és a Hankiss által vizsgált budapesti lakosok között:

az *üdvözülés*, a *szeretettel teljes* és a *megbocsátó* Hankiss által is keresztényinek nevezett értékek. A vallásos fiatalok körében jóval hátrább sorolt értékek (*béke*, *haza biztonsága*, *anyagi jólét*, *társadalmi megbecsülés*) a társadalmi-politikai-materiális jelzővel minősíthetők. Hogy ennyivel előbbre került a vallásos fiatalok körében a *szerelem*, nem magyarázható csupán azzal, hogy a vallásos csoport jóval fiatalabb (hiszen 15 és 40 év közöttiek) mind a mindenféle korosztályt magában foglaló budapesti. Elképzelhető, hogy a *szerelem* nem csupán a fiatalabbak, hanem a keresztények sajátos értéke is. Még inkább vonatkozhat ez a bölcsességre. Érdemes megemlíteni, hogy a kilenc leginkább eltérő módon megítélt érték közül hét eszköz-érték.

A különböző nemű, életkorú és foglalkozású csoportok minősítései leginkább a *szeretettel teljes* és a *felelősségteljes* esetében térnek el leginkább, de eléggé jelentősek a különbségek a *boldogság*, a *bölcsesség*, a *barátság*, az *előítéletektől mentes* és a *segítőképz* megítélésében is. Az *üdvözülés* megítélésében a legnagyobb (szinte teljes) az egyetértés, de csaknem annyira egyöntetű leginkább elutasított hat (*tiszta*, *társadalmi megbecsülés*, *udvarias*, *kellemes élet*, *törekvő*, *anyagi jólét*) minősítése is.

Hiányolt értékek. A kérdezettek átlagosan 2,6 értéket hiányoltak a kétszer tizen-nyolc tételes listáról. A legtöbbször által (4–10 fő) hiányoltak a következők voltak: *alázat * önzetlenség * szeretet * türelem * szerénység*.

3.3 A keresztény értékek. A listán szereplő harminchat érték (köztük eszköz- és célértékek) közül azokat kellett kiválasztani, amelyeket kifejezetten keresztény értékeknek, a keresztény ember jellemzőinek tartják. Átlagosan az érték-kínálatnak (36 érték) majdnem egyharmadát (11,4) jelölték meg. A válaszolóknak legalább egynegyede (de nem több mint fele) említette a következőket: *megbocsátó * üdvözülés * segítőképz*, *szeretettel teljes * szavahihető * fegyelmezett, előítéletektől mentes * felelősségteljes * engedelmes, bátor * belső harmónia*. A Hankiss által „keresztény” jelzővel minősített három érték itt az első, második és negyedik helyet foglalja el. Szembetűnő, hogy a legfontosabbnak ítélt és a leginkább keresztényinek tartott értékek sorrendje eléggé nagy mértékben eltér. Ez elsősorban talán azzal magyarázható, hogy a válaszolók ezúttal azokra az értékekre gondoltak, amelyek a keresztény normáknak leginkább megfelelnek, vagyis ez esetben a csoportnorma erősebben irányíthatta választásaikat, míg az előző esetben pedig inkább belső értékrendjük.

3.4 A legproblematikusabb értékek. A *Melyek azok az értékek és tulajdonságok, amelyek még eléggé problematikusak, nem eléggé tisztázottak számodra, amelyekről szívesen beszélgetnél, olvasnál, hallanál lelkigyakorlaton?* kérdésre adott válaszok is a listán szereplő 36 értékre vonatkoztak. A kérdezetteknek legalább egytizede (de nem több, mint egyhatede) által leggyakrabban említettek sorrendje így alakult: *önérzet * belső harmónia * üdvösség * szabadság * bölcsesség * előítéletektől mentes * fegyelmezett * boldogság*. A legproblematikusabb értékek között előfordul olyan érték, amely a fontossági sorrendben az élen áll (*üdvözülés*, *belső harmónia*), ám olyanok is, amelyek ott a sereghajtók között foglalnak helyet (*önérzet*, *önálló*); olyanok is, amelyek a legkeresztényibbnak tartott értékek között szerepeltek (*üdvözülés*, *megbocsátó*, *fegyelmezett*) és olyanok is, amelyek ebben a tekintetben eléggé hátul szerepeltek (*előítéletektől mentes*, *önérzet*).

3.5 Másikat kizáró értékek. Átlagosan 6 ilyen értéket (három érték-párt) soroltak fel a kérdezettek. A legtöbbször által (a kérdezettek egytizede) említettek a következők: *anyagi jólét—üdvözülés * segítőkéz—törekvő * kellemes élet—üdvözülés * anyagi jólét—boldogság * anyagi jólét—belső harmónia.*

3.5 Elválasztó értékek.

a) **Szülők és gyerekek.** A *Melyek azok az értékek és tulajdonságok, amelyek megítélésében szerinted jelentős a különbség közted és szüleid között?* kérdésre átlagosan 4,8 válasz érkezett, a legtöbb a humán-csoport tagjaitól, a legkevesebb az orvos-csoporthoz tartozóktól. A legtöbbször (a kérdezettek egytizede) által említett értékek ezek voltak: *előítéletektől mentes * társadalmi megbecsülés * anyagi jólét * engedelmes * igazi barátság * szabadság * érdekes élet.* Úgy tűnik, hogy a *társadalmi megbecsülés*, az *anyagi jólét*, az *engedelmes*, az *érdekes élet* és az *udvarias* a szülők, az *igazi barátság*, az *igazi szerelem*, és a *belső harmónia* inkább gyerekeik értékei. Az *üdvözülés* feltehetően a szülők legfontosabb értékei között is szerepel, ám valószínű, hogy jelentése a két nemzedékben különbözik. Ugyanez vonatkozhat a fontossági sorrendben a 17. helyen álló *szabadságra* is.

b) **Papok és laikusok.** Valamivel kevesebb (átlagosan 4,3) olyan értéket neveztek meg a kérdezettek, amelyek megítélésében szerintük eltérés van a laikusok és a papok között. (Elképzelhetően jó néhány esetben maguk és papjaik között is.) A legtöbbször (a kérdezettek tizede által) említett értékek az alábbiak voltak: *engedelmes * anyagi jólét * üdvözülés * igazi szerelem.* Vagyis csaknem kivétel nélkül ugyanazok az értékek, mint a két nemzedék által különféleképpen megítéltek. Ebből azonban még korántsem következik az, hogy a kérdezettek a laikusokkal azonosítanák magukat, ám az ellenkezője sem.

c) Átlagosan 4,5 olyan értéket neveztek meg, amelyek megítélése *saját kisközösségükben* (is) különbözik. A legtöbbször (de mindössze 4—10 esetben) előfordulók: *anyagi jólét * igazi szerelem * előítéletektől mentes * szabadság * igazi barátság * kellemes élet * engedelmes * fegyelmezett * önérték * boldogság.* A kisközösségekben is vitatott értékek többsége célérték és nagyobb részt olyan értékek, amelyeket ők maguk és a szüleik, valamint szerintük a papok és a laikusok is elterő módon ítélnék meg.

d) **Keresztények és marxisták.** Átlagosan 5,8 olyan értéket soroltak fel, amelyeket úgy minősítettek, hogy megítélésüket illetően a keresztények és a marxisták véleménye különbözik. Legalább egytizede, de nem több mint egyharmada említette a kérdezetteknek a következőket: *üdvözülés * anyagi jólét * a társadalmi megbecsülés * szabadság * megbocsátó * boldogság * egyenlőség * kellemes élet * engedelmes * segítőkéz * igazi szerelem.* Azok az értékek, amelyek megítélésében nem vagy alig éreznek különbséget a marxisták és a keresztények között: *boldogság * egyenlőség * igaz barátság * a szépség világa * alkotó szellemű * értelmes * felelősségteljes * jókedélyű * logikus gondolkodású * az önálló * tiszta * udvarias * fegyelmezett.* Említésre méltó, hogy ezek közül a *boldogság* és a *fegyelmezett* olyan érték, amelyek megítélése a katolikus kisközösségekben sem egyöntetű, az *udvarias* megítélése eltér a keresztény szülők és gyermekeik körében, a *barátság* pedig mind a kisközösségben, mind a két keresztény nemzedékben, mind a papok és a laikusok körében. A keresztények és a marxisták körében különböző megítélésűnek minősített értékeknek a kétharmada eszközérték, akár csak a közösségekben a legvitatottabb, a

szülők és gyerekek, valamint a papok és a laikusok körében különbözőképpen megítélt értékeké.

3.6 Megállapítható, hogy a legfontosabbnak és legkeresztényibbnek tartott értékek nem kevésbé problematikusak az egyén számára és nem kevésbé vitatottak keresztény körökben, mint a legkevésbé fontosnak és keresztényinek tartott értékek. A fontosnak és keresztényinek tartott értékek közül a keresztény körökben eléggé egyöntetűen megítéltnak bizonyultak a *felelősségteljes*, a *segítőkész*, a *megbocsátó* és a *szeretettel teljes*. Valamennyi eszközérték ezek közül a *megbocsátó* annyiban bizonyult rendhagyónak, hogy egyúttal az egyén számára leginkább problematikus értékek között is szerepelt (ám ez a kérdezetteknek csak egy tizedét jelentette).

Ugyanebben a kategóriában a keresztény körökben vitatott értékeknek bizonyultak a *szabadság*, a *szerelem*, az *előítéletektől mentes* és a *barátság*, egy kivételével cél-értékek. Az első hármat a marxistákat és a keresztényeket elválasztó értékeknek minősítették.

Ugyanebben a kategóriában olyan értékek is akadtak, amelyek megítélése a kisközösségben egyöntetű volt, ám eltérő a keresztény szülők és a gyerekek, a papok és a laikusok, a marxisták és a keresztények között, ugyanakkor — vagy talán éppen ezért — az egyén számára problematikus, tisztázandó értékeknek bizonyultak: az *üdvözülés*, a *belső harmónia* és a *bátor*.

A legkevésbé fontosnak és keresztényinek tartott értékek közül keresztény körökben nem volt vitatott az *egyenlőség*, a *törekvő*, az *udvarias*, a *hatékony*, a *tiszta*, a *haza biztonsága* és az *alkotó szellemű*, vagyis olyan értékek, amelyek megítélését egyöntetűnek érezték a keresztények és a marxisták körében.

Ugyanebben a kategóriában a keresztény körökben vitatott értékeknek bizonyultak az *anyagi jólét*, a *kellemes élet* és a *társadalmi megbecsülés*. Olyan értékekről van szó, amelyekről kérdezettek úgy érezték, hogy megítélésük lényegesen eltérő a keresztény és a marxista körökben.

Rendhagyónak bizonyult az *engedelmes* megítélése, amely minden viszonylatban a legvitatottabbnak ítélt értékek egyikének és az egyén számára is problematikus értéknek bizonyult. A legkevésbé fontos értékek egyikeként került a legkeresztényibbnek tartott értékek közé. Ez is jelzi, hogy mennyire problematikus a „keresztény” minősítés korántsem mindig jelenti egy-egy norma, cél, érték bensővé tételét, olykor csak kényszerű elfogadását. Több szempontból hasonló értéknek bizonyult a *fegyelmezett* is, amely a fontossági sorrendben tíz hellyel került hátrább mint a legkeresztényibb értékek sorrendjében, ugyanakkor az egyén számára a legproblematusabbnak érzett értékek és a kisközösségben leginkább vitatott értékek sorrendjében egyaránt a 8. helyet foglalta el.

3.7 Az istenhit és az evilágiság érték-tartományai. Kétféle módszerrel vizsgáltam az istenhit és az egyes értéktartományok kapcsolatának megítélését (vagyis az evilági érték-tartományoknak az Abszolúttal való megméretését):

A) az interjú keretében két közvetlenül erre irányuló nyitott kérdés segítségével (*Milyen szerepet játszik ez az érték az ön életében?* és *Hogyan látja saját élete, saját gyakorlatok alapján ezeknek az értékeknek és az istenhitnek a viszonyát?*)

B) egy már (15–40 éves vallásos fiatalok körében) kipróbált Thursthone-típusú magatartás-teszt segítségével. Ezzel a teszttel ötféle magatartást lehet elkülöníteni: a kétféle érték-szférát teljesen külön kezelő *hasadt*, a kettő ütközését megelőző *konfliktusos*,

a túlvilágit az evilági fölé helyező **túlbuzgó**, az evilágit a túlvilági fölé helyező **szekularizált** és a kettő egységét megtapasztaló **harmonikus** magatartást. Csak az interjú keretében került sor a család, a jólét és a szórakozás, csak a teszttel a személyiség és a közösség és mindkét módszerrel a tudomány, a politika-közélet, a művészet, a magyarság, a munka-alkotás, az egészség és a szerelem-szexualitás megítélésének vizsgálatára. (3)

a) A **személyiség** és az istenhit viszonyában a 120 kérdezett körében a „*Vallásos emberként is lehetek igazi személyiség, sőt keresztényként még jobban kiteljesíthetem személyiséget, egyéniséget*” kijelentéssel, vagyis a harmonikus magatartást képviselővel azonosították magukat legtöbbször, és egyértelműen elutasították a hasadt és a szekularizált magatartást képviselő kijelentéseket.

Felvetődhet a kérdés, joggal, hogy **milyen típusú személyiséget** éreznek harmóniában a transzcendenciával. Valamit erről is megtudhattam, ugyanis módom nyílt megismerni Mihály atya hálózata 47 egyetemista és fiatal diplomás férfi tagjának a véleményét az érett személyiség tulajdonságait illetően. Gyakorisági sorrendben a legtöbbször a következő minősítések fordultak elő: **felelősségtudat * döntésképeség * céltudatosság, önállóság * határozottság** (ezeket legalább a kérdezettek hetede említette). Önmagával azonos, szuverén, kapcsolatra érett személyiség rajzolódik ki, akinek helye, feladata van a világban, akit Isten partnerének tekinthet.

Jellemezniük kellett az **érett férfit és nőt** is. (Ne feledjük, férfiakról van szó! Egy olyan nyári táborozáson készült ez a felvétel, amelynek első felében külön-külön voltak a férfiak és a nők, zömmel nem házások.) Az **érett férfi** ebben a körben elsősorban **határozott * döntésképes * céltudatos * vezetni képes * apaságra alkalmas**. Az **érett nő** viszont elsősorban **anyaságra alkalmas * családcentrikus * gyengéd * érző**.

A **vőlegény** kívánt személyiségének leggyakoribb előforduló ismérvei ezek voltak: **szeretőképesség * szerelmesség * figyelmesség * felelősség, céltudatosság**. Nyolcuk szerint az ideális vőlegény azonos az ideális férfival.

Az **apa** tulajdonságai között ezek szerepeltek leggyakrabban: **határozottság * türelmesség * felelősség * szeretet * pedagógiai érzék**.

A **közéleti ember** szerintük **határozott, felelősségtudattal rendelkezik * fellépése van * beszédkészséggel rendelkezik * dönteni képes * művelt * nyitott**.

A **kisközösség-vezető** személyisége pedig elsősorban **határozott * vallásos * lelkiése van * kapcsolatteremtésre alkalmas * szervezőkészséggel rendelkezik**.

b) A **tudás és a tudomány** a kérdezettek egyharmada életében fontos szerepet játszik. Ezt vagy azzal indokolják, hogy valamelyik tudományágat művelik, vagy érvekkel támasztják alá ennek az értéktartománynak a jelentőségét: „*az életet szolgálja*”, „*örök izgalom*”, „*az ember alapvető vágya, hogy tudjon*”, „*lenyűgöz*”, „*a kíváncsiság a lényeg*”, „*a természet csodálatos*”. Egytizedük különféle (elsősorban etikai, másodsorban politikai) fenntartásokat hangoztat: „*nem szabad öncélúvá válnia*”, „*hogyan fogadjunk el az elméletekből, az hit kérdése*”, „*az élet védelmét kell szolgálnia*”, „*fel kell nőni az embernek, mert a technikát nem tudja jól használni*”, „*eszköz, amit jó és rossz célra is fel lehet használni*”, „*Magyarországon nem az embereket szolgálja*”, „*Magyarországon nem nagyon lehet művelni, mert nincs pénz*”, „*a keleti blokkban lejárátták a tudományt*”. Egynegyedük számára a tudomány nem fontos, mert „*nem sok szerepet játszik az életben*”, „*mert sok rossz is kísült belőle*”, „*a család előbb van, mint a tudomány*”, „*a mai tudomány nem üdvöztet*”, „*kiesett az életéből*”, „*a nagy problémákat nem oldja meg*”, „*nem annyira a nők számára való*”.

A tudomány és az Abszolútum viszonyát négyféleképpen látják: kétharmaduk egymást kiegészítő és erősítő egységben, egyötödük szerint a tudomány Isten nélkül nem művelhető, egy-egy tizedük szerint Istenhez vezet művelése illetve két egészen különböző dolog.

A magatartás-teszt is hasonló eredményekre vezetett: a legtöbben azzal a kijelentéssel azonosították magukat, mely szerint „*a keresztény ember is lehet kérdező, kétkedő, újrakérdező, értékeket megkérdőjelező kutatója a valóságnak, főleg akkor, ha időnként önmagát is megkérdőjelezi*”, vagyis a harmonikus magatartást képviselővel, a többi négy magatartást megjelenítő kijelentést viszont elutasították.

c) Politika és közélet

Ebben az értéktartományban már jóval inkább ütköznek a vélemények, mint az előző kettő esetében. A 120 kérdezett fele (még 1988–89-ben!) úgy vélte, hogy a politizálás nem való a híveknek. Minden nyolcadik azt gondolta, hogy a *hívő is politizáljon*, minden kilencedik azt, hogy *a politika fontos szerepet játszik a keresztények életében is, de ők nem tudják a nagypolitikát befolyásolni*, minden tizedik azt, hogy *a híveknek nem a politikában, hanem a közéletben kell résztvenniük*, ugyanennyien pedig azt vallják, hogy *elég a híveknek tájékozottnak lenni*. 1988-ban tehát még a válaszok kétharmada elutasító, egyharmada pozitív. Az elutasítás érvei eléggé különbözőek: nem érdekli a politika, elveivel ellenkezik a politika, nem érez elég teret a politikához, a politikát a számára ellenszenves politikai erőkkkel azonosítja, a politizálás fontosságát viszonylagosnak érzi más értékterületekhez képest.

A pozitív választ adók érvelését a következő megnyilatkozások érzékeltetik: „*a passzív ellenállás is politizálás*”, „*a munkahelyemen is van közélet*”, „*kisközösségbe bevonni az embereket: ez is közélet*”, „*a politikát csak keresztény ember csinálhatja tisztességesen*”, „*igazán keresztényként élni a nyilvánosság előtt, ez is politikai tett*”, „*ha valami jót ki lehetne vívni, én is politizálnék*”, „*a szeretet hatalmára kell épülnöm*”, „*a kultúra és az értékek védelmében politizálok*”, „*a közélet társadalomformálás*”, „*nem lehetünk közömbösek, hiszen az egyház élete is függ a hatalom politikájától*”.

Leginkább apolitikusnak a regnumi, a karizmatikus és a falusi kisközösségek bizonyultak. A hit és a politika összeegyeztethetőségét leginkább a Bokor-beliek és a Mihály atya hálózatához tartozók vallják. (Nem véletlenül, hiszen Mihály atya képviseli a Regnumban is azt az irányzatot, mely szerint a keresztényeknek is részt kell venniük a társadalomépítésben. Alapító tagja lett a Magyar Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsának is, a katolikus ifjúságot pedig egyik közösségének mérnök vezetője — a rendszerváltás után államtitkár — képviseli.)

A magatartás-teszt eredménye árnyalja az eddigi képet. Kiderül, nem is áll olyan távol a politika vagy legalább is a világnézeti párbeszéd a vizsgált kisközösségek tagjaitól, hiszen az ötféle magatartást modellező vélemény közül ezzel értettek egyet legtöbben: „*A mi társadalmunkban sincsen kevesebb lehetőségem arra, hogy keresztényként élhessek, mint máskor vagy más országban, és arra is van esélyem, hogy híd szerepet tölthessek be a mienkével ellentétes világnézetűek és a hozzám hasonló világnézetűek csoportjai és intézmények között*”, vagyis a harmonikus magatartást képviselő kijelentéssel, a hasadt, a szekularizált, a konfliktusos és a túlbuzgó magatartást képviselőt pedig elutasították.

A „*Hogyan látja szocialista társadalmunkat?*” kérdésre adott leggyakoribb (legalább a válaszolók egytizede, de nem több mint egyötöde által említett) válasz-típusok 1989 előtt így alakultak: *szörnyű, rettenetes, rossz, az értékvesztés jellemző rá, Magyar-*

országban nincs szocializmus, a szocializmus csődbe van, nincs demokrácia és erkölcsi válság van.

Az összkép egyértelműen elmarasztaló, a másféle vélemény eléggé ritka. Az elmarasztalók harmada sommásan minősít, többségük azonban érvel. Az ismertetett leggyakoribb érveken kívül még ilyenekkel is: „a proletárdiktatúra rossz eszköz”, „belső munkanélküliség van”, „nem magyar és nem szocialista”, „felülről függő embereket termelt ki”, „itt nehéz egyéniségnek lenni”, „nem a valós teljesítményeket ismerik el”, „elhatalmasodott az önzés”, „a legnagyobb gond a lakáshelyzet”, „etika nélkül nem lehet társadalmat csinálni”, „háromszoros terhet raktak a nők nyakába”, „még több baj lesz a cigánysággal”, „a gazdasági romlás a szellem romlásának következménye”, „elmaradt a kultúra fenntartása”. Nem sokban különböznek a nem vallásos reformerek kritikáitól ezek a vélemények.

A „Milyen változtatásokat tartana szükségesnek?” kérdésre adott leggyakoribb válaszok a következők: *piacra építő gazdasági rendszer, többpártrendszer, potens vezetés, demokrácia, nagyobb szabadság, jobb iskolarendszer, az istenhit beépítése a rendszerbe, sajtó- és szólásszabadság, mindenkit a megfelelő helyre, erkölcsi értékek visszaállítása, a családi élet központba állítása, szellemi megújulás.*

„Politizáljon-e egy keresztény?”, kérdeztünk 1991–92-ben egy, az előbbihez hasonló összetételű társaságot. A legtöbben (a kérdezettek hetede) azt felelte, hogy *csak a közéletben vegyen részt*, a tizede azt, hogy *igen, de a hatalomban ne vegyen részt*, ugyanennyien azt, hogy *igen, mert politika a közösségi ügyekben való részvétel*. Úgy tűnik, még mindig nagy a bizonytalanság, még mindig eléggé eltérnek a vélemények.

A rendszerváltás után kérdezettek kétharmada nem vesz részt aktívan a politikában, harmada a közéletben sem. A közéletben résztvevők elmennek szavazni, diáktszísztéget vállalnak, cigánygondozást vállalnak, vért adnak, népfőiskolán dolgoznak, sportklubot vezetnek, Vöröskereszt titkárságot választanak, a politizálók valamely pártnak tagjai, figyelik a politikai életet, újságcikket írnak, tüntetnek a katonai szolgálat ellen, önkormányzati képviselőiséget vállalnak.

A politika és a közélet közötti különbséget általában így látják:

<i>politika</i>	<i>közélet</i>
nagyobb kör	kisebb kör
önérdek	közérdek
személytelen kapcsolat	személyes kapcsolat
szűkebb	szélesebb
pozíció szerzés	nézetformálás
hatalom	kevésbé fontos kérdések
hatalomszerzés	közért tevékenykedés
szociális jó	jézusi ügy
harc	szolgálat
rossz	jó

d) **Munka és alkotás** tekintetében a leggyakoribb (a kérdezettek egy tizedét képviselő) vélemények a következők: *a munka és alkotás összetartozik, szeretek dolgozni, fontos a hivatásként végzett munka.*

Mit tekintenek a keresztény kisközösségi tagok alkotásnak? Akad, aki bármilyen munkát, a többiek a család „felépítését”, egy pulóver megkötését, a szellemi munkát, az önkifejezést, a művészetet, a személyiséget fejlesztő munkát. „Az alkotás kiváltság és titok”, véli az ökumenikus közösség egyik tagja. Akad a munkát illetően egy-két

szélsőséges vélemény is: „*A keresztény férfi csak fizikai munkát végezzen, egy keresztény nő pedig otthon nevelje gyermekét*” (egy huszonhárom éves nő egy pesti Bokor közösségből), „*Csak barátságból dolgozom, másoknak*” (az egyik falusi közösség fiatal házaspárja), „*Amikor kell, dolgozom, ha nem kell, nem erőltetem*” (egy negyven éves asszony egy másik süllyedési közösségből), „*A munka szükséges rossz*” (17 éves diák egy regnumi közösségből), egyetemi hallgató lány a szegedi Bokor-közösségből). A többség azonban a munkát (bármilyen is legyen az) fontosnak, de nem öncélúnak tartja.

A munka és a hit viszonyát illetően ezekből a válaszokból nem rajzolódott ki egészen világosan, hogy a válaszolók szerint vajon bármiféle munka alkalmas-e Isten dicsőítésére, vagy vannak-e keresztények számára való munkafajták. Az ötféle magatartást modellező kijelentések közül kettőt fogadott el a kérdezettek többsége, a túlbuzgó („*mint keresztény embernek csak keresztény emberhez méltó hivatást kell választanom, következésképpen egy csomó foglalkozás számomra szóba sem kerülhet*”) és a harmonikus („*nem mindenki lehet olyan szerencsés, hogy azt a hivatást válassza, amelynek keretében különösebb nehézségek nélkül átültetheti a gyakorlatba elveit, de a többi esetben is érvényes az az elv, hogy a jól végzett munka egyben keresztény tanúságtétel is*”) magatartást képviselőt.

e) A jólét és jól-lét megítélése így alakult a leggyakrabban előforduló válaszok alapján: *a jólét nem fontos * a pénz eszköz és nem cél * szükséges a kiegyensúlyozott anyagi helyzet*. Az „*eszköz és nem cél*” mentalitás a regnumi és a hasonló stílusú közösség tagjaira, a „*nem fontos*” mentalitás pedig a Bokor tagjaira és a jársági falusi kisközösségekbe tartozókra jellemző leginkább. (Ez utóbbi sem véletlen, mert a falusi hálózatot összefogó Lajos atya ebben a tekintetben talán még mindig Bulányitanítvány.)

Az önkizsákmányoló mellékmunkával kapcsolatos vélemények így festenek: *ameddig a családi életet nem befolyásolja károsan, lehetséges* (a válaszolók ötöde), *káros a családra és az emberre* (a válaszolók nyolcada), *lehetséges, ha nem luxusigényeket elégít ki* (a válaszolók tizede) *nem helyes* (a válaszolók tizede). A kérdezetteket (készakarra) befolyásoló „*önkizsákmányoló*” jelző ellenére is sokan akadtak realisták (megalkuvók?, gyengék?). Kik között tapasztalható véleményeltérés? Nos, nem elsősorban a családosok és nem családosok között. A túlmunka a családra és az emberre káros hatását elsősorban a Bokor tagjai és a taizei közösséghez tartozók hangsúlyozzák, a mértékkel szükségességét pedig elsősorban a Regnumhoz, a Mihály atya hálózatához és a falusi kisközösségekhez tartozók.

A „*Mi a véleménye a borraivalóról és az összeköttetésekről?*” kérdésre adott válaszok többsége elutasító, de jelentős hányadot képviselnek azok is, akik a károsnak ítélt jelenséget magyarázni próbálják.

f) A haza és magyarság kérdésében — ne feledje az olvasó, még 1988-at írunk — elég jelentős mértékű az egység, de számos árnyalattal, amit még a leggyakoribb válaszok is tükröznek: *ott kell élni és dolgozni, ahol születünk*, mondja a válaszolók hatoda, és ugyanennyien azt, hogy *magyarságom nagyon fontos számomra*. A magyarságot a kereszténységnek alárendelt értéknek vagy korlátnak tekintők a Bokor közösségekbe tartozók között szerepelnek legnagyobb arányban. Az „*itt kell élnünk*” szemlélet a regnumiak körében a legerősebb, de a Mihály atya hálózatához tartozók és a taizei közösség tagjai körében is erősebb az átlagosnál.

Az érték-teszt eredménye megerősíti az eddig leírtakat. A legtöbben az „*Egy magyar ember kereszténysége csak magyar anyanyelvű lehet, hiszen ezen a nyelven imádkozik; az egyetemes kereszténység és a nemzeti sajátosság egymást gazdagíthatja*”, vagyis

a harmoikus magatartást kifejező kijelentéssel értettek egyet, míg a konfliktusos, a hasadt és a szekularizált magatartást modellezőket elutasítják.

g) **Közösség, hovatartozás, csoporttudat.** „A közösséghez tartozás a fontos, ezért bármilyen közösségbe kerülünk is, egyénileg így is úgy is keresztények lehetünk.” „Van-nak az ember világnézetéhez, s vannak ízléséhez, érdeklődéséhez közelebb álló közösségek, s ennek a dilemmának nincsen megnyugtató megoldása.” „Ha keresztény ember nem találja meg helyét a hozzá hasonlók között, nem nevezheti magát igazi kereszténynek.” „Teljes emberként lehet a keresztény tagja egy keresztény közösségnek és egy más-milyennek, ha az egyikben tökéletesen meg tud feledkezni a másikról.” „Lehet a keresztény kétfelé elkötelezett úgy is, hogy a közlekedődény elv alapján rajta keresztül áramol-nak az értékek az egyik közösségből a másikba.” Mind az ötféle vélemény előfordul vallásos emberek körében. Ezeket modellezte az értékrendszert vizsgáló teszt identitásra vonatkozó öt kijelentése, amelyek közül a legutóbbit, a harmonikus magatartást modelle-zőt fogadták el, a többi egyértelműen elutasították.

h) **A művészettel kapcsolatos leggyakoribb vélemények a következők:** a zene köz-ponti szerepet játszik életében * az irodalom közel áll hozzá * meghatározó szerepe van életében a kórusnak * a művészet transzcendens jellegű * a művészet lehetősé-get ad az ember megismerésére * a zene és az olvasás fontos szerepet játszik életé-ben * a zene elmélyíti a hitet. A művészet transzcendens jellegét leginkább a reg-numi közösségekbe tartozók hangoztatják. Kevésbé fontosnak, problematikusnak első-sorban a Bokorhoz tartozók érzik. Jó tucatnyian vannak, akik különböző fenntartásokat hangoztatnak: „nem tudják az isteni szépet kifejezni számomra”, „csak az a művészet, ami Isten üzenetét közvetíti”, „a mai művészet alig érthető”, „csak az a szép, ami igaz”, „sokszor nem olyan értékeket közvetít, amelyek elfogadhatók számukra”, „el is távolíthat a hittől”.

A magatartás-teszt pontosítja a képet. Igazából egyik kijelentést sem fogadják el, leginkább még a harmonikus magatartást képviselővel rokonszenveztek („A művészet egyben a természetfeletti értékelhető része is, ez pedig ugyanúgy vonatkozik a nem keresztény művészek alkotásaira is”), a válaszolók kétötöde azonban a konfliktusos ma-gatartást modellezővel is („Mindig is vonzódtam a művészetekhez, de mint vallásos em-ber sokszor kerülök ellentmondásos helyzetbe, főleg a modern műalkotásokkal való ta-lálkozáskor, mert ezekben annyi a kétértelműség, oly sok a kérdőjel, s oly kevés a harmó-nia, de mégis izgatnak, hiszen ezek a művek a máról a mának szólnak, tehát nekem is.”), legkevesbé pedig a túlbuzgóval és a hasadttal.

i) Mennyiben érvényesül korlátozó aszkézis, mennyiben a keresztény öröm-elv, erre voltam kíváncsi, amikor a szórakozást is felvettem értékelendő életszférák közé. A leggyakoribb (a válaszadók kb. egytizedét kitevő) vélemények így alakultak: számom-ra a szórakozás leginkább egy jó könyv * kirándulni szeretek * a szórakozás feleljen meg a hitnek és az erkölcsnek. Mindössze a kérdezettek egytized része nem tartja érték-nek a szórakozást („pótcselekvés”, „az élet nem szórakozás”, „a hívő számára csak hívő kultúra létezik”, „hiábavalóság”, „a munka a szórakozásom”, „a kultúra fontos, a szórakozás nem”), a többiek a visszafogott, illetve a tartalmas szórakozás hívei.

j) A kérdés, hogyan látják, már amennyiben külön választják a kisközösségi tagok a test és a lélek viszonyát, mennyiben gondolkodnak testlélekben. A vélemények eléggé sokfélék: a test ajándék, amellyel gazdálkodni kell * sporttal szolgálom egészségemet * vigyáznunk kell testünkre * fontos a testünk * nem tudom, hogyan dolgoz-nám fel, ha nem lennék egészséges * hálát adok egészségemért * nem volt olyan problé-mám eddig, hogy különösebb gondot kellett volna fordítanom testemre * mérlegelni

gelni kell, hogy a munka ne menjen egészségem rovására * a betegség ráébreszt arra, hogy semmi sem függ tőlem. Leginkább a regnumi és a Mihály atya hálózatához tartozó közösségek tagjai számára pozitív érték az egészség.

Ezt a képet több vonatkozásban is árnyalja a magatartás-teszt eredménye:

A „Földi létem halmazállapota testem, amely egyben lényegem érzékelhető kifejezése is, hiszen testemnek arca, tekintete van, benne pillantható meg a láthatatlan lélek, így aztán nem is lehet számomra kétséges, hogy a testkultúra is elengedhetetlenül hozzátartozik kereszténységemhez”, vagyis a harmonikus magatartást tükröző kijelentéssel azonosultak legtöbben, de a „Néha úgy érzem, hogy többet kellene foglalkozni testemmel, hiszen az a lelkem foglalata, máskor viszont úgy érzem, hogy jóval kevesebbet, hiszen a lélek fontosabb részem” kijelentéssel is egyetértett a kérdezettek egyötöde. A két végletet, a túlbuzgó és a szekularizált magatartást modellező kijelentést egyértelműen elutasították.

k) Már egy 1983-ban végzett szociológiai vizsgálatomból (4) kiderült, hogy a keresztény fiatalok szerelemképe kidolgozottabb, mint a nem vallásos fiataloké, hogy az önzetlenség és az öröm többségüknél harmonikus egységet alkot. Kiderült ugyanakkor az is, hogy ebben a rétegben sincsen minden rendben a szerelem körül. Sokan elképzelhetetlennek tartják az őszinte „szeretlek”-érzés és a kétségek együttes meglétét, valamint az önzetlen szeretetre építő szerelem gyakorlati megvalósítása majdnem lehetetlenségének átélését. Sokaknál a „majd Isten megsegít” hite mellől hiányzik az önismeret, az emberismeret, a konfliktus-lehetőségek megismerésének igénye, a „segíts magadon, az Isten is megsegít”-szemlélet. A keresztény fiatalok egy kisebb részére jellemző volt a nemiség szerepének alábecsülése (szembeállítva a szerelemmel és a szeretettel). A vallásos fiúk inkább hangoztatták a másik alapos megismerésének szükségességét, a lányok viszont a szeretet kockázatát (Istenben bízva), ami azzal is magyarázható, hogy a vallásos fiúk (mivel kevesebben vannak, mint a lányok) jobban válogathatnak. Sokan vannak a keresztény fiatalok közül olyanok, akikben a szilárd hitre alapozott biztonság-érzet leépítette, gyakorlat híján elsorvasztotta az empátiát.

A szexualitás megítélése vizsgálatunkban így festett: fontos eleme a krisztusi szerelmen alapuló házasságnak * nem domináns * Isten ajándéka * hozzátartozik a szerelemhez * csak házasságon belül lehetséges * a szerelmi kapcsolat minőségének a következménye * a lelki harmónia kiteljesedésének formája * a házasságban semmi sem bűn, ami a szerelmet szolgálja * a legteljesebb önátadás eszköze * fontos, de nem kapcsol Istenhez * ha megfelelő módon történik, istenhit és szexualitás harmonikus viszonyba kerülhet * felelősségtudat és türelem kell hozzá * nem könnyű konfliktus mentesen megélni a házasságban sem * csak a perspektívtalan társadalmakban választják le a szerelemtől * önmagában rákos daganat * ha két ember teljesen eggyé tud lenni, az gyönyörű.

A nemiség szerepének megítélésében jelentős mértékű az egység, a különböző irányzatokhoz tartozó közösségek tagjai, a férfiak és a nők, a házasok és nem házasok között is. Ugyanez mondható el a szerelem esetében is, amelyről így nyilatkoztak: igen fontos * a krisztusi szerelem életünk igen fontos eleme * a szerelem és az istenhit között egyenes arány van * ebben is Isten van jelen * a szeretet a lényege * lelki dolog * hitünket erősítheti * támasz, biztonság az életben * szeretne egy társat, akivel mindent megoszthatna * Isten csodálatos ajándéka * kegyelem * meg kell ismernem a másikat * legmagasabbrendű érzelmi állapot * ajándékozás.

A magatartás-teszt eredménye meg is erősíti, árnyalja is ezt az egységet, ugyanis „Az erotikus vágyódás teljes odaadás, egymás kölcsönös megajándékozása gyönyörű-

séggel és egymás felelős vállalása, a személyes szeretet: ez jellemzi a keresztény szeretmet, a szeretet gyakorlati megvalósulásának talán legnagyobb lehetőségét, ami a legtöbbek számára adott”, vagyis a harmonikus magatartást kifejező kijelentéssel azonosultak legtöbben.

Eddig is felvetődhetett a kérdés, hogyan válnak gyakorlattá ezek az elvek. Ez esetben ezt módomban állt két kérdéssel is ellenőrizni. A „*Mi a véleménye a házasság előtti nemi életéről?*” kérdést az interjúkat készítő munkatársaim többsége is feleslegesen tartotta, mondván, erre a válasz — mivel ezt az egyház szigorúan tiltja — egyöntetűen elutasító lesz. Nem egészen így történt, mint ezt a leggyakoribb válaszok egyike-másika is tanúsíthatja. Legtöbben, a válaszolók negyede azt felelte, hogy *nem helyes*, tizede azt, hogy *nem tartja elítélendőnek*, ugyanennyien azt, hogy *jó, mert így a házasságban kevesebb probléma adódik*. A legtöbb megengedő és helyeslő a Mihály atya hálózatához tartozó és a dunántúli kisvárosi közösségekben található. Leginkább a falusiak ellenzik, de a regnumi és a Bokorhoz tartozó közösségekben is több az ellenző, mint a megértő, elfogadó és kifejezetten helyeslő. A helyeslők és megengedők a fiatalok és a nem házasok körében kétszerre nagyobb arányban vannak, mint a házasok körében. A férfiak és a nők között nincsen különbség ebben a tekintetben.

A „*Mi a véleménye a fogamzásgátlásról?*” kérdésre adott válaszok között ezek voltak a leggyakoribbak: *a tabletták egészségügyi okból nem jók* (a válaszolók ötöde) *a természetes módszereket kell alkalmazni* (a válaszolók hatoda), *egyéniileg kell eldönteni, hogy helyes-e vagy sem* (a válaszolók hetede), *elítélendő* (a válaszolók tizede). A fogamzásgátlást nem helyeslők aránya a Bokor-közösségekben a legnagyobb, ők és a dunántúli kisvárosiak hangoztatják leginkább a tabletták egészségileg káros hatását. A természetes módszerek hívei a falusiak körében találhatók legnagyobb arányban. A felelősséggel alkalmazott, egyénre szabott, a kölcsönös szeretet jegyében történő fogamzásgátlást elsősorban a regnumiak helyeslik. A kérdezettek egyharmada olyan álláspontot képvisel, amely valamiképpen szembenáll a pápai előírásokkal.

1) Az Abszolutum és az alapértékek. A kisközösségi tagok körében a személyiség, a tudás és tudomány a közösség, a család, a munka és alkotás, a magyarság, a test és az egészség, a szerelem alapvető emberi értékeknek bizonyultak, amelyek a legtöbbük-nél **harmonizáltak** az istenhittel, az Abszolutummal. A kilenc érték-tartomány megítélése alapján a kérdezettek kilenc tizedét a harmonikus érzülettel lehet jellemezni, akad még néhány a túlbuzgó, konfliktusos és egy hasadt érzülettel jellemezhető. A különböző magatartás-típusokat modellező kijelentésre adott átlagosztályzatok (5-ös volt a teljes azonosulás, 1-es a teljes elutasítás) így alakultak:

harmonikus	4,2
konfliktusos	2,7
túlbuzgó	2,5
hasadt	2,0
szekularizált	1,8

A harmonikus érzület legerőteljesebben domináns a 25—35 évesekből álló, s hét éves működés után feloszlott regnumi, a 18—20 évesekből álló regnumi, a 20—30 évesekből álló ökumenikus és a fiatal házaspárokból álló független közösségekben. A Bokorhoz tartozó közösségekben (legerőteljesebben a bányai életközösségben) a túlbuzgó érzület, a regnumi, a dunántúli megyeszékhelyen és kisvárosban működő és a karizmatikus közösségekben a **konfliktusos** érzület a szubdomináns. Értékrend tekintetében tehát a Bokor közösségek térnek el (ha nem is nagymértékben) a többiektől. Újból felvethető a kérdés, hogy alkalmas-e a **túlbuzgó**, bigott vagy a konzervatív jelző

értékrendjük szubdomináns elemének minősítésére, vagy a végtelenségig következetes, a maguknak legszigorúbb mércét állító, a legradikálisabban keresztény minősítések illenek-e inkább rájuk. Megfogalmazásaik alapján úgy tűnik, mindkét féle minősítés jogosult, s hogy a túlbuzgóság velejárója a több tekintetben legjobb minőségű kereszténységnek.

A harmonikus érzület legerőteljesebben a tudás, a személyiség és a szerelem, legkevésbé a művészet és a magyarság érték-tartományokban érvényesült. A konfliktusos érzület az egészség, a szekularizált a művészet és a szerelem, a hasadt az egészség, a túlbuzgó a munka érték-tartományokban bizonyult a legerőteljesebbnek.

4.

Egyházkép

Kétféle időpontban és kétféle körben állt módomban vizsgálgatni. Még 1988-ban annak a bizonyos 40 közösségnek 120 tagját kérdezhettem meg, 1991–1992-ben pedig 25 közösség 80 tagját.

4.1 A kereszténység általános helyzetét illetően 1988-ban a három leggyakoribb válasz a következő volt: *nő a szerepe * minőségi változás állapotában van * a kovász szerepét tölti be*, 1992-ben borúlátóbbak a vélemények: *nő az elvilágiasodás mértéke * a kovász szerepét tölti be * nehéz helyzetben van*. A Bokor-tagok még súlyosabbnak látják mind a kereszténységet, mind a világ helyzetét.

4.2 A katolikus egyház Magyarországon. A kutató számíthatott arra, hogy a válaszolók egy jelentős hányada számára az egyház elsősorban az intézmény, a klérus, a tanítóhivatal, vagyis szociológiai képződmény. Így is történt. 1988-ban a leggyakoribb válaszok ezek voltak: *a hierarchiára szükség van * a katolikus egyház hivatal jellegű * a legnagyobb gond a paphiány * merev és konzervatív*, 1992-ben pedig: *összefonódik az egyház vezetése a világi hatalommal * alapos átszervezésre szorul * püspökeink alkalmatlanok a feladatra * az egyház vezetésének nincsen kapcsolata a hívőkkel * merev és konzervatív*. A Bokor-tagok körében még az a vélemény is gyakori, hogy *hivatal jellegű és bürokratikus*, az is, hogy *nem eléggé emberközpontú*, és az is, hogy *nehéz örökséggel indul újra a rendszerváltozás után*.

A válaszok kétharmada már 1988-ban is **kritikus**, ez az arány 1992-re még jócskán nő. Elsősorban a magyar katolikus egyházra vonatkozó megállapítások (a válaszok fele elsősorban vagy kizárólag a magyar egyházra vonatkozik). A válaszok egy kisebb hányada (egyhatoda) azt a **társadalmi környezetet** (a legtöbb esetben a hazai politikai rendszert) teszi bírálata tárgyává, amelyben az egyház működik. 1988-ban akad egy negyedrészt kitevő konzervatív kisebbség is, amely a demokratikussal szemben **védi a hierarchikus felépítést**, sőt olyanok is akadnak, akik az egyháznak a mostaninál demokratikusabb működését is elleneznék. Az 1992-ben kérdezettek körében kevés ilyen vélemény akadt. A hierarchikus felépítés szükségességét elsősorban a falusi kisközösségek tagjai hangoztatják, legkevésbé a Bokorhoz és a Regnumhoz tartozók. A **demokratizmust**

leginkább a karizmatikus és a Bokorhoz tartozó közösségek tagjai hiányolják. Kritikus vélemények valamennyi kisközösség-típusban szép számmal akadnak.

1991–92-ben a „*Mi a véleménye a magyar katolikus egyház legfőbb vezetőiről?*” kérdésre a Bokor tagok nagy többségének a véleménye negatív volt, de a többiek is eléggé kritikusan ítélték meg szerepüket, helyzetüket azonban tárgyilagosabban, több megértéssel. A sommásan negatív véleményeken kívül a Bokor-tagok elsősorban azt kifogásolják, hogy közelmúltbeli és a mostani püspökeink többsége a régi rendszer kiszolgálói, hogy képtelenek a stílusváltásra, hogy az államegyházban gondolkoznak. A többiek elsősorban azt kifogásolják, hogy túlságosan távol vannak a hívektől, hogy nem kapcsolják be a munkába a laikusokat, hogy még most is túl erős az állam és az egyház közötti összefonódás. A legrokonszenvesebb főpaprak egyértelműen *Várszegi Asztrik* bizonyult (a kérdezettek kétötöde számára), néhányan említették még *Gyulay Endre*, *Seregély István*, *Marosi Izidor*, *Ács István* és *Szendi József* nevét is. Jellemző, hogy a kérdezettek egyötöde kijelenti, hogy nem ismeri annyira püspökeit, hogy véleményt tudna róluk mondani.

4.3 1988-ban a 120 kérdezett közül 18-an a **pápával** is foglalkoznak. Hármuk véleménye negatív („*az ökumené gátja*”, „*csak a látszat fontos számára*”, „*inkább szolgálná és ne irányítaná az egyházat*”), a többieké pozitív („*összefogja a kereszténységet*”: hárman; „*felélesztette az egyházat*”: ketten; „*jóságos*”, „*szent*”, „*népszerű*”, „*jelkép és vezető*”, „*lengyelisége nagy esély*”, „*a hívek közelében él*”, „*közvetít az egyház és az államok között*”: (egy-egy válaszoló).

1991–92-ben a „*Hogyan látják mostani pápánkat*” kérdésre a következő válaszok voltak a leggyakoribbak: *méltó apostolutód * jóságos, sokat tesz a békéért * imád-ságos * nagyon konzervatív*. A Bokor-tagok szemében elsősorban konzervatív, egyesek szerint minden megnyilvánulásában, mások szerint csak egyes kérdésekben.

4.4 A „*Kiket tart a mai és a közelmúltbeli kereszténység nagy egyéniségeinek?*” kérdésre adott válaszokban 1991–92-ben a következők szerepeltek: *Teréz anya, II. János Pál, Roger Schütz, Mindszenty József, Márton Áron, Pio atya, Tőkés László*. A Bokor-tagok körében is *Teréz anya* áll az élen, őt *Mindszenty, Márton Áron, Gandhi, Martin Luther King* és *Bulányi György* követi.

4.5 A „*Hogyan vélekedik az ökumené helyzetéről?*” kérdésre 1988-ban a következő válaszok voltak a leggyakoribbak: *elsősorban a személyes kapcsolatokon múlik * Krisztusban kell egyesülni * fejlődik * egyek, de nem egyformák a keresztények * az együtt munkálkodás a megoldás*, 1992-ben pedig a következők: *elsősorban a személyes kapcsolatokon múlik * fejlődik * az együtt munkálkodás a megoldás * lelassult * nagyfokú a kölcsönös bizalmatlanság*. A kérdezettek nagy többsége az értékes másságok egységének képzi el az ökumenikus egyházat, egy csekély kisebbség a katolikusokhoz való igazodásban látja a megoldást. A kérdezettek fele elégedetlen az ökumenizmus kibontakozásának ütemével, s ezek többsége ezért elsősorban az egyházak felső vezetését okolja.

1991–92-ben a „*Hogyan látja a keresztények és a zsidók közötti kiengesztelődést?*” kérdésre is válaszoltak, vagyis a kérdezetteknek csak négyötöde, mert a többiek tájékozatlanoknak tartották magukat ebben a kérdésben. A válaszolók egyharmada biztatónak látja a helyzetet, másik harmada úgy látja, csak tétova lépések történtek, harma-

dik harmada pedig úgy, hogy mindkét részről eléggé nagy a bizalmatlanság, a többiek pedig a keresztények körében is érzékelik az antiszemitizmus jeleit.

4.6 Az egyházközségek szerepét (a katolikus egyházon belül) a legtöbben így látják 1988-ban: *olyan központokká kellene alakulniuk, ahová a hívek mindenféle gondjukkal fordulhatnának* * *elsősorban az egyházközségek keretében kellene létrehozni és működtetni a kisközségeket* * *a papoknak nincsen igazán emberi kapcsolata a hívekkel* * *a „liturgikus fogyasztást” elégítik ki* * *a vidéki plébániák helyzete siralmas* * *az egyházközségek valódi közösségekké kell, hogy alakuljanak* * *nincsenek az egyházközségen belül horizontális kapcsolatok*. A válaszok kétharmada kritikus. A legélesebben a Bokorhoz tartozó közösségek tagjai bírálják a jelenlegi állapotokat, ők látják a plébániákat a „liturgikus fogyasztást” kiszolgáló intézménynek. Ugyanakkor elsősorban ők gondolják azt, hogy a kisközséseknek az egyházközségeken belül kellene működni. Negatív ítéleteiket általában negatív tapasztalatok, sikertelen kapcsolatfelvételek támasztják alá.

4.7 A laikusok szerepét illetően 1988-ban ilyen válaszok születtek (a kérdezettek legalább egytizede, legfeljebb egynegyede körében): *elsősorban dologi (és nem lelki) segítségre alkalmazhatók* * *csökkenthetnék a papok túlterheltségét* * *a szertartások végzésében is besegíthetnének* * *sokkal nagyobb szerepet kellene adni nekik* * *végvezhetnék a hitoktatást* * *bevonásuk csökkentené a paphiányt*. A laikusok szerepét eléggé különbözőképpen látják a kisközségi tagok, többségük azonban a jelenleginél komolyabb — egy jelentős kisebbség egyenesen papi — szerepet adna nekik. Érdekes, hogy éppen a plébániai közösségek tagjai korlátoznák a világiak működését „dologi” (fizikai munka, adminisztráció, „világi szakmunka”) tevékenységekre. Hitoktatásra elsősorban a karizmatikus közösségek tagjai tartják alkalmasnak őket. Ami a papi feladatokat illeti, minden típusú közösségben többen is akadnak, akik a diakónusi feladatokra ajánlják az alkalmas világiakat, beleértve önmagukat is.

1991–92-ben a „*Hogyan látja a nők szerepét az egyházban?*” kérdésre következő válaszok érkeztek a legnagyobb számban: *hátrányos helyzetűek* * *fontos a szerepük* * *elsősorban jó anyák legyenek* * *a férfiakkal egyenlők legyenek* * *megfelelő a helyzetük*.

A nők papságát a következőképpen látják 1988-ban: *nem helyesli* (a kérdezettek negyede), *nem látja akadályát* (ötöde), *ezen még nem gondolkodott* (tizede), 1992-ben pedig többen gondolják azt, hogy nem lenne elvi akadálya, főleg a Bokor-tagok körében. A férfiak és a nők nagyjából egyenlő arányban találhatók meg a különböző típusú vélemények képviselői között. A nők papságát leginkább a Bokorhoz tartozó, legkevésbé a Regnumhoz és a Miklós atya hálózatához tartozó közösségek tagjai támogatták.

4.8 A mozgalmak. A „*Hogyan látja a különböző lelki és kisközségi mozgalmakat?*” kérdésre 1988-ban ezek a válaszok voltak a leggyakoribbak: *egyházat teremtő funkciójuk van* * *különbőségük kincs* * *ki-ki személyiségének megfelelő választ adhatja*.

A különböző kisközségi mozgalmakat pedig így látják:

Fokoláre mozgalom: „*ezerszínű*” (egy ökumenikus közösség tagja) „*szimpatikus*” (a gödöllői és a dunaföldvári közösség egy-egy tagja, egy Fokoláre és karizmatikus irányval egyaránt rokonszenvező független közösség tagja);

Regnum Marianum: „*rokonszenves*” (egy karizmatikus és egy pesti plébániai kö-

zösség tagja), „a tökéletes embereszményt képviselik céljaik” (a Mihály atya hálózatához tartozó egyik közösség tagja), „cserkészvonalat képviselnek” (kisvárosi plébániai közösség tagja), „céljuk az ifjúságnevelés” (Bokor-közösség és az ökumenikus közösség tagja);

Karizmatikus mozgalom: „kevésbé értem őket” (kisvárosi plébániai közösség tagja), „nem látom őket külön irányzatnak” (Bokor-közösség tagja), „a szentlelkesség képviselői” (ökumenikus közösség tagja), „lényege az Istennel való személyes kontaktus” (két dunántúli kisvárosi közösség egy-egy tagja), „spontán és éretlen” (a Mihály atya társaságához tartozó egyik közösség tagja).

A Bokor-mozgalom: „kelleténél kevesebb bennük az alázat” (a Mihály atya hálózatához tartozó egyik közösség tagja), „a hírük rosszabb, mint ők maguk” (a dunántúli kisváros egyik közösségének tagja), „itt van a legtöbb hit, a legtöbb hiteles keresztény élet” (a Mihály atya hálózatához tartozó egyik közösség tagja), „vezetőik megfigyelés alatt vannak, nem kapnak útlevelet” (a Bokorhoz tartozó pesti közösség tagja), „kár, hogy a Bokorban tapasztalható ösztönzés nincs meg a többi közösségben” (egy alföldi város Bokor-közösségének tagja), „aggódva figyelem a bulányista köröket” (egy pesti karizmatikus közösség tagja), „szeretethangsúlyú, a legkomolyabb és a legradikálisabb kereszténység” (a kisvárosi Bokor-közösség és az ökumenikus közösség tagja).

A Regnumról alkotott vélemények egyöntetűen pozitívak, a Bokorral kapcsolatos megnyilvánulások pedig a legjobban polarizáltak, bár a legelismertebb vélemények is erről az irányzatról születtek.

A „Hogyan és miben látja a kisközösségek szerepét a mai magyar egyházban?” kérdésre ilyen válaszok születtek leggyakrabban: *élő sejtjei az egyháznak * keresztény sorsközösségek * referenciakört jelentenek tagjaiknak * jelentős szerepük van * választ adnak különféle problémákra * védőburkot jelentenek.* A válaszolók fele vonatkoztatja a kisközösségeket a nagyobb vallási közösséghez, a másik fele a tagok számára nyújtott értékeit sorolja fel.

A „mi van”-on kívül a „mi legyen”-re is rákérdeztünk: „Milyen szerepet szánna a kisközösségeknek a magyar egyházban?” A leggyakoribb válaszok: *feladatuk az egyház megújítása * felelősséggel tartoznak a nagyobb (világi és egyházi) közösségeknek * az egyházközségekhez kellene tartozniuk * példát kell adniuk * lelki támaszt kell nyújtsanak * élesztő szerep * erősítsék a személyes hitet * fizikai és anyagi támaszt is kell jelenteniük.* A nagyobb közösségek iránt érzett felelősséget és az egyházat megújító szerepüket hangsúlyozók megtalálhatók valamennyi kisközösség-típusban, a plébániához tartozást, a plébániai közösségeken kívül a regnumi közösségek szorgalmazták leginkább.

Egyedül a Bokor-tagok (ezúttal 30 fő) esetében volt lehetőségem a **mozgalomhoz tartozást**, ez esetben a Bokor-identitást vizsgálni 1992-ben. A 15 közösséget képviselő 30 Bokor-tag a „Mit jelent önnek a Bokor mozgalom?” kérdésre a következő válaszokat adta: *a (baráti) közösséget * a legerősebb hatást életére * szellemi kincset * az egyházat.*

A Bokort elsősorban a következő **személyek testesítik meg** számukra (gyakorisági sorrendben): *Bulányi György, saját közössége tagjai, Merza József, Turiák Ildikó, Benyhéné Andi, Király Ignác, Barcza Barna, Gromon András, Gyomobolai Márton, Halász Endre.* Fele-felderésben papok és világiak, többségükben — természetesen — az idősebb generációból.

A Bokor legfőbb **erényeinek** a következőket tartják (gyakorisági sorrendben) *a jézusi tökéletességre törekvés * radikális kritika * nyitottság, széles keret * szel-*

lemisége * gondolkodási szabadsága. Legnagyobb hibájául leggyakrabban a következőket róják fel: *a szembenállás az egyház vezetésével * a jézusi tökéletességre való törekvés túlzásai * a túlzott racionalitás * az újítás.* Észrevehető, a hibák egy része azonos az erényekkel, ami egyaránt jelezheti a mozgalmakon belüli vitákat, az önismertet magasabb fokát és az identitás-problémákat.

Az „Érez-e szektás vonásokat a Bokor-mozgalomban?” kérdésre a nagy többség nemmel válaszol. Hárman igennel, de hozzátézik, ezek „áthidalható” problémák. Hárman egyes személyeket neveznek szektásnak, négyen pedig meg is nevezik, miben látják szektásnak mozgalmukat: ketten az elit gögben, egyikük a bezártság—kizárás jelen-ségben.

A „Mennyire tartozik a Bokor a katolikus egyházhoz?” kérdésre a többség azt vála-szolja: teljesen. Néhányan hozzáfűzik: „mert az egyház szívárvány”, „mert ez a mozga-lom az egyház radikális irányzata”, „mert a Bokor képviseli leginkább a katolikus egy-házat és a II. Vatikáni Zsinatot”, „mert a Bokor az egyház progresszív szárnya”, „mert sokkal szélsőségesebb irányzatok is beleférek”. A „Mennyiben lóg ki belőle?” kérdésre nyolcan válaszolnak pozitíven: szélsőséges kijelentéseket emlegetnek, úgy érzik néhány Bokor-tag a szakadás mellett van, a Bokor-tagok egy része másképpen tekint egyes szent-ségekre, mint a hívek többsége, Kovács László már túl messze ment el, egyes teológiai kérdéseknél a Bokornak különvéleménye van.

Az „Érez-e különböző irányzatokat, áramlatokat a Bokor-ban?” kérdésre a követ-kező válaszok érkeztek: *a Kovács Lászlóhoz hasonló ultraradikálisok * a karizmatiku-sok * a politizálók * a karitás-vonal * az Elpidia-kör nevű szellemi mű-hely * a kommuna-pártiak * a fundamentalisták * a család-centrikusok.*

A Bokor mozgalommal kapcsolatos, kisközösségi berkekben gyakran elhangzó ki-jelentésekre a Bokor-tagok így reagáltak:

Fele-fele arányban tartották igaznak az *Előítéletesek állami és egyházi intézmé-nyekkel szemben* kijelentést. Azok közül, akik igaznak tartják, néhányan hozzátézik, „de okuk van rá”, „mindenki előítéletes az intézményekkel szemben”. A nagy többség nem tartja igaznak az *Erőszakosan hirdetik az erőszakmentességet* állítást. Hasonló-képpen a *Nem veszik észre, hogy a magyar katolikus egyház csúcsvezetői ugyanúgy áldozatai a pártállamnak, mint ők* és *A sok üldöztetés deformálta, gettóba szorította őket* kijelentéseket. Az utóbbira nemmel válaszolók közül néhányan hozzátézik, „csak tüskések lettünk”, „csak büszkék vagyunk”, „inkább túlérzékenyek vagyunk”. A vála-szolók fele lát valami igazságot abban a megállapításban, hogy *Gyakran elhagyja őket humorérzékük.* Azzal viszont többségük nem ért egyet, hogy *Egy rosszul értelmezett demokrácia nevében nem intik le szélsőségesen nyilatkozó társaikat.* Hasonlóképpen látják a *Nem tartozik magas fokon művelt erényeik közé a megbocsájtás, az alázat és a megértés* kijelentést is. A kérdezettek fele igaznak tartja azt, hogy *Nem tartozik erős oldalaik közé a valóság történeti, szociológiai és pszichológiai szemlélete,* de a többségük nem ért egyet azzal, hogy *Bulányi Györgyöt nem csak szeretet veszi körül a Bokorban, hanem kritikátlanság is,* valamint azzal sem, hogy *Kitűnő minőségű keresztények, de nem katolikusok.*

A „Hogyan egyeztethető össze a Bokor által hirdetett erőszakmentesség a magyar katolikus egyház vezetésével szembeni olykor igen erős kifejezéseket sem nélkülöző kriti-kájuk?” kérdésre a következő válaszok voltak a leggyakoribbak: *Jézus is volt kíméletlen, ha oka volt rá, ő a mérce * kezdetben a Bokor szelídebb volt, de belefáradt * nem egyeztethető össze, ez így nem jó * az erőszakmentesség nem jelent kritikátlan-ságot * a határozottság nem erőszak.* Az esetenként különböző mértékben megal-

pozott állításokra a kérdezett Bokor-tagok jelentős része nem apologetikus attitűddel válaszolt, hanem mérlegelve, jó néhány esetben önkritikusan.

4.9 A cölibátus kérdésében 1988-ban a kérdezettek harmada szükségességét hangoztatja, ötöde úgy véli *fakultatív* lehetne, tizede azért helyesli, mert a *papság egész embert kíván*, a többiek (a kérdezettek harmada) inkább ellene vannak, mint mellette. A cölibátust szükségtelennek tartók elsősorban a Bokorhoz tartozók közül kerülnek ki, a választhatónak javasolók ugyancsak a Bokorhoz tartozók és a karizmatikus közösségek tagjai közül kerülnek ki. A cölibátus hívei pedig elsősorban a regnumi és a Mihály atya hálózatahoz tartozó közösségek tagjai.

4.10 Az engedelmisséggel kapcsolatos 1988-as vélemények eléggé sokféle árnyalata rögzíthető a leggyakoribb válaszokban is (amelyek a válaszok kétharmadát teszik ki): *gondolkodva kell engedelmeskedni * lelkiismeretüknek kell engedelmeskedni * Istennek kell engedelmeskedni * az engedelmisség mindig erény * csak akkor jó, ha szabadon hozott döntés*. Az ember szabadságát és a lelkiismeretre hallgatást leginkább a Bokorhoz tartozó közösségek tagjai hangoztatják, s az elutasítók maroknyi csoportja is közülük kerül ki.

1991–92-ben a következő kérdésre válaszoltak: *„Mennyiben erény, mennyiben káros az engedelmisség?”* A leggyakoribb válasz az *Istennek engedelmeskedni erény* volt, és sokan felelték még azt, hogy *nem káros akkor, ha tudom, kinek engedelmeskedem*. A Bokor-tagok többsége azt válaszolta, hogy *a lelkiismeret függvénye*.

A *„Ki vagy mi jelent az ön számára tekintélyt?”* kérdésre pedig ezek voltak a leggyakoribb válaszok: *Jézus Krisztus * aki Krisztust követi * a nagytudású, a bölcs ember * a jellemes, becsületes * az egyházi vezető*. A Bokor-tagok körében az *aki mögött hiteles élet áll* válasz került az első helyre.

5.

Vallásosság

5.1 Istenkép. Kétségtávolú igazság csak nehéz egy interjú keretében Istenről beszélni, kiváltképp ilyen kérdésre válaszolni, hogy *„Kit és mit jelent önnek Isten?”* (1988-ban). A leggyakoribb válaszok (a kérdezetteknek legalább egytizede, legfeljebb egyötöde) mégis sok mindentről árulkodhatnak: *szeretet * atya * Jézus jelenti számára a személyes kapcsolatot Istennel * társ, barát * minden * menedék * központ és cél * aki mindig vele van * a világ ura és teremtője*. A többség Istenképe összetett: *„társ, menedék és iránymutató”, „a világ ura és teremtője, aki szabadságot adott az embernek”, „abszolútum és a legszemélyesebb”, „Isten az alap, Jézus a személyes kapcsolat”, „Élet, Erő és Szeretet”, „eszmény és személyes kapcsolat”*. A személytelen Istenkép eléggé ritka, s a személyes Istenképek között gyakoribb a partner-Isten, mint az atya-Isten.

A **Szentháromság** — természetesen, gondoljunk Szent Ágostonra — még teológiában jártasabbak többsége számára is felfoghatatlan. *Titok, megfoghatatlan*, válaszolja a kérdezettek egyharmada. Egytizede azt feleli, hogy *úgy fogadja el, ahogy az egyház tanítja*, ugyanennyien azt, hogy *homályos, érthetetlen*, valamint azt, hogy *szeretet-kö-*

zösség. Vannak persze eredeti megfogalmazások is: „Az Atya egy középkori vár, a Fiú a felvonóhid, a Szentlélek a hidat tartó lánc”, „Az Atya az abszolút fő, a Fiú a szeretet és az engedelmisség”, „a Szentlélek segít a kapcsolatteremtésben”, „Az Atya a teremő és fenntartó, a Fiú a köztünk élő, s mindketten a Szentlélekben élnek köztünk”, „A mindennapi életben Krisztus, a gondviselésben az Atya, a találkozásban a Szentlélek”, „Az Atyához imádkozom, Krisztus mintát ad, a Szentlélek engedi, hogy a minta működjön”.

5.2 A Szűz Máriához való viszonyulás tekintetében eléggé megosztott a társaság. Egyharmada azt feleli, hogy *tiszteli*, egyötödük számára ő az *anya-kép*, egyhatoda *imádkozik hozzá*, egynolcaduk számára *minta*, egytizedük úgy vélekedik, hogy *kultusza társító*. Mintát, anya-képet elsősorban a nők számára jelent. A hozzá (közbenjárásáért) imádkozók és a benne közvetítőt látók legnagyobb arányban a Regnum Marianum tagjai között találhatók. A kultuszától idegenkedők, a Mária-ügyet csak periférikus kérdésnek tartók pedig a Bokorhoz tartozó közösségekben.

A *szentek* esetében a megítélés hasonlóan differenciált: a kérdezettek egyharmada számára *emberi példák*, egyhatoduk számára problematikus a szentek kultusza, ugyanennyien nagyon fontosnak tartják *közbenjáró szerepüket*. Az elutasító és a kritikus vélemények ismét a Bokor-közösségekhez tartozók körében a legnagyobb arányúak. A kérdezettek körében egyértelműen Szent Ferenc a legnépszerűbb szent: 15-en említik, (Avilai Terézt hárman, a többi húsz szentet csak egy-egy fő).

5.3 A sátán is eléggé különböző helyet foglal el a kérdezettek vallásosságában: egyharmaduk szerint *kétségkívül működik*, egyhatoduk szerint nem más, mint *emberi gyengeségeink*, egyhatedük szerint a *rossz megtestesítője*, egytizedük szerint pedig *maga a bűn*, és ugyanennyien vannak azok, akik szerint *nem létezik*. A dualisztikus világkép igen ritka. Többen vannak, akik tagadják létét, s kétszer ennyien, akik nem tartják személynek. Működését elsősorban a Regnumhoz tartozók hangoztatják. A létezését tagadók a Bokor tagjai közül kerülnek ki legnagyobb arányban. A bűnnel elsősorban a Mihály atya hálózatához tartozó közösségek tagjai azonosítják.

5.4 A csodák esetében a kérdezettek harmada (!) kitér a válasz elől, a válaszolók többsége viszont számol a csodákkal. A kérdezettek harmada *hiszi, hogy vannak*. A csodával kapcsolatos állásfoglalások tekintetében nincsenek lényeges eltérések a különböző irányzatokhoz, nemekhez és korosztályokhoz tartozók között.

5.5 A túlvilág. Ismeretes, hogy a keresztények jelentős része — főleg a nyugati országokban — eléggé bizonytalan a túlvilággal és a feltámadással kapcsolatban. Ebben a tekintetben a kisközösségi tagok határozottan és egységesen viselkednek: valamennyien hisznek benne, jó néhányan pedig hozzátézik azt, hogy *már itt a földön meg kell kezdeni * az örökélet a tökéletes szeretet * cél * titok * nem foglalkoztatja * most még nem vágyódik oda * valami jobb lesz * ami itt szép volt, ott folytatódni fog * reménység*. Feltűnő, hogy nem a túlvilági boldogság a központi cél ebben a körben, még azoknak sem, akik hisznek benne.

5.6 Egyéb teológiai kérdések megválaszolására is sor került 1991–92-ben, amikor olyan megállapításokkal szembesítettem a kérdezetteket, amelyek eléggé gyakran elhangzanak kisközösségi berkekben, elsősorban a Bokor-közösségekben.

A Konstantin utáni egyház letért a jézusi útról megállapítást a kérdezett tagok döntő többsége vitatja, a Bokor-tagoknak a többsége viszont igaznak tartja. Ahhoz képest azonban, hogy ez az állítás egyes „Bokor-katekézisekben” is szerepel, az általam kérdezett Bokor-tagok korántsem egyöntetűen osztják ezt a nézetet.

Szent Pál egyházfelfogása már jócskán eltért a jézusitól állítással sem ért egyet a kérdezettek legnagyobb része, a Bokor-tagok többsége viszont igen.

Ha Jézus és az egyház között kényszerülnénk választani, természetesen Jézust kellene választanunk kijelentés ellen érvel a kisközösség-tagok kilenc tizede, főképpen azzal, hogy Jézus és az egyház azonosságát hangoztatják, a Bokor-tagok többsége viszont Jézust kiált.

A Szeretet és alárendeltség kizárják egymást megállapítást sem tartja igaznak a kérdezettek legnagyobb része, a Bokor-tagok fele viszont igen.

Miként a só sem igényel sóhivatalt, az egyháznak sincs szüksége hivatalnokokra. Ezzel az állítással a Bokor-tagok egyharmada és a többiek egytizede ért egyet, határozott nemmel a Bokor-tagoknak csak ötöde, a többieknek viszont négyötöde válaszolt. A Bokor mozgalom esetében feltételezett intézményellenes beállítódás, úgy tűnik, nem megapozatlan.

Vezetők helyett szolgálókra lenne szükség az egyházban. Ezzel a kétötöde sem ért egyet, a többieknek viszont kétharmada. Az egyetértők aránya a Bokor-tagok fele és a többiek egytizede.

Felszentelni annyit kell jelentsen: a közösség imádkozzon az általa megválasztott elöljáróért, hogy a Szentlélek adja meg neki az őt megválasztó közösség vezetéséhez szükséges isteni segítséget. A kérdezettek fele úgy véli, hogy a közösség imája csak kiegészítés, a Bokor-tagok harmada egyetért a megállapítással, egyötöde pedig úgy véli, hogy a közösség jelölje ki, az apostolutód pedig szentelje fel.

A gyermekkeresztelés formális, a lélekkeresztység az igazi: a megtapasztalt találkozás Istennel. A Bokor-tagoknak csak ötöde, a többieknek kétharmada nem ért egyet ezzel az elképzeléssel. A Bokor-tagoknak harmada, a többieknek csak tizede tartja igaznak. A nem Bokor-tagok körében a „mindkettő kell” vélemény magas aránya jelzi a karizmatikus mozgalomból származó gondolatok hatását.

A pap ne szentélyszolga, ne szentségkiszolgáló, hanem közösségteremtő legyen. Mindhárom kell, véli a kérdezettek fele, harmada pedig azt mondja, hogy a szentség közösséget teremt, a Bokor-tagoknak viszont kétharmada elfogadja.

Mivel minden Jézust követő ember pap, nem lehet kritériuma a papságnak sem a nőtlenség, sem a teológiában való jártasság. A kérdezettek harmada lát ebben valami igazságot, a Bokor-tagoknak viszont többsége egyetért ezzel az állítással. A Bokor-tagok és a többiek között elsősorban a cölibátus megítélésében van különbség, de figyelemre méltó az a radikális, „mindenki lehet pap” felfogás erőteljes jelenléte a Bokor-tag-ságban.

A katolikus egyház a sokféleség egysége, így elférnek benne alternatív gyakorlatok is. Az egyház különböző közösségei sajátos szentháromságtannal, krisztológiával, lelkeséggel, apostolkodással és karizmával élhetik meg a közöst: a jézusi alapelveket. Ezt a megállapítást a kérdezettek kétharmada és a Bokor-tagok kilenc tizede tartja igaznak. Ebben a tekintetben, úgy tűnik, nem elvi, csak fokozatbeli a különbség. **Isten Országából ember nem közösíthet ki senkit.** Ebben a tekintetben is egység van az egyetértésben. A fentiek alapján, úgy tűnik, jogosult bizonyos értelemben sajátos Bokor-teológiáról beszélni, s azoknak a teológusoknak is igaza lehet, akik úgy vélik, ez a teológia több ponton eltér az egyház hivatalos tanításától.

5.7 Vallásgyakorlás.

A templomba járás ebben a körben az átlagosnál jóval gyakoribb. A kérdezett tag-ság negyede naponta vagy gyakorta hétköznap is, ötöde vasár- és ünnepnapokon kívül is, amikor ráér. Ketten nem minden vasárnap, hárman ritkán.

A ritkán járók: két Bokor-tag és a dunaföldvári hálózat egyik tagja. A minden nap illetve hétköznap is templomba járók: a független közösség mindegyik tagja, két Bokor-tag, a falusi plébániai közösségek négy tagja, a karizmatikus közösségek két tagja, a dunántúli kisvárosi közösség-hálózat és a dunántúli megyeszékhelyi plébániai közösségek két-két tagja, két regnumi tag.

Az ima is nagyon elterjedt vallásgyakorlási forma ebben a körben. A kérdezettek kétharmada *szabad imát is mond*, egyharmada *elsősorban kötött imát*, egyötöde elsősorban a *Miatyánkot*, egyhatoda *rózsafüzért* is imádkozik, egynolcada a *zsolozsmát is elmondja*. A *zsolozsmát* elsősorban a Mihály atya hálózatához tartozó közösségek tagjai mondják, a *rózsafüzér* imádkozás a Bokor-tagok kivételével mindenütt előfordul, ám a nők négyszerre nagyobb arányban képviseltetnek közöttük. A 120 kérdezettből 32-en rendszeresen, 10-en alkalmasszerűen **elmélkedni** is szoktak.

A Mihály atya hálózatához tartozó közösségekben 1984-ben felmérést végeztek: ki mennyit, mit, hogyan imádkozik. A férfiaknak 60, a nőknek 82 százaléka imádkozott **naponta**, a férfiaknak 31, nőknek 40 százaléka többször is. A **naponta többször is** imádkozók aránya a főiskolások körében volt a legmagasabb (52 százalék), és a diplomás nem családosok körében a legalacsonyabb (20 százalék). A férfiaknak 60, a nőknek 66 százaléka érez ima közben közvetlen kapcsolatot Istennel. Ez az arány a családos diplomások körében a legmagasabb (79 százalék) és a középiskolai tanulók körében a legalacsonyabb (52 százalék), s ebben a körben a legnagyobb az eltérés a két nem között (fiúk 40, lányok 64 százalék). A rohanó világ ellenére a kérdezettek 74 százaléka képes időt szentelni az **elcsendesedésre**, leginkább a diplomás családosok (88 százalék), legkevésbé a középiskolai tanulók (68 százalék).

Elégge sokan mondják imaként a különböző **liturgikus szövegeket**: a szentmisét 75, a kereszttutát 40, a temetési szertartást 33, a szentségimádás szertartását 30, a litániát 22 százalék. Ezek az arányok is a diplomás családosok körében a legnagyobbak, s a középiskolai tanulók körében a legalacsonyabbak. A közösségi imákat kérdezettek 72 százaléka szereti (a család nélküli diplomások 92, a középiskolások 57 százaléka). 72 százaléuk szereti a zsolozsmát, 65 százaléuk **énekel** szívesen a misén, 57 százaléuk mond szívesen **spontán imát** a közösségben.

Az **egyéni imák** között ez a sorrend: *Miatyánk* (96 százalék), *Üdvözlégy* (78 százalék), *zsolozsma* (58 százalék), *Hiszekegy* (50 százalék), *Dicsőség* (36 százalék), *zsoltárok* (34 százalék), *szentekhez mondott ima* (32 százalék), *keresztút* (31 százalék), *rózsafüzér* (26 százalék), *litánia* (11 százalék). Az *Üdvözlégy*, a *zsolozsma* és a *szentekhez intézett imák* sokkal inkább a nők, mint a férfiak imái. Az egyéni imák között a különböző **ima-típusok** között a sorrend a következő: *kérő*, *hálaadó*, *engesztelő*, *dicsőítő*, *szeretet kifejező*, *Szűz Máriához és a szentekhez* (mint közbenjárókhoz) *intézett ima*.

Az is vizsgálat tárgya volt, hogy **mi mindent tekintenek imának**. A következő sorrend alakult ki: *Biblia olvasása* (84 százalék), a *csillagos ég nézése* (76 százalék),

a napfelkelte nézése (73 százalék), istenes versek olvasása (73 százalék), másokon segítség (72 százalék), előadott ének (68 százalék), panasz (63 százalék), virágban gyönyörködés, virággal díszítés (60 százalék), képzőművészeti és zenei alkotások befogadása (45 százalék), sírás (45 százalék), ima-improvizáció (45 százalék), imaként felajánlott „hülyeségek” (40 százalék), kitalált mese (34 százalék), tánc (24 százalék), Bartók hallgatása (23 százalék), vicc elmondása (13 százalék). Csaknem minden imává válhat: a művészettel és természettel való intenzív kapcsolat is, de még a mindennapi élet mozzanatai is. A szent és a profán ezekben a körökben sokkal inkább átszővi egymást, mint az úgynevezett „vasárnapi keresztényeknél”. A legtöbb tágabb értelemben vett ima a főiskolások és egyetemisták körében szerepel legnagyobb arányban. Arra a kérdésre, hogy ezek az imák helyettesíthetik-e a szűkebb, a hagyományosabb értelemben vett imákat, a kérdezettek 25 százaléka igennel válaszolt (a férfiak 21, a nők 29 százaléka, a középiskolások 40, a családos diplomások 16 százaléka).

A kérdezettek 38 százaléka szokott **zsolozsmázni** (férfiak és nők nagyjából egyenlő arányban, hiszen ez általában közösségi imafajta), 42 százalékuk pedig szeretné megpróbálni.

A **bűnbánat szentségének** megítélése igencsak különböző a keresztény berkekben. Csökken a **gyónások** száma és még a műveltebb keresztények közül is sokan összetévesztik illetve azonosítják a gyónást (az egyik lehetőséget) a bűnbánat szentségével. A „*Mit jelent önnek a bűnbánat szentsége és a gyónás?*” kérdésre adott leggyakoribb válaszok megoszlása így alakult: *a gyónás erőt és tisztulást ad* (egynegyedük) *kéthavonta jár gyónni* (egynolcaduk), *havonta jár gyónni* * *évente kétszer-háromszor jár gyónni* * *a gyónás újrakezdést jelent* * *a gyónás megkönnyebbulést jelent* * *rendszeresen jár gyónni* (egyötödük). A kép eléggé egyöntetű, s a különböző irányzatokhoz tartozók között sincsen lényeges eltérés ebben a tekintetben.

Eléggé magas (49 százalék) azoknak az aránya, akiknek **lelki vezetőjük** van. Négyötödüknek pap, négyüknek házastárs, hármuknak barátjuk a lelki vezetőjük, hatuknak közösségbeli tag.

A **lelki olvasmányok** — elsősorban a Biblia — komoly szerepet játszanak a kisközségi tagok vallási életében. A kérdezettek fele rendszeresen olvas *Bibliát*, egyötöde emellett többféle *lelki olvasmányt* is, hetede a Biblia mellett *a szentek életét és gondolatait*, ugyanennyien *szépirodalmat lelki olvasmányként*, egynolcaduk *alkalmanként olvassa a Bibliát*, ugyanennyien különféle *teológiai műveket* olvasnak. A kérdezettek fele **csak a Bibliát** olvassa, s eléggé kevesen olvasnak **magas szintű szakirodalmat**. Feltűnően kevesen olvassák a magyarországi **katolikus sajtót**, amit az Új Ember esetében — 1988-at írunk — még fel lehet fogni jogosult kritikának, a Vigília esetében viszont inkább előítéletnek, tájékozatlanságnak vagy műveletlenségnek.

A **kisközségi liturgiával** kapcsolatban is feltettünk egy kérdést: „*Milyen liturgiaformákat és fajtákat tart elképzelhetőnek kisközségi keretben?*” Ebben a tekintetben a többség eléggé konzervatívnak bizonyult: egyharmaduk a *szentmisét* említi, egyötödük a *zsolozsmát*, ugyanennyien a *szabad imát*, illetve az *éneklést* és *Biblia-olvasást*.

5.8 A szenvedés és az aszkézis értelmezése és értékelése választóvonal a keresztények között is. A „*Hogyan építi be életébe a szenvedést?*” kérdésre ilyen válaszok születtek: *emelt fővel kell elfogadni* * *lelki megpróbáltatás* * *nem tudja, hogyan fogadná el* * *lemondás Isten kedvéért* * *nehezen fogadja el* * *felajánlja másokért* *

*része az életnek * Istenben kell keresni a megnyugvást * ha az ember elfogadja, kevésbé érzi szenvedésnek * tudatosan kell viszonyulni a szenvedéshez * nem kell keresni * sokáig rettegett tőle * fél tőle * jól tudja viselni * kikerülhetetlen * a fizikait jobban elviseli, mint a lelkit. Hetedrésznyi kisebbség az, akik számára komoly problémát jelent a szenvedés életükbe való beépítése. A „szenvadni jó” fanatiz-musa teljesen hiányzik.*

A „*Hogyan látja az aszkézist?*” kérdésre a kérdezettek negyede azt válaszolta, hogy *lemondás valamiről*, nyolcada azt, hogy *fontos része életének*, tizede pedig azt, hogy *fontos, de nem önsanyargatás*. Eddig az elmélet. A „*Hogyan gyakorolja az aszkézist?*” kérdésre a mindössze 55 százalékot (!) kitevő válaszolók: fele a *böjtöt* említette, a tizede pedig azt, hogy *lemond arról, amit szeret*.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Záró megjegyzések

1) A katolikus kisközösségek létrejöttének motívumai

A magyarországi bázisközösségek létrejöttének okait teológusok és szociológusok, valóságos és ateista kutatók hasonlóan látják, de más-más tényezőkre teszik a hangsúlyt. Cserhádi József (1) a közösségi keretben történő új útra lépést, az **életyszerűbb vallásosságot** és a mindenféle (de elsősorban szociális) **igazság iránti fokozott érzékenységet** látja a legfőbb mozgatóknak. Szennay András és Tomka Ferenc (2) a társadalom minden szintjén megmutatkozó **közösségi igénnyel**, a **vallási elmélyülés iránti igénnyel**, Isten népe minden tagja **egyenlőségének** tudatosulásával, a püspöki karok támogatásával és a **tanúságtevő magatartás** erősödésével magyarázza a kisközösségi mozgalom fellendülését. Endreffy Zoltán (3) azt hangsúlyozza, hogy a bázisközösségek kialakulásának egyik (szerinte fő) oka az a felismerés (illetve szerinte is sok esetben csak ráérzés), hogy a **kereszténység individualizálódása**, a valódi keresztény közösségek hiánya olyan állapot, amely nincs összhangban az alapító, Jézus szándékával, hiszen ő nem elszigetelt egyéneknek hirdette Isten Országát. Horváth Zsuzsa (4) a **laikusok megújulás iránti igényét** és a keresztény öntudat kisközösségi keretben hatékonyabban történő erősítését emeli ki. Kerékgyártó P. István (5) úgy véli, a **közösségkeresés** (illetve a közösség-hiány) lökött többeket vallási közösség felé, a vallásos fiatalok egy részét pedig szüleik formális vallásosságának **kritikája**. Tomka Miklós (6) szerint a társadalom már nem biztosítja az életünkhöz szükséges közösségeket, amit pedig kérdésünk nélkül kínál, az nem elégít ki bennünket, így aztán az **ember egészét átfogó és létkérdésekkel gyakorlati szinten is szembenéző** közösségeknek különösen nagy a keletje. Blanckenstein Miklós (7) szerint az élő, a **személyesen megélt hit** által motivált cselekedet és a **másokkal való közösség megélése** élteti ezeket a közösségeket. Lénárd Ödön (8) pedig úgy véli, hogy a keresztény kisközösség is a társadalom eltömegesedésének a következménye, **emberi fészkek**, amely tagjainak egyénenkénti, a közösségnek közösségi **haladását** szolgálja Isten Országa felé, ennek a haladásnak pedig a **kérümga**, a katekézis és a diakónia a gócpontjai.

Mindezeket a megállapításokat kutatásom is igazolja. Úgy tűnik, valamivel kisebb szerepe van a tudatosságnak, az egyház megújítása felismerésének, a laikusok „szabad-ságharcának”, és valamivel nagyobb a **közösségéhségnek** és a **politikai kényszer** szülte kiscsoportos formáknak, mint azt az idézett szerzők gondolják. Az azonban, hogy a legfontosabb értékek élén maga a közösség állt, eléggé egyértelmű bizonyítéka annak, hogy ezek a keresztények útjukat közösségben, útitársakkal együtt akarják járni. András Imrének azt a megállapítását „*A lassan kialakuló baráti kisközösségek a kemény rendőrségi és bírósági üldözések során megtisztulva kezdeti romantikus vonásaiktól ma kiin-*

dulópontjai az egyház korszerű megújulásának Magyarországon” (9), azzal lehet kiegészíteni, hogy egyfelől az újonnan alakuló közösségek egy részét is jellemzik romantikus vonások, másfelől jó néhány kisközösség veszítette el nem csak markáns vonásait, hanem még motivációit is az üldöztetések korszakának lezárulása után, s langyosodott el „békeidőben”.

A magyarországi kisközösségek nagy része **közösségi talajon**, vagyis közösségképző mozgalmak, illetve más közösségek erőterében születik, másik része vonzó vagy offenzív, szociológiai és/vagy teológiai értelemben karizmatikus **személyek körül** alakul ki. (A tagság kétharmadát **papok és jóbarátok** irányították a közösségbe.) Csak kisebbik részük épül **közös élményre**, nagyobbik részük szerveződésekor megelőlegezi tagjai számára a közösség élményét. Létrejöttükben egészen a nyolcvanas évek végéig a **klerikusok** nagyobb vagy legalábbis akkora szerepet játszottak, mint a laikusok. A másik oldalról nézve (hiszen a félig üres poharakat félig tele pohárnak is lehet érzékelni és értelmezni): ebben a túlon túl is klerikális magyar egyházban még a kisközösségek világa az a terület, ahol a laikusok kezdeményező szerepe sokkal szembetűnőbb, mint másutt. Nagy többségük még **első generációs** közösség. Kisebb részük keletkezésében döntő szerepet is játszhatott a **hiány**: a pártállam által erőszakkal megszüntetett formációk (cserkészet, katolikus mozgalom, egyesület, klub, társaság, önképzőkör, ministráns-kör, tankör stb.) pótlásaként jött létre valami kisközösség méretben, tehát nem valami igazán új, hanem csak átmeneti megoldás.

2) Sajátosságai

A bázisközösségek ismérveiként Kerékyhártó (10) 6—20 fős létszámot, a **személyes**, baráti kapcsolatokat, az **önkéntességet**, a fejlett **mi-tudatot**, az állandó **információcserét** és a **közös normákat** sorolja fel. Horváth Zsuzsa ezeken kívül még a következőket említi: **elkötelezettség** a mozgalommal, **egalitárius** törekvések, decentralizált szervezet, vagyis a csoportok **viszonylagos önállósága**, **nyitottság** a mozgalmon kívüliekkel szemben is, csoportközi információáramlás, (Horváth Zsuzsa elsősorban a mozgalmakhoz tartozó bázisközösségekről ír, tanulmányában nem foglalkozik sem a hálózatokhoz tartozó, sem a független közösségekkel). András Imre olyan kisméretű társadalmak **megvalósuló utópiáinak** tartja őket, amelyek „*a túlszervezett társadalommal szemben a boldogulást kereső egyénnek valódi társadalmi alternatívát biztosítanak*”, amelyek szembenállanak minden embertelen struktúrával, ahol mindenki azonos értékek szerint akar élni. Tomka Miklós megkülönbözteti az életmód vagy valamilyen viselkedési stratégia sajátos és közös kialakítására törekvő és az azonos világnézeti alapon állók kisközösségeit is. Az első esetben (ilyenek az együtt lakók, a művészeti közösségek, a politikai akció csoportok, a szakmai körök) a közösség inkább eszköz, a világnézeti közösségek esetében viszont **az emberi kapcsolat cél és eszköz is**. Én magam az előbbieket a hogyanra, az utóbbiakat pedig a **miértre** is válaszoló közösségnek nevezném. Fő ismérveként Tomka M. a **világnézet** közös voltát teszi első helyre, amelynek fontossága egész életre szól. Úgy látja, hogy ezek a közösségek — szemben a „hogyan”-közösségekkel — ellenállók a külső konfliktusokkal szemben, s az eredetileg társadalmilag szűk és homogén körök fellazul. Azt is állítja, hogy a különböző vallási közösségek mozaikja a társadalom egészét képviseli. Ezzel szemben Horváth Zsuzsa azt állapítja meg, hogy a kisközösségek tagjai szinte kizárólag városiak, fiatalok és értelmiségiek. Kutatásunk — bár nem terjedt ki egyformán a magyarországi kisközösségek minden típusára — inkább

Tomka Miklóst igazolja. Láthattuk, hogy még a tipikusan értelmiségi jellegű regnumi közösségekben is akad 5—20 százalékot kitevő nem diplomás réteg, amely a Bokor-községekben még nagyobb, s az általunk nem vizsgált fokoláré közösségekben még ennél is nagyobb. Láthattuk, hogy szép számmal akadnak 40—50 éven felüliekből és falusiakból álló közösségek is. Másrészt azonban az is világos, hogy a társadalom egészének képviselete — annak ellenére, hogy a társadalom majd minden rétegéből és csoportjából kerülnek be bázisközösségekbe, s alig van város, ahol ne lenne legalább egy kisközösség — mára még nem jött létre. A társadalmilag szűk és homogén körök fellazulása — bár erre is akadt néhány példa a kutatásunkban szereplő közösségekben is — sem túl gyakori még, a **nyitottság** ebben a tekintetben még inkább csak kinyilvánított elv, mint gyakorlat.

Ami a közös normákat illeti, inkább világnézet-alapú, mint azonos értékrendű közösségeknek kellene tekinteni a magyarországi bázisközösségeket, annak ellenére, hogy tagjai értékrendje alapján is megkülönböztethetők a többi kisközösségtől. Az értékrendbeli homogenitás azonban viszonylagos, a keresztény jelzővel minősíthető értékrendeknek eléggé eltérő változatai kerülnek egy-egy közösségbe. Endreffy szerint Jézus **kontraszt-társadalomként** képzei el Isten népét. Nem politikai, állami vagy nemzeti alakzatként, hanem olyan közösségként, amely önálló életteret alkot, amelyben az emberek másként élnek. Érzékelhettük, a közösségeknek még csak egy csekély kisebbsége jelent markánsan eltérő kisvilágot és életközösséget. Egy ennél nagyobb kisebbség már rokonszenvez ezzel az eszménnyel, s próbálgatja megvalósítani, a kisközösségek többsége azonban még nem megvalósított utópia, ma még nem kontraszttársadalom, hanem inkább a többséghez hasonló életmódú emberek számára havi egyszeri-négyszeri lehetőség arra, hogy **kilépjenek a rutinból**, hogy **belépjenek a szent, az ünnep szférájába**. Igaz, ez a havi (összesen) 3—15 óra életüknek **legintenzívebb óráivá** válhatnak.

Többen érzik a hasonlóságot a mai bázisközösségek és az **őskeresztény közösségek** között. Kerékgyártó a karítászra való nyitottságukban, közösségi demokratizmusukban, laikus és a klerikus elem összemosódásában. Ezt elsősorban azzal magyarázza — még a rendszerváltás előtt! —, hogy mindkét esetben diaszpóra létben élő közösségekről van szó. András Imre az igehirdetés, a kenyértörés és a testvéri szolgálat ismérvei alapján rokonítja a bázisközösségeket az „ősközösségekhez”. Mindez jogos, mégsem árt hangsúlyozni, hogy ezek a kisközösségek eléggé szorosan kapcsolódnak az egyházi intézményekhez, azok kommunikációs csatornáihoz, a hivatalos katolikus egyház által támogatott lelkeségi mozgalmakhoz. Az azonban kétségtelen, hogy **a diaszpóraléthez sokkal jobban alkalmazkodtak**, mint a nehezkesebb hagyományos intézményes formák. Természetesen ezek a mozgalmak is **intézményesülnek**, de intézményeik — mivel nem terhelik történelmi koloncok — általában korszerűbbek, demokratikusabbak, hajlékonyabbak és hatékonyabbak.

A közösségek két leggyakoribb típusa a lelkeségi és más vallási jellegű **mozgalmakhoz**, valamint a **plébániákhoz** tartozó közösségek, kisebb halmazokat képeznek a **mozgalmak holdudvarához** tartozó közösségek, a **karizmatikus személyekhez** kapcsolódó hálózatok és a **független** közösségek. A mozgalmakhoz tartozó közösségek bizonyultak legtartósabbnak, a plébániaiak legkevésbé, elsősorban a közösségeket szervező papok eltávozása miatt.

A közösségek céljai között — fontossági sorrendben — **a vallásosság, a kapcsolat, a művelődés, a karitás, a misszió és az életközösség áll**. A közösségek jelentős részének tagjai egymás gyakorlati, pszichikai, lelki támogatásán kívül más, kifelé irányuló állandó szolgálatot nem vállalnak, ám ezzel is nagy szolgálatot tesz ez a közösség is:

egyfelől **megvédi** tagjait az elidegenedéstől, másfelől oly módon **szocializálja** tagjait, hogy azok az átlagosnál alkalmasabbá válnak — ha olyan helyzetbe kerülnek — a segítő vagy evangelizáló **küldetésre**. A tagság számára **eszközt** is, **célt** is jelenthet a közösség, jelentős részüknek mindkettőt. A közösségi **stratégia** változását tekintve az egyik fő tendencia a **célok és tevékenységek bővülése**, a másik az **elmélyülés**, amivel együtt jár a célok és tevékenységek számának csökkenése.

A gyakorlat által is befolyásolt kisközösség-eszményeikből elsősorban egy őszinte, egymást kölcsönösen elfogadó, családias légkörű, együttműködő, együttgondolkodó, sőt bizonyos tekintetben együtt is élő **keresztény szellemű baráti társaság** képe bontakozik ki. A tagság várakozásainak általában megfelelnek ezek a közösségek, a közösség **adományai** (barátság, segítség, műveltség, ima, személyiségük fejlődése) négyyszeresét teszi ki a hiányoknak. Legtöbbször a jó társaságnál többet jelentő közösséget, a **személyeséget**, a **felszabadultságot**, az **elmélyülést** és a **kifelé fordulást** (missziós és karitásztévékenységet) hiányolják. Úgy tűnik, a **belterjesség** sok esetben nem jár együtt a személyességgel.

E könyv tárgya a katolikus kisközösség, tehát **szociálpszichológia kiscsoport** vagy ennél nagyobb, **társaság-méretű baráti közösség**, amelynek alapja a **közösen megélt hit**, a **közös világnézet**. Valóban bensőséges bázis. Bensőséges, mert **személyesség** szövi át, és bázis, mert tagjai számára fogódzót, biztonságos alapot, **vonatkozási pontot** jelent többféle vonatkozásban is: nemcsak vallásosság, hanem — közösségenként különböző mértékben — az értékrend és az életforma vonatkozásában is.

3) Szerkezetük és dinamikájuk

Úgy tűnik, ezek a kisközösségek általában valamivel, sok esetben pedig jóval **stabilab-****bak**, mint a nem vallásos közösségek többsége. A stabil, hosszú történetű közösségek egy része azonban nem eléggé **dinamikus**, nem képes a megújulásra: az idők jeleire, a kihívásokra, a megszólításokra való válaszolásra. A célok és feladatok **bővülése** gyakoribb, mint a beszűkülés és elszürkülés. Az **állandó tagságból** még nem következik a stabilitás.

A kisközösségek felének **létszáma** jóval nagyobb mint a szociálpszichológiai kiscsoportja, inkább a **társaság** méreteit ölti, ez azonban általában a szerves növekedés eredménye, s a nagyobb méret ellenére is jórészt megmaradt a személyesség és a családiasság. Ennek vonzerejét is bizonyítja, hogy a közösségek jelentős részéhez a főként régebbi tagokból álló „**holdudvar**” és „**levelező tagság**” tartozik.

Bár a tagság **lemorzsolódásának** okai között a **külső tényezők** (elsősorban a tagok élethelyzetének megváltozása) száma nagyobb, sok esetben ezekhez a közösség **rendel-****lenez működése** (elsősorban a személytelenség, valamint a túl magasnak vagy túl alacsonynak érzett mérce) is hozzáadódik. A közösségek viszonylag magas stabilitását a **változtatás** (valamire vállalkozás és nyitás) viszonylagos ritkasága is magyarázhatja, bár jó néhány már vegetáló közösséget egy optimálisan erős kihívás következtében létrejövő profilváltás mentett meg a széteséstől.

Az esetek többségében a közösségek tagsága a „**hasonszórúiekből**”, eléggé **zárt kör-****ben** gyarapodik. Átlagosan 32—33 éves a tagság, a mozgalmak közösségeiben az átlagéletkor alacsonyabb, ahol rendszeres az utánpótlás a gyerekekből. A férfiak és nők aránya kb. 45—55 százalék, vagyis jóval **szimmetrikusabb**, mint a templombajárók körében, ugyanez vonatkozik az életkorra is. A társadalmi összetételt illetően — bár akad-

nak szép számmal falusiakból, nyugdíjasokból és kevéssé iskolázott rétegekből rekrutálódó közösségek is — viszont a kisközösségek tagsága **homogénebb** a templombajárókhoz képest, a tanulók és a szellemi foglalkozásúak teszik ki a tagság zömét. A nagy történeti egyházak gyakorlatához képest ezek a közösségek **ökumenikusabbak és dialógikusabbak**, hiszen minden negyedik-ötödik közösségben akad nem vallásos és/vagy más felekezetű tag. Bár a közösségek tagsága a **katolikus egyház vallási elitjének** jelentős részét teszi ki, elég nagy számban tagjai az átlagosnál nem sokkal vallásosabb hívek.

Bár a közösségek alakulásához az első lökést adók többsége a nyolcvanas évek végén még klerikus, a vezetők, irányítók, hangadók, mozgatók többsége **világi**, nagy többségük férfi és diplomás. Szemben a katolikus egyház általános gyakorlatával ezekben a közösségekben gyakori a **választott vezető** és az **önigazgatás**, valamint a vezetési stílus is lényegesen eltér: jóval gyakoribb a **demokratikus**, mint a tekintélyelvű. Bár a demokratikus légkörű csoportokban lényegesen jobb a hangulat, mint a többiekben, nem mindig **hatékonyabbak**. Másfelől úgy tűnik, hogy ezekben a közösségekben a tekintélyelvű vezetés kisebb károkkal és nagyobb előnyökkel jár, mint másutt, mert a tekintély általában nagy formátumú embereké, mert a hatalmat a szeretetelv ellensúlyozza, s a tekintély sok esetben legalább annyira mozgató, mint fékező erő. Bár az **érett és dinamikus** közösségek aránya nem nagyobb, mint a **stagnáló és felbomló** közösségeké, a közösségek nagyobb része formálódó, alakuló, **perspektívával** rendelkező.

A **személyesség** ezeknek a közösségeknek az egyik legnagyobb értéke, ez azonban eléggé eltérő mértékű az egyes közösségekben, erősebb a mozgalmi, jóval gyengébb a plébániai közösségekben.

A közösségek sokféle választóvonal mentén **strukturálódnak** — alapítók és újak, központi mag és változó perem, észelvűek és imádságosak, teológusok és laikusok, buzgók és lazák, családosok és önállóak, képzetebbek és képzetlenebbek stb. — ezek a az alcsoportok egyfelől **értékes másságként** gazdagíthatják, vagy mint **egymás ellen forduló klikkek** gyengíthetik a közösséget.

Ezek a közösségek sem mentesek a szokásos konfliktusoktól, legfeljebb abban különböznek, hogy ezek megoldása eléggé gyakran sikeresebb, mint másfajta közösségekben. A konfliktusok legfőbb oka a **közös nyelv**, a **közös értékrend** és a „**társadalmi szerződés**” **hiánya**. Ez elég sok esetben csak évek múlva manifesztálódik, vagy azért, mert lassan hűl ki az alapélmény, mert a közös világnézet és a közös elfedi az értékrendbeli, ízlésbeli stb. különbségeket, mert nem hordják és mondják ki a lappangó konfliktusokat, mert feleslegesen erőltetik a konszenzust, mert nem eléggé kimunkált és reális a tagság én-képe, vagy mert a mi-tudatot cél-egység helyettesíti, mert nem szembesült az egyéni és a csoport érdek, mert realizálhatatlan normákat erőltettek. Sok közösség hozzászólt az **illegálisitás** és a **féllegálisitás romantikus körülményeihez**, s nem találta helyét és stílusát a politikai változás után.

4) Tevékenységük

„Érdemes volna tudni, hogyan gondolkodnak magukról a bázisközösségek tagjai. Legtöbbjük valószínűleg abban látja a közösség jelentőségét, hogy a közös teológiai önképzés, a közös imádság és a lelki tapasztalatok megosztása által a tagok erősítik egymás hitét, elősegítik egymás keresztyén világnézetének elmélyítését, így felvértezve a közösségek tagjai az elkeresztényietlenedett külvilág sokszor mostoha közegében is meg tudják őrizni hitüket, sőt tanúságot is tudnak tenni róla, mint egyének.” Ez a kisközösségi tagok-

kal készített interjúkból is kiolvasható, az arányok azonban kissé mások: a „lelki” programokon kívül a közösségek többségében fontos szerepet játszanak a **kulturális programok**, valamint — főleg a családok közösségeiben — a **mindennapi élet** gondjainak, tapasztalatainak, örömeinek a megosztása is. Vizsgálódásom tapasztalatai igazolják Blanckenstein Miklóst, aki joggal hívja fel a figyelmet a szentéllyé vagy „művekké” alakulás, a **szakralizmus** vagy az **aktivizmus** csapdájára.

A heti—kétheti összejövetelen kívül átlagosan 5—6 más tevékenységfajtát lehet rögzíteni. A még nagyon kis számú együttlakó közösségeken kívül jó néhány közösség törekszik valamiféle **életközösségre**, de a többiek esetében is nyomot hagy a közösségi tevékenység tagjai **életmódján és életstílusán**. Az átlagemberhez képest jóval gyakoribb életükben a „**bekapcsolódás**” (különböző ügyekbe, egymás életébe) és az „**átkapcsolás**” a rutinból, az átlépés a transzcendens, a spirituális, az ünnepi, a szent dimenzióba. Ezeknek a közösségeknek a tagjai jóval **egészségesebbek és egész-ségesebbek**, mint az átlagemberek. Jóval több a sikeres házasság, kevesebb a panasz, sikeresebb a bajok elhárítása és feldolgozása.

Tapasztalni lehet, hogy a kisközösség sajátos tevékenységeivel nagy szerepet játszhat a **másodlagos szocializációban**, mint a növekedést eredményező nevelés sajátos színtere. Ugyanakkor az is érzékelhető, hogy a bensőséges bázis üvegházként is működhet, ahol bizonyos képességek sokkal gyorsabban és erőteljesebben fejlődnek ki, ugyanakkor más tekintetben **infantilizálhatja** tagjait azzal, hogy az élettől elzárja, ezzel meg is óvja, de el is idegeníti őket.

5) A tagság értékrendje és vallásossága

Többen a már idézett szakemberek közül idealizált vagy leegyszerűsített képet festenek a kisközösségi tagok **értékrendjéről**. Kerékgyártó egyfelől idealizálja erkölcsi felfogásukat, másfelől puritánabbnak, illetve prűdebbnek állítja be őket (saját, kis körre kiterjedő tapasztalatai alapján) a valóságosnál. Jól látja, hogy szexuál-etikai és a családra vonatkozó normáik jóval szigorúbbak, mint kortársaiké, de az már — láthattuk — többségükre nem áll, amit három kisközösségben szerzett tapasztalatai alapján állít, hogy „*a házasság előtti nemi életet a maguk számára elvetendőnek tartják, éppúgy nem helyeslik a házasság előtti pettinget, s úgy tűnik, a csókolózás az, amit megengedhetőnek tartanak esküvő előtt*”. Érzékelhettük, korántsem ilyen rigorózusak. A kisközösségek tagjainak egy része liberálisabb vagy akár szabadosabb felfogású, mint szüleik és papjaik, másik részük pedig lelkiismeretére hallgatva és hitére támaszkodva veszi a bátorságot, és a szeretet parancsát fontosabbnak tartja, mint a törvényt. A filippiekhez írott levélre (2,14—15) utalva Endreffy Zoltán felteszi a kérdést: „*Ragyognak-e*” a mai bázisközösségek? És tudják-e, hogy *ragyogniuk kellene*? Így válaszol: „*Nem gondolnám, hogy a bázisközösségek tagjainak általános meggyőződése volna ez. Sőt, sokan közülük, alighanem úgy vélik, nem is szabad programként kitűzni, hogy az egyháznak és közösségeinek másképpen kell élniük, világító jellé kell válniuk. Hiszen nem alakulna-e át ettől a keresztény élet sikerhajhászassá? Nem a teljesítményelv — és annak is legrosszabb fajtáját, vallási teljesítményelv — vezetnék be ezzel az egyház életébe? Jézus követése azt jelenti, hogy egyszerre csak megsejtjük Isten Országának csodáját, és ettől az ajándéktól, a létezés és az emberi közösség új lehetőségeitől elbűvölve megpróbálunk valóban Jézus útján járni*”.

Emlékezhetünk, a vizsgált kisközösségek tagságának **életútja** a család vallásossága

miatt részben kedvezőtlenebb (alacsonyabb jövedelem, kevesebb esély a felemelkedésre, továbbtanulásra stb.) részben kedvezőbb (melegebb, védettebb, értékekben gazdagabb családi légkör) esélyekkel indult, mint a velük összehasonlítható réteghez tartozóké. Többségük **vallásos környezetben** nőtt fel, jelentős az egyházi iskolába járók aránya is, a család vallásossága azonban sok esetben vasárnapi kereszténység, és jelentős azoknak az aránya, ahol csak egyik szülő vagy egyik sem vallásos. A viszonylag magas arányú **megtérők** esetében éppen a kisközösség szerepel első helyen a mozgatórugók között. A kisközösségi tagok többsége **más közösségekhez** is tartozik, ezek többsége azonban szintén vallási, vagy egyházi jellegű. A házas tagok többsége viszonylag rendezett körülmények között **átlagosnál kisebb jövedelemmel átlagosnál több gyereket** vállal.

A tagság a konfliktusokat vagy úgy éli meg, mint a saját és a kisközösségei **életforma és értékrend ütközését**, vagy pedig az őt mint **másságot nem kellőképpen értékelő és integráló** együtttest.

A **csúcslmények** között elsősorban a **kimozdulással** kapcsolatos, a testet, a pszichét és a pneumat egyaránt megérintő élmények szerepelnek.

Bizonyára nem véletlen, hogy ebben a körben a tagok személyes **értékrendjének** centrumában a **kapcsolat** (közösség, barátság, szeretet) áll, ezt szövik-színezik át elsősorban a vallási, a személyiségi, ontológiai és erkölcsi értékek. Mindebből **posztmateriális** (bizonyos értelemben posztmodern) értékrendnek egyfelől az aszkézissel, az alázattal, az önzetlenséggel, a türelemmel, a felelősséggel, másfelől a szabadsággal és a szerelemmel is jellemezhető keresztény változata rajzolódik ki.

A **legproblematisabbnak és az egymást kizárónak tartott értékek** arról árulkodnak, hogy ezekben a körökben sem könnyű összeegyeztetni például az önértetet a szerénységgel, a szabadságot az engedelmességgel, a szilárd hitet a nyitottsággal, az anyagi jólétet és a kellemes életet a belső harmóniával és az üdvözüléssel, a sikert az alázattal. Egyes értékek megítélésében a szüleikkel, mások megítélésében papjaikkal kerülnek szembe. A **legfontosabbnak és leginkább keresztényinek tartott értékek** jó része nem kevésbé problematikus számukra, mint a többi érték.

Az istenhit és az evilági érték-tartományok kapcsolatát a többség **harmonikus** érzülettel éli meg leginkább a személyiség, a tudás és a szexualitás, legkevésbé a művészet, munka, és a nemzeti identitás esetében. A domináns harmonikus érzületen kívül gyakorisági sorrendben a konfliktusos, a túlbuzgó, a kettős tudatú és a szekularizált érzület is előfordul, ritkábban mint domináns, gyakrabban mint szubdomináns.

Isten-képek sem egyöntetűek. A teremtő, a szerető atya és a partner a leggyakoribb elképzelések. A Szentháromság a legtöbbek számára megfoghatatlan titok, többeknek egy katekézis tétel, másoknak a szeretet és az egység megnyilvánulása. **Szűz Mária és a szentek** is többfélét jelentenek: szerepüket egyesek lényegesnek, mások kevésbé fontosnak érzik, de az elutasító vagy közömbös attitűd eléggé ritka. A **sátánnal** kapcsolatban is megoszlanak a vélemények és az érzések: akadnak köztük a hagyományostól eléggé eltérő, sőt még létét tagadó elképzelések is. A **csodák** ügyében is akad elég bizonytalanság, de a többség valamilyen formában számol velük. A **túlvilág**, s így a feltámadás mindannyiuk számára bizonyosság, és sokan hangsúlyozzák az evilág és a túlvilág közti folytonosságot, Isten Országának itt és most elkezdődését.

Általában elmondható, hogy a **teológiai kérdésekben** a tagság túlnyomó többsége az egyház álláspontját, pontosabban álláspontjait vallja, a Bokor-tagok azonban jó néhány kérdésben más véleményen vannak, e vélemények mögött pedig egy sajátos Bokor-

teológia rajzolódik ki, amelynek katolikussága egyes szakértők szerint vitatható, mások szerint még éppen hogy belefér a katolikus egyház teológiai pluralizmusába.

Nem csak a **vallásismeret**, hanem a **vallásgyakorlás** tekintetében is a **vallási elit** részét alkotja a kisközösségek tagsága, akár az istentiszteletek látogatásáról, akár a szentségekből részesedésről, akár az imádkozásról, akár a lelki vezetőről, akár a lelki olvasmányokról van szó. A Bokor-tagság egy része e tekintetben is rendhagyó módon viselkedik, kisebb szerepet kap életükben a liturgia és a szentségekhez járulás. Jellemző jegye a kisközösségi tagok vallásgyakorlatának a **kisközösségi paraliturgia** és az **egyéni hangú ima**.

Öt-tizenöt éves kisközösségi tagság után a közösségek többsége úgy ítéli, hogy **értékrendjük** a keresztény értékrend felé mozdult el, **vallásismeretük** gyarapodott és **valóságosságuk** pedig elmélyült.

Ezeknek a közösségeknek a többsége sajátos **kisvilág**, **szubkultúra**, **kontraszt-társadalom**, amely sajátos nyelvvvel, szokásokkal és rítusokkal is jellemezhető, vagy legalábbis lépést tett ebben az irányban. Erre utalnak a kisközösségi paraliturgiák, a közösségi szokások, játékok, ünnepek és nyelvi lelemények.

6) Társadalmi jelenlétük

A társadalmi kérdésekkel kapcsolatos nyitottságot is többen a kisközösségek jellemző jegyének tartják, olykor idealizált képet festve a bázisközösségek **társadalmi-közéleti-politikai érzékenységről és aktivitásáról**. Jól látja Tomka Miklós, hogy a hatvanas-nyolcvanas években Kelet-Közép-Európa társadalmi atomizáltak és **közösségi-hiányosak**, hogy az egyház engedélyezett formája a közösségiséget nem biztosította, de ezzel a hívek egy részét arra kényszerítette, hogy ezt a hiányt (is) pótolja. A **kényszerhelyzetben** születő közösségek Tomka Miklós szemében ha nem is tökéletesek, de a **civil társadalom** szempontjából mintaszerűek, és a **második társadalom** megszületésének első hullámához tartoznak mint önálló, **korrekciós szerepű, ön jogú egyházi sejtek**, amelyek legitimálása nem fentről jön, hanem tagjai vallási és közösségi igényéből (13). Hazánkban „*a harmadik világhoz hasonlóan összetetlénkedik az intézményes formák elégtelenségéből adódó kényszerhelyzet és az a pozitív lehetőség és felelősség, ami egy új típusú társadalom felépítésével kínálkozik*”, ez azonban ma még inkább csak mint lehetőség adott, ezt a szerepet ma még nem túl sok kisközösség vállalta fel küldetéséül. Sok esetben az önépítés, a szűkebb értelemben vett karitászi tevékenység, a társkeresés, a tanulás és a kulturált szórakozás jóval fontosabb annál, hogy a kisközösség bekapcsolódjon az országos bajok gyógyításába, a társadalom keresztény irányultságú reformálásába.

A kisközösségek 1989-ig a földalatti, majd **rejtőzködő** egyház részét képezték. Mindemelllett a közösségek nagy része amelllett, hogy óvta, rejtette, átmenette tagjait, a második Vatikáni Zsinat szellemében megpróbált **ablakokat nyitni** tagjai számára legalábbis a művelődés és a lelki élet területén.

A közösségek nagy része még nem gyógyult ki az 1989 előtt szerzett **keszonbetegségből** (amely együtt jár egyfelől a kishitűséggel, másfelől az elit göggel) s ennek következtében eléggé általános a **közélettel és a politikával szembeni bizalmatlanság**, eléggé visszafogottak a külvilággal való kapcsolatok.

7) Kapcsolatuk az egyházzal

A kisközösségek típusait illetően Szennay és Tomka Ferenc a Fokolaré és a karizmatikus mozgalom közösségeit említik elsősorban mint olyanokat, amelynek tagjai teljesebb odaadással élnek az egyház életét.

Tapasztalataim alapján ez többé-kevésbé a többi magyarországi kisközösségtípusra, sőt még a Bokorhoz tartozókra is jellemző. Ezek a szerzők a plébániai kereteken kívül működő közösségek között megkülönböztetnek a katolikus egyházzal szembe helyezkedő, s azt bizonyos tekintetben kívülről segítő, megújító közösségeket. Megállapíthatta az olvasó, hogy a Bokor-közösségek tagjai a legkritikusabbak a katolikus egyházzal szemben, s esetükben — ha nem is minden kérdésben és mindenkor — a **szembehelyezkedés** is igaz, bár többségük elsősorban a magyar katolikus egyház vezetésével, illetve a vezetés egyes lépéseivel helyezkednek szembe. Ugyanakkor az is érzékelhető, hogy valamennyi mozgalomhoz és irányzathoz tartozó közösségben akadnak tagok, akik elégedetlenek az egyházon belüli változásokkal, s különösen élesen bírálják a magyar katolikus egyház vezetését.

Többen az idézett szerzők közül felvetik a kérdést, **szekták-e**, illetve **szektások-e** a kisközösségek, s attól függően válaszolják meg, hogy mit értenek szektán. András Imre szociológiai értelmezéseket is idéz, de végül is csak azokat a csoportokat nevezi szektának, amelyek nem tartják lényegesnek az apostoli eredetet és az ökumenikus közösséget, amelyek eredetüket valamilyen alapítóra vezetik vissza, s elutasítják az egyház által hirdetett üdvösséget. Ezzel a mércével mérve a magyarországi bázisközösségek nem szekták. Jóval inkább megfelelnek Troeltsch szekta-meghatározásának, mely szerint a szekta az egyház *„túlnyomórészt konzervatív, a világ rendjét bizonyos mértékig elfogadó, tömegeket uraló, az egész emberi életet átható”* jellemzőivel szemben *„kis csoportok, személyes, bensőséges tökéletesedésre és tagjaikkal való közvetlen személyes kapcsolatokra törekcsenek”*, karizmatikus primer csoportok, általában a társadalométól eltérő értékrenddel. Persze csak annyiban érvényesek ezek a megállapítások a magyarországi bázisközösségekre, amennyiben ezek a „szekták” az egyházon belül maradó másságok, amelyeknek éppen az egyház megújítása az egyik fő törekvése, s a kritikájuk az „érte aggodás” szellemében történik. Kétségkívül jó néhány kisközösségre (elsősorban a Bokor-beliekre) áll az, amit Cserhádi állapít meg, hogy *„sokan az evangélium egyedüli letéteményesének érzik magukat, azt gondolván, az az evangelizálás a mai és modern, amit ők művelnek”*. Engedetlenség-e a bulányisták, kérdezi Horváth Zsuzsa, s megállapítja, hogy egyes tények emellett szólnak, hiszen vannak papjaik, akik élesen bírálják a hazai egyházi vezetést, amiért engednek az állam nyomásának és több esetben tartottak meg állami befolyásra letiltott lelkigyakorlatot. Ugyanakkor azt is megállapítja, hogy nem vonultak ki az egyházból, s a plébániai munkában ma is résztvesznek, már ahol hagyják őket. Ezt is igazolta kutatásunk. Mint erre már utaltam, nem tekintem feladatnak a mozgalmak bemutatását és értelmezését. Mégis az általam ismert és vizsgált Bokor-közösséggel kapcsolatos tapasztalataim alapján úgy vélem, feltehető a kérdés, hogy mennyiben szekta Bokor, illetve, hogy mennyire szektások a Bokor-közösségek, vagy csupán a sokszínű katolicizmus egyik „nyelvjárásának” értelmezhető. Erre is, arra is tudnék érveket felhozni a Bokor-közösségekben szerzett élményeim és kutatói tapasztalataim alapján. Mindenesetre elgondolkodtatónak és ellenőrizendőnek tartom azt a megállapítást, amelyet számomra mérvadó teológustól és vallásszociológustól egyaránt hallottam, mely szerint a Bokor-tagok többsége példamutató keresztény, de már

nem katolikus. Bonyolítja a helyzetet az, hogy a számomra a szekta egyik fő ismervét jelentő kizárólagosságnak (az igazság birtoklásának) tudata kevésbé jellemzi a Bokor-közösségeket. De mit kezdünk az olyan kijelentésekkel, mely szerint a Konstantin utáni egyház letért a jézusi útról, ha ehhez még hozzáérezzük, hogy ők viszont rajta maradtak.

Lénárd Ödön úgy véli, hogy a kisközösségek egyik szereptévesztése, hogy országos ügyekbe kisközösségként beleszóljon, a másik pedig az, hogy „*átfogó egyházi szervezet vélt vagy valóságos lemaradását akarná pótolni*”, a harmadik pedig az, hogy teológiai kérdésekben megnyilatkoznak, bár „*bármelyik kisközösségnek elvben lehet olyan szakmailag felkészült tagja, aki egyénileg képes ilyesmire, de maga a kisközösség egészen más*”. Úgy vélem, mert így tapasztaltam, hogy a kisközösségek egyike-másika teológiai műhelyként is számba vehető. Az sem zárható ki, hogy egy **egész egyházra kiterjedő megújító kezdeményezés** éppen valamelyik kisközösségből induljon ki, hiszen lelkiségi mozgalmak keletkeztek ilyenféleképpen. És még az sem zárható ki, hogy egy kisközösség **belefolyjék országos ügyekbe**, ha erre van karizmája. Erre is voltak már példák, elég csak a *Szabadegyetem és zsolozsma*, valamint az *Intimitás és stabilitás* fejezetek közösségeire gondolni. Nem osztható tehát Lénárd Ödönnek az a véleménye, hogy „egy kisközösség keze ugyanolyan rövid, mint egy átlag emberi kéz. Legfeljebb néhány utcát fog át, mert ekkora terjedelmű kisugárzási kegyelmet kapott a Jó Istentől. A Jó Istennek vannak távolabbra ható kegyelmei is: egy püspök vagy főként a pápa sokkal távolabbra ható kegyelmi karral bír.” Úgy gondolom, hogy a Lélek nem csak ott fúj, ahol akar, hanem a kegyelmet is úgy adagolja, ahogy akarja, nem a hierarchia fokai vagy az egyházi jogi illetékesség határai szerint. A **kereszténység és a katolikus egyház** megítélése (beleértve a pápát is) eléggé változatos képet mutat a különböző közösségekben, a **kritikával párosuló óvatosságot derűlátás és — a Bokor-tagok egy része kivételével — egyértelmű ragaszkodás** a legerősebb motívum. A kereszténységet a többség számára inkább Teréz anya, mint az egyébként kedvelt pápa, inkább Roger Schütz, mint a sokak számára szent Mindszenty József testesíti meg. Még nagyobb az eltérés és a bizonytalanság a magyar katolikus egyház helyzetének megítélésében. Vezetését **támadják, kritizálják, mentegetik és védik.**

Az értékes másságok egységének elképzelt **ökumenikus** egyházat kívánó többség úgy látja, hogy a még, nagyon lassan fejlődő ökumené elsősorban a személyes kapcsolatokon múlik.

A rendszerváltozás után sem túl sokat változott a helyzet a kisközösségek **egyházi kapcsolatai** terén sem, ennek fő oka a zsinat előtti egyházképpel jellemezhető klerikusok és világiak. A mozgalmakhoz tartozó közösségek tagjainak többségét sok esetben inkább jellemzi a mozgalmi (regnumi, karizmatikus, fokoláré, Bokor-beli stb.), mint az „összegyházi” **identitás**. A plébániai közösségek esetében ritka az egyházközségi identitás, inkább a hitbéli gyarapodás, a karitászmunka, az ima vagy a barátság az az irány, amerre közösségüket tájolják.

A **plébániához való viszony** jó néhány tanulmányban felmerül. „*A kisközösségi mozgalomban résztvevők száma ugyan csak töredéke a hívékének, de befolyásuk egyre erősebb a plébániákon*” írja Horváth Zsuzsa. Ehhez még az tehető hozzá, hogy nem nő számuk növekedésével egyenes arányban az egyházközségekben betöltött szerepük, még a plébániai közösségek egy része sem igazán az **egyházközség alapközsége**. Igaz, hogy sok helyütt — mint Horváth Zs. írja — „*nagy türelemmel és tapintattal igyekeznek befolyásolni a pap munkáját, s amennyiben az egyházi törvények engedik, átvállalnak tőle feladatokat*” de a „*sok helyütt*” ma még csak alig néhány száz egyházközség. Ennek az egyik oka a papok óvatossága és merevsége, másik oka pedig az, hogy a kisközösségek

jelentős része még nem készült fel erre a feladatra. A papok és a kisközösségek egy része úgy látja, hogy a bázisközösségek helye az egyházközség, s céljuk az egyházközség közösséggé formálása, míg mások arra hivatkoznak, hogy az egyház mindig is párhuzamosan építkezett: a helyi és a valamilyen feladatra szövetkező közösségekből. A zsinat utáni pasztorálteológia meglehetősen egységes véleménye, hogy a plébániát kis csoportok szövetségének képzei el, de a szerzetesi mozgalom szakosodásához hasonlóan a speciális feladatokra létrejött kisközösségek jogosultságát is elismeri.

A tagság többsége az **egyházközségek** helyzetét is eléggé kritikusan látja: személytelen, kapcsolatok nélküli, lepusztult képződménynek. A megoldást sokan az egyházközségek közösséggé válásában, a legtöbb helyen mellőzött **világiak** fokozottabb bevonásában és a kisközösségek integrálásában látják. Nem csak az egyházközségek, hanem az egész egyház megújításában fontos szerepet szánnak a kisközösségeknek.

A megújulás nagyon fontos bázisai, mozgatói és eszközei lehetnek a kisközösségek, főleg akkor, ha **kellő rálátásuk** lesz a nagy folyamatokra, enélkül — függetlenül attól, hogy az egyház vezetése, az egyházközségek és más egyházi szervezetek mennyire igénylik közreműködésüket — részvételük az egyház életében még eléggé partikuláris és perifériális maradhat. A nagy folyamatokra való rálátás természetesen nem jelenti azt, hogy a kisközösségeknek kellene felvállalni mindannak a gondját, amire rálátnak, hanem csak azt, ami a szubszidiaritás logikája alapján az ő feladatuk.

8) Perspektívák

Jelként jelen lenni különösebb felhajtás, villogás nélkül, valóban így gondolják és teszik sokan a kisközösségek tagjai közül, némelyeket azonban kétségkívül megérinti a **bizonyítás**, a **teljesítés**, a **mi különbek vagyunk** kísértése, nem egyszer éppen a hosszú illegalitásban való önérzetbeli megnyomorodás ellenhatásaként. Tomka Miklós, így foglalja össze a kisközösségek szerepét: „Nem tudományos meggondolásból, hanem **belső meggyőződését** követve vállalkozott a kisközösségi tag erre a kísérletre. Joggal állíthatja, hogy döntése a keresztény tradíció mai megvalósítása, és joggal igényelheti ennek elismerését. Elköteleződését azonban nem befolyásolja a kritikusok vagy támogatók száma. Személyes önállóságát és függetlenségét más erőforrás táplálja.” Horváth Zsuzsa pedig abban látja a bázisközösségek értelmét, hogy „*segítik tagjaikat keresztény, katolikus öntudatuk kialakításában. A teológiai képzés hozzásegíti a hívőket, hogy a hit alapjára egy szilárd meggyőződést, egy koherens világnézetet építsenek fel. A kulturális képzés elsősegíti a keresztény értékrend interiorizálódását, a keresztény gondolkodás elsajátítását és alkalmazásának készségét. Mindezek eredményeként lesz képes a hívő megtalálni társadalmi identitását, felismerni saját igényeit és értékeit, szerepét az egyházban és a társadalomban.*”

A 1989-es politikai változások után — amikor a kisközösségek átlépheték a féllegalitás küszöbét — nem növekedett a kisközösségek száma, de talán jelentőségük sem az egyház életében. Ami egyértelműen növekedett a kínálózó kisközösség-változatok sokfélesége és nyilvánosságuk. A választási lehetőségek tekintetében persze még igen nagy a különbség falu és város, kisváros és nagyváros között. Horváth Zsuzsa úgy véli, hogy az egyes mozgalmak a hetvenes évek vége óta kezdenek egyre határozottabb arculatot ölteni, ami megmutatkozik a **hitelvek eltérő hangsúlyozásában**, a normákban, a szervezeti formákban. Ez valóban tapasztalható, de észlelhető bizonyos mértékű **integrálódás** is. Elsősorban a mozgalmakon kívüli — a független és a különböző típusú (plébá-

niai és a karizmatikus személyekhez kötődő) hálózatokhoz tartozó — bázisközösségek testesítik meg az integrációt azzal, hogy a mozgalmak kínálta minták közül válogatva alakították ki arcukat. Egy másik, még ennél is fontosabb észrevételt is tesz Horváth Zsuzsa: „*az egyes mozgalmak különböző típusú igényeket elégítenek ki az emócionális, az intellektualitás, extra- és introvertáltság, elkötelezettség és a normarendszer kötöttsége terén. A hozzájuk való csatlakozás már nem pusztán egy mélyebben átélt kereszténység melletti döntés és az azt megerősítő közösség keresése, hanem bizonyos látásmód, liturgia, közösségi forma, esetleg életformaválasztás is*”.

Van némi választási lehetőség az adott mozgalmakon belül is, ugyanis megfigyelhető, hogy egy-egy mozgalmakon belül is kialakulnak a **többi mozgalom által ihletett változatok**: a Regnumban is érezhető egy karizmatikus vonal, a Bokorban is vannak olyan közösségek és tagok, akik rokonszenveznek a karizmatikus vagy a regnumi stílussal, több mozgalomban és irányzatban érezhető a Fokolaré, a Hit és fény, a házasság hétvége, a neokatekumanizmus és a taizéi lelkület hatása.

A kisközösségek a negyven év után újra belépő közösségi formák — cserkészlet, egyesületek, klubok, egyetemi lelkészségek, keresztény pártok és pártszerű ifjúsági szervezetek stb. — mellett megtartották állásaikat. Az II. fejezetben bemutatott közösségek esetében jól látható: a változások után legalább annyira fontosak tagjaik számára ezek a közösségek, mint azelőtt, az **új közösségi formák** (amelyek egyike másika számukra is működési teret jelent) egyike sem helyettesítheti számukra választott családjukat. Mások azonban éppen ezekben a régi-új és vadonatúj formákban találták meg a számukra igazi, a bázisközösségnél is jobb megoldást. Többek, például Farkas Beáta (11) szerint is az újabb közösségi formák nem (vagy nem csak) a bázisközösségekből nőnek ki. Ő példaként a egyetemi kollégiumokat és a keresztény egyetemisták szervezeteit említi. Tomka Miklós is hasonlóképpen gondolkodik (12), ő az akcióból, nevezetesen a **segítségéből**, legtöbb esetben a karitászból kinövő közösségeket, az egyesületeket és a KOLPING-ot említi. Farkas Beáta az új típusú szerveződések legfontosabb sajátosságainak az intellektualitást és a profizmust tartja. Elképzelhető, hogy szolgálatra épülő kisközösségek szaporodnak majd el a jövőben a magyarországi bázisközösségek között, s hogy ezzel párhuzamosan az önképző-kör jellegű és a baráti kör jellegű közösségek társaságokká, klubokká alakulnak, ám másféle kimenetek is elképzelhetők. Ami pedig a kisközösségek lehetséges útjait illeti, komolyan számolni kell akár az egyéni arcukat erősödésével, akár valamiféle el- vagy kivonulással (légyen az remeteség vagy életközösség), akár a szektásodással (légyen az kritikus oppozíció vagy ellenségességtől mentes másság), akár az egyháziasság új formáit (segítség, misszió, műhely) megtestesítő közösségek számának növekedésével.

A keresztény kisközösség, nagy lehetőség a magát a társadalom falanszterében elvesztettnek, az önmagát feleslegesnek, vagy bárki mással felcserélhetőnek érző ember számára, hogy valahol, valakik számára **érték legyen**. A bázisközösség a hely — ahol minden Nemeceknek, azoknak is, akik nem hajtanak végre hőstetteket és ebbe nem hálnak bele — becsülete van. Ideális esetben fészekmeleg, de nem gettó, hanem kilátótorony, ahonnan Krisztus nézőpontját felvéve mindenhová el lehet (és bizonyos értelemben el is kell) látni, ahol a tagok (mint a misztikus test tagjai) Krisztusban egymásra ismernek, s egymás tükrében önmagukra.

JEGYZETEK

- I/2 (1) KAMARÁS István: A végső cél és egyéb életcélok kapcsolata keresztény fiatalok körében. = Vigilia, 1984. 11. sz.
KAMARÁS István: Hit és hitelesség. (A természetfeletti kapcsolata más életszférákkal a keresztények értékrendjében) = Kultúra és közösség, 1986. 5., 6. sz.
- I/2 (2) KAMARÁS István: Bensőséges bázisok. = Ifjúsági Szemle, 1987. 6. sz.
KAMARÁS István: Kreativitás vallási kisközösségekben. = Népművelés, 1988. 12. sz.
KAMARÁS István: Ragyognak-e a bázisközösségek? = Heti Hírnök, 1989. aug. 2.
KAMARÁS István: Kultúráközvetítés keresztény kisközösségekben. = Hívők, egyházak ma Magyarországon. Bp. 1990. MTA Filozófiai Intézet
KAMARÁS István: Milyen alap a bázisközösség? = Szociológia, 1990. 3—4. sz.
KAMARÁS István: PATKOLÓ — a Regnum Marianum vezetőképzője. = Új Pedagógiai Szemle, 1991. 12. sz.
KAMARÁS István: Regnum Marianum nyári tábor: Zánka. = Palócföld, 1992. 2. sz.
- I/3 (1) Kérdéseim megfogalmazásánál elsősorban a következő írásokra támaszkodtam:
ANDRÁS Imre: Az egyházi kisközösségek. = Katolikus Szemle, 1980. 2. sz.
CSIZMADIA Ervin: Vallási autonómia, világi autonómia, nemzedékiség. = Kritika, 1986. 10. sz.
ENDREFFY Zoltán: Egyház és közösség. (Gondolatok a bázisközösségről). = Vigilia, 1987. 4. sz.
HORVÁTH Zsuzsa: Az egyház kovásza: a bázisközösségi mozgalmak Magyarországon. = Egyház-fórum, 1987. 2. sz.
KERÉKGYÁRTÓ P. István: Fiatalok a katolikus kisközösségekben. = A marxizmus valláselmélete és a hallgatók materialista világnézeti nevelése. Bp. 1985.
KÉRÉKGYÁRTÓ P. István: Katolicizmus, vallási kisközösség, — politikai szocializáció. = Ifjúság és politikai szocializáció Bp. 1987. Kossuth K. — Társadalomtudományi Intézet
KERÉKGYÁRTÓ P. István: Keresztény közösségek Constantinus előtt és a II. Vatikáni Zsinat után. = Tájékoztató, 1984. 5. sz.
LUKÁCS László: Megújulási mozgalmak Magyarországon. = Vigilia, 1989. 7. sz.
TOMKA Ferenc: A magyarországi kisközösségek tíz éve. = Teológia, 1987. 1. sz.
TOMKA Miklós: Életünk, a közösség. (Kézirat)
TOMKA Miklós: Az ifjúság és a vallás. = Ifjúsági Szemle, 1984. 2. sz.
- II/2 (1) Ez a fejezet Darányi Mariann és Mester Ildikó interjúinak és Komáromi János közösségtörténetének felhasználásával készült.
- II/5 (1) Ez a fejezet Puchard Zoltán közösségtörténetének felhasználásával készült.
- II/6 (1) Ez a fejezet Molnár Imre közösségtörténetének felhasználásával készült.
- II/7 (1) Ez a fejezet Templom Katalin interjújának és esettanulmányának felhasználásával készült.
- II/7 (2) A gitáros zenéről és Silye Jenőről bővebben: KAMARÁS István: Lelkierőmű Nagymaroson. Bp. 1989. Vita
KAMARÁS István — KÖRMENDY Ferenc: Religiozus beat? I—II. = Új Forrás, 1990. 2., 3. sz.
- II/9 (1) Ez a fejezet Templom Katalin esettanulmányának felhasználásával készült.
- II/10 (1) Ez a fejezet Templom Katalin esettanulmányának és Mester Ildikó interjújának felhasználásával készült.
- II/11 (1) Ez a fejezet Templom Katalin esettanulmányának felhasználásával készült.
- II/12 (1) Ez a fejezet Templom Katalin és Kőbányai Zoltán esettanulmányainak felhasználásával készült.

- II/13 (1) Ez a fejezet Templom Katalin esettanulmányának felhasználásával készült.
- II/14 (1) Ez a fejezet Templom Katalin esettanulmányának felhasználásával készült.
- III/2 (1) NYÍRI Tamás: Egyházunk — a falakon innen és túl. = Mérleg, 1992. 1. sz.
- III/2 (2) ASZALÓS János: Akkor is! = Új Ember, 1991. okt.
- III/4 (1) A Bokor-mozgalomban maga Bulányi György és Merza József is támogatta, hogy Csapody Tamással együtt szociográfiát készítsünk a Bokorról, el is kezdtük a munkát fél tucatnyi Bokor-tag segítségével, de a Bokor vezetőségének többsége nem támogatta, s abba kellett hagynunk. A többi mozgalom esetében idáig sem jutottunk el annak ellenére hogy a Regnum Marianumban és a karizmatikus mozgalomban több tucatnyi közösség lelkesen támogatta munkámat.
- III/4 (2) Ismertebb lelkiségek a magyar egyházban. Bp. 1991. OLI
- III/4 (3) A találkozóknak résztvevő közösségek előadásokkal és írásos szövegekkel mutatták be magukat.
- III/4 (4) A Regnum Marianumról:
EMÓDI László: A Regnum Marianum története 1900—1970. Bács, 1989. Magyar Egyházzsociológiai Intézet
DOBSZAY János: Így — vagy sehogy (Regnum Krónika). Bp. 1991.
- III/4 (5) A Bokorról:
SZAKOLCZAY Lajos: Péter Bulányi Bp. 1989. A második hullám. Válogatás a „Bokor” közösség írásából. 1971—76. Bp. 1990. Irotron K. „Érted vagyok” 1993. április. Különszám.
- II/4 (6) A magyarországi karizmatikus megújulási mozgalomról:
A *Marana Tha* című folyóiratukból.
- II/4 (7) KAMARÁS István: Patkoló... ld. I/2
- II/10 (1) KAMARÁS István — MOLNÁR Imre: A lelkigyakorlatok és a kultúrák közvetítés. = Hívők, egyházak ma Magyarországon. Bp. 1990. MTA Filozófiai Intézet
- II/10 (2) KAMARÁS István: Kreativitás... ld. I/2
- II/12 (1) ÖKRÖS Tamás esettanulmányának felhasználásával
- IV (1) 8 regnumi, 5 Bokor-beli, 2 karizmatikus, 7 független, 6 hálózathoz tartozó és 12 plébániai közösség, közülük 22 budapesti, 3-3 szegedi és kaposvári, 3-3 dunaföldvári és süllyápi, 1-1 sárisápi, bányai, székesfehérvári, nagymarosi, gödöllői és budakalászi.
- IV/3 (1) A Rokeach-féle, 18-18 cél és eszköz értéket felsoroló tesztet alkalmaztam. Ld. HALÁSZ L. — NAGY A.: Hatásvizsgálat könyvtárban Bp. 1974. NPI
- IV/3 (2) A Tomka Miklós „*Iffúság és vallás*” című vallásszociológiai kutatásában használt egyik teszt.
- IV/3 (3) KAMARÁS István: A Végső cél... ld. I/2
- IV/3 (4) KAMARÁS István: „Ki viszi át a szerelmet?” (15—40 éves fiatalok szerelemfelfogása) = Szerelemről komolyan. Bp. 1985. Gondolat
- V (1) CSERHÁTI József: Az egyházi bázisközösségekről. = Új Ember, 1980. jún. 1.
- V (2) SZENNAY András — TOMKA Ferenc: Egyházi kisközösségek. = Szennay András: Isten vándorló népe. Bp. 1982. Szent István Társulat K.
- V (3) ENDREFFY Zoltán: i. m. ld. I/3
- V (4) HORVÁTH Zsuzsa: i. m. ld. I/3
- V (5) KERÉKGYÁRTÓ P. István: Keresztény... ld. I/3
- V (6) TOMKA Miklós: Életünk... ld. I/3
- V (7) Az 1993-ban Vépen megtartott Pax Romana konferencián megtartott előadásában hangzott el.
- V (8) LÉNÁRD Ödön: A kisközösségek dicsősége és nyomora. = Távlatok, 1993. 2. sz.
- V (9) ANDRÁS Imre: i. m. ld. I/3
- V (10) KERÉKGYÁRTÓ P. István: Fiatalok... ld. I/3
- V (11) Az 1993-ban Vépen megtartott Pax Romana konferencia előadásában hangzott el.
- V (12) Szóbeli közlése.
- V (13) TOMKA Miklós: Der Kirchlich-gesellschaftliche Kontext der Christlichen Basisgruppen in Ostmittel Europa. = Pax Christi. Probleme des Friedens 1983. 4. sz. 135—141. 1.
TOMKA Miklós: The contribution of the Churches in the liberation from below: on the nature of the transition in East-Central Europe. = Schennink, Ben: — Klein Goldewijk, Berna (szerk.): Liberation from Exclusion (Proceedings of Conference on Liberation from Below in Latin America and Eastern Europe) Oegsgeest — Nijmegen — Utrecht, 1993. 89—104. 1.

Intimate Bases (Small Catholic Communities in Hungary)

SUMMARY

I) Introduction

The last 40 years did more harm than good to the growth of society from the local community level. In this respect the main tendency was a decrease in growth and the same goes also for most of the community foundation attempts in the 60s and 70s. Movement in the opposite direction was represented with convincing force so to say almost entirely by the basis groups. Belonging to the chosen Intimate community became a basic need all over the world. Partly because the bigger social forms ceased to exist, wasted away, became deformed and fell into discredit, partly because in many cases the family lost its role of being an "intimate basis", and partly because the depth and the quality of social relationships generally deteriorated. In Hungary out of the different kinds of small communities the small religious communities — from these first of all the so called basis groups — offer their members a certain and genuine basis, where one can start out from, return to, and which can be compared with. András Maté Tóth declares that the prophetic mission of the small communities represents not less than "the prophetic mission of the whole church" in the local society and he sees the criteria of the realization of the prophetic life style in the following: 1) the community considers the principle of maintenance as the ethic criteria of the undertakings, and regards everything as a sin, which hurts life 2) the way material goods are handled in their circles differs totally from that generally accepted, 3) in the strength of the continuous formation of understanding and conviction the members of the community become adults in what they confess, and they become capable of prophetic deeds in the classical sense.

Reading this, also the ones who have not heard about small communities may shake their heads, just like those who have already turned up in some and they may ask: how far the picture is idealized and how far the author was influenced by the circle (the Bokor movement) with which he is familiar.

I undertake the answer only after the ground work phase of a recently started research. I know more or less the history of 50 small communities and the courses of life and values of their 150 members as well as their relationship to their small communities and church. This sample cannot be totally representative because 1) a considerable part of these communities live semi-hidden even today, 2) it is hard to point out in a concrete case whether it is about a basis group (a small community of 10—15 people having the same values and some we-consciousness) or other similar formations (such as catechesis group, choir etc.) 3) a considerable part of the small communities (10—20%) are changing (reorganization, or ceasing to exist).

II) Premier plan pictures — with questions

In this chapter the author describes 14 communities with the methods of sociology. They all have a history of at least ten years so they represent the most important types of the small Catholic communities of Hungary in a more stable way. They express and embody the history of such small communities, the more or less outgrown childhood diseases, the changes and the stability, the secret of success. But we have to bear in mind that the general picture cannot be drawn with their help only. The consequences drawn here are rather more relevant of communities close to an idealtypical community. It has become apparent that 1) A significant number of these communities can be placed somewhere between an intimate small group and a bigger society, both can be a starting or an end point. In the life of communities the possibilities of either becoming more intimate or the widening of the circle might emerge. 2) Whether we talk of laymen or clericals we can observe that a stable and dynamic community cannot be formed without a great, charismatic personality. 3) Almost each community reaches a phase at one point when some members start to demand more prayer and greater immersion. 4) These communities — we can say this with some restrictions — successfully fuse, and build in themselves as values, certain differences in denomination, religion, system of values, political convictions and mentality. 5) They work successfully in the field of secondary socialization, adult education. 6) They are church-like in the sense that they act more or less independently of the official church, with both of its advantages and disadvantages. 7) For the members the community is both a means and an objective. It is a means to create a church, to create the realm love and freedom, and in an optimal case it is — also an objective — the terrain of a lovecommunity and of freedom, and as such, it is a created church in small. 8) These communities can prove that also laymen are capable of building the church, of playing clerical roles, including spiritual leadership. 9) A kind of missionary zeal emerges in most communities, whether this be the foundation of a community, charity activities or public activities. 10) The childhood, the adolescence and youth of most of these communities took place before the years of the recent political changes and the challenges of that past era played a very important role in their formation. Yet most of them remained alive after the political changes, with more or less unchanged roles and objectives, which proves that their existence does not depend on the actual political situation. They were formed and they are kept alive by needs which surpass political regimes.

III) The History of the Small Catholic Communities, Their Structure and Operation

1) The Sample

In our survey 147 small communities — more or less — sampled the 2—3000 Hungarian small communities, i.e. 5—8 per cent of the total number. Among the surveyed communities 44% are congregational, 36% belong to the Catholic revival movement, 8% to other movements, 6% are members of a network of a charismatic personality, 6% are independent communities. 86% of them operate in Budapest, 12% in countyseat-towns, 10% in small towns and 10% in villages.

2) Foundation, Character and Orientation

A large proportion of the small communities in Hungary are born on community grounds, that is, in the field of movements or other communities. Another type is formed around an attractive or an offensive personality. Only a smaller proportion of theirs are based on a common experience, most communities advance the members with the community experience when they are formed. Up to the end of the 1980s clericals played a more important role than laymen in foundation process of the small communities. A large majority are first-generation communities.

The two most common types of communities are spiritual or other denominational movements, or are formed around a parish. A smaller number are formed in the fields of certain movements, around the network of charismatic personalities, or are independent. It is the movement-type small communities that have proved to be the most durable, the parish-types are less steady, mostly because of the departure of the priest who formed them. These small communities, in general, seem to be more stable than the non-religious communities.

Some of the stable communities of a longer history, however, do not seem to have enough dynamics, they are not capable of renewal. It is more common to widen the circle of objectives and tasks than to get narrower and greyer. Permanent membership and stability are not in direct ratio.

3) Numbers, Stability, Changes

The membership in half of the small communities is much bigger than in the basis groups of social-psychology, they are close to society size. Some of them are the result of an organic development and in spite of their bigger size they have kept the personal and familiar atmosphere. Most communities have formed an attraction field and have a "corresponding faculty".

Though outer factors (mostly changes in the members' circumstances) play a significant role in dropping-out, in a lot of cases it is the disorderly operation of the community that makes people leave (such as impersonality, a level set too high or too low). The fairly high stability of the communities can also be explained by the relatively small number of changes (such as opening up to something or an enterprise). Quite a number of vegetating communities have been saved from disintegration, however, by an optimally strong challenge that caused a change in profile.

4) The Composition of the Membership

In most cases members are recruited from the relatively closed circle of "the same kidney". The average age of 32—33 is lower in the movement-type communities where there is a regular replacement of children. The men — women ratio is 45%—55%, which is much more symmetrical than among churchgoers. The same goes for the age. As far as the social composition is concerned — though there are a good number of communities based on villagers, pensioners and people of lower education — the members of the small communities are more homogenous than church-goers. Most members are students or white-collar employees. As compared to the practice of the historical churches these communities are more oecumenical and dialogical since in every fourth or fifth community one can find a non-religious and/or another denominational member.

Though the membership of the communities comprise a significant number of the elite of the Catholic Church, there are also quite a lot of members who are not more religious than the ordinary believers.

5) Objectives, Ideas, Basic Values

Among the motives of a community we can find — in an order of importance — religiousness, relationship, charity, mission and life-community. Most communities live and inwardturning life, for themselves, but even in so doing they render a great service: on the one hand, they defend their members from alienation, on the other hand, they socialise their members in a way that makes them capable of — places them in a situation for — fulfilling a helping or evangeligal mission. For the members the community may mean both an objective or a means, or, for a large number of them, it means both.

Considering the changes in the communities' strategies one of the main tendencies seems to be the widening of

6) Activities

Besides regular meetings, retreats are very common and they are to be found in almost every community. At least one third of the communities organizes for themselves summer camps or turns up in the camps of the movement (the network). Half of the communities take part in liturgical events (the Holy mass, doing the stations of the cross in lent and on Good Friday, all night vigil on Maundy Thursday, candle lighting in Advent time, All Souls' Day). Important events in the life of the communities are their own celebrations. Half of the communities celebrate together Christmas (by giving presents, programs) and on some Easter, Whitsun, wedding anniversaries, Santa Claus, the birth and name days of the members. A third of the communities goes regularly on excursions, a quarter go on pilgrimage. In a half of the communities self-education in many forms and genres is a regular activity: intellectual weekend, theology courses, school for girls, theater, cinema and museum visits, scientific and artistic creative work, editing papers, acting. Nativity plays, puppet playing. Helping the parish is not an exclusive characteristic of the parish communities, and charity plays a role in at least one third of the communities. Helping each other is a common activity in a third to a half of the communities, and in each family communities. In half or two thirds of the communities recreation activities are regular. Among other activities one can find mission work, organizing clubs, visiting country congregations, organizing leaders' courses.

In the meetings praying, reading the Bible, discussion of fixed topics, informal conversations and meals spent together are the most frequent activities. Besides the following are often included: organizing various programs, announcements, games, celebrations, masses, talks about everyday life, meditating, work. The talks on the chosen topics are usually followed by discussions and debates. In a fifth or sixth in the communities the lectures are given mainly by guests.

The most frequent fixed topics are: faith and life, moral and values, spiritual life and religion, arts, church, theology, family, partnership, social problems, the Bible, history; these occur at least in one third of the examined communities. The proportion of the so called profane and religious topics is balanced, the objectives and activities. The other tendency is greater immersion, which brings about a decrease in the number of objectives and activities.

Besides the weekly-two-weekly gatherings there are an average of 5—6 types of activities that can be recorded. Besides the so far very small number of co-habitative communities quite a few communities strive for a sort of life-community, but even in the case of the rest we can see that the activities of the community leave a trace on the way of life and life-style of the members. As compared to the ordinary citizens, community members more often “get involved” (in various matters, in each others’ lives), more often “switch” from the routine to the transcendental, spiritual, holiday or holy dimension. The members of these communities are much healthier and more “of a whole” than ordinary people. Their marriages are more successful, they complain less, they avert and process problems more effectively. A small community can play a significant role in the secondary socialization by being the special scene of education that brings about personality development. But it may also function as a greenhouse where certain abilities develop faster and stronger, while, on the other hand, it might infantilise its members by sheltering them from life. This can mean defence but also alienation.

Until 1989 these small communities formed a part of the underground, hiding Church. But besides trying to defend, hide and preserve their members for a new era most of these small communities also tried — in accordance with the Second Council Vatican — to open some windows for their members to education and spiritual life.

7) Leadership and Group Dynamics

Though most of the community-founders were members of the clergy at the end of the 1980s, the leaders, managers, tone setters and operators of the communities were men who had a degree or diploma. As opposed to the general practice of the Catholic Church the communities often have elected leaders and self-government. The style of the leadership is also different: there are more of the democratic than of the authoritarian leaders. Though the communities of a democratic leadership have a much better atmosphere, they are not necessarily more effective. From another angle we can say that the authoritarian leadership-style has more advantages than disadvantages in these communities than elsewhere since the authority is attached to a great personality, since power is counterbalanced by the principle of love, and since an authority can mean as much motivation as restraint. Though the proportion of mature and dynamic communities is not bigger than that of the stagnating and disintegrating ones, a large number of the communities show the signs of development, growth and future prospects.

The personal atmosphere is one of the biggest assets of these communities, though it does not prevail in each community with the same strength. It is stronger in the movement-type communities and much weaker in the parish-types. The inner structure of the communities shows a variety of division lines: founders and newcomers, nucleus and a changeable fringe, the rational and the praying, theologians and laymen, the ardent and the loose, the married and the single, the more or the less educated, etc. These sub-groups either enrich the community with their valuable differences or weaken the community when turning against each other as warring factions.

8) Conflicts

These communities are not free of the usual conflicts either. The difference might lie in the fact that the solution of the problems is usually more successful than in other types communities.

The main source of conflicts is the lack of a common language, the lack of a

common system of values, or the lack of “social organization”. In a lot of cases this manifests itself only after a few years, because the common basic experience cools down only slowly, because the common world view covers the differences in the systems of values, in taste, etc., because they do not voice latent conflicts, because they enforce a consensus above all, because the self-image of the members is not articulated or realistic enough, because a “we”-conscience is replaced by a unity of objectives, because individual and group interests are not contrasted, because unrealistic norms are enforced. A lot of communities have become used to the romantic circumstances of illegality or half-legality and have not found their place and style after the political changes.

9) Relationship with the World Outside

A majority of the communities have not yet recovered from the caisson-disease of before 1989 (which was accompanied by defeatism on the one hand, and an elite pride on the other). As a consequence there is a general, strong distrust towards public roles and politics and the ties with the outer world are not sought after. The situation has not changed much in the relations with the Church either. The reasons for this might be found in the clericals and laymen who can be characterised by the pre-Vatican Council image of the Church.

After five — fifteen years of existence as a community most communities find that their system of values has moved towards the Christian values, their knowledge of religion has increased, their religiousness deepened.

A majority of these communities have become a special small world, a sub-culture, a contrast-society, and can be characterised by the use of a special language, customs and rituals, or at least they have taken steps in this direction. The small-group paraliturgies, the communal customs, games, holidays and language reveal these developments.

10) The Characteristics of Four Community Types

There are four community types which have been examined from closer, they are: the parish-type, the independent-, the Bokor- and Maria Regnum-type communities. Among the four the movement-type communities have proved to be more stable than the others, especially the Bokor-communities. It is this type where we can find the most communities which make an alliance to last to the grave, where the average number of members is the smallest. The fact that these types have the smallest numbers of founding members shows that in these communities the selection process has been most successful.

Though the proportion of members who belong to another denomination is the highest in these communities they consider themselves as ready, formed and closed units.

The independent communities have proved to be the most open, not only towards new members but towards other denominations and non-religious people, too. The parish-type communities have proved to be the less stable ones: these are the communities where the average age is the lowest, where some look upon themselves as only a temporary formation.

The objectives of the community types: — the parish-type communities place the emphasis on the religion, — the independent ones on education and self-development, — the Regnum-types emphasize mutual help, up to co-habitation, — the Bokor-communities stress the radical following of Christ.

The most characteristic activities: — in the parish communities it is congregational work, — in the independent communities they are charity and education, — in the Regnum-types they are camping, excursions and spiritual exercise, — in the Bokor-communities they are movement activities, charity, mission, camping and the cultivation of theology.

Specific topics: — in the parish communities it is partner-relationships, — in the independent ones they are spiritual life and religiousness, the Church, and arts, nature and society, — in the Regnum-types they are ethics, the system of values and politics, — in the Bokor-communities they are the Bible, the questions of theology, the family and education.

It is the praying culture of the Bokor-communities that can be characterised by the individual voice, the Regnum-types follow the traditions most closely.

The parish communities most often have a clerical and authoritarian leadership, while the independent communities most often have a democratic leadership. The Bokor-communities' members are the most active.

The proportion of stagnating-disintegrating communities is the highest among the parish-types, they have the least intimacy, and they have a large proportion of fringe members. The proportion of mature and dynamic communities is the highest among the Bokor-communities and they are the most intimate.

The types of the emerging conflicts:

- in the parish communities the most typical conflicts are between the priest and the laymen, or between the founders and the new comers,

- in the independent communities there can be conflicts between the different systems of values, or between demanding more education or greater immersion,

- in the Regnum-communities the different judgment of the standards or of friendships and loves, and the low standards of the debating culture have disintegrating effects,

- in the Bokor-communities the conflicts are frequently around the judging of the Church leadership or around ideas from outside.

Concerning the opinion about the Hungarian Catholic Church: — the parish communities can be characterised by an uncritical loyalty to the Church, — the Regnum-communities avoid this topic, — the Bokor-communities strongly criticize the Church leadership.

The Regnum-communities have the most, the Bokor-communities have the fewest connections with other Church- and religious organizations. The parish-communities are the least well-informed in this respect.

Relationship with public life and politics:

The parish communities have proved to be the most indifferent, apolitical and provincial. The Bokor-communities have the most affinity to public life, the Regnum-types have the most affinity to politics.

It is mostly the Regnum-communities that feel that they have increased their knowledge of religion during the years of their existence, while it is the Bokor-communities that feel the effects of the greater immersion in religion and the development of a Christian system of values most.

All four community types have their own character, but it is possibly the Bokor-type that differs most from the others. If we stick to the criteria described in the special literature and quote the ideals mentioned most often by the communities themselves it is the Bokor-communities that seem to have come nearest to the ideals of a community.

IV) Small Communities as Recollected by their Members

1) *Path of Life*

The paths of life of the members of the examined communities generally show fewer drawbacks than that of the comparable layers of society, unless we count the religiousness of the family as a drawback in the one-party system. Most community members grew up among religious circumstances, and the number of those who attended a denominational school is quite significant. The religiousness of the family, however, in most cases meant Sunday Christianity, and we can find a lot of members whose parents, or one of the parents, were not religious. If we examine the motives of the highly represented converts we find a large number whose conversion can be thanked exactly for a small community. Most members of a small community also belong to another community, too, though these are also mostly religious in character. The members of a married status tend to live among orderly circumstances and have a bigger number of children though their income is usually smaller than the average.

2) *Joining a Small Community*

Two-thirds of the members are led to the small community by priests or friends. In their description of an ideal basis community we find the picture of an honest, mutually receptive community which is — to a certain extent — also co-habitative, and provides a society of a friendly, Christian atmosphere. These communities mostly come up to the expectations of the members, and the advantages listed (friendship, help, education, prayer, personal development) are four times as many as the shortages felt. What members mostly lack are: a real community as opposed to a good society, a personal tone, a feeling of release, immersion, and turning to the outer world (missionary and charitable activities). As it looks, intensity is often not accompanied by a personal tone.

Members see the emerging conflicts as clashes between their and the community's system of values, or as signs of not being appreciated and integrated properly in their being different from the others.

Most members of the movement-type communities (Regnum-, charismatic, Bokor-communities, etc.) can be characterized by having a movement identity. In the case of parish-communities the feeling of a congregational identity is rare, it is a greater religiousness, the charity activities, prayer, and friendship, towards which they orientate their community.

Among the peak experiences they list the ones that are connected with an outing and which are usually manifold (which touch the soma, the psyche and the pneuma at the same time).

3) *System of Values*

It cannot be a matter of chance that in these circles the members have the relationships (community, friendship, love) in the centre of their system of values, and these are coloured, interwoven with the values of religion, personality, ontology and ethics.

Out of this post-materialistic (to a certain extent post-modern) system of values we can draw the picture of a variety of the Christian system of values, which, on the one hand, can be characterised by asceticism, humility, selflessness, patience, responsibility, and, on the other hand, by freedom and love, too.

The most problematic values and the values that are considered exclusive of one another reveal that it is very difficult in these circles to collate self-esteem with selflessness, freedom with obedience, the firm belief with openness, the material welfare and the pleasant life-style with an inner harmony and with salvation, and success with humility. In judging certain values (material goods, public esteem, openness) they might be confronted with their parents, while in judging other values (obedience, material goods, love, pleasant life) they might be confronted with their priest. In the case of a numerous basic values (such as equality, friendship, beauty, artistic creation) the members of the small communities often cannot see the difference between the Christian and the Marxist notion. They do see the significant differences, however, between the two world views beyond the religious and ontological values, too, in the fields of societal-political-economic values (e.g. material welfare and public esteem). Quite a lot among the values that are considered the most important and the most Christian in character are not less problematic than other kind of values.

The relationship between the belief in God and the wordly realms of values is felt harmonious by most members in the fields of personality, knowledge and sexuality, while it is the least harmonious in the fields of art, work and national identity. Besides the dominant feeling of harmony we can encounter — in order of importance — conflict-prone, over-zealous, double-minded and secularistic attitudes, too, rarely dominantly, more often sub-dominantly.

4) The Judgement of Christianity, of the Catholic Church, and of Certain Questions of Theology.

The judgement of Christianity and of the Catholic Church (including the Pope, too) shows a varied picture in the different communities. The strongest motifs are a careful optimism combined with criticism and — except for the Bokor-communities — an unquestionable loyalty. For most of them Christianity is personified rather by Mother Teresa than the — otherwise liked — Pope, or rather by Roger Schütz than by József Mindszenty, who is considered a saint by many. The picture is even more varied or uncertain when we examine the judgements concerning the situation of the Hungarian Catholic Church. Its leadership is attacked, criticised, excused and defended.

The majority wishes to see an oecumenic church which unites the valuable differences but they realise that the oecumene which develops very slowly depends first of all on personal relationships.

Most members have a critical attitude towards the congregations, too: they consider them impersonal, lacking in contacts and crumbling entities. Many see the solution in turning the congregations into communities, in involving more laymen who have so far been mostly left out, and in integrating the small communities. They want to delegate an important role to the small communities not only in the revival of the congregations but in the revival of the whole Church, too.

When judging celibacy half of the members have the traditional viewpoint, the other half urge alternativity. Views are even more varied concerning obedience. The dominant attitudes are: “to obey thinking” and “to obey to our conscience”. The images of God

are not unanimous either. The most common image pictures God as the creator, the loving father and a partner. The Holy Trinity is an inconceivable secret for most, a thesis of chatecism for many, and for some it is the manifestation of love and unity. Virgin Mary and the saints mean a variety of things in these circles (they can play a crucial or a peripheral role, the Mother of God or the symbol of femininness), but the rejecting or indifferent attitudes are fairly rare.

The views and the feelings concerning the Satan are varied, too: some are quite different from the traditional concept, some even deny its existence. There are quite a few uncertainties concerning the miracles, too, but most communities count on them to a certain extent. The other world and, consequently, resurrection are a certainty for all of them. Many emphasize the continuity between this world and the other one, the beginning of the Land of God here and now.

In general we can say that in theological questions the majority of the members accept the standpoint, or the standpoints, of the Church. The Bokor-members, however, have different views in many questions. Behind these views a special Bokor-theology seems to take shape, the Chatolicism of which — according to certain experts — can be argued. Others claim that this diversity goes well the theological pluralism of the Catholic Church.

Concerning both the knowledge and the practice of the religion the members of the small communities form the religious elite, when we talk of the attendance of masses, using the sacraments, praying, spiritual leaders and spiritual readings. The Bokor-members behave in a slightly different way in these respects, too, the liturgy and the sacraments play a smaller role in their lives.

The religious practice of the small communities can be characterised by small-community paraliturgies and prayers of a personal tone.

V) Closing Remarks

1) Motives of the religious basis groups

In Hungary, theologians and sociologists, religious and atheist researchers see the causes of the formation of basis groups in a similar way, but they stress different components. József Cserháti sees as the main motives: looking for new ways within the framework of a community, life-like religiosity and an increased sensitiveness towards all kind (but first of all social) truth. András Szennay and Ferenc Tomka explain the growth of the basis groups movement with the need for community which arises in all field of society; with need for immersion In religion; with the conscious realization that every member of Gods people is equal; with the support of the episcopacies and with the strengthening of the testimonial behavior. Zoltán Endreffy stresses that one of the main (according to him the main) causes is the realization (or rather also according to him the intuition) that the Individualization of Christianity, the lack of real Christian communities is a situation which is not in harmony with the intention of the founder, Jesus, because he did not preach the Gods Kingdom to isolated individuals. Zsuzsa Horváth emphasizes the needs of the laymen for renewal and the more efficient strenthenging of Christian consciousness within the framework of a basis group. István Kerékgyártó P. thinks that searching for community (or rather the lack of communities), and within a part of the religious people the formal religiosity of their parents tossed a lot of people towards

religious communities. According to Miklós Tomka the society does not ensure communities which are necessary to our life any more and what it can offer without asking us, does not satisfy us, that's why the communities which span mankind in his totality and which face also questions of primary importance In a practical way are in great demand. All these statements can also be proved from our experiments. The consciousness; the realization of the need of the church for renewal; the "war of independence" and slightly bigger hunger for community of the laymen as well as basis group forms born by the political necessity play a bit smaller role than the above quoted authors think. But the fact that at the top of the most important values the community itself stands, is quite an unambiguous proof of the fact that these Christians want to go their way in a community together with their fellow-passengers. The statement of Imre András that "the slowly forming friendly small communities purified from their initial romantic features through the hard police and judicial persecution are now the starting points of the modern renewal of the church in Hungary" is a bit idealized. Partly because the newly formed communities are also characterized by romantic features, partly because a lot of communities lost their sharp features after the era of the persecution came to an end, and they cooled off in "peace time". It is true that the main bases, motors, means of renewal are the basis communities, but it is also true that these communities do not have sufficient overall view on the larger processes, their participation in the life of the church is still quite particular and peripheral.

2) The lowest common multiple

Kerékgyártó lists among the characteristic feature of the basis groups: the number of people between 6 and 20, personal and friendly relationships, spontaneity, developed we-consciousness, continuous change of Information and common norms. Zsuzsa Horváth mentions besides these the following: commitment to the movement, egalitarian endeavors, decentralized organization (relative independence of the groups), openness towards the ones outside the movement, changing information between groups. (Zsuzsa Horváth writes first of all about basis groups belonging to a movement, she does not study either the groups belonging to networks, or the independent ones.) Imre András considers them the realizing utopias of a small sized society, which "offer real social alternatives for the person looking for prosperity against the overorganised society"; which oppose all kind of inhuman structures; where everyone wants to live according to the same values. Miklós Tomka distinguishes also between communities striving for joint formation of lifestyles or some kind of behavioristic strategy and the communities standing on the same Ideological platform. In the first case (such are the ones living together, the artistic communities, the political action groups, the groups of experts) the community is rather a tool, but in the case of ideological communities it is aim and tool at the same time. I personally would call the first ones communities answering "how", and the latter ones communities answering "why". Miklós Tomka places as the main criteria the identity of the ideology in first place, because it has a life long importance. He sees that these communities — compared with the "how" communities — are more resistant against outer conflicts, and their originally socially narrow and homogeneous circle gets loose. He claims also that the mosaic of the different religious communities represent the whole society. Against this Zsuzsa Horváth says, that the members of the basis communities are exclusively urban, young and intellectual. Our research — though it did not extend to all types of the Hungarian basis groups in the

same way — did not prove any of these statements. Even within the typically intellectual communities of Regnum there are some 5—20% non-graduates, more within the Bokor-communities, and even more in the focoláré communities not examined by us. We could see that there are communities consisting of elder people (over 40—50) and of village people. But on the other side it is also clear that the representation of the whole society — in spite of the fact that people from all strata of society get into the basis groups, and there is hardly any town where one could not find at least one basis group — has not been realized yet. The loosening of the socially narrow and homogeneous circles — though there is already some example for this in the communities examined — is not very common yet, in this regard openness is rather a declared idea than practice. As to the common norms, the Hungarian basis communities should be regarded rather as ideologically based communities than communities with the same values, in spite of the fact that their members can be distinguished from the other small communities also on the basis of their values. The homogeneity in the values is relative, quite different variations of the values regarded as Christian get into the communities. According to Endreffy, Jesus imagines the people of God as a contrast society. Not as a political, stately or national formation, but as a community, which creates an independent life area, where people live in another way. We could experience, that so far only a small minority forms a life-community; a bit bigger minority already sympathizes with this idea and tries to realize it, however, the majority of the communities are not-yet realized utopias, contrast societies, rather a possibility for people with similar lifestyle to step out of their daily routine, to enter the sphere of the holiness and feast once to four times a month. True, these local (altogether) 3—15 hours can become the most intensive hours of their life.

3) Church loyalty and sectarianism

As to the types of the basis groups Szennay and F. Tomka mention first of all the communities of the focolare and charismatic movement, whose members live the life of the church with more dedication. According to our experience this is more or less characteristic of the other types of the Hungarian basis groups too, even the ones belonging to the Bokor movement. Between the communities functioning outside the parishes these authors distinguish communities opposing the Catholic church, and communities helping and renewing this in a certain way. The reader could realize that the members of the Bokor- communities are the most critical against the Catholic church. But at the same time one could feel, that in every community belonging to any movement or trend, there are members, who are dissatisfied with the “perestroika” within the church and sharply criticize the leadership of the Hungarian Catholic church.

Some of the quoted authors raise the question whether the basis groups are sectarian or sects and they answer this according to what they mean by sects. Imre András quotes also sociological interpretations, but at last he calls sects only those communities, which do not consider the apostolic origin and the ecumenical community important, who trace their origin back to some kind of founder, and refuse redemption preached by the church. According to this standard the Hungarian basis groups are not sects. They are more in accordance with the sect-definition of Troeltsch, according to which sects compared with the characteristics of the “mainly conservative church which accepts the order of the world to a certain extent, rules the masses, pervades the whole human life” are “small groups which strive for personal, intimate perfection and close personal

relationship with their members", charismatic primary groups, usually with interests different from the ones of the society. Of course these statements are just as much valid for the Hungarian basis groups, as the "sects" are alternatives within the church, and which have the demand to renew the church, and of which criticism is made in the sense of "anxiety for". Obviously it is true for many basis communities (first of all for the Bokor ones), what Cserháti concludes, "many feel themselves as the only repository of the Gospel, thinking that only their kind of evangelization is up-to-date and modern". "Are the Bulányi Supporters disobedient?", asks Zsuzsa Horváth and concludes that some facts speak for that, as they have priests, who sharply criticize the leadership of the church because of submitting to the pressure of the state, and who many times went into retreat, though prohibited upon state pressure. She says at the same time, that they did not leave the church and they take part in the work of the parishes even today, when they are allowed to. This was proved by our research, too. The relationship to the parish arises in many studies. "The number of people taking part in the basis group movement is only a fraction of the believers, but their influence is getting stronger and stronger in the parishes" — writes Zsuzsa Horváth. One can add to this that their role in the Parishes does not increase in direct proportion with their numerical growth, not even the parish communities are the basic communities of the parishes. Though in many places, as Zsuzsa Horváth writes, "with great patience and tact they try to influence the work of the priest, and as far as the church laws allow it, they take over some tasks from him", but "many places" means today only some hundred places. One of the causes of this is the cautiousness and inflexibility of the priests, the other cause is the fact that the majority of the basis communities have not prepared themselves for this task. A part of the priests and basis communities think that the place of the basis communities is the parish, and their aim is to organize the parish into a community, while others refer to the fact that the church has always been being built parallel: from the local communities and from the communities allied for a certain task. Imre András imagines the parish as an association of small communities, but he acknowledges the justification of the basis groups for special aims similar to the specialization of the monastic movement.

4) Their openness

"It would be useful to know, what the members of the basis groups think of themselves. Probably the majority sees the importance of the community in the fact that through theological self-education, common prayer and sharing of their spiritual experience the members mutually strengthen their faith, promote the deepening of their Christian ideology. So prepared, the members of the communities can preserve their faith even in adverse circumstances of the outside world and they can even give a testimony of it, as individuals." This can be read also out of the interviews made with basis groups members, but the proportions are a bit different; besides the spiritual programmes in many communities also cultural programmes play an important role, and — especially in the groups of people with family — sharing problems, experience and joys of everyday life. Many consider openness towards social problems a characteristic feature of the basis groups, making often an idealized picture of the social-public-political sensitivity and activity of the basis groups. M. Tomka sees well that in Hungary "the exigency coming from the insufficiency of the institutional forms and the positive possibility and responsibility offered by the building of a society of a new type meet like in the

third world”, but it is now rather just as a Possibility given, not many communities have undertaken this role as a mission. In many cases self-building, charity activity in a narrow sense, search after partners, education and cultivated entertainment are much more important for the community than to take part in Solving the problems of the nation and in the Christian oriented reformation of the society. Many people feel the similarity between the present basis groups and the early Christian communities. Kerékgyártó sees it in their liturgy, prayers, openness for charity, communal democracy, the mixing of secular and clerical matters. He gives the explanation that in both cases it is about communities living in diasporas. Imre András finds the similarity between the basis groups and the early Christian communities on the bases of the criteria of the Eucharist and the fraternal Service. All these are right, but it does no harm to stress, that these communities are quite closely related to church institutions, to the communication channels of these and to the spiritual movement supported by the official church. But it is undisputable that they became accustomed to the diaspora existence much better than the Clumsier traditional institutional forms. Of course these movements become Institutionalized also, but their institutions — not burdened with historical nuisance — are more up-to-date, democratic, flexible and efficient.

Zsuzsa Horváth implies that the movements have started to have a more definite aspect since the end of the seventies, which manifests itself in the different stressing of the articles of faith, in the norms, and in the structural forms. This can be really experienced, but there is some kind of integration also. First of all the basis communities outside the movements — independent or belonging to networks of different types (attached to parish or charismatic Personalities) — embody the integration with the fact that they have formed themselves by choosing from the examples offered by the movements. Another, even more important remark is made by Zsuzsa Horváth: “the different movements satisfy different needs in the fields of emotionality, intellectuality, of being extroverted and introverted, of the commitment, and of the restrictions of the Standards. Belonging to them is not only a decision on behalf of a deeply experienced Christianity and the search after the community which confirms this but also a choice of some kind of approach, liturgy, social form, perhaps lifestyle”. With regard to the possibilities of choice there are very big differences between village and town, small town and city. There is also some Possibility of choice within a given movement, the offer is essentially widened with the “inter-trends” outside the movements representing the main directions, and the new (mainly imported) trends which have appeared recently (neo-cathecumenat, marriage encounter, the Lions of Juda etc.). We could observe also that within a certain movement variations could also appear inspired by the other movements: in the Regnum there is a charismatic trend also, in the Bokor there are also communities and members who sympathize with the Regnum style and in many movements and trends one can feel the Influence of the focolare and Taizé dispositon.

5) Their values

Many of the quoted experts paint an idealized or simplified picture of the values of the basis group members. We have already spoken about the overvaluation of their social sensitiveness and participation in work. Kerékgyártó idealizes their moral approach, or rather he sees them more puritan and prudish (on the basis of his experience with a narrow circle) than they really are. He sees correctly that their sexual-ethical and family norms are more strict than the ones of their contemporaries, but — as we have

already seen — his statement “they find sexual life before marriage for themselves rejectable, and similarly they do not approve of petting before marriage, and it seems that only kisses are permitted before the wedding” based upon his experience with 3 communities, is not true for the majority. We could feel they are not so rigorous at all. Whether they are rather indecent, or realistic in the way they think the order of love more important than the law should be judged by the experts of morality.

Referring to Paul's letter written to the Philippians 5 (2,1 15) Zoltán Endreffy raises the question: “Are today's basis groups shining? Do they know that they ought to shine?” He answers: “I do not think this would be the general opinion of the members of the basis groups. Moreover, many of them think that it may not be set as an aim, that the church and its communities should live in a different way and they should become a brightly lit sign. Would this not turn Christian life into running after success? Would not we introduce the idea of performance — and with it the worst form of this, the religious performance — into the life of the church? Following Jesus means that suddenly we get a feeling of the wonder of God's Kingdom, and amazed by this sign, by the new Possibilities of the existence and of human community we try to really go the way of Jesus.” Being present as a sign without any ado and fuss many members of the basis communities think this is the best way, but obviously some are touched by the temptation of proving and performing, in several cases as a reaction to the distortion of self-esteem during the years of illegality. M. Tomka summarizes the role of the basis groups in the following way: “The member of the basis group did not undertake the research from scientific consideration, but from inner conviction. He may assert by right that his decision is the modern realization of the Christian tradition, and he may claim its acceptance by right. His commitment is not influenced by the numbers of critics or supporters. His personal independence is cherished by another source.” Zs. Horváth sees the sense of the basis communities in the fact that they help their members to form their Christian and Catholic self-consciousness. The theological knowledge helps the believers to build a steady conviction and a coherent ideology on the basis of faith. The culture helps the interiorization of the Christian values, the ability for acquiring and using of the Christian way of thinking. As a result of these the believer becomes able to find social identity, to realize his own needs and values, his role in the church and in society.” The Christian basis group is a great possibility for the individual who became part of the single hierarchy and feels himself needless and replaceable to be of value somewhere to someone. The basis community is the place where the “man-in-the-street” is appreciated. In the ideal case it is a warm nest, not a ghetto, but a lookout tower, from which one can (and in a certain sense one must) see everywhere through the eyes of Jesus, where morality does not mean insisting on the law, not fulfilling plans, but brotherhood, where the event is more important than the ethic, where the rational belief becomes creative, where they recognize each other in Christ and themselves in the mirror of the others.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Készült

a DÉLMAGYARORSZÁG Könyv- és Lapkiadó Kft.
nyomdájában

Felelős vezető: Surányi Tibor igazgató

Munkaszám: 94-543

550 Ft

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár